ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಆರಾಧನಾ ಹಾಗೂ ಸುವರ್ಣ ಸಂಗೀತ ಮಹೋತ್ಸವ-2006

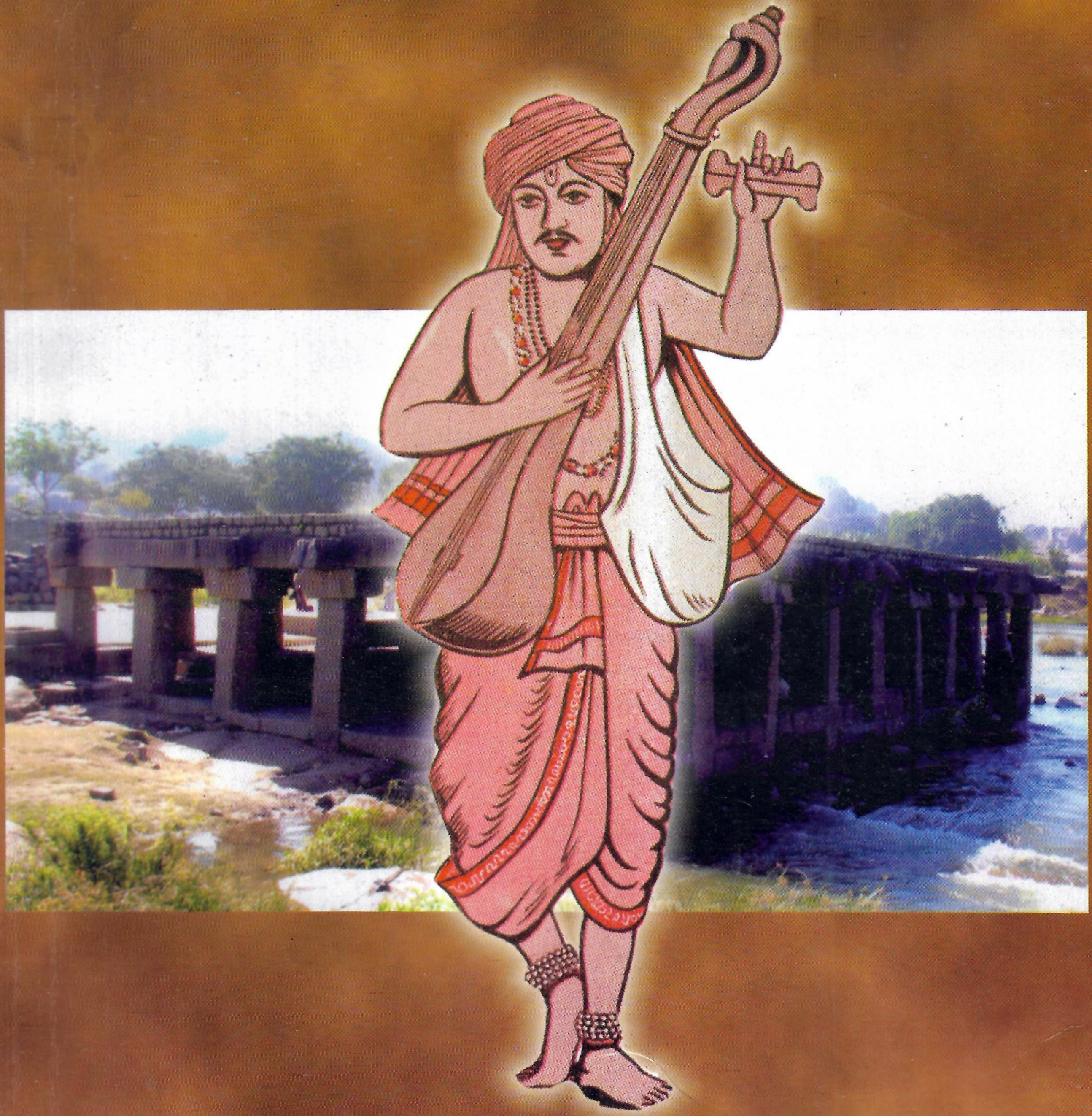

ಪುರಂದರ ನಮನ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಆರಾಧನಾ ಹಾಗೂ
ಸುವರ್ಣ ಸಂಗೀತ ಮಹೋತ್ಸವ - ೨೦೦೬

ಪುರಂದರ ನಮನ

ಸಂಪಾದಕರು :
ಪ್ರೊ. ಯು. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್
ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು/ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು
ಎಸ್.ಯು.ಬಿ.ಎನ್. ಥಿಯೋಸಾಫಿಕಲ್ ಮಹಿಳಾ ಕಾಲೇಜು
ಹಂಪಿ ರಸ್ತೆ, ಹೊಸಪೇಟೆ - 583 201.

◆

ಪ್ರಕಾಶಕರು
ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

"ಪುರಂದರ ನಮನ" ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವ - ನೆನಪಿನ ಸಂಚಿಕೆ: ಸಂ: ಪ್ರೊ. ಯು. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ: ಜನವರಿ-2006

ಪ್ರತಿಗಳು: 1000

ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಮುದ್ರಣ : ಶ್ರೀಪ್ರೆಸ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ಸ್, ಹೊಸಪೇಟೆ.

◆

"Purandara Namana"- Published by Sree Purandara Dasa Seva Mandali, Hospet, in memory of its Golden Jubilee Year - Editor: Prof. U. Raghavendra Rao, Hospet.

First Edition: Jan-2006

Copies: 1000

Publisher: Sree Purandara Dasa Seva Mandali, Hospet.

Printers: Shripress Systems, Hospet.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

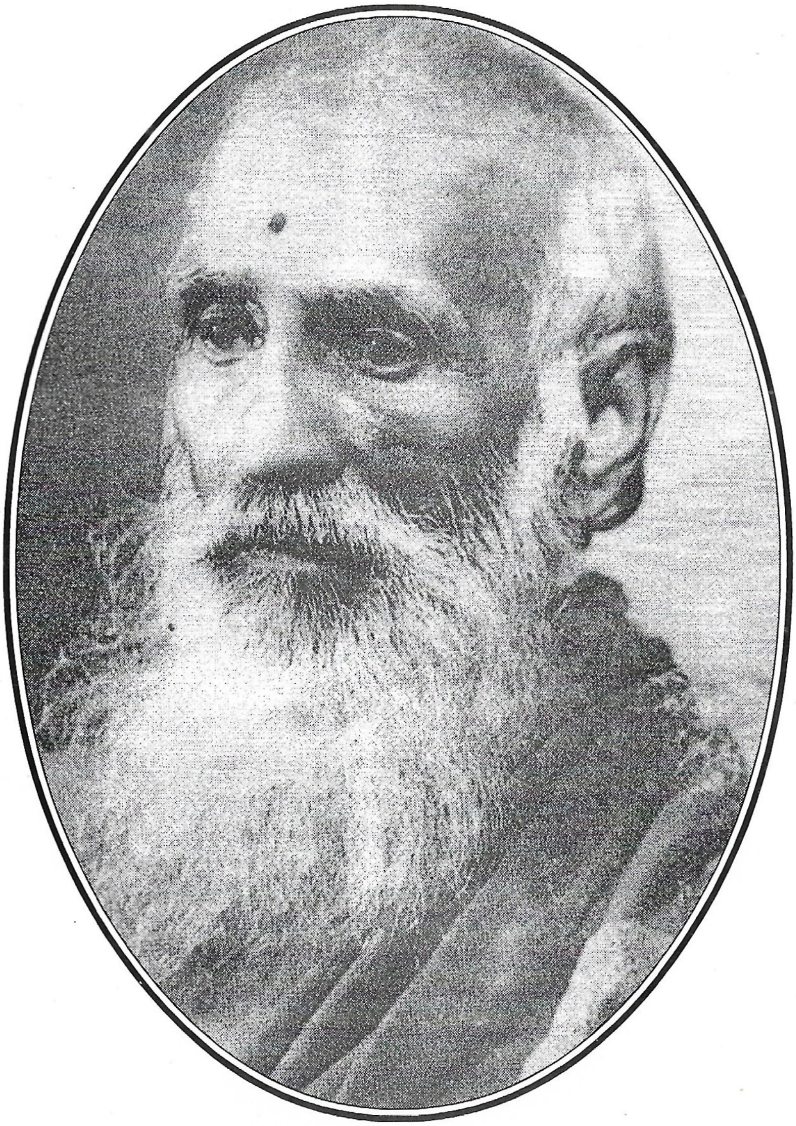

ಕರ್ನಾಟಕ ಕುಲಪಿತಮಹ
ಶ್ರೀ ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯರು
ಮಂಡಳಿಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು (1954)

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಶ್ರೀ ಮೊಹರೆ ಹನುಮಂತರಾಯರು
ಮಂಡಳಿಯ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಶ್ರೀ ಮತ್ತಿಹಳ್ಳಿ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರು
ಮಂಡಳಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ದುಡಿದ ಹಿರಿಯರು.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು (1884-1962)
ಹಂಪೆಯ ಪುರಂದರ ಮಂಟಪದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಜೀವ ಸವೆಸಿದ ಹಿರಿಯರು ಮತ್ತು
ಮಂಡಳಿಯ ಮೂರನೇಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಪೂರ್ಣ ಸೇವಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹಿಂದಿನ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳು

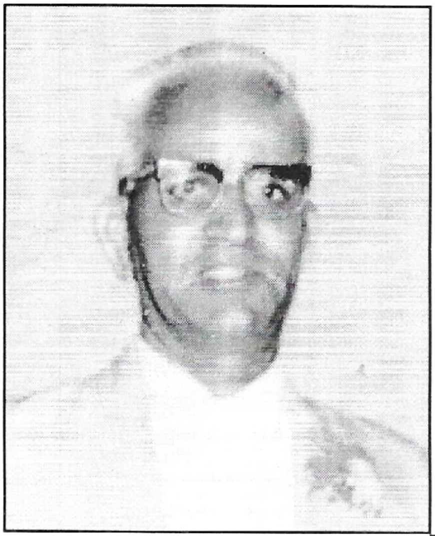

ಶ್ರೀ ವೈದ್ಯ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್

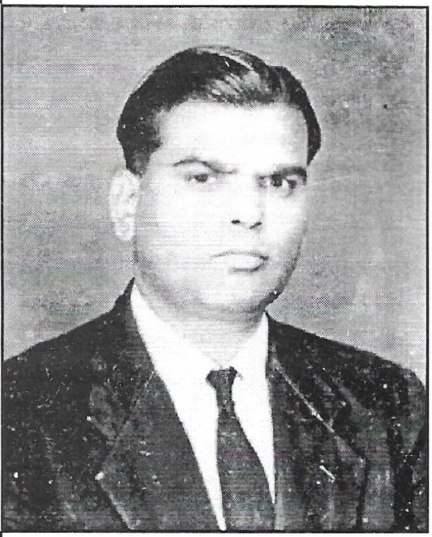

ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ರಂಗರಾಯರು

ಶ್ರೀ ದಂಡಿನ ರಾಘವೇಂದ್ರ ರಾಯರು

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಮಂಡಳಿಯ ಹಿಂದಿನ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳು - ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಡಿದ ಹಿರಿಯರು

ಶ್ರೀ ಎಂ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

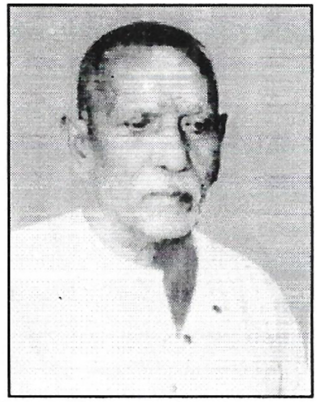

ಶ್ರೀ ತಿಪ್ಪಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು

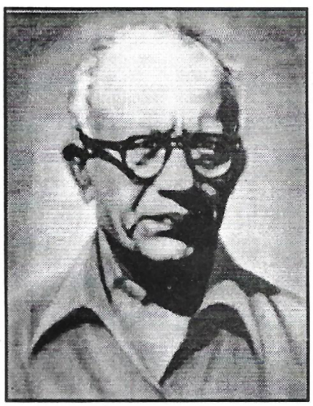

ಶ್ರೀ ವಿ. ವೆಂಕಟನಾಗನ್

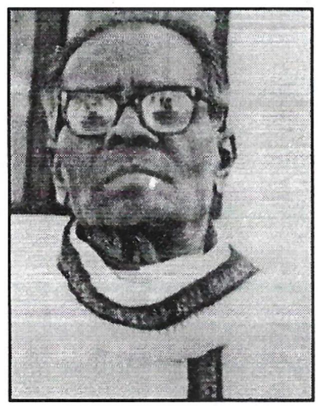

ಶ್ರೀ ಮುದುಗಲ್ ವೆಂಕೋಬ ಶೆಟ್ರು

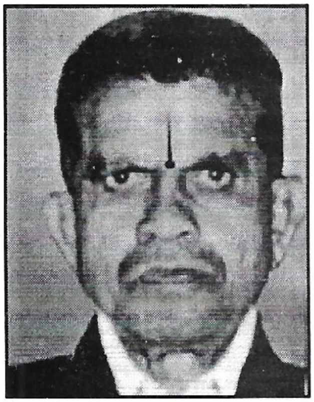

ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಮಾಧವರಾಯರು

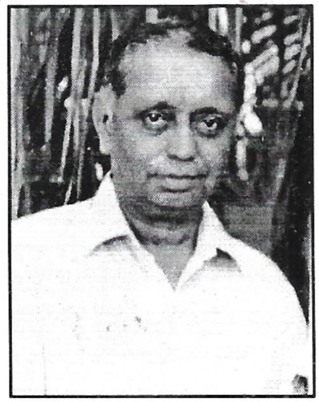

ಶ್ರೀ ದಂಡಿನ ವಾಸುದೇವರಾಯರು

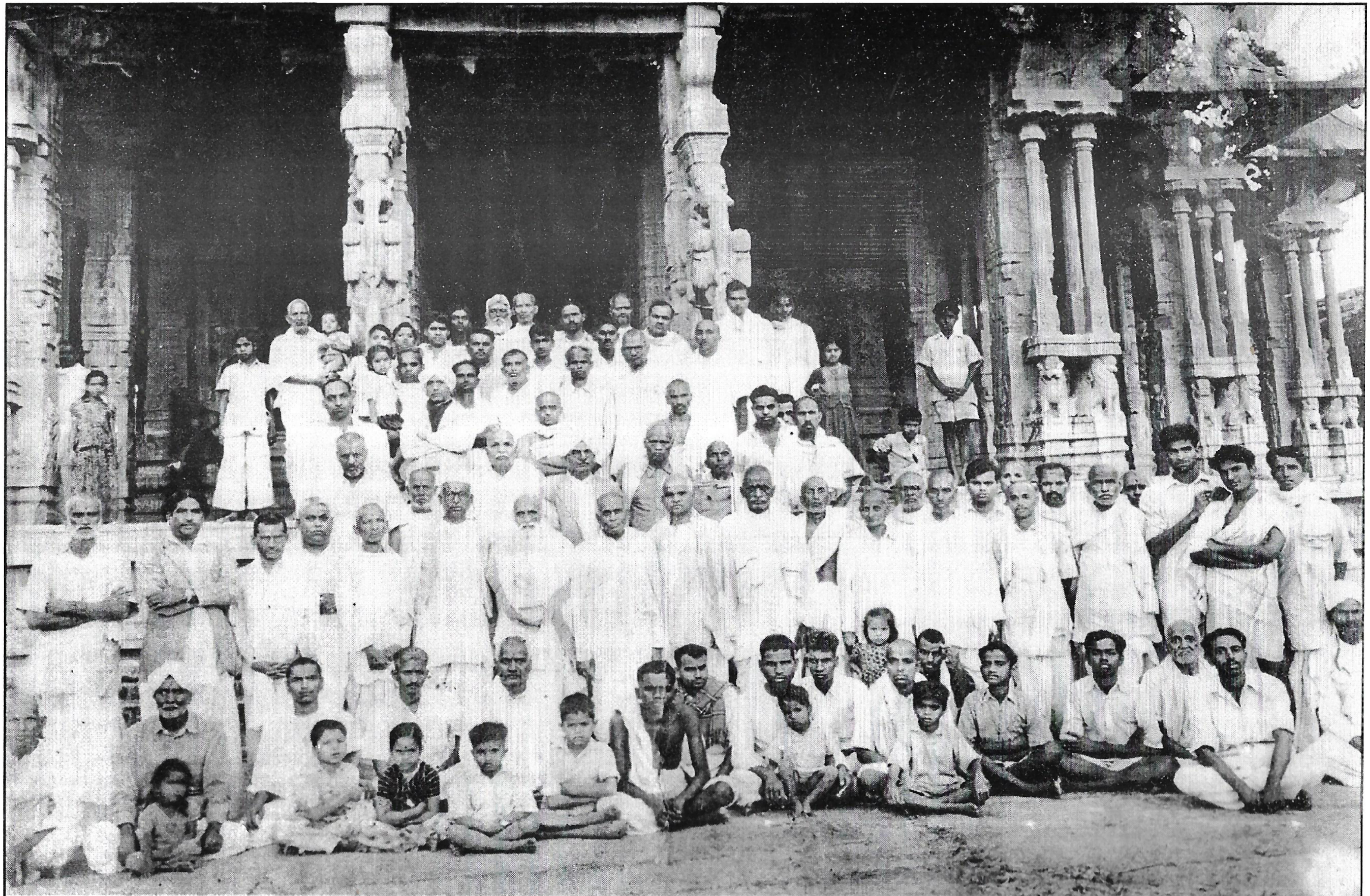

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, 1954ರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯ ದಿನ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಛಾಯಚಿತ್ರ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ,
1964ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ನಾಲ್ಕುನೂರನೇಯ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಛಾಯಚಿತ್ರ

ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ - 1990, ಶ್ರೀ ತೇರಾಕೋಟಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೊಂದಿಗೆ.

1964ರ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ನಾಲ್ಕುನೂರನೇಯ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ
ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದ ಅಂಚೆ ಚೀಟಿ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

1964 ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ನಾಲ್ಕುನೂರನೇಯ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಕೆಲವು ಅಪರೂಪದ ಚಿತ್ರಗಳು

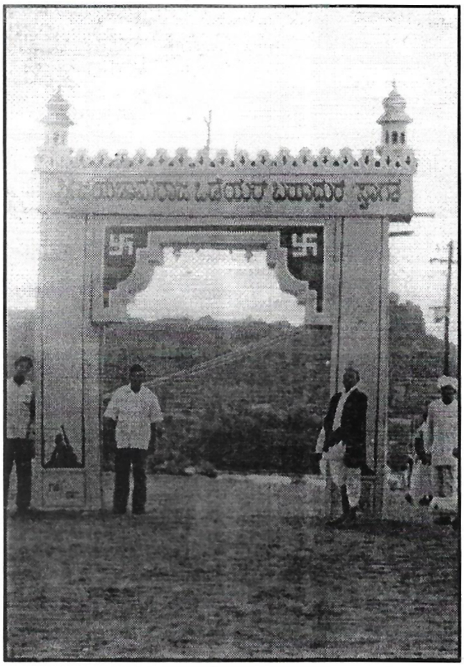

ಮಹಾದ್ವಾರ

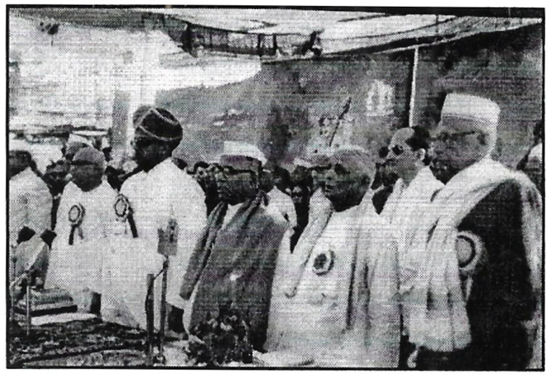

ರಾಜ ಪ್ರಮುಖ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್

ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ

ಸಚಿವ ಡಾ. ಆರ್. ನಾಗನಗೌಡರು

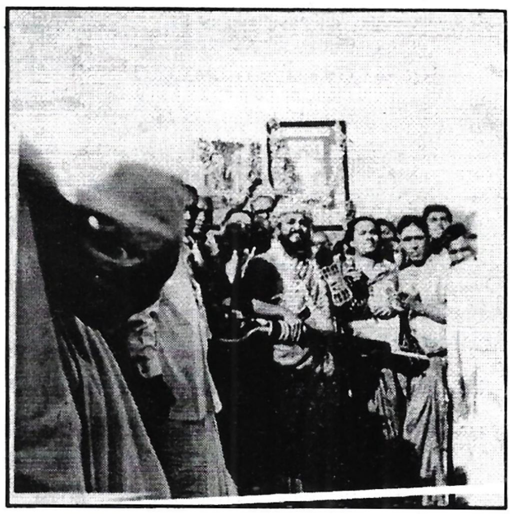

ಶ್ರೀ ಭದ್ರಗಿರಿ ಕೇಶವಾದಾಸರು ಭಜನಾ ಮಂಡಳಿಯೊಂದಿಗೆ

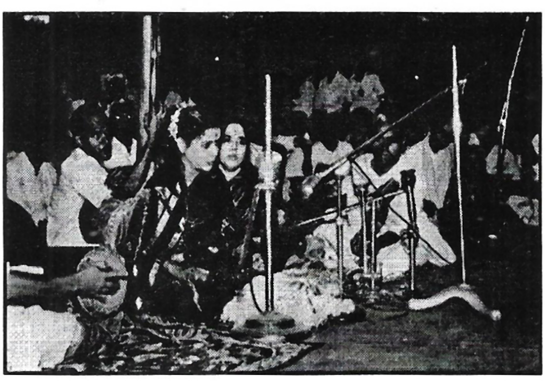

ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ.ಎಸ್. ಸುಬ್ಬಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು
ತಂಡದವರಿಂದ ಗಾಯನ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ ಸಂಗೀತ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವ, ಜನವರಿ 2006

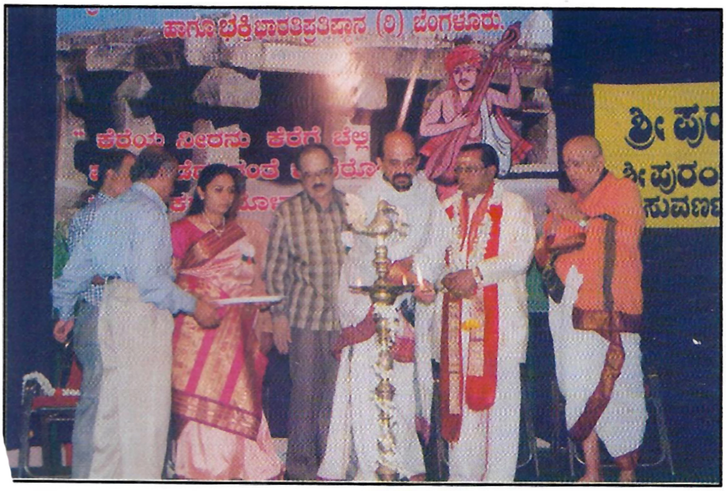

ಉದ್ಘಾಟನಾ ಸಮಾರಂಭ
ಶ್ರೀ ಭದ್ರಗಿರಿ ಅಚ್ಯುತದಾಸರಿಂದ

ಗಾಯನ ಶ್ರೀ ಪುತ್ತೂರು ನರಸಿಂಹ ನಾಯಕ
ಮತ್ತು ಸಂಗಡಿಗರಿಂದ

ಚೆನ್ನೈನ ಶ್ರೀ ವಿ.ಎಲ್. ಸುದರ್ಶನ್ ಹಾಗೂ
ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಗೋಪಾಲನ್ ರವರ
'ನಿನ್ನ ದಾಸನಾದೆ' ಸಿ.ಡಿ.ಯ ಬಿಡುಗಡೆ.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಭಕ್ತಿಭಾರತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ವತಿಯಿಂದ ಗಾನ
ಕಲಾಶ್ರೀ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ.ಎಸ್. ಶೀಲಾರವರಿಗೆ
'ಸಂಗೀತ ಸರಸ್ವತಿ' ಬಿರುದು ಪ್ರದಾನ.

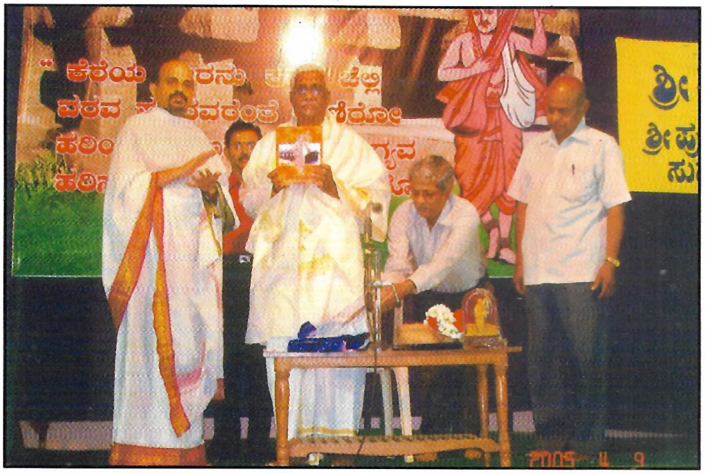

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ ಸಂಗೀತ
ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ
ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ 'ಪುರಂದರ ನಮನ' ಬಿಡುಗಡೆ
ಶ್ರೀ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರವರಿಂದ.

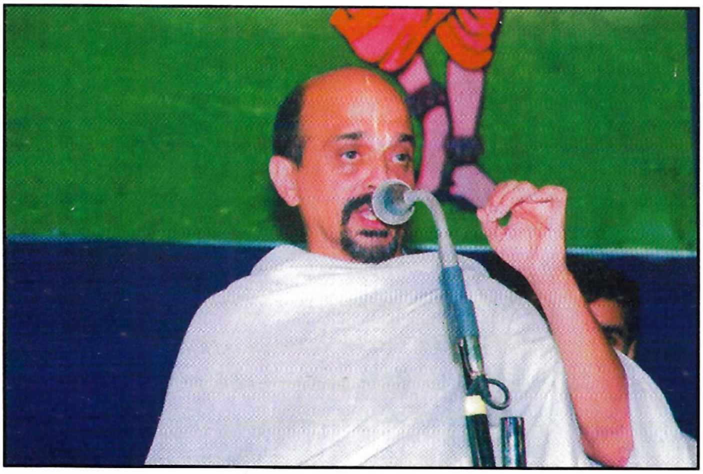

ಗಾಯನ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣ ರವರಿಂದ.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

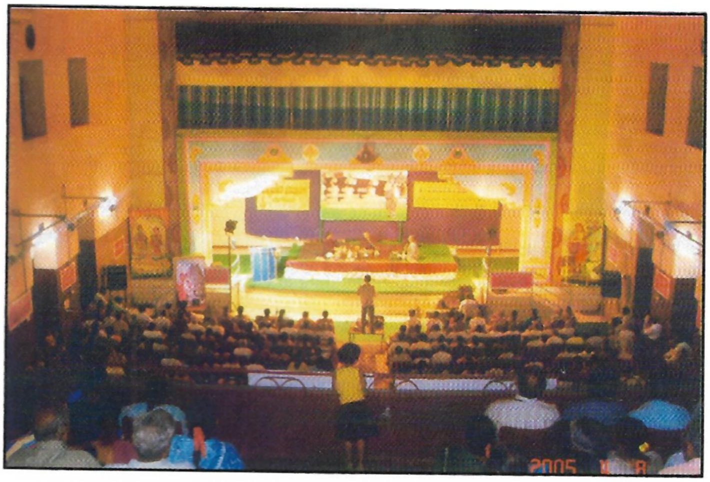

ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ,
ಹೊಸಪೇಟೆ ಒಳನೋಟ

ಶ್ರೀ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು
ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ
ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಮತ್ತು ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರು

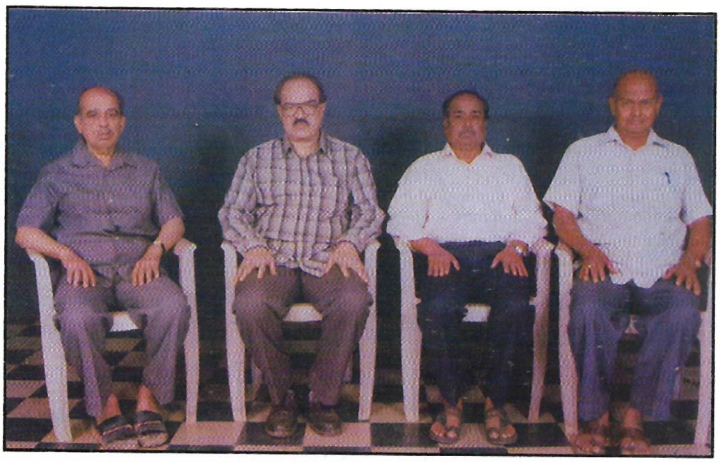

ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವ ವರ್ಷ - 2006
(ಎಡದಿಂದ ಬಲಕ್ಕೆ) ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಶ್ರೀಧರ - ಜಂಟಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಡಾ. ಎಂ.ಆರ್. ಮುರಳಿ - ಅಧ್ಯಕ್ಷರು,
ಡಾ. ಹೆಚ್. ವೆಂಕಟೇಶ್-ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ರಾಜರಾಮ - ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷರು.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಹಂಪೆಯ ಪುರಂದರ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರು

ಮನ್ನನೋಭೀಷ್ಟವರದಂ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟ ಫಲಪ್ರದಂ ।
ಪುರಂದರಗುರುಂವಂದೇ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಟಂ ದಯಾನಿಧೇ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ,
ಹೊಸಪೇಟೆ

ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ

ಇವರ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ
ಆರಾಧನಾ ಸಂಗೀತ ಮಹೋತ್ಸವ - 2000

ದಿನಾಂಕ: **4-02-2000** ರಿಂದ **6-02-2000**

ಸ್ಥಳ: ಬಿ. ಡಿ. ಸಿ. ಸಿ. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಆವರಣ,
ಹೊಸಪೇಟೆ

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು

ದಿನಾಂಕ: 4-2-2000 ಶುಕ್ರವಾರ ಸಂಜೆ 7-00 ಕ್ಕೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಗಾಯನ
ಕಾಸರವಳ್ಳಿ ಸಹೋದರಿಯರು

ದಿನಾಂಕ: 5-2-2000 ಶನಿವಾರ ಸಂಜೆ 7-00 ಕ್ಕೆ

1. ಶ್ರೀಮತಿ ಶಾಂತಾ ಜಯತೀರ್ಥ
2. ಶ್ರೀ ಅನಂತ ಕುಲಕರ್ಣಿ

ದಿನಾಂಕ: 6-2-2000 ಭಾನುವಾರ ಸಂಜೆ 7-00 ಕ್ಕೆ

1. ಶ್ರೀಮತಿ ಚಂದ್ರಿಕಾ ಆಚಾರ್ಯ
2. ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನ ಕುಮಾರ

ದಯವಿಟ್ಟು ಸರ್ವರೂ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ
ಉತ್ಸವವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ
1-2-2000

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರು
ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ
ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ

ಲ್ರೈಸ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, 27072

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿರಿಮೆಗಾಗಿ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ, ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಹಿರಿಮೆಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಅಪಾರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಉತ್ಸವದಂತೆ ಶ್ರೀ ದಾಸರಾಯರ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಹಂಪಿ - ಹೊಸಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೫೪ ಫೆಬ್ರವರಿ, ೭ ರಂದು ಶ್ರೀ ದಾಸರಾಯರ ಆರಾಧನಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ'ಯು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಇಂದಿಗೆ ೫೦ ವರ್ಷಗಳು ಸಂದಿವೆ.

ಮಂಡಳಿಯು ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರಥಮ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ, ಹಂಪಿಯ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿ ತೀರದ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡಿದ್ದ ಪುರಂದರ ಮಂಟಪದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಸ್ಮರಣೀಯ. ಕನ್ನಡ ಕುಲಪುರೋಹಿತರೆಂದೇ ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮಂಡಳಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ, ನಂತರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪತ್ರಕರ್ತರಾಗಿದ್ದ ಮೊಹರೆ ಹನುಮಂತರಾಯರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಅಪಾರ. ಇವರ ನಂತರ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ತಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ವಿ. ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರು ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ದಾಸರ ಆರಾದನೆ ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಕಳೆದ ೫೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮಂಡಳಿಯು ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿದರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೬೪ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ದಾಸರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಸಂದರ್ಭದ ವಿಶೇಷ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವದ ಉದ್ಘಾಟಕರಾಗಿ ಬಿಹಾರಿನ ಮಾಜಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ದಿವಾಕರ ರಂಗರಾಯರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸಮಾರಂಭದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಜಯ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಮಂಡಳಿಯು ತನ್ನ ೫೦ನೇ ವರ್ಷದ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ 'ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ' ಯೊಂದನ್ನು ಹೊರತರುವುದರೊಂದಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಭಕ್ತಿ ಭಾರತೀ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ೩ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಶ್ರೀ ದಾಸರಾಯರ ಆರಾಧನೆ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಂಗೀತ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿದೆ.

ಭಕ್ತಿ ಭಾರತೀ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ (ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು

ನಾಡಿನ ಪರಮ ಭಾಗ್ಯವಾದ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆಂದೇ ಮೀಸಲಾದ ಸಂಸ್ಥೆ. ಸದ್ಯ ಸಂಗೀತ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಲಿಕೆಗಾಗಿ ಕಲಾಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ನಾಡಿನ ವಿವಿದೆಡೆ ಪುರಂದರೋತ್ಸವ ಭಕ್ತಿಮೇಳವೆಂಬ ಮೂರುದಿನಗಳ ಉತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಕಲಾವಿದರಿಗೆ, ಅಶಕ್ತರಿಗೆ ಯಥಾನುಕೂಲ ಸಹಾಯ ಪೋಷಣೆ, ಸಮಾನ ಉದ್ದೇಶದ ಸೇವಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ, ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳು, ಗಾಯನ ಕೂಟಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು 9ನೇ ವರ್ಷದ ಪುರಂದರೋತ್ಸವ ಭಕ್ತಿಮೇಳ.

❑◆❑

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪ್ರಾಯೋಜಕರು

ಪುರಂದರದಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಹಂಪಿ

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಶಾಂತಕಮಲ್ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಪ್ರೈ.ಲಿ. ಬೆಂಗಳೂರು

ಮೆ. ಬೃಂದಾವನ ಹೋಟೆಲ್, ಎಂ.ಜಿ. ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಶ್ರೀ ನಾಗೇಶರಾವ್, ಹೆಚ್.ಜಿ.ಎನ್.ಫೌಂಡೇಶನ್, ಬೆಂಗಳೂರು

ಶ್ರೀ ರಾಮಸುಧಾ ಛಾರಿಟಬಲ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು

ದಾನಿಗಳು : ಹೊಸಪೇಟೆ

ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರದರ್ಶನ

ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಪುಸ್ತಕ, ಧ್ವನಿಸುರುಳಿ ಸಿ.ಡಿ.ಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಂಪರ್ಕ ವಿಳಾಸ

ಭಕ್ತಿ ಭಾರತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ (ರಿ)

3998, 18 ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಬನಶಂಕರಿ 2 ಹಂತ ಬೆಂಗಳೂರು-70

ಫೋ.: 080-26763311 ಮೊ. 94480 85440

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ

ಎ-3/273, ಜೈ ಭೀಮ್ ವೃತ್ತ, ಕಾಲೇಜು ರಸ್ತೆ, ಹೊಸಪೇಟೆ

ದೂರವಾಣಿ : 08394 - 224467 ಮೊ: 98866 51980

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಆರಾಧನಾ

ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವ

ಭಕ್ತಿಮೇಳ

ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತದ ಹಬ್ಬ

: ದಿನಾಂಕ :

27, 28, 29 ಜನವರಿ 2006

◆

: ಸ್ಥಳ :

ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ

ಹೊಸಪೇಟೆ

◆

ಭಕ್ತಿ ಭಾರತೀ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ (ರಿ)

ಬೆಂಗಳೂರು

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ

ಹೊಸಪೇಟೆ

ಜನವರಿ 27, 2006 ಶುಕ್ರವಾರ

ಅಪರಾಹ್ನ

3.00 ಗಂಟೆ **ನಾದಸ್ವರ-ಮಂಗಳವಾದ್ಯ**

4.00 ಗಂಟೆ **ಭಜನೆ**

ಶ್ರೀ ಬಯಲು ಆಂಜನೇಯ ಮಹಿಳಾ ಭಜನಾ ಮಂಡಳಿ, ರಾಣಿಪೇಟೆ ಹೊಸಪೇಟೆ

5.00 ಗಂಟೆ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಆರಾಧನಾ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವ ಹಾಗು ಭಕ್ತಿ ಮೇಳದ ಉದ್ಘಾಟನೆ

ಉದ್ಘಾಟನೆ ಶ್ರೀ ಮುದ್ದು ಮೋಹನ್ I.A.S.
ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ-ಬೆಂಗಳೂರು

ಉಪಸ್ಥಿತಿ ಸಂತ ಶ್ರೀ ಭದ್ರಗಿರಿ ಅಚ್ಯುತದಾಸರು

ಶ್ರೀ ಎ.ಎಚ್. ರಾಮರಾವ್
ರಾಮಸುಧಾ ಛಾರಿಟಬಲ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು

6.30 ಗಂಟೆ ಹರಿದಾಸ ಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ
ಗಾನ ಕಲಾಭೂಷಣ ವಿದ್ವಾನ್
ಶ್ರೀ ಆರ್.ಕೆ. ಪದ್ಮನಾಭ

ವಯಲಿನ್ : ವಿ. ಶ್ರೀ ಜೆ.ಕೆ. ಶ್ರೀಧರ್

ಮೃದಂಗಂ : ವಿ. ಶ್ರೀ ಸಿ.ಚೆಲುವರಾಜು

ಘಟಂ : ವಿ. ಶ್ರೀ ಎಮ್.ಎ.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ

ರಾತ್ರಿ

8.00 ಗಂಟೆ 'ಶ್ರೀಪುರಂದರದಾಸರು'-ಹರಿಕಥೆ
ಸಂತ ಶ್ರೀ ಭದ್ರಗಿರಿ ಅಚ್ಯುತದಾಸರಿಂದ

ಜನವರಿ 28, 2006 ಶನಿವಾರ

ಪೂರ್ವಾಹ್ನ

9.00 ಗಂಟೆ **ಭಜನಾಮಂಡಳಿಯವರಿಂದ ಭಜನೆ**

10.00 ಗಂಟೆ **ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ**

ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ **ಪ್ರೊ.ವಿ.ವಿ. ನಾವಡ**

ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡನೆ :

ಡಾ. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ
ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು - ಹೊಸಓದು
ಡಾ. ತುಳಸೀರಾಮಚಂದ್ರ
ಸಂಗೀತ ನರ್ತನಗಳಲ್ಲಿ
ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಅನುಸಂಧಾನ
ಡಾ. ಮಾನಕರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ
ಸಮಕಾಲೀನ ತಲ್ಲಣಗಳು-ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಂದೇಶ

ಪ್ರಾಯೋಜಕರು: ಪುರಂದರದಾಸರ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ.ಹಂಪಿ.

ಅಪರಾಹ್ನ

3.00 ಗಂಟೆ ನಾದಸ್ವರ-ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯ

4.00 ಗಂಟೆ 'ಹರಿದಾಸರ ಪದಗಳ ಗಾಯನ'
ಶ್ರೀ ಪುತ್ತೂರು ನರಸಿಂಹನಾಯಕ್ ಮತ್ತು ಬಳಗ

5.30 ಗಂಟೆ 'ಉಪನ್ಯಾಸ'
ವಿದ್ವಾನ್‌ಶ್ರೀರಂಗನಾಥಾಚಾರ್ಯಕಟ್ಟಿ ಬೆಂಗಳೂರು

6.30 ಗಂಟೆ ಹರಿದಾಸ ಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ
ಶ್ರೀ ಬಳ್ಳಾರಿ ಎಮ್.ರಾಘವೇಂದ್ರ
ವಯಲಿನ್ : ಶ್ರೀ ಜೆ.ಕೆ. ಶ್ರೀಧರ್
ಮೃದಂಗ : ಗಾನಕಲಾ ಭೂಷಣ
ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎ.ಎಸ್. ಮಣಿ

8.00 ಗಂಟೆ ಸನ್ಮಾನ: ಸಂಗೀತ ಸರಸ್ವತಿ ಬಿರುದು ಪ್ರದಾನ
ಗಾನಕಲಾಶ್ರೀ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಮ್.ಎಸ್. ಶೀಲಾ
ಅವರಿಗೆ

ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿ ಡಾ. ಕರೀಗೌಡ ಬೀಚನಹಳ್ಳಿ
ಕುಲಸಚಿವರು, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಹಂಪಿ
ಶ್ರೀ ರಾಜಾ ಎಸ್.ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯ
ಶ್ರೀಗಳ ಆಪ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಮಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ

ರಾತ್ರಿ

8.30 ಗಂಟೆ 'ಹರಿದಾಸ ಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ'
ಶ್ರೀಮತಿ ಎಮ್.ಎಸ್. ಶೀಲಾ ಮತ್ತು ಬಳಗ
ಬೆಂಗಳೂರು

ಜನವರಿ 29, 2006 ರವಿವಾರ

ಪೂರ್ವಾಹ್ನ

8.00 ಗಂಟೆ **ಹಂಪಿಯ ಪುರಂದರ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರಿಗೆ ಪಂಚಾಮೃತ ಅಭಿಷೇಕ ಮತ್ತು ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಂಗೀತ ಸೇವೆ.**

ಅಪರಾಹ್ನ **ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ, ಹೊಸಪೇಟೆ**

3.00 ಗಂಟೆ ಭಜನೆ- ಭಜನಾಮಂಡಳಿಯವರಿಂದ

4.00 ಗಂಟೆ ಹರಿದಾಸ ಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ
ಶ್ರೀಮತಿ ಚಂದನ ಬಾಲಾ ಮತ್ತು ಬಳಗ
ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಇವರಿಂದ

5.30 ಗಂಟೆ ಸನ್ಮಾನ ಬಹುಮಾನ ವಿತರಣೆ

6.00 ಗಂಟೆ ಹರಿದಾಸರ ಪದಗಳ ಗಾಯನ
ಶ್ರೀ ಪ್ರಾದೇಶಾಚಾರ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು

7.00 ಗಂಟೆ ಸಮಾರೋಪ ಪ್ರವಚನ
ವಿದ್ಯಾವಾಚಸ್ಪತಿ ಶ್ರೀ ಬನ್ನಂಜೆ
ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ.

8.00 ಗಂಟೆ ಹರಿದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ
ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣ
ವಯಲಿನ್: ವಿ. ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದಸ್ವಾಮಿ ಎಂ.ಎಸ್.
ಮೃದಂಗಂ: ವಿ. ಶ್ರೀ ಸಾಯಿನಾಥ್‌ಎಂ.ಆರ್.

ಶುಭಂ

ಕೆರೆಯ ನೀರನು ಕೆರೆಗೆ ಚೆಲ್ಲಿ ವರವ
ಪಡೆದವರಂತೆ ಕಾಣಿರೋ
ಹರಿಯ ಕಾರುಣದೊಳಾದ ಭಾಗ್ಯವ
ಹರಿಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಬದುಕಿರೋ

ಬಿನ್ನಹಕೆ ಬಾಯಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ.......

ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ 50 ನೇ ವರ್ಷದ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ "ಪುರಂದರ ನಮನ" ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕತ್ವದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮಂಡಳಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಅನಂತ ಪ್ರಣಾಮಗಳು: "ಇದು ಭಾಗ್ಯ ಇದು ಭಾಗ್ಯ ಇದು ಭಾಗ್ಯವಯ್ಯಾ" ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದಿರುವ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರ ಸೇವೆಯ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿರುವೆ!

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವೈಭವದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಹಂಪೆಯನ್ನೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕಳಶವನ್ನಿಟ್ಟವರು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು: ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪಿತಾಮಹರೆನಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಸಾರಕರಾಗಿ, ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ, 'ಮಾನವ ಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು' ಎಂದು ಸಾರಿ, ಜನಮುಖೀ ಧೋರಣೆಯ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಸಮಾಜೋಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ, ಜನತೆಗೆ ನೈತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಿದ ಪ್ರಮುಖ ಹರಿಕಾರರು ಶ್ರೀ ದಾಸರಾಯರು.

ಇಂಥ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರ ಆರಾಧನೆ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಂಗೀತ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಕಳೆದ 50 ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ 'ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವ'ದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸಹಕರಿಸಿದ ನಾಡಿನ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಅನಂತ ನಮನಗಳು.

ಈ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ಉದಾರವಾಗಿ ಜಾಹಿರಾತುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಸಹಕರಿಸಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಎಲ್ಲಾ ಜಾಹಿರಾತುದಾರರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ಪ್ರಣಾಮಗಳು.

ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ದಾಸರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದ ಪುಣ್ಯ ಸ್ಮರಣೆಯ ಸಂಚಿಕೆ (ಜನವರಿ ೧೪-೧೯೬೪) ಯಿಂದ ಕೆಲವು ಅಪರೂಪದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ: ಆ ಸಂಚಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾಶಕರಿಗೂ ವಿದ್ವನ್ಮಣಿ ಲೇಖಕರಿಗೂ ಗೌರವ ಪೂರ್ವಕ ನಮನಗಳು.

ಇಲ್ಲಿಯ ಲೇಖನಗಳು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳ ಚಿಂತನೆಗೆ ಓದುಗ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ನೆರವಾದರೆ ನನ್ನ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾದಂತೆ.

ಕೆರೆಯ ನೀರನು ಕೆರೆಗೆ ಚೆಲ್ಲಿ
ವರವ ಪಡೆದವರಂತೆ ಕಾಣಿರೋ
ಹರಿಯ ಕರುಣದೊಳಾದ ಭಾಗ್ಯವ
ಹರಿಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಬದುಕಿರೋ

ಹೊಸಪೇಟೆ.
೨೭.೧೧.೨೦೦೬

- ಪ್ರೊ. ಯು. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್
ಸಂಪಾದಕರು

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ

ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ

ದಾಸ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಪುರಂದರದಾಸರು ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಭಾಗ್ಯನಿಧಿ. ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ-ನಡೆಗೆ ಅವರ ಸೇವೆ ಅಪಾರ 16 ನೇ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡದ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಆದ್ಯಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿರಿಮೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ, ನೀತಿ ಬೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರ ಇಂಥ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಉತ್ಸವದಂತೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಹಂಪಿ-ಹೊಸಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ 1954-ಫೆಬ್ರವರಿ 7ರಂದು ಶ್ರೀ ದಾಸರಾಯರ ಆರಾಧನಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಂಪಿಯ ಶ್ರೀ ವಿಜಯವಿಠಲ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ'ಕನ್ನಡ ಕುಲಪುರೋಹಿತ' ಶ್ರೀ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ಧಾರವಾಡ ಇವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ "ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾಮಂಡಳಿ" ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು ಇಂದಿಗೆ 50 ವರ್ಷಗಳು ಸಂದಿವೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಂಡಳಿಯ ಧ್ಯೇಯಗಳು ಕೆಳಗಿನಂತಿದ್ದವು :

1) ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಮಂಟಪವನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು.

2) ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಯ ದಿವಸ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು

3) ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಶೇಷತಃ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಧರ್ಮ, ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವುದು.

4) ದಾಸಕೂಟದ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು.

ಮೇಲಿನ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೊಳಿಸಲು ಒಬ್ಬರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನೊಳಗೊಂಡು 17 ಜನರ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ರಚಿಸಿ, ಕನಿಷ್ಠ 200 ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನೊಂದಾಯಿಸಿ ಮುಂದೆ, ಶಾಶ್ವತ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು.

ಅಲ್ಲದೆ ಅಂದಿನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪೂರ್ತಿಕ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಗೆ ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ಕೆಳಗಿನವರನ್ನು ಚುನಾಯಿಸಲಾಯಿತು.

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು	:	ಶ್ರೀ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು, ಧಾರವಾಡ
ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು	:	ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಶ್ರೀ ಬೂದಿಹಾಳ ಅನಂತಾಚಾರ್ಯರು, ಹೊಸಪೇಟೆ. ಶ್ರೀ ಮೊಹರೆ ಹನುಮಂತರಾಯರು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶ್ರೀ ಕರಣಂ ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಕಮಲಾಪುರ
ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷರು	:	ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಹೊಸಪೇಟೆ.
ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು	:	ಶ್ರೀ ಮತ್ತಿಹಳ್ಳಿ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರು, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಡಾ. ಕಾಂತಾರಾವಕಮಲಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ
ಸದಸ್ಯರು	:	ಶ್ರೀ ಡಿ.ಗುಂಡುರಾವ್,ಬಳ್ಳಾರಿ, ಶ್ರೀ ಕೋಲಾರು ರಾಮರಾವ್, ಬಳ್ಳಾರಿ. ಶ್ರೀ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಂ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಅನಂತಪುರ, ಶ್ರೀ ವೈದ್ಯ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರು, ಹೊಸಪೇಟೆ. ಶ್ರೀ ಡಾಕ್ಟರ್ ರಾಮರಾವ್,ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ಶ್ರೀ ಡಾಕ್ಟರ್ ಬಿ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಹಡಗಲಿ. ಶ್ರೀ ಬಾಗಲುಕೋಟೆ ಗೋವಿಂದರಾವ್, ಹೈದರಾಬಾದ್, ಶ್ರೀ ಎನ್.ಆರ್. ಗಂಗಾವತಿ, ಗದಗ ಶ್ರೀ ಜಾಲಿಹಾಳ್ ಅನಂತರಾವ್, ಗದಗ, ಶ್ರೀ ಬುರ್ಲಿ ಬಿಂದು ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರು, ಧಾರವಾಡ ಶ್ರೀ ಮೈದೂರು ತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯರು, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಶ್ರೀ ರೆಡ್ಡಿ ಕೃಷ್ಣಗೌಡ, ಕಂಪ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಹೊಳಗುಂದಿ ರಾಘವೇಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರು, ಕಾಮಲಾಪುರ, ಶ್ರೀ ಲಕ್ಕುಂಡಿ ವೆಂಕೋಬರಾವ್, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ನಿಲೋಗಲ್, ಕುಷ್ಟಗಿ, ಶ್ರೀ ನರಹರಿ ಆಚಾರ್ಯರು, ಡ್ಯಾಮ್‌ಸೈಟ್

ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಂಡಳಿಯು ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಹಂಪಿಯ ಪುರಂದರದಾಸರ ಮಂಟಪದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ತುಂಗಭದ್ರಾನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದ ಹೊಡೆತದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮಂಟಪ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು

ಇಲಾಖೆಯೊಂದಿಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸಿ, ಮಂಟಪದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಚಂದಾ ವಸೂಲು ಮಾಡಿ, ಸುಮಾರು ರೂ. 15,000/- ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿತ್ತು. ಈ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸರಕಾರದಿಂದ ರೂ.500/- ಮತ್ತು ಮದರಾಸಿನ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಸೀತಾರಾಮರಾಯರಿಂದ ಬಂದ ರೂ.3000/- ಸೇರಿತ್ತು.

ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ತಮಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂಬಯಿ, ಮದ್ರಾಸು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್- ಮೊದಲಾದ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಚಂದಾವಸೂಲಿಮಾಡಿ, ಮಂಡಳಿಯ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಸೆಲೆಯಾಗಿದ್ದರು. ಮಂಡಳಿ ಅವರ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡ ಕುಲಪುರೋಹಿತ ಹಾಗೂ ಕುಲಪತಿಗಳೆನಿಸಿದ್ದ ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರೇ ಮಂಡಳಿಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಹಾಗೂ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಹಲವಾರು ಸಲಹೆಗಳನ್ನಿತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಂಡಳಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃ ಸ್ಮರಣೀಯರು.

ನಂತರ ಹುಬ್ಬಳಿಯ ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಮೊಹರೆ ಹನುಮಂತರಾಯರು 2-3 ವರ್ಷ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ತರುವಾಯ ದಿ. ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ನಂತರ ದಿ. ಶ್ರೀ ವಿ. ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ರಂಗರಾವ್ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ, ಶ್ರೀ ಮುದಗಲ್ ವೆಂಕೋಬ ಶೆಟ್ಟರು, ಶ್ರೀ ವಿ. ವೆಂಕಟನಾಗನ್ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಅವರ ನಂತರ ಹಿರಿಯರಾದ ಶ್ರೀ ದಂಡಿನ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅವಿರತ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಮಾಧವರಾವ್, ಶ್ರೀ ಎಂ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಶ್ರೀ ತಿಪ್ಪಯ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಶ್ರೀ ದಂಡಿನ ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಗುರುರಾಜರಾವ್, ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ವಾದಿರಾಜ್ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಸದ್ಯ ಡಾ. ಎಂ.ಆರ್. ಮುರಳಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ, ಡಾ. ವೆಂಕಟೇಶ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ಶ್ರೀಧರ ಸಹಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ತಟ್ಟಿ ರಾಜಾರಾಮ್‌ರವರು ಖಜಾಂಚಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಮಂಡಳಿಯು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ದಾಸರಾಯರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನುಸಂಗೀತ ಮಹೋತ್ಸವಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜನ ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ತನುಮನಧನಗಳಿಂದ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಹೊಸಪೇಟೆ ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಕೆಲವರ್ಷ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಮಂಡಳಿಯ ಇಂದಿನ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವದ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ಉದಾರವಾಗಿ ಜನತೆ ಜಾಹಿರಾತುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಂಡಳಿಯು ಧಾರವಾಡದ ವಿದ್ಯಾರತ್ನ ಆರ್.ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿಯವರಿಂದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಪ್ರತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಮುಗಿದಾಗ 1964 ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಶ್ರೀ ದಾಸರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹಂಚಲಾಯಿತು.

ತಿರುವಾಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ನಡೆಯುವ ಶ್ರೀ ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಸಂಗೀತಮಹೋತ್ಸವದಂತೆ ದಾಸರಾಯರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ ವೈಭವದಿಂದ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದು ಮಂಡಳಿಯ ಬಹುದಿನಗಳ ಕನಸಾಗಿದೆ.

1964 ಜನವರಿ 14 ರಂದು ಶ್ರೀ ದಾಸರಾಯರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜರುಗಿ ವಿಶೇಷ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರೂ ಅರಸರೂ ಆಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ದಾಸರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದ ವಿಶೇಷ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವದ ಉದ್ಘಾಟಕರಾಗಿ ಬಿಹಾರ್‌ರಾಜ್ಯದ ಮಾಜಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಶ್ರೀದಿವಾಕರ ರಂಗರಾಯರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ದೇಶದ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. 3ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆದ ವೈಭವದ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಜನವರಿ-14 ರ (೧೯೬೪) ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯದಿಂದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಚಿತ್ರಪಟದೊಂದಿಗೆ ಭಜನಗೋಷ್ಠಿಗಳು ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದಾಸಾಶ್ರಮದ ಸ್ಥಾಪಕ ಶ್ರೀ ಭದ್ರಗಿರಿ ಕೇಶವ ದಾಸರು ಹಾಗೂ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ 150 ಜನಭಕ್ತರೂ

ಇತರದಾಸರೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ ಪುರಂದರ ಮಂಟಪವನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಂ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಗೋಷ್ಠಿಗಾನ,ಪೂಜೆ ನಡೆದವು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ 2 ಗಂಟೆಗೆ ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬಿದ್ದ ಸಹಸ್ರಾರು ಭಕ್ತರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಭಾಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಯಿತು. ವಿದ್ವಾನ್ ಆರ್.ಕೆ. ಶ್ರೀಕಂಠನ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ.ಎಸ್.ಸುಬ್ಬಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಶ್ಲೋಕಗಳಾದ ನಂತರ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ವೆಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಸ್ವಾಗತ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಉದ್ಘಾಟಕರಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುತವಾದ ಭಾಷಣ ನೀಡಿ ಜನರನ್ನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಸಭೆಯ ಮುಕ್ತಾಯದನಂತರ ನಾಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಹರಿಕಥಾ ಕೀರ್ತನಕಾರರೂ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಸಂಜೆ 6 ಗಂಟೆಗೆ ಗಾನಕೋಗಿಲೆ ವಿದುಷಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಬ್ಬಲಕ್ಷ್ಮಿಯವರು ಒಂದೂವರೆ ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಸಭಿಕರನ್ನು ತನ್ಮಯಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಅದೇ ರಾತ್ರಿ 9.30 ಗಂಟೆಗೆ ಅಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಾರವಾಯಿತು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ಸಂಗೀತ ವಿದುಷಿ ಹಾಗೂ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸೇವೆ ನಡೆಯಿತು. ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ಹಾಗೂ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ನಮ್ಮ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಮೂರುದಿನಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಮ್ಮ ಮಂಡಳಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಅಂಶ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊರ ಬಂದ ಶ್ರೀ ದಾಸರ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಆಕರಗ್ರಂಥ ಎನ್ನಬಹುದು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಯವರು ದಾಸರಾಯರ ವಿಶೇಷ ಅಂಚೆ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಸ್ಮರಣೀಯ ಸಂಗತಿ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಂಡಳಿಯು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸರ ಆರಾಧನೆಯ ನಿಮಿತ್ತ ವಿಶೇಷ ಸಂಗೀತ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಕಳೆದ 50 ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ನಾಡಿನ ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಕಲಾವಿದರನ್ನೂ ಆಯೋಜಿಸಿಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವಂತೆ ಸಹಕರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ನಿರಂತರ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ರಾಜಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಮತ್ತು ನಾಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಯಲಿನ್ ವಾದಕ ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀ ಜಕ್ರಯ್ಯನವರನ್ನೂ ನಾವು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಮಂಡಳಿಯು ನಡೆಸುವ ಆರಾಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಮುದಗಲ್ ವೆಂಕೋಬಶೆಟ್ರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆಸುವ 'ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆ'ಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಗೆ ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರು ಇಂದಿಗೂ ಬಹುಮಾನದ ಹಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀ ತೇರಾಕೋಟಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನವರ ದತ್ತಿನಿಧಿಯಿಂದ ದಾಸರ 'ಉಗಾಭೋಗ' ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಹನೀಯರುಗಳಿಗೆ ನಾವು ಸದಾಋಣಿ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಮಂಡಳಿಯು ತನ್ನ 50 ನೇ ವರ್ಷದ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ 'ಪುರಂದರ ನಮನ' ವೆಂಬ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರತರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಉದಾರವಾಗಿ ಜಾಹಿರಾತು ನೀಡಿದ ಜಾಹಿರಾತುದಾರರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಜೊತೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ಭಕ್ತಿ ಭಾರತಿ' ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ 3 ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿರುವ ಶ್ರೀದಾಸರಾಯರ ಆರಾಧನೆ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಂಗೀತ ಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತರಾಗಿರುವ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರಿಗೂ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವಂತೆ ತ್ರಿಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಹಿಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನಂತನಮನಗಳು.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ
ಹೊಸಪೇಟೆ.

ಭಕ್ತಿಮೇಳ : ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಗೀತಹಬ್ಬ : ವರದಿ

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ಭಕ್ತಿಭಾರತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ' ಸಂಯುಕ್ತಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ (27,28,29, ಜನವರಿ - 06) 3 ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನಡೆದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಆರಾಧನೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವ ಹಾಗೂ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತ ಹಬ್ಬವಾದ 'ಭಕ್ತಿಮೇಳ' ಅತ್ಯಂತ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯಿತು :

ದಿನಾಂಕ : 27-1-2006 ರಂದು ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಪರಾಹ್ನ 3 ಗಂಟೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಲಾವಿದರ ನಾದಸ್ವರ ಮಂಗಳವಾದ್ಯ ನಂತರ ಶ್ರೀ ಬಯಲು ಆಂಜನೇಯ ಮಹಿಳಾಭಜನ ಮಂಡಳಿ, ರಾಣಿಪೇಟೆ ಇವರ ಭಜನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ಸಂಜೆ-5 ಗಂಟೆಗೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಉದ್ಘಾಟನಾ ಸಮಾರಂಭ ನಡೆಯಿತು.

ಜ್ಯೋತಿ ಬೆಳಗಿ ಉದ್ಘಾಟನೆ ಮಾಡಿದ ನಾಡಿನ ಸಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶ್ರೀ ಭದ್ರಗಿರಿ ಅಚ್ಯುತದಾಸರು ಮಾತನಾಡಿ ಹರಿದಾಸ ಪಂಥದ ಪ್ರಮುಖ ಆರಾಧ್ಯದೈವ- ಪಂಡರಪುರದ ವಿಠಲ : ಈ ವಿಠಲ ನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಇದರೊಂದಿಗೆ ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮನಾದ ತಿರುಪತಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ, ಅನ್ನಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಉಡುಪಿಯ ಕೃಷ್ಣ- ಇವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹರಿದಾಸರು ಕೊಂಡಾಡಿ ಸಮನ್ವಯ- ಸಾಮರಸ್ಯದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿ ಬಹುಮಹತ್ವದ ಜನಾಂದೋಲನವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇಂತಹ ಹರಿದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಗೀತದ ಹಬ್ಬ ದಾಸವರೇಣ್ಯರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಈ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತಿರಿದ್ದ ಗಾನಕಲಾಭೂಷಣ ವಿದ್ವಾನ್ ಆರ್.ಕೆ.ಪದ್ಮನಾಭರವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ- ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ನಾಡಿನ ಭಾಗ್ಯನಿಧಿ : ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಪಿತಾಮಹರಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ- ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯಕಲೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರ- ಎಂದು ಭಾವುಕರಾಗಿ ನುಡಿದರು.

ಉದ್ಘಾಟನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ ಭಕ್ತಿಭಾರತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಧರ್ಮದರ್ಶಿ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರು ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ವರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದವರು- ಹರಿದಾಸರು "ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು"- "ಕೆರೆಯ ನೀರನು ಕೆರೆಗೆ ಚೆಲ್ಲಿ: ವರವ ಪಡೆದವರಂತೆ ಕಾಣಿರೋ" ಎಂಬ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳು ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದುದು. ಶ್ರೀ ದಾಸರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಹೊಸಪೇಟೆ- ಹಂಪೆಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಸ್ಥಳೀಯರ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ 9 ನೇ ವರ್ಷದ ಭಕ್ತಿಮೇಳವಿದು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಉದ್ಘಾಟನಾ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ.ಎಂ.ಆರ್.ಮುರಳಿ ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ವಿಜಯಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶರವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರೊ.ಯು.ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಸ್ವಾಗತ ಕೋರಿದರು. ಎರಡೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವರದಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಮತಿ ಪದ್ಮಿನಿರಾವ್ ವಾಚನ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಪಿ. ಕಲ್ಲಂಭಟ್ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಕೆ. ವಾಸುದೇವರವರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು.

ಸಭಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ನಂತರ-ಗಾನ ಕಲಾಭೂಷಣ ವಿದ್ವಾನ್ ಆರ್.ಕೆ.ಪದ್ಮನಾಭರವರು ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆಗಂಟೆಗಳವರೆಗೆ ತಮ್ಮಮಧುರ ಕಂಠದ ಗಾಯನ ಸುಧೆಯಿಂದ ಜನ-ಮನವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡರು. ಅವರಿಗೆ ಪಕ್ಕವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ವಯಲಿನ್-ವಿದ್ವಾನ್‌ಜೆ.ಕೆ.ಶ್ರೀಧರ್, ಮೃದಂಗ-ವಿದ್ವಾನ್ ಸಿ.ಚೆಲುವರಾಜ, ಘಟಂ-ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂ.ಎ.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ವಾದ್ಯ ನುಡಿಸಿ ಸಹಕರಿಸಿದರು.

ನಂತರ ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ-ಸಂತ ಶ್ರೀ ಭದ್ರಗಿರಿ ಅಚ್ಯುತದಾಸರು "ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು" ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಹರಿಕಥಾ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಜನ-ಮನವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ, ಭಕ್ತಿ ಭಾವದ ಮಧುರ ವಾತಾವರಣವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ದಿನಾಂಕ : 28.1.2006 ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಪೂರ್ವಾಹ್ನ 9 ಗಂಟೆಗೆ ಭಜನಾ ಮಂಡಳಿಯವರ ಭಜನೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು 10.30 ಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿಯ ಪುರಂದರದಾಸರ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದವರು- ಪ್ರಾಯೋಜಿಸಿದ್ದ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ ನಡೆಯಿತು.

ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರವರು "ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು-ಹೊಸ ಓದು" ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿ-"ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಮತೀಯ ಪಠ್ಯವನ್ನಾಗಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಠ್ಯವನ್ನಾಗಿ

ಸ್ವೀಕರಿಸಿಬೇಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಡಾ.ಮಾನಕರಿ ಶ್ರೀ ನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರು-"ಸಮಕಾಲೀನ ತಲ್ಲಣಗಳು- ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಂದೇಶ" ಎಂಬ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿ ಇಂದಿನ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಹಾಗೂ ತಲ್ಲಣಗೊಂಡ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಬಲ್ಲದು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಪ್ರೊ.ಯು.ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್‌ರವರು- "ಪುರಂದರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನುಸಂಧಾನ" ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಯಾಗಿ ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಹರಡಿ-ಕೇಳು ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಅನುಸಂಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಜನ-ಮನದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ನೆಲೆನಿಂತಿವೆ. ಇದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಪುರಂದರ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದ ಸಂಚಾಲಕ ಪ್ರೊ.ಎ.ವಿ. ನಾವಡರವರು ಮಾತನಾಡಿ-ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ-ಬಹುಮುಖಿ ಆಯಾಮವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನೂವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದಾಸಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎನ್ನೂವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಈ ಪರಂಪರೆಯ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಇಂದು ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಡಾ. ಬಿ. ಮಂಜುಳರವರು ಸ್ವಾಗತ ಕೋರಿದರು. ಶ್ರೀ ಕೆ. ವಾಸುದೇವ ವಿಚಾರಸಂಕಿರಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ನಂತರ ಚೆನ್ನೈನ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಗೋಪಾಲನ್‌ರವರಿಂದ ಪರಿಕಲ್ಪಿತವಾದ, ಶ್ರೀ ವಿ. ಎಲ್.ಸುದರ್ಶನ್‌ರವರಿಂದ ಸಂಗೀತ ಸಂಯೋಜಿತವಾದ "ನಿನ್ನದಾಸನಾದೆ" ಎಂಬ ಸಿ.ಡಿ.ಯನ್ನು ಮುಂಬೈನ ಹೆಚ್.ಡಿ.ಎಫ್.ಸಿ. ಮುಖ್ಯ ಸಲಹೆಗಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ್‌ರವರು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ಅದರ ಮೊದಲ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀ ವೈದ್ಯಗೋಪಾಲಾಚಾರ್‌ರವರಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಶ್ರೀ ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಪಂಚರತ್ನ ಮಾಲಿಕೆಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪಂಚರತ್ನ ಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸಿರುವ ಪ್ರಯೋಗ ವಿನೂತನವಾದುದು ಎಂದು ಹಿರಿಯ ಪತ್ರಕರ್ತ ಶ್ರೀ ಮತ್ತಿಹಳ್ಳಿ ನಾಗರಾಜರಾವ್‌ರವರು 'ನಿನ್ನದಾಸನಾದೆ' ಸಿ.ಡಿ.ಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಸಭೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರು- ಕಲಾವಿದರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ಯಾಮಲಾಗೋಪಾಲನ್ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ವಿ.ಎಲ್.ಸುದರ್ಶನ್‌ರವನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದರು. ಭೋಜನಾನಂತರ ಅಪರಾಹ್ನ- 3 ಗಂಟೆಗೆ ಮಂಗಳವಾದ್ಯ ನಾದಸ್ವರದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಸಂಗೀತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಎಂ. ರಾಘವೇಂದ್ರರವರು ಹರಿದಾಸರ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಿ ಜನ-ಮನ ತಣಿಸಿದರು. ಇವರ ಗಾಯನಕ್ಕೆ ವಯಲಿನ್-ವಿ.ಜೆ.ಕೆ.ಶ್ರೀಧರ್, ಮೃದಂಗ-ಗಾನಕಲಾಭೂಷಣ ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎ.ಎಸ್.ಮಣಿ ನುಡಿಸಿ ಸಹಕರಿಸಿದರು.

ಸಂಜೆ 5.30 ಕ್ಕೆ ವಿದ್ವಾನ್ ರಂಗನಾಥಚಾರ್ಯ ಕಟ್ಟಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರು ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಹಾಗೂ ಮೌಲಿಕವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ನೀಡಿ, ಜನರಿಗೆ ದಾಸರ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾರಿದರು.

ನಂತರ 6.30 ಕ್ಕೆ ನಾಡಿನ ಖ್ಯಾತ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿದರಾದ ಶ್ರೀ ಪುತ್ತೂರು ನರಸಿಂಹನಾಯಕ್ ಮತ್ತು ಬಳಗದವರು ಹರಿದಾಸರ ಪದಗಳ ಗಾಯನದಿಂದ ಜನತೆಯನ್ನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧರನ್ನಾಗಿಸಿದರು.

ರಾತ್ರಿ 8 ಗಂಟೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಸಭಾಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ.ಹಂಪಿಯ ಮಾನ್ಯ ಕುಲಸಚಿವರಾದ ಡಾ.ಕರೀಗೌಡ ಬೀಚನಹಳ್ಳಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾರತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ವತಿಯಿಂದ ಗಾನಕಲಾಶ್ರೀ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಮ್.ಎಸ್.ಶೀಲಾರವರಿಗೆ 'ಸಂಗೀತ ಸರಸ್ವತಿ' ಬಿರುದು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಡಾ.ಕರೀಗೌಡ ಬೀಚನಹಳ್ಳಿಯವರು ಮಾತನಾಡಿ - ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ. ಎಸ್.ಶೀಲಾರವರ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಭಾರತಿ ಸಂಸ್ಥೆಯು ನಾಡಿನ ಕಲಾವಿದರನ್ನೂ ಗೌರವಿಸುವ ಪರಂಪರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು.

ನಂತರ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ. ಎಸ್.ಶೀಲಾ ಮತ್ತು ಬಳಗದವರಿಂದ ಹರಿದಾಸಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ ನಡೆದು-ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿ ಭಾವದಿಂದ ಜನತೆ ಅವರ ಗಾನ ಸುಧೆಯನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿದರು.

ದಿನಾಂಕ : 29.1.2006 ರಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ 8 ಗಂಟೆಗೆ ಹಂಪಿಯ ಪುರಂದರ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೆ ಪಂಚಾಮೃತ ಅಭಿಷೇಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಂಗೀತ ಸೇವೆ ನಡೆಯಿತು. ಶ್ರೀ ರಘುನಂದನ ತೀರ್ಥರ ಪವಿತ್ರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಾದ ವಿತರಣೆ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಅಪರಾಹ್ನ 3 ಗಂಟೆಗೆ-ಪುನಃ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪದ ವೇದಿಕೆಯಲಿ ಚೆನ್ನೈನ ಶ್ರೀ ವಿ.ಎಲ್.ಸುದರ್ಶನ್ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಗೋಪಾಲನ್‌ರವರು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ಪಂಚರತ್ನ ಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಶುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಿದರು.

ನಂತರ ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನ ಶ್ರೀಮತಿ ಚಂದನಬಾಲಾ ಮತ್ತು ಬಳಗದವರು ಹರಿದಾಸಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿ, ಜನ-ಮನ ಸೂರೆಗೊಂಡರು.

ಕೀರ್ತನಕಾರ ಶ್ರೀ ಹಂಡೆ ವೇದವ್ಯಾಸಾಚಾರ್‌ರವರು ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಜೀವನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ನೀಡಿದರು.

ನಂತರ- ಸ್ಥಳೀಯ ಗಣ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣ ಭಟ್, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಹೊಳಲು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಗಮಕ ಕವಿ ರಂಗೋಪಂತ ನಾಗರಾಜರಾಯರು, ನಾದಸ್ವರ ಕಲಾವಿದರಾದ ಶ್ರೀ ಪ್ರಸಾದ್, ಶ್ರೀ ಗುರುನಾಥ, ದಾನಿ ಶ್ರೀ ವೈದ್ಯಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ ಇವರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು.

ಶ್ರೀ ದಾಸರ ಆರಾಧನಾ ಮಹೋತ್ಸವದ ನಿಮಿತ್ತ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ದಿವಂಗತ ಮುದುಗಲ್ ವೆಂಕೋಬಶೆಟ್ಟರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ನಡೆಸಿದ್ದ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ತೇರಾಕೋಟಿ ಚಂದ್ರ ಶೇಖರಯ್ಯ ದತ್ತಿನಿಧಿ ಉಗಾಭೋಗಸ್ಪರ್ಧೆಯ ವಿಜೇತರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಮುದುಗಲ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶೆಟ್ಟರು ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪತ್ರ ಹಾಗೂ ಬಹುಮಾನ ನೀಡಿದರು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀ ಪ್ರಾದೇಶಾಚಾರ್ಯರು - ಹರಿದಾಸರ ಪದಗಳ ಗಾಯನದಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಭಾವವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರು. ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ "ಪುರಂದರ ನಮನ" ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ವಿದ್ವಾನ್ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ಸಮಾರೋಪ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾವಾಚಸ್ಪತಿ ಶ್ರೀ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಮಾತನಾಡಿ - ಭಕ್ತಿಯೇ ಬದುಕಿನ ಶಕ್ತಿ, ನವ ವಿಧ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಾಡಿ, ನರ್ತಿಸಿದ ದಾಸವರೇಣ್ಯರು -"ಮಾನವಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು ಇದ ಹಾನಿ ಮಾಡಲು ಬೇಡಿ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಗಳಿರಾ" ಎಂದು ಸಾರಿದರು. ದಾಸರು ಒಳಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಹರಿಯನ್ನು ಕಂಡವರು ಇಂಥ ದಾಸವರೇಣ್ಯರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮೇಳ ನಡೆದದ್ದು ಭಾಗ್ಯಪ್ರದವಾದ ವಿಷಯ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಸ್ಥಳೀಯ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಸೇವಾ ಮಂಡಳಿಯ ವತಿಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಭಾರತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಧರ್ಮದರ್ಶಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ರಮಾರವರನ್ನೂ ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ಗೌರವಿಸಲಾಯಿತು.

ನಂತರ ನಡೆದ ಸಂಗೀತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರ ಹರಿದಾಸ ಕೃತಿಗಳ ಗಾಯನ ಸುಧೆಯನ್ನು ಜನ ಅತ್ಯಂತ ತನ್ಮಯತೆ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಆಸ್ವಾದಿಸಿದರು. ಅವರ ಗಾಯನಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ವಯಲಿನ್ ವಿ.ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ಸ್ವಾಮಿ ಎಂ.ಎಸ್. ಮೃದಗಂ-ವಿ.ಶ್ರೀ ಸಾಯಿನಾಥ ಎಂ.ಆರ್. ನುಡಿಸಿ ಗಾಯನಕ್ಕೆ ಕಳೆನೀಡಿದರು.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಯು.ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ರವರು ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಭಕ್ತಿಮೇಳ ನಡೆಯಲು ಕಾರಣಕರ್ತರಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ನಂತರ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರು ಸಹ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಘಟನೆಯ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಮಂಗಳ ಹಾಡಿ ತಮ್ಮ ಗಾಯನವನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿದರು.

ಮೂರು ದಿನಗಳ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಗೀತದ ಹಬ್ಬ ಭಕ್ತಿಮೇಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರ ಮನದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಭಕ್ತಿಭಾವನೆಗೆ ತಂಪೆರೆದು ಅವರ ಕಣ್ಮನಗಳನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡು 3 ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಜನಸಂದಣಿಯೊಂದಿಗೆ 'ನ ಭೂತೋ ನಭವಿಷ್ಯತಿ' ಎಂಬತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹಬ್ಬ ಇಂದಿನ ಯಾಂತ್ರಿಕತೆಯ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಜನ ಇಂತಹ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನೂ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂತಸ ಪಟ್ಟಿದ್ದು ನಿಜಕ್ಕೂ ರೋಚಕವೆನಿಸಿತ್ತು.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠ್ಠಲ ದಾಸಾರ್ಯರ ಅಷ್ಟಕ (ಅಶ್ವದಾಟಿ)

- ಶ್ರೀ ಧೀರೇಂದ್ರ ವೈದ್ಯ, ಕಂಪ್ಲಿ ಕೋಟೆ.

ಗುರು ವ್ಯಾಸರಾಜರ ಕರುಣ ಪಡೆದ ಗುರು ಪುರಂದರ ದಾಸಾರ್ಯರೇ।
ಗುರು ಮಧ್ವರಿಂಗಿತ ಹರಿತತ್ವವಾದವ ಸಾರಿದ ಗುರು ಪ್ರಾಜ್ಞರೇ॥
ನರರ ಉದ್ಧರಿಸಲು ಧರೆಯೊಳವತರಿಸಿದ ಸೂರಿಸುರಮುನಿ ಪೂಜ್ಯರೇ।
ಹರಿದಾಸರೊಳಿರಿಸಿ ಹರಿಧ್ಯಾನ ಕರುಣಿಸಿರಿ ಶಿರಬಾಗ್ವೆನಾಸಂತತ ॥೧॥

ಪತಿಯದಾನವ್ರತದಿ ಸಿರಿಪತಿಯ ಪಡಕೊಂಡು ಕ್ಷಿತಿಯೊಳಗೆ ನೀಚರಿಸಿದೆ।
ಪತಿಯ ವಿರಹದಿ ಸಿರಿ ಪತಿಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಲು ಪತಿತೂಕ ಸಿರಿ ಬಯಸಿದೇ॥
ಪತಿಗೆ ಸಿರಿ ದೂಗದಿರೆ ಸತಿ ತುಳಸಿದಳಹಾಕೆ ಖ್ಯಾತಿನವ ಕೋಟಿ ಪತಿ ಎನಿಸಿದೆ।
ಸ್ಥಿತಿವಂತ ಹರಿತ್ಯಜಿಸೆ ಚಿತ್ತಿಟ್ಟು ಪೊರೆದ್ಧರಿಯ ಬೃತ್ಯನೊಂದಿಪೆ ಸಂತತ ॥೨॥

ಶ್ರೀ ನಿವಾಸನೆನಿಸಿ ಚಿನಿವಾಲ ವೃತ್ತಿಲಿ ಪರ ಚಿನ್ನಗರ್ಭನ ಮರೆಯಲು।
ಚಿನ್ಮಯನೆ ಸುತನೊಡನೆ ತನ್ನವನೆಂದೊಲಿದು ಮನದ ಮೋಹವ ಕಳೆಯಲು॥
ತೃಣವೆಂದು ಸಂಪದವ ಮಣಿದು ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣೆನುತ ಮಾನಿನಿಸುತರವೊಡನೆ।
ಆನಂದದಲಿ ನಡೆದು ಮಣಿದೆ ವಿಠ್ಠಲ ಪದದಿ ಮಾಣವೆ ಗುರುಸಂತತ ॥೩॥

ಪುರಂದರ ಗಡಬಿಟ್ಟು ಪಂಡರಪುರದಲಿಹ ಹರಿಪಾಂಡುರಂಗನ ಭಜಿಸುತ।
ಪರಭಾರೆ ಸುಖಿಸುತಲಿ ವರಹಜೆ ತೀರದಿಹ ಪಂಪಾಪುರಕೆ ಸಾರುತ॥
ಗುರುವ್ಯಾಸರಡಿಯಲಿ ಸರಚಕ್ರ ತೀರ್ಥದೆಡೆ ಗುರುದಾಸ ದೀಕ್ಷೆಯ ಪಡೆಯುತ।
ಗುರುವಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಉರದ್ಯುಂಡ ಮಹಯೋಗಿ ಶಿರಬಾಗ್ವೆ ನಾ ಸಂತತ ॥೪॥

ಧರೆಯ ಜೀವರಿಗೆಲ್ಲಾ ನರರಂತೆ ತೋರಿದರು ಸರುವತ್ರ ಹರಿಕಾಣುತ।
ಪರಮ ನವಭಕ್ತಿಯಲಿ ಅರೆಪಾದಲಕ್ಷೈದು ಕೀರ್ತನದಿ ನೀಪಾಡುತ॥
ಗುರುವಿಗರ್ಪಿಸೆ ಗುರು ಪುರಂದರೋಪನಿಷತ್ತೆ ನುತ ಗುರುವ್ಯಾಸ ಪೀಠದಿ ಇರಿಸುತ।
ಸಾರಿದರು ಕೀರ್ತನಕೆ ಹರಿವಲಿವನೆಂದು ಗುರು ಶಿರಬಾಗ್ವೆ ನಾ ಸಂತತ ॥೫॥

ಗುರುಮಹಿಪತಿ ಗುರುಪ್ರಸನ್ವೆಂಕಟ ವಿಜಯ ಗುರುವ್ಯಾಸ ವಿಠ್ಠಲ ಆರ್ಯರ।
ತುರುಪಾಲ ಮೋಹನ್ನ ಗುರುವೇಣು ಗೋಪಾಲ ಗುರು ಜಗನ್ನಾಥಾರ್ಯರ॥
ಗುರುವರ ಪ್ರಾಣೇಶ ಗುರುಶ್ರೀಶ ಗುರುವಿಜಯ ಗುರುಶ್ಯಾಮ ಸುಂದರ ವಿಠ್ಠಲರ।
ಗುರು ಗೋವಿಂದರಾದಿ ಹರಿದಾಸರಾಪ್ತಗುರು ಶಿರಬಾಗ್ವೆ ನಾ ಸಂತತ ॥೬॥

ಹಿಂದಿನ ಸುಕೃತದಿ ಇಂದು ವೈಷ್ಣವನೆನಿಸಿ ನಂದ ತೀರ್ಥರ ಮತದೊಳು।
ಬಂದ ಭಾಗ್ಯವ ತ್ಯಜಿಸಿ ನಂದ ವಿಜಯ ವಿಠ್ಠಲನ ನಿಂದು ಸುತ್ತಿಸಿದೆ ಜಗದೊಳು ॥
ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವೋ ಹಿಂದಿಹನು ಶ್ರೀ ಹರಿಯೆ ಬಂಧು ಸಂಪದ ವೆನಿಸುತ।
ಇಂದು ಹರಿದಾಸರ ಕುಂದಿಲ್ಲದೆ ಪೊರೆವ ಗುರು ವಂದಿಸುವೆ ನಾ ಸಂತತ ॥೭॥

ವಿಠ್ಠಲನಾಜ್ಞೆಯೊಳು ಬಿಟ್ಟು ಚರಮದೇಹ ತೊಟ್ಟು ಚಿನ್ಮಯ ದೇಹವ।
ಬಿಟ್ಟಿರದೆ ಪುರಂದರ ವಿಠ್ಠಲನ ಸೇರಿದೆ ಮೆಟ್ಟಿ ಪುಷ್ಯಾಂತ ದಿನ ಭಾವವ॥
ಕೊಟ್ಟಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯಲಿ ಮುಟ್ಟಿಸ್ತುತಿಪೆ ಗುರು ಹರಿ ಬಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಇರಿಸುತ।
ಕೊಟ್ಟು ಪೂಜಾಫಲವ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡದೆ ಪೊರೆಯೊ ಗುರು ಮುಟ್ಟಿಹೆ ಪದ ಸಂತತ ॥೮॥

ಸ್ಮರಿಸುವವರುದ್ಧರಿಪ ಪ್ರಾತಃ ಸ್ಮರಣೀಯ ಗುರುಪುರಂದರ ದಾಸಾರ್ಯರ।
ಸರಸದೀ ಅಷ್ಟಕವ ಧರಿಸೆ ಉರದಲಿನಿತ್ಯ ಪೊರೆವ ಗುರುವರ ಆಪ್ತರ॥
ಭಾರತೀಶನ ತತ್ವ ಧಾರೆಎರೆ ದ್ವೈಕುಂಠ ಪುರದೆಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಸುತ।
ಧೀರವಿಠ್ಠಲನ ಕಾಂಬ ವರದೃಷ್ಟಿ ನೀವ ಗುರು ಚರಣ ಕೊಂದಿಪೆ ಸಂತತ ॥೯॥

॥ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು॥

ದ್ವಿತೀಯ ಘಟ್ಟದ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪ್ರಭಾವ

- ಪ್ರೊ. ವಸಂತ ಕುಷ್ಟಗಿ

ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲನೆಲೆಯನ್ನು ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಯ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ನಡೆದಿವೆ. 'ಭಜ್' ಧಾತುವಿನಿಂದ ಭಕ್ತಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ಭಜನೆ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಭಕ್ತಿಯೆಂತಲೂ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಚಾರಗಳೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾದುವು. ಆದರೆ 'ಭಕ್ತಿ' ಎಂಬುದು ಸೃಷ್ಟಿಯು ಎಂದು ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯಿತೋ, ಅಂದೇ ಆವಿರ್ಭಾವವಾದದ್ದು. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲೆಯೇ ಅದರ ಹುಟ್ಟು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಮಾತು ಅವಳೀಜವಳಿಯ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ದರ್ಶನವಾದಕೂಡಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಕ್ರಿಯೆಯು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅದೆಲ್ಲ ರಾಸಾಯನಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ, ಅದರ ಹಿಡಿತ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದು- ಭಗವಂತವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನಿಲುಕುವ ಯೋಗಸಾಧನೆಯಾಗಿ ಅಂತರ್‌ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತೋರತೊಡಗಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ೮೪ ಲಕ್ಷ ಜೀವರಾಶಿಗಳು, ಪರಮಾಣುವಿನಿಂದ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಹತ್ತಿನತ್ತ ಸಾಗಿದುವು. ಆಗ ಆ ಸಾಧನೆಯ ನಿಲುವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯು ಹೋರಾಟ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಹೋರಾಟವೇ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ. ಅದೇ ಬದುಕನ್ನು ಸಮರಸ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳುವತ್ತ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಿದ್ದು. ಆ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಭಾಷೆಯು ಬೆಳಕಾಗಿ, ಭಾವನೆಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಮರಸ್ಯದತ್ತ ಅಲೆಗಳನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿಸಿದುವು. ಈ ಅಲೆಗಳೇ ಭಕ್ತಿಯ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಅಲೆಗಳು ಆ ಅಲೆಗಳ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ 'ಧರ್ಮವೇ ಜಯವೆಂಬ ದಿವ್ಯ ಮಂತ್ರ'ದ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಭದ್ರವೇದಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಆ ಮುಖಾಂತರ ಬದುಕನ್ನು ಬದುಕಲು, ಬದುಕನ್ನು ಈಸಿ, ಇದ್ದು, ದಾಟುವ ಜೀವನತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥದ ಗರಿಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು. ಇದನ್ನೇ ಸಂಸಾರ ವೀರಯೋಗವೆಂದು ಕರೆಯುವುದು. ಇದನ್ನೇ, ಬದುಕಿನಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಭಕ್ತಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಬಂದ ಹೋರಾಟ ಅರ್ಥಾತ್ ಕ್ರಾಂತಿಯೆಂದೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅಂತಹ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಅರಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬದುಕಿನ ಹದವೇ ಭಕ್ತಿಯ ಮುಕ್ತಾಫಲ.

ಈ ಹದದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಒಂದು ಕಾಲವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಈಗ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಹಸ್ರಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯವು ತನ್ನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟದಾಖಲೆಗಳು ಬೇಕಲ್ಲವೆ ? ಆ ದಾಖಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಬೆಳಕಿನ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದೆಯೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಎಲ್ಲವೂ ಬಟಾಬಯಲು.

ಆ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ, ಬದುಕಿನ ಜ್ಞಾನಸಂಪುಟಗಳು ಅರ್ಥಾತ್ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ತಿರುಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷೆಯಾದ ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಧಾರೆಯೆರೆಯಲು ಮುಂದಾದದ್ದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಬೆಕ್ಕಸ ಬೆರಗು ಮೂಡಿ, ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸಬೆಳಕು ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಹರಿದದ್ದು, ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ವೀರಯೋಗವು ರಾರಾಜಿಸಿದ್ದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ನಂತರ ವಿಶೇಷತಃ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ, ಭಾಗವತ, ಮಹಾಭಾರತ, ಪಂಚರಾತ್ರಾ, ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕಿಳಿಸಲು ನರಹರಿತೀರ್ಥರು ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಬಲ್ಲವರು ಮುಂದಾದರು. ಅದು ಮುಂದೆ ದಾಂಗುಡಿಯಾದಾಗ ೧೫ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರು ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಸರಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇಂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಬದ್ಧವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ರೂಢವಾಯಿತು. ಆಗ ಬದುಕಿನ ತತ್ತ್ವಗಳೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಛಂದೋಮಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವರೂಪವಾಗಿ, ಗುಡಿಸಲು ಗುಡಿಸಲುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ನಾನದೀವಳಿಗಿಯಾಗಿ ಬೆಳಕು ಮಾಡಿದುವು. ಈ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯನು ತನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕನಾದದ್ದು ಮಾನವವಿಕಾಸದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತ್ವದ ಘಟ್ಟ. ಏಕೆಂದರೆ ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ಬಗೆಯ ಭಕ್ತಿಯ ಬದುಕು ಹಾಗು ಆ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣಗೊಂಡ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ೨೦ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಮೂಲ ನೆಲೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ಆ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯು ಬಂದೀತು. ೧೫ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಏಕೋಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜನಭಾಷೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಈಸಬೇಕ

ಇದ್ದು, ಜಯಿಸಬೇಕು ; ಮಾನವ ಜನ್ಮದೊಡ್ಡದು ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಸುಲಭಗೊಂಡುವು. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಭಜನೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಗೆಲ್ಲಬಹುದೆಂದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಹುಸುಲಭವಾಗಿ ಗೆಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದು ಅನುಭವದ ಮಾತಾಗತೊಡಗಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿಸಾಧನೆಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ವಾತಾವರಣವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರು ಹಾಗು ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಪ್ರೇರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕನಕ-ಪುರಂದರರು ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಬದುಕಿನ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ನೀಡಿದರು. ಕನ್ನಡವನ್ನು ಅನಾದರಮಾಡದೆ, ಅದನ್ನು ಮೈಲಿಗೆಯ ಮಾತೆಂದು ತೆಗಳದೆ, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಸಿದರು ; ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕನ್ನಡವೇ ಗತಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ನಡೆದು ತೋರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ನಡೆದಾಡಿದಾಗಿನ ಉಸುರಾಗಿ ಬಂದ ಮಾತುಗಳು ಅನುಭಾವ ಆಗಿ, ಕೀರ್ತನೆ, ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾಭೋಗಗಳಾಗಿ ಕಡಲೊಡೆದುವು. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತಗಳು ಸಾಂಗತ್ಯಗೊಂಡು, ಭಾಷೆಗಿಂತ ಭಾವದೊಡ್ಡದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ- ಈ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತವೆಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತ, ತೆಲುಗಿನ ತ್ಯಾಗರಾಜರಂತಹ ಮೇಧಾವಿಗಳಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಅಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೋ, ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿದ್ದು, ನಮಗೆಲ್ಲ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮಾತೇ ಸರಿ.

ಈ ರೀತಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹರಿದಾಸರು ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ 'ದಾಸಕೂಟ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯ ವ್ಯಾಸಕೂಟವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ 'ವ್ಯಾಸರ ಅನಂತರ ದಾಸರು' ಎಂಬ ರೂಢಿಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸದ ಸತ್ಯವು ಅಡಕವಾಗಿರುವುದು ಸತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷತಃ ವ್ಯಾಸರಾಯರು, ಪುರಂದರ ಕನಕರ ಮುಖಾಂತರ ದಾಸಕೂಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕಗೊಂಡ ಬದುಕುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಸರಳಗನ್ನಡವಾಗಿಸಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಮತ್ತು ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ಕೀರ್ತನೆ, ಉಗಾಭೋಗ, ಸುಳಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಬದುಕುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಸಾರಿದರೆ, ಕನಕದಾಸರು ಆ ರಚನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಬದುಕುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಸಾರಿದರು.

ಇಂತಹ ದಾಸಕೂಟವನ್ನು ರೂಢಿಗೆ ತಂದ ದಾಸಕೂಟ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ದಾಸರೆಲ್ಲರೂ ಗುರುಸ್ತುತಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದವರು. ಹರಿಭಕ್ತರೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಹರಿಭಕ್ತರ ಅವತಾರವಾಗಿ ಬಂದವರು. ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣ, ಪಾದಸೇವನ, ಅರ್ಚನ, ವಂದನ, ದಾಸ್ಯ, ಸಖ್ಯ ಮತ್ತು ಅರ್ಪಣ ಎಂಬ ನವವಿಧಭಕ್ತಿ ಹಾಗು ಶಾಂತ, ದಾಸ್ಯ, ಸಖ್ಯ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮತ್ತು ಮಧುರ ಭಾವಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತುಳಿದವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ವೈಶಿಷ್ಯವೆಂದರೆ ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಅವರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಸರಳ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಿರಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ತಿಳಿಹೇಳುವ ಪದದ ಜಾಡು ಅವರಿಗೆ ಅಂಗೈನೆಲ್ಲಿಯಾಗಿದ್ದುದು ಒಂದಾದರೆ, ಆ ಜಾಡನ್ನು ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಾಗಿ, ಪದಕಟ್ಟಿ, ಕಟ್ಟಿದ್ದನ್ನೇ ಹಾಡಿ, ಆಡಿ ಆಡಿ ಕುಣಿದು ಬೆಳಗಿದುದು ಮತ್ತೊಂದು ಇದೆಲ್ಲದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ವಿಕಾಸವಾಗುವಂತೆ ಜೀವನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ್ದು ಕೂಡ ಮಹತ್ತ್ವದ ಕೆಲಸ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ವಿನ ಕನಕದಾಸರೂ, ಯತಿಗಳಾದ ವಾದಿರಾಜರಂತಹರೂ ಪುರಂದರದಾಸರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರ ಬಾಹುಬಲವಾಗಿ ಬದುಕುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮಭಾಗಿಗಳಾದದ್ದು ಕೂಡ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜನಮುಖಿಯಾದ ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲಶಕ್ತಿಯ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಇದು ಮುಂದಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡೇ ಸಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಅನಂತರ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವು, ನೂರಾರು ವರ್ಷ, ಹೇಗೆ ಉಳಿದು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವಿಶೇಷ ದಾಖಲೆಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆಯೆಂದು ರಾ.ಸ್ವ ಪಂಚಮುಖಿ, ರಂ. ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ, ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕಾಖಂಡಕಿ ಮಹಿಪತಿದಾಸರು ಎಂಬವರು ಅತ್ಯಂತ ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಭಾವಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಈ ದಾಸಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ದಾಸಕೂಟವನ್ನು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾಂತರ ದಾಸಕೂಟವು ಆದವಾನಿ,

ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಜೀವಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ಈ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕಾಲದ ದಾಸಕೂಟದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಘಟ್ಟವೆಂದೂ ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾನಂತರದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟವೆಂದೂ ಬಗೆಯುವ ಕ್ರಮವೊಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಂತಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಮೊದಲನೆಯ ಘಟ್ಟದ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪ್ರಭಾವವು ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದಂತೂ ಇರಲಿ, ಅದನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿಜಯದಾಸರೂ ಹಾಗು ಅವರ ತಂಡದವರೂ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಗೊಳಿಸಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಜನಮುಖಿ ಗೊಳಿಸಿದರೆಂಬುದು ಚರಿತ್ರಾರ್ಹವಾದುದು.

ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೀನದಲಿತರು ಬದುಕಿನ ಕಲೆಯನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಭಾಷೆ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಂಡಿತು. ಆಧಾರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಮೇಯಗಳು ಜನಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಾದುವು. 'ದಾಸನ್ನ ಮಾಡಿಕೊ ಎನ್ನ' ಎಂಬಂತಹ ಪುರಂದರೋಕ್ತಿಗಳು ವಿಸ್ತಾರದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದುವು. ಇಲ್ಲಿ ದಾಸತ್ತ್ವವೆಂದರೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ದಾಸತ್ತ್ವವೆಂಬ ಅರ್ಥವಿಶೇಷ. ಈ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ದ್ವಿತೀಯ ಘಟ್ಟವೂ ಕೂಡ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತ, "ಅತ್ತಲೋ ಇತ್ತಲೋ ಈ ಸಂಸಾರ ! ಬತ್ತಲೆಗೆ ಬತ್ತಲೆ ನಿತ್ಯವಿಲ್ಲ, ಪರಿಮಿತಿಯಿಲ್ಲ" "ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡೋದು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ, ಗೇಣು ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ" "ವಿಷಯದ ವಿಚಾರಬಿಡು । ವಿಹಿತಕರ್ಮವ ಮಾಡು। ವೈರಾಗ್ಯ ಭಾಗ್ಯಬೇಡು।" "ಹ್ಯಾಂಗಿರಬೇಕು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ- ಇರಬೇಕು ಇರದಿರಬೇಕು"- ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾವಿರದ ಸಾವಿರಾರು ಅನುಭಾವದ ಮಾತಿನ ಮುತ್ತುಗಳು ಕೋದುಕೊಂಡು ಬದುಕುವ ಕಲೆಗೆ ಮುಕ್ತಾಫಲದ ಮಾಲೆಯಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಜನಮನಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುವು. ದಾಸಕೂಟದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ನೀಡಿದ ದರ್ಶನವೆಲ್ಲ ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮುಂದುವರೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವನ್ನು ಘಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತಲೇ ನಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ದೂರಸರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರೆದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ, ಈ ಪ್ರಭಾವವು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯ ಜಾಡುಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದು, ದಾಸಕೂಟ ಸಾಹಿತ್ಯಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತಾನೂ ಜಾಡು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಮಾಸದೆ, ಸದಾ ಹಸುರಾಗಿದ್ದು, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿಯೇ ನಿಂತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಕನ್ನಡ ವೇದದ ಜಾಡಾಗಿ ಬಂದದ್ದೇ ಅದರ ಚಿರಂಜೀವತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಲು ಕೇವಲ ಒಂದೇ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ ಸಾಕು.

ಸುಲಭಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡ ಬಗೆ :

"ಸುಲಭ ಪೂಜೆಯ ಮಾಡಿ ಬಲವಿಲ್ಲದವರು ॥ಪ॥

ನಳಿನನಾಭನ ಪಾದನಳಿನ ಸೇವಕರು ॥ಅ.ಪ॥
ಇರುಳು ಹಚ್ಚುವ ದೀಪ ಹರಿಗೆ ನೀರಾಜನವು
ಮರೆಮಾಡುವ ವಸ್ತ್ರ ಪರಮ ಮಡಿಯು ॥
ತಿರುಗಾಡಿ ದಣಿಯುವುದೆ ಹರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಣೆಯು
ಹೊರಳಿಮಲಗುವುದೆಲ್ಲ ಹರಿಗೆ ವಂದನೆಯು ॥೧॥

ನುಡಿದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಕಡಲ ಶಯನನ ಜಪವು
ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತೆ ಒಡನೆ ಪರಿವಾರ ॥
ನಡುಮನೆಯ ಅಂಗಳವು ಉಡುಪಿ ವೈಕುಂಠಗಳು
ಎಡಬಲದ ಮನೆಯವರು ಕಡುಭಾಗವತರು ॥೨॥

ಹೀಗೆ ಅನುದಿನ ತಿಳಿದು ಹಿಗ್ಗುವ ಜನರ ಭವ
ರೋಗ ಪರಿಹರವು ಮೂಜಗದಿ ಸುಖವು ॥
ಹೋಗುತಿದೆ ಈ ಆಯು ಬೇಗದಿಂದಲಿ ನಮ್ಮ
ಯೋಗೇಶ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ನೆನೆನೆನೆದು" ॥೩॥

ಇಂತಹ ಪದಪದ್ಯಗಳ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ದ್ವಿತೀಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ದಾಸರುಗಳೆಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನಿಲುಕಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪುರಂದರದಾಸರು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಂಡ ಜೀವನ ಪಥದ ದರ್ಶನವೇ ಮೂಲ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು - ಆ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾದಗಿದೆ.

ಸುಲಭ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ಒಂದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಇಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ, ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಪ್ರಭಾವವು ದ್ವಿತೀಯ ಘಟ್ಟದ ದಾಸರ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಗಹನವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರವು ನಮ್ಮದಾಗುತ್ತದೆ. ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು ಆ ಜ್ಞಾನವು ಅರಿತವರಿಗೆ ಅತಿ ಸುಲಭವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪದದ ಪೂರ್ಣ ಪಾಠವು ಇಂತಿದೆ :

"ಅರಿತವರಿಗತಿಸುಲಭ ಹರಿಯ ಪೂಜೆ ॥ಪ॥

ಅರಿಯದವ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯತರ ಲೋಕದೊಳಗೆ ॥ಅ.ಪ॥
ಹೈಮಾಂಡಮಂಟಪವು ಭೂಮಂಡಲವೆ ಪೀಠ
ಸೋಮ ಸೂರ್ಯರೇ ದೀಪಭೂರುಹಗಳು
ಚಾಮರಗಳತಿ ವಿಮಲ ವ್ಯೋಮ ಮಂಡಲ ಛತ್ರ
ಯಾಮಾಷ್ಟಕಗಳಷ್ಟದಳ ಪದ್ಮವು ಎಂದು ॥೧॥

ಮಳೆಯೆ ಮಜ್ಜನವು ದಿಗ್ವಲಯಂಗಳೆ ವಸನ
ಮಲಯಜಾನಿಲವೆ ಶ್ರೀಗಂಧ ಧೂಪ
ಇಳೆಯೊಳಗೆ ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನೈವೇದ್ಯ
ಥಳಥಳಿಪ ಮಿಂಚು ಕರ್ಪೂರದಾರತಿಯಂದು ||೨||

ನಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲವೆ ಲಕ್ಷ ದೀಪಾವಳಿಯು
ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಅಯನಗಳೆರಡು ಬನಗಳು
ವೃಕ್ಷವಲ್ಲಿಜ ಸುಫಲ ಪುಷ್ಪಗಳೊಳಗೆ
ಲಕ್ಷ್ಮೀವಕ್ಷವ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ತಾನೆ ಭೋಗಿಪನೆಂದು ||೩||

ಗುಡುಗು ಸಪ್ತಸಮುದ್ರ ಸಿಡಿಲಘೋಷವೆ ವಾದ್ಯ
ಪೊಡವಿಪರಿಗೀವ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆ
ಉಡುಪ ಭಾಸ್ಕರ ಮಂಡಲಗಳಾದರ್ಶಗಳು
ನಡೆವ ನಡೆಗಳು ಬಿಡದೆ ನರ್ತನವೆಂದು ||೪||

ಯುಗ ಚತುಷ್ಟಯವೆ ಪರಿಯಂಕ ಪಾದಗಳಬ್ದ
ಬಿಗಿವ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಕಂದಾಯ (ಕಸರು)
ಗಗನ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟು ಸಂಕ್ರಮಣಗಳೆ ಬಡವಗಳು
ಭಗವಂತಗುಪಬರ್ಹಣಗಳು ಷಡ್ರುತುಗಳೆಂದು ||೫||

ನಾಗವಲ್ಲಿಗಳೆ ದಿವಸಗಳು ಕರಣವೇ ಕ್ರಮುಕೆ (ಕಮುಕೆ)
ಯೋಗಗಳೆ ಚೂರ್ಣ ರಾತ್ರಿಯೆ ಕಾಂಶೂಕ-
ಭೋಗವತೀ ಜಲವೆ ಗಂಡೂಷೋದಕ ಶುದ್ಧ
ಸಾಗರವೆ ಪಾದೋದಕವು ವಿರಾಡ್ರೂಪಗೆಂದು ||೬||

ಶಾತಕುಂಭೋಧರಾಂಡಾಂತಸ್ಥ ಸ್ವರೂಪ ಸಂ
ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲಿ ಯಜಿಪ ಮೋದಿಪರ
ವೀತಶೋಕರ ಮಾಡಿ ಸಂತೈಸುತಿಹ ಜಗ
ನ್ನಾಥ ವಿಠಲ ಒಲಿದು ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ||೭||

ಹೀಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆಯು, ಜನಮುಖಿಯಾಗಿ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿರುವ ದಾಸಕೂಟ ಪರಂಪರೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಗು ಆ ಪರಂಪರೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮಾಸದ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿ ನೆಲೆನಿಂತಿರುವುದು ನಿರ್ವಿವಾದ, ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಜನಮುಖಿಯಾಗಿ, ಬದುಕುಹದಗೊಂಡು ಬಾಳುವ ಲೋಕಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅರಳಿಸಿ, ಅವರವರನ್ನೇ ಅವರವರ ಸ್ವಾನುಭವದ ರಸಪಾಕಕ್ಕೆ ತಂದು, ಸ್ವಾನಂದಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಭಾವಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಜಯದಾಸರು, ಗೋಪಾಲದಾಸರು, ಜಗನ್ನಾಥ ದಾಸರು, ಮೋಹನದಾಸರು ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ, ಸಾಧನಾಜೀವಿಗಳಾಗಿ ಹರಿಕಥಾಮೃತವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದರು, ಪಾಡಿದರು ಅತ್ಯಂತಸುಲಭವಾಗಿ ಹರಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಗೊಳಿಸಿದರು.

ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರ ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರದಲ್ಲಿಯ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಆಲಿಸಿದರೆ ಸಾಕು, ಹರಿಯೆಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನುಭಾವವಾಗುತ್ತಾನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ :
ಕಣ್ಣಿಗೆಯಂದದಲಿ ಕೈಮೈ । ತಿಣೆಗೊದಗುವ ತೆರದಿ ಪಲ್ಗಳು।
ಪಣ್ಣುಫಲಗಳನಗಿದು ಜಿಹ್ವೆಗೆ ರಸವನೀವಂತೆ॥
ಪುಣ್ಯಫಲವೀವಂದದಲಿ ನುಡಿ।
ವೆಣ್ಣಿನಾಳ್ವಾಂಡದೊಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿಣ।
ನಣ್ಣನೊದಗುವ ಭಕ್ತರವಸಕಮರಗಣ ಸಹಿತ॥

ಹೀಗೆ ನಿಗೂಢವಾದ ದೇವರು ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೀರುಕುಡಿದಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುವ ರೀತಿಯೇ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಘನತೆ. ಅದನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರ ಹಾಗು ವಾದಿರಾಜರ ಬಲದಿಂದ ನಿರಂತರಗೊಳಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ನಿರಂತರತೆಯು ಅಬಾಧಿತ ಏಕೆಂದರೆ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡೇ ಘಟ್ಟಗಳಿಲ್ಲ. ಈಗಲೂ, ಎಂದರೆ ಈ ೨೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವು ತನ್ನ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ, ಬದುಕಿನ ಪಾಠಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಲೇ ಸಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ನಡೆದದ್ದು ನುಡಿದದ್ದು, ನುಡಿದದ್ದು ನಡೆದದ್ದು ಎಲ್ಲ ಪುರಂದರವಿಠಲನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಪಣಾಭಾವ. ಇದನ್ನೇ ಎಲ್ಲದಾಸರೂ ಚಾಚೂತಪ್ಪದೇ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕೆಬಂದ ವಿಠಲನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲ "ಪುರಂದರ ವಿಠಲಾಂಕಿತ" ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆ. ಅಂಕಿತ ಹಲವಾದರೇನಂತೆ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಶಾಶ್ವತಮಿಡಿತವದು ಒಂದೇ ಒಂದು; ಅದು ಹರಿಯನ್ನು ಮಿಡಿಸುವ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಅಂತಃ ಕರುಣೆ ಅದೇ ಅದು "ಪುರಂದರ ವಿಠಲ"ನ ಪ್ರಭಾವ. ಅಂತೆಯೇ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುವ ಮಾತೆಂದರೆ ಇದು ನಿರಂತರ; ಇದು ಅಬಾಧಿತ ಯಾವಕಾಲ ಘಟ್ಟಕ್ಕೂ ಸೂರ್ಯಕೋಟಿಯ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಪ್ರಭಾವ - ಈ ಪುರಂದರವಿಠಲಾಂಕಿತದದ್ದು. ಅದೇ ಅದು ವಿಜಯವಿಠಲಾಂಕಿತ, ಗೋಪಾಲ ವಿಠಲಾಂಕಿತ, ಜಗನ್ನಾಥವಿಠಲಾಂಕಿತ, ಶಾಮಸುಂದರವಿಠಲಾಂಕಿತ ರಾಮದಾಸಾಂಕಿತ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಕಿತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ತ್ವಪ್ರಭಾವ ಅದು. ಅದು ಒಂದೇ ಒಂದು ಇದರಿಂದಲೇ ಜಗದೇಳಿಗೆ ಎಂದೆ. ಅದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಪುರಂದರವಿಠಲ. ◆

ಪ್ರೊ. ವಸಂತ ಕುಷ್ಟಗಿ
ಎಂ. ಆಯ್. ಜಿ. ೨೬
ಆದರ್ಶನಗರ, ಮೊದಲಹಂತ,
ಗುಲಬರ್ಗಾ-585 005.

ಲೇಖನ ಸೂಚಿ

1)	ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರಯ್ಯಾ	:	ಪ್ರೊ. ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ ಮೂಲಿಮನಿ	1
2)	ದಾಸವರೇಣ್ಯ ಪುರಂದರ	:	ಶ್ರೀ ರಂಗೋಪಂತ ನಾಗರಾಜರಾಯರು	3
3)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ಸ್ಮರಣೆ	:	ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಧರ ರಾಯಸಂ	7
4)	ಪುರಂದರ ದಾಸರು (ಕವನ)	:	ಶ್ರೀ ಟಿ. ಗುರುರಾಜಾಚಾರ್	8
5)	ಕೆಳದಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ	:	ಡಾ. ಕೆಳದಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಜೋಯಿಶ್	9
6)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಗಳು	:	ಶ್ರೀಮತಿ. ಹೆಚ್. ಪದ್ಮವಿಠಲ್	11
7)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ	:	ಶ್ರೀ ಏಳಂಜಿ ಹನುಮಂತ ಶೆಟ್ಟರು.	17
8)	ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಪವಿಚಾರ	:	ಡಾ. ಬಿ. ಮಂಜುಳಾ	21
9)	ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ	:	ಡಾ. ಸಾಂಬಮೂರ್ತಿ	24
10)	ಪುರಂದರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನುಸಂಧಾನ	:	ಪ್ರೊ. ಯು. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್	26
11)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ	:	ಶ್ರೀಮತಿ. ಬಿ. ಸುಧಾ ಭಾಸ್ಕರ	28
12)	ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ	:	ಡಾ. ರಾಜಶೇಖರ ಜಮದಂಡಿ.	32
13)	ಪುರಂದರದಾಸರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಚಾರಗಳು	:	ಶ್ರೀಮತಿ ಪದ್ಮಿನಿರಾವ್.	36
14)	ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ	:	ಶ್ರೀ ಕೆ. ವಾಸುದೇವ.	39
15)	ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ	:	ಡಾ. ಎಂ. ನಾಗರಾಜ್.	41
16)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಜ	:	ಶ್ರೀ ಶಿವಕುಮಾರ ಜಮದಂಡಿ.	44

ಪೂತಾತ್ಮ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪುಣ್ಯಸ್ಮರಣೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ
ಜನವರಿ 14,1964 ರ ಸ್ಮರಣೆ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಆಯ್ದ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಲೇಖನಗಳು

1)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರೂ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವೂ	:	ದಿವಂಗತ ಎಂ. ಗೋವಿಂದ ಪೈ.	47
2)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಅಪೂರ್ವವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ	:	ಶ್ರೀ ಕೆ. ಸಂಪದ್ಗಿರಿರಾವ್.	55
3)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ವಿಶ್ವಸಂದೇಶ	:	ಶ್ರೀ ಸುಬೋಧ ಎಂ. ರಾಮರಾವ್.	58
4)	ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು	:	ಶ್ರೀ ಸಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ	62
5)	Sri Purandaradas	:	Dr. B.N.K.Sharma	72
6)	Music & Purandara	:	Dr. M.V. Krishna Rao.	75

ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯಾ

- ಪ್ರೊ. ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ ಮೂಲಿಮನಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಪುರುಷರು ಪುರಂದರದಾಸರು. ಪುರಂದರರ ಸ್ಥಾನ ಅಗಾಧವಾದದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳನ್ನು ಶಿಷ್ಯರು ಸ್ತುತಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವೆಂಬಂತೆ ಪುರಂದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳೇ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿರುವುದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ದಾಸರು ಎಂದರೆ ತುಲಸಿ ಮಾಲೆಧರಿಸಿ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಗೆಜ್ಜೆಧರಿಸಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಾಳ ತಂಬೂರಿ ಹಿಡಿದು ಗೋಪಾಳ ಬೇಡುವರೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರುವುದು ವಿಷಾದನೀಯ. ಆದರೆ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಆಯಾಮ ನೀಡಿದವರು ಮಹಾಮಹಿಮರಾದ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಮಾನವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ದೇವತೆ ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪುರಂದದರದಾಸರ ಗುರುಗಳಾದ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಅವರ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮನ್ಮನೋಭೀಷ್ಟದಾತಾರಂ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟ ಫಲಪ್ರದಂ।
ಪುರಂದರ ಗುರುಂವಂದೇ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠಂ ದಯಾನಿಧಿಂ॥

ದಾಸರೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಉದರ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ವೇಷ ಧರಿಸಿ ಭಿಕ್ಷಾಟನೆ ಮಾಡದೇ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ಓರೆ ಕೋರೆಗಳನ್ನು, ಡಾಂಭಿಕತವನ್ನು, ಕಪಟ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ, ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದ ಮಹಾ ಪುರುಷರು.ಏಕೆಂದರೆ ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ದೇವರ ಸ್ತೋತ್ರದ ಪದ್ಯಗಳಾಗಿರದೇ ಅವರು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದರು, ಭಗವದ್‌ಗೀತೆಯನ್ನು ವಿವಿಧ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದರು; ಕೌತುಕದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕುಟ್ಟುವ,ಬೀಸುವ, ಜೋಗುಳಪದಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದರು. ಹಲವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಹಾಗೂ ಪರಾಶರದ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಂದರದಾಸರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊಸದೊಂದು ಆಯಾಮ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಪಂಡಿತರಿಗೂ ಮತ್ತು ಪಾಮರರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ನೀಡಿದರು. ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸುಳಾದಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿನ ಆಚಾರ್ಯ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರೆಂಬ ಕೀರ್ತಿ ಇದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಪುರಂದರದಾಸರು ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಹೆಣಗಾಡಿದ ಸಂತರು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ತಮಿಳು, ಆಂಧ್ರ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದವರೇ ಇಲ್ಲ, ಪುರಂದರದಾಸರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ಮತಗಳ ರಗಳೆಯೇ ಇಲ್ಲ, ಅವರೋರ್ವ ಮಹಾಮಹಿಮರು ಹೀಗಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರು ವಂದ್ಯರು. ಎಲ್ಲರೂ ಅವರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದಲೇ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಪುರಂದರದಾಸರು ಪರೋಪಕಾರಿಗಳು, ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ, ಬಂದ ಎಲ್ಲ ವಿಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾರ ಎಂದೇ ವಿಜಯದಾಸರು ತಮ್ಮ ಒಂದು ಉದಯರಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ದಾಸರ ಮಹಾತ್ಮೆಯ ಅರಿವಾಗದೇ ಇರದು.

ನಾರದನು ತಾನುರಚಿಸಿದ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರಲಿಕ್ಕೆಂದೇ ಪುರಂದರದಾಸನಾಗಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಪುಣೆಯಿಂದ ಹದಿನೆಂಟು ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಪುರಂದರಗಡದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೆಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ, ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತ ಕಪಟರಾಳ್ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ತಮ್ಮ 'ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದು

ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಮೂಲ ಸ್ಥಳ 'ಪುರಂದರಾಲಯ ಘಟ್ಟ'ವೆಂದೂ, ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿರವ ಬಹುದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾ ಜೈನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸೊರಬದ 27 ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವರ್ಣನೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. "ಬನವಾಸಿ ದೇಶಕ್ಕೆತಿಳಕ ವಿಪ್ಪಂತಿತಿಪ್ಪ ಮಹಾ ಪಟ್ಟಣ ವಿನಿರ್ಜಿತ ಪುರಂದರಂ ಬಲ್ಲಿಪುರಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ದಾಸರ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳ ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗದು. ವಿಷಯವೇನೇ ಇರಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಮೂಲ ಸ್ಥಳದ ಬಗೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿ ಹೊರ ಬೀಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತ ಪಿ.ಬಿ.ದೇಸಾಯಿಯರೂ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ 'ಪುರಂದರದಾಸರ ಚರಿತ್ರಾಂಶ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಅವರೂ ಪುರಂದರದಾಸರು ತೀರ್ಥ ಹಳ್ಳಿಯ ಘಟ್ಟದ ನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಹೆಸರು ಶಿವಪ್ಪ ನಾಯಕ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದವರು, ಆದರೆ ಜಿಪುಣ. ಹೆಂಡತಿ ತನ್ನ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿಯ ಮೂಗತಿಯನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿದುದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡ ಕಥೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಒಂದು ಘಟನೆಯೇ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನಾಯಕನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಗಾಧ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹರಿದಾಸನನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿತು. ವೈರಾಗ್ಯ ಉಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಶಿವಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಬಳಿ ಬಂದಾಗ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಅವನಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಪುರಂದರದಾಸನೆಂದೇ ನಾಮಾಂಕಿತ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು.

ಪುರಂದರ ದಾಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು, ಅದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆಗೆ ಮುಡುಪಿಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ವಿಷಯಗಳಿಗಲ್ಲ. ಡಾ। ಬಿ.ಕೆ.ಎಸ್. ಶರ್ಮರು ಹೇಳುವಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಸ್ಥಾನ ಹಿರಿಯದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವ ಕಾಣಿಕೆ ಅಪಾರ. ಅವರು ಶ್ರುತಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಮೃತಿಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಡಾ। ಆರ್.ಡಿ.ರಾನಡೆಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ತುಳಸಿದಾಸನಂತೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಕನ್ನಡ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಾರೆಯಂತೆ ಮಿಂಚುತ್ತಾರೆ. ತುಳಸೀದಾಸರು, ಸಗುಣಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆ ಬೀರಿದ್ದರೆ, ಪುರಂದರದಾಸರು ಅವರಿಗಿಂತ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದುವರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಸಗುಣದಿಂದ ನಿರ್ಗುಣ, ನಿರ್ಗುಣದಿಂದ ರಹಸ್ಯವಾದದ ಮಹಾ ಯೋಗಿ ಗಳಾದರು. ರಾಜ ಗುರುಗಳಾದ ದಾಸರಾಯರು ಪುರಂದರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು "ಪುರಂದರೋಪನಿಷತ್" ಎಂದೇ ಕರೆದಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ವೇದಾಂತಕ್ಕೆ ಇವರು ನೀಡಿರಬಹುದಾದ ಕಾಣಿಕೆಯ ಮಹತ್ವದ ಅರಿವಾಗುವುದು.

ಈ ವಿಧವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠದಾಸರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಕಳೆದ ಐದು ದಶಕಗಳಿಂದಲೂ ತಪ್ಪದೇ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಪುರಂದರ ಸಮಿತಿಯವರ ಸೇವೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು, ಧಾರವಾಡದ ಕಮಲಾಪುರ ಡಾಕ್ಟರು ಹಾಗೂ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ತಟ್ಟಿಕೃಷ್ಣ ರಾಯರು ಮುಂತಾದವರನ್ನು ನಾವು ಇಂದು ಸ್ಮರಿಸಲೇಬೇಕು. ಸಕಲ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಕೋರಿಕೆ ಎಂದರೆ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಸ್ಮಾರಕ ಒಂದನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಅದರಂತೆಯೇ ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಮಂಟಪದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈ ಒಂದು ಶುಭ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಲಿ ಎಂದೇ ಹಾರೈಸುವೆ.

◆

ಪ್ರೊ. ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ ಮೂಲಿಮನಿ
10/2, 13 ಕ್ರಾಸ್, 2 ಬ್ಲಾಕ್ ಜಯನಗರ
ಬೆಂಗಳೂರು-11 ದೂರವಾಣಿ: 26561608

◆

ದಾಸವರೇಣ್ಯ ಪುರಂದರ

- ರಂಗೋಪಂತ ನಾಗರಾಜರಾಯ

ಶೀಲವತಿ ಎಚ್ಚರಿಸೆ ಶ್ರೀಲಸದ್ ಭಾಗ್ಯವನು
ಶ್ರೀಲೋಲಗರ್ಪಿಸುತೆ ನಲವಿನಿಂದೆ
ನವಕೋಟಿನಾರಾಯ್ಣ ಶೀನಪ್ಪನಾಯ್ಕ
ಮಾನವ ಕೋಟಿನಾರಾಯ್ಣನಾದೆ ತಂದೆ ||೧||

ಭೋಗ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ತ್ಯಾಗವೇದಿಕೆಗಿಳಿದ
ಭೋಗಿಪತಿ ಶಯನಾಂಘ್ರಿ ಪದ್ಮ ಭೃಂಗ।
ಸರಸ ಸಿರಿಪತಿಬಕುತಿ ಸಂಗೀತ ಸ್ವರ್ಗಂಗೆ
ಹರಿಸಿದೈಧರೆಗಮಲ ಭಕ್ತಕಮಲಪತಂಗ ||೨||

ಪುರ ಪುರಂದರಗಡದ ಕನ್ನಡದ ದಾಸಮಣಿ
ವರತುಂಗೆತೀರದ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ
ಮೆರೆವಕಂಭದಲೆಸೆವ ಭೋಪುರಂದರದಾಸ
ಸುರಮುನಿಪನಮಿಪೆ ನಿನ್ನಡಿಗಳಲ್ಲಿ ||೩||

ನವಕೋಟಿನಾರಾಯಣನೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತ ಶೀನಪ್ಪ ನಾಯಕನು (ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕ) ಜಿಪುಣಾಗ್ರೇಸರನಾಗಿ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವೊಡ್ಡಿದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಮೂಗುತಿಯ ವ್ಯಾಜ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿತು ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಗೈದು, ಧನದಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿದ್ದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವೈರಾಗ್ಯಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿ, ತ್ರಾಸುತೂಗಿದ ಕೈಗೆ ತಾಳ ತಂಬೂರಿಗಳ ಮೇಳವನ್ನಳವಡಿಸಿ ತೋರ ಮುತ್ತಿನ ರತ್ನ ಹಾರದಿಂದ ಶೋಭಿಸಿದ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರ ತುಳಸೀದಳಗಳೆಂಬ ಮಣಿಹಾರವನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ನಗನಾಣ್ಯಗಗಳ ಚೀಲವನ್ನು ಹೊತ್ತಹೆಗಲಿಗೆ ಸೊಗಸಾಗಿ ಭಿಕ್ಷಾ ಜೋಳಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಗಿದುಕಟ್ಟಿ ಕಾಲ್ಗೆಜ್ಜೆಗಳ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕುಣಿಕುಣಿದು ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತುಂಬು ಕಂಠದಿಂದ ಕೀರ್ತಿಸುತ್ತ ಗುರ್ವನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಗುರುವಿನ ಶೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಶಿಯೆಂದೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲೆಗಳನಾಡು ಕವಿಗಳ ಬೀಡು, ಲಲಿತಕಲೆಗಳ ತವರೂರು, ತವನಿಧಿ ಎನಿಸಿದ ಪರಮಪಾವನಪುಣ್ಯ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇಲ್ಲಿ ದಾಸಕೂಟದ ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳೂ ರಾಜಗುರುಗಳೂ ಮಹಾಮಹಿಮರೂ ಆದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರಾಯರನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿ, ವಂದಿಸಿ, ಸೇವಿಸಿ, ಅವರ ಒಲುಮೆ ನಲುಮೆಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಹರಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಪುರಂದರಗಡದಿಂದ ಮೂಡಿ ಬಂದ ದಾಸಸೂರ್ಯನಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ 'ಪುರಂದರದಾಸ' ನೆಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು 'ಪುರಂದರವಿಠಲ' ನೆಂಬ ನಾಮಾಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನರಾಶಿಯನ್ನು ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹಾಡಿ ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರಗೈದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಈ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು.

ಪುರಂದರದಾಸರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅಮರಮುನಿ ನಾರಾದಾಂಶ ಸಂಭೂತರಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೀಹರಿಯಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಭೂಲೋಕದ ಜನರುದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ದೇವರ್ಷಿಗಳು. ಕೋಟ್ಯಧೀಶ ರಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಮ ಕೃಪಣರಾಗಿ ಹರಿಯನ್ನು ಮರೆತರು. ಯಾಚಕರಿಗೆ ಒಂದು ಸವಕಲು ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಹ ಕೊಡದ ಜಿಬುಕರಾಗಿ ಲೋಭತನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಮುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಂಥಹ ಜಿಪುಣವಲ್ಲಭರು ಪತ್ನಿಯ ನತ್ತಿನ ಘಟನೆಯಿಂದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜಿಗುಪ್ಸೆಗೊಂಡು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡು ಮಹಾನ್ ದಾಸವರೇಣ್ಯರಾದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪಿತಾಮಹರೆನಿಸಿದರು. ನಾದಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮರಾದರು, ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಗೀತೆ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾಗವತ ಹರಿವಂಶಾದಿ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಗಳ ತತ್ವವನ್ನು ಚಿಂತನ ಮಂಥನ ಮಾಡಿ ಅತ್ಯಂತಸುಲಭ, ಸರಳ, ಸುಭಗ ದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಕುಣಿದು, ನಲಿದು ಮನೆಮನೆಯ ಜನಜನರ ಮನಮನಕ್ಕೆ ನಾಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ ತಾಮೂಧನ್ಯರಾದುದ್ದಲ್ಲದೆ ಸರ್ವಮಾನವರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದರು. ಇವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಒಟ್ಟು 4,75,000 (ಸುಮಾರು 5 ಲಕ್ಷ) ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಕೀರ್ತನೆ, ಉಗಾಭೋಗ, ಸುಳಾದಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೀರ್ತಿಸಿದ ಇವರಿಗೆ ಹರಿದಾಸ ದೀಕ್ಷೆಕೊಟ್ಟ ಗುರುವ್ಯಾಸರಾಯರೇ ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯ

ಪೂತಾತ್ಮ ಪುರಂದರದಾಸರು ಎಂದು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಉದ್ಗರಿಸಿ ಪುಲಕಾಶ್ರುಭರಿತರಾದರು. ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕೊಂಡಾಡುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜ, ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗುರುಗಳೇ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ತುಂಬು ಕಂಠದಿಂದ ಕೊಂಡಾಡಿರುವುದು ದಾಸರ ಮಹತ್ವ, ಘನತೆ, ಹರಿಭಕ್ತಿಯ ಆಳ, ಹರಹುಗಳ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರಲು ಸಾಕು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ಬಣ್ಣಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ದಾಸ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರಂದರರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ "ಪುರಂದರೋಪನಿಷತ್ತು" ಎಂದು ವ್ಯಾಸ ಪೀಠದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಿ ಗೌರವಿಸಿದ್ದು ಇತರ ಯಾವ ದಾಸರಿಗೂ ಸಂದಿರದ ಘನಗೌರವ ಎಂದರೆ ಇತರರಾರೂ ಕರುಬಲಾರರು. ಇಂಥ ಧೀಮಂತ ಅಪ್ಪೇವಿನಯವಂತ ಹರಿದಾಸ ಶಿರೋಮಣಿ ದಾಸಪುರಂದರರನೇ ಹೌದು, ಪುರಂದರ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರ ಎಂದರ್ಥ ಇಂದ್ರನಾಮಕ ಗಡ (ಪುರಂದರ ಗಡ) ದಿಂದ ಬಂದ ಈ ಮಹಾನುಭಾವ ಪೂತಾತ್ಮಪುರಂದರ ದಾಸನಾದ, ದಾಸಪುರಂದರನೂ ಆದ, ದಾಸರಲ್ಲಿಯೇ ದೇವೇಂದ್ರನಾದ, ಪುರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವವ ಪುರಂದರ ಅವನೇ ಪುರಾರಿ ಪುರ ಎಂದರೆ ದೇಹ ಈ ದೇಹದ ತಾಪಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬಲ್ಲವನೇ ಪುರಂದರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗುವ ತಾಪತ್ರಯಗಳೆಂಬ ಪುರತ್ರಯಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದ ದಾಸಮಹೇಶ ಈ ದಾಸಪುರಂದರನೆಂದರೆ ಅತಿಶಯವಲ್ಲ. ದಾಸೇಂದ್ರನೆಂಬ ಉನ್ನತ ಪೀಠವೇರಿ ಭಕ್ತಿ ವೈಭವ ಭೂಷಿತನಾದ. ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರಾಧ್ಯ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಜಗತ್ತಿನ ಪಿತಾಮಹನಾದ, ಧ್ರುವತಾರೆಯಾದ, ದಾಸಭಾಸ್ಕರನಾದ ಇವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡದ ಗಾಯಕನಿಲ್ಲ ಕೀರ್ತಿಸದ ಗವಾಯಿಗಳಿಲ್ಲ ಆ ಬಾಲವೃದ್ಧರಾದಿಯಾಗಿ ಪಂಡಿತ ಪಾಮರರು, ವೇದಾಂತಿ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ, ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರೂ, ಹರಿಕೀರ್ತನಕಾರರೂ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಇವರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಬ್ಬ, ಹರಿದಿನ, ಮುಂಜಿ, ವಿವಾಹ, ಆರತಕ್ಷತೆ, ಪರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ, ವ್ರತನೇಮಗಳಲ್ಲಿ, ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ, ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪದಂತೆ ಹಾಡಿ ಧನ್ಯರಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಈ ಹರಿಭಕ್ತಾಗ್ರಗಣ್ಯನು ಮಾಡಿದ ಮಹೋಪಕಾರದ ಫಲ ಭಕ್ತಿರಸದ ಪರಿಪಕ್ವ ಫಲ.

ಸರ್ವಜನೋದ್ಧಾರ ಭಕ್ತಿಯ ಹರಿಕಾರನಾಗಿ ಹರಿಭಕ್ತಿ ಹರಿನಾಮ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಸರಕನ್ನು ಹರಹಿ ಯಾವ ಲೋಭವಿಲ್ಲದೆ ಹಂಚಿ ಹಂಚಿ ನಲಿದ ಪುಣ್ಯ ಜೀವಿ, ಪುಣ್ಯಜೀವನದ ಆಪತ್ತಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಅಗಣ್ಯ ಪುಣ್ಯದ ದಾರಿ ತೋರಿದ ಹರಿಯ ಪರಮಭಕ್ತ, ಭಗವನ್ನಾಮವೆಂಬ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ, ರಾಮನಾಮ ಪಾಯಸ, ಕೃಷ್ಣನಾಮ ಸಕ್ಕರೆ, ವಿಠಲನಾಮತುಪ್ಪ ನಂದನಂದನ ಗೋವಿಂದನೆಂಬ ಆನಂದ ಮಿಠಾಯಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ, ಹೇರಳವಾಗಿ, ಉಚಿತವಾಗಿ ಹಂಚಿಹಂಚಿ ಭಕ್ತಿಭಂಡಾರವನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡಿಬಿಟ್ಟ ದಾಸಮುಕುಟ ಮಣಿರತ್ನ. ಇಂಥ ದಾಸಪುಂಗವ ನಭೂತೋ ನಭವಿಷ್ಯತಿ, ಪಂಚಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಮೃತ ಕದಳಿ ಖರ್ಜೂರ ದಧಿಕ್ಷೀರ ಮಧು ಪಂಚಭಕ್ಷ್ಯ ಪರಮಾನ್ನ ರಸಾಯನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಂಚಿದ ಅಮೃತಮಯ ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಉಪಾಸನೆ ಧ್ಯಾನಪರ, ಉಪದೇಶಪರ ಜಾಗೃತಪರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ತಾನೂ ಸವಿದು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಣ ಬಡಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿ ಇತರ ದಾಸಶ್ರೇಣಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ದಾಸಾವತಂಸರೇ ಇವರು, ವ್ಯಾಸರನಂತರ ದಾಸರೇ ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಭೂತರಾದರು. ರಾಶಿರಾಶಿ ಪುರಾಣ ಪುಣ್ಯಕಥೆಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವೇದವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ರಚಿಸಿ ಲೋಕೋಪಕಾರಮಾಡಿದ್ದರೆ. ಕರುನಾಡ ಸಿರಿನಾಡ ಕಂಪಿನ ಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡದ ಆಡು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದೇಸೀ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಪುಷ್ಕಳರಾಶಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಮ್ಮನ ಭಕ್ತಿಯಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ತುಂಬಿ ತುಂಬಿಸಿದ ಕನ್ನಡದ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣರೇ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಓದು ವಿದ್ಯಾ ಬರಹ ಬಾರದವರೂ ಸಹ ಕೇಳಿ ಹಾಡಿ ಧನ್ಯರಾಗಿ, ಉದ್ಧಾರವಾಗಿ ನಲಿನಲಿದು ಪುನೀತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಪೂತಾತ್ಮ ದಾಸರತ್ನಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹ ಭೋರ್ಗರಿಸಿ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಭಾವುಕರನ್ನು, ಗಾನಕಲಾರಸಿಕರನ್ನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ರಂಜಿಸಿ ಪುಲಕಿಸಿ, ಜನತೆಯನ್ನು ನಾಡನ್ನು ಪರಮ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಇದು ಅವರ ಭಕ್ತಿ ಕೊಡುಗೆಯ ಅಗಾಧ ಪ್ರಭಾವ, ಅವರಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಚಿರ ಋಣಿಗಳು.

ಪುರಂದರದಾಸರು ಮಾಡಿದ ಮಹೋಪಕಾರಗಳು

೧. ಕೀರ್ತನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದರು.

೨. ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷೋಜ್ಜೀವನ ಮಾಡಿದರು,

೩. ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುಲಭಗೊಳಿಸಿದರು,

೪. ಮತಭೇದವೈರಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದರು.

೫. ಪತಿತರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರಿದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಕೀರ್ತನ ಕಲೆಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ- ಆಂಧ್ರ- ತಮಿಳುನಾಡುಗಳಿಗೂ ಹರಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಸಲ್ಲುವುದು ಪುರಂದರ ದಾಸರಿಗೇ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರಿಗೂ ಸರಳಗನ್ನಡ ದಲ್ಲಿ ವೇದ ವೇದಾಂತ ತತ್ವ, ಪುರಾಣ ಪುಣ್ಯಕಥೆಗಳ ಸಾರ, ಭಾಗವತ ಧರ್ಮದ ತಿರುಳಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀತಿತತ್ವ ಜೀವನ ಕಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಹೇಳಿದವರೇ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಜೀವಾಳವಾದ ಸಪ್ತಸ್ವರಗಳನು ಬೋಧಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಇವರೇ ಮೊದಲಿಗರು. ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೂಪವಿತ್ತು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನೇ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಪುರಂದರರಿಗೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪಿತಾಮಹರೆನಿಸಿದರು. ಇವರು ನಾದಯೋಗಿ ತ್ಯಾಗರಾಜರಿಗೂ ಗುರುಗಳು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೋಜ್ಜೀವನವನ್ನೇ ಮಹೋದ್ದೇಶ ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರ, ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಆಶಯವನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೂ ಪುರಂದರದಾಸರು ಗುರುಕಾಣಿಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಕಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಹಾಡಿದರು.ತತ್ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಗ್ರಂಥರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಪೀಠದಲ್ಲಿ ಗೌರವಾನ್ವಿತವಾಗಿ ಪೂಜೆಗೊಂಡು 'ಪುರಂದರೋಪನಿಷತ್' ಎಂದು ನಿಜ ಗುರುಗಳಿಂದ ಶ್ಲಾಘಿತವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದವು ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಗೌರವ ಪಡೆದವು, ಕವಿಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನೂ ದಾಸವರ್ಯ ರಿಂದ ಶ್ಲಾಘಿತನಾದನು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಟ್ಟು ಮಹಾಭಾಗರೂ, ಸುಕೃತರೂಪರೂ ಭಾಗವತೋತ್ತಮರೂ ಆದ ಏಕೈಕ ದಾಸಾಗ್ರಗಣ್ಯರೆಂದರೆ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರೇ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಮಾತಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಗಾಯನ ಎಂದರೆ ಮೂಗುಮುರಿದು ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರಿಗೆ ಮಡಿವಂತರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ರಸಪೂರ್ಣ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಸೆಳೆತ ಶಕ್ತಿ ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅಪೂರ್ವರಾಗರಾಗಿಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಳಸುಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇರಿಸಿ ಭಕ್ತಿ ಪುರಸ್ಸರ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ತಾನವರ್ಣಗಳನ್ನು ದೇವರ ನಾಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಸರ್ವರನ್ನೂ ತಲೆದೂಗಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಮಹಾಯಶಸ್ಸು ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಪುರಂದರ ದಾಸರಿಗೊಂದೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಇವರ ಕೀರ್ತನೆ ದೇವರ ನಾಮಗಳನ್ನು ಹಾಡದಿರುವ ಮನೆಯಿಲ್ಲ, ಮನವಿಲ್ಲ, ಜನವಿಲ್ಲ.

"ಲೋಕೋಭಿನ್ನರುಚಿಃ" ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ರುಚಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಮತಭೇದದಿಂದಲೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಭಂಗ ಬಂದು ಕದನ ಕಾದಾಟ ಕೊಲೆಸುಲಿಗೆಗಳು ಇಂದು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ ಜಾತಿ-ಮತ ಧರ್ಮ ಭಾಷಾ ವರ್ಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದರೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತೆ ಏಕತೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಭಿನ್ನತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವುದು ಇಂಥ ದಾಸಮಹಾತ್ಮರ ಘನ ತಪಸ್ಸಾಧನೆಯ ಫಲ.

ಯಾವ ಮತಾಚಾರ್ಯನೇ ಆಗಲಿ ಸಂತ - ಮಹಾತ್ಮ - ಸತ್ಪುರುಷ ದಾಸ - ಭಕ್ತ ಶರಣ - ಸ್ವಾಮಿ ಸಾಧಕ - ಕವಿ ಆಗಿರಲಿ ಸರ್ವಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗಳಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಐಕ್ಯತೆ ಸಾಧ್ಯ. ಅಂಥ ದಾಸಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಒಬ್ಬರು. ಮತವೈರವು ಹುಟ್ಟದಂತೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು ಶೈವ- ವೈಷ್ಣವ-ಜಂಗಮ ತುರುಷ್ಕ-ಬುದ್ಧ-ಜೈನ ಇತ್ಯಾದಿ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೂ ಅವರವರ ನ್ಯೂನತೆ ತೋರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ದಾರಿ ತೋರಿದರು. ಜನ್ಮತಃ ಚಂಡಾಲರಾಗಿರುವವರಿಗಿಂತ ಕರ್ಮಚಂಡಾಲ ರಾಗಿರುವವರು ನೀಚರು, ನಿಕೃಷ್ಟರು ಎಂದು ಹೊಲೆಯ ಊರೊಳಗಿಹನೇ ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರಿ, ಪತಿತರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಔದಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕೊಂಡು

ಡೊಂಡುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿ ಅಣಕಿಸಿ ನಗಿಸಿ ತಾವೂ ನಕ್ಕು ಛೇಡಿಸಿ ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಮಹೋಪಕಾರ ವೆಸಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವವಾದ ವಿಠಲನ ಭಕ್ತಿರಸ ವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೀಯಿಸಿ ಪುಲಕಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾರದಾಂಶ ಸಂಭೂತರಾದ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ತಂಬೂರಿ ಮೀಟಿದರೆ ಸಾಕು. ನಾದನಾದದೊಂದಿಗೆ ರಾಗರಾಗದೊಡನೆ ತಾಳಮೇಳ ಮೇಳೈಸಿ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ಕೀರ್ತನಧಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಭಕ್ತಿ ನಿವೇದನೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ, ಆನಂದಪರವಶತೆ 'ಆನಂದೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿವ್ಯಜಾನಾತ್' ಆ ಆನಂದವೇ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವ

ದಾಸರೇ ಸಾರಿರುವಂತೆ-

ತಂಬೂರಿ ಮಿಾಂಟಿದವ ಭವಾಬ್ಧಿ ದಾಂಟಿದವ
ತಾಳವನು ತಟ್ಟಿದವ ಸುರರೊಳಗೆ ಸೇರಿದವ
ಗೆಜ್ಜೆಯನು ಕಟ್ಟಿದವ ಅಸುರರೆದೆ ಮೆಟ್ಟಿದವ
ವಿಠ್ಠಲನ ನೋಡಿದವ ವೈಕುಂಠಕೋಡಿದವ

ಈ ಮಾತು ಅವರ ಕೀರ್ತನಾನಂದದಲ್ಲಿ ಪರಮಸತ್ಯ ಇದು ಅನುಭವ ವೇದ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಮಾತು ಮೌನ. "ಮಾನವಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು ಅದಹಾನಿ ಮಾಡಬೇಡಿ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಗಳಿರಾ" ಎಂಬ ಮಹಾ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಭೇರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ವೈದ್ಯನು ರೋಗಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಔಷಧದಿಂದ ನಿರೋಗಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಭವರೋಗ ಪೀಡಿತರಾದ ಭುವನ ಜನದ ಮನದ ನಾಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎಡವಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿತಿದ್ದಿ ಅಣಕದಿಂದಾಗಲೀ ಹಾಸ್ಯದಿಂದಾಲೀ ಅನುಕಂಪೆ ಯಿಂದಾಗಲೀ, ಅನುರಾಗದಿಂದಾಗಲೀ ಉಪದೇಶ ಪರವಾಗಲೀ ಕೀರ್ತಿಸಿ ಹರಿನಾಮವೆಂಬ ದಿವ್ಯೌಷಧಿ ಯನ್ನಿತ್ತು ಪತಿತರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳವರೆಗೂ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಚೇತನವಿತ್ತ ಮಹಾಭಕ್ತಿ ಶಿರೋಮಣಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೇ ಕಿರೀಟ ಪ್ರಾಯರು.

'ಕಲೌ ಹರಿಕೀರ್ತನಂ' ಎಂಬಂತೆ "ಕಲಿಯುಗದಲಿ ಹರಿನಾಮವ ನೆನೆದರೆ ಕುಲಕೋಟಿಗಳುದ್ಧರಿಸುವವು ಎಂಬ ಸಾರಭೂತ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟು ಹರಿಭಕ್ತರ ಹರಿದಾಸರ ಮಹಾಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಸೃಜನಗೊಳಿಸಿದ ನಾದಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಪುರಂದರದಾಸರಿಲ್ಲದ ದಾಸಕೂಟ ಶೂನ್ಯ; ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ ಬರಡು ; ಹರಿಭಕ್ತಿ ಅರ್ಥ ಶೂನ್ಯ, ಪುಷ್ಕಳವಾದ ಪಂಚಲಕ್ಷ ಕೀರ್ತನಾಚಾರ್ಯ ಹರಿಭಕ್ತ ಶಿರೋಮಣಿ ದಾಸವರೇಣ್ಯ, ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದ ಹೊಗಳದ ಮಾನವ ಪಾಪಿ, ಅವರ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ನೆನೆಯದಿದ್ದರೆ ಮಹಾಪಚಾರ, ಇವರಿಂದ ದಾಸಕೂಟ ಧನ್ಯ, ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಾರ್ಥ, ಕಳಾಭರಿತ, ಕನ್ನಡ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಪುನೀತರು. ಕನ್ನಡ ಸ್ವಾರಸ್ಯತಕ್ಕೆ ಪರಿಶೋಭೆ. ಪೂರ್ಣಕಾಂತಿ, ಭಾಗವತ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಭಗವನ್ನಾಮ ಸಂಕೀರ್ತನ ಸೌರಭವನ್ನೂ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯ ಅಪಾರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾರಿದ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾರ್ವಭೌಮ, ಪರಮಭಾಗವತ ಮಸ್ತಕ ರತ್ನ, ಭಕ್ತಾಬ್ಜಭಾಸ್ಕರ ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೆ ಸರಿಸಾಟಿಯೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕರು ಇನ್ನಾರು ? ಅವರಿಗೆ ಕೋಟಿಕೋಟಿ ನಮನಗಳು.

◆

ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಕೇಸರಿ ಗಮಕಕಲಾನಿಧಿ, ಹರಿಕಿಂಕರ
ರಂಗೋಪಂತ ನಾಗರಾಜರಾಯ, ಹೊಸಪೇಟೆ.

◆

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ಸ್ಮರಣೆ

- ಶ್ರೀಧರ ರಾಯಸಂ

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳನ್ನು ಶಿಷ್ಯರು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳುವುದು ಸಹಜ,ಆದರೆ ಗುರುಗಳೇ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಹೊಗಳುವುದು ಅಪರೂಪ,, ಗುರುಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪಿತಾಮಹ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ, ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ದೊರಕಿದ ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನ ಗುರು ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಶಿಷ್ಯ ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರಯ್ಯಾ
ವಾಸುದೇವ ಕೃಷ್ಣನ್ನ ಸೂಸಿ ಪೂಜಿಸುವ
ಗ್ರಾಸಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಪೋಗಿ ಪರರ ಮನೆಗಳ ಪೊಕ್ಕು
ದಾಸನೆಂದೂ ತುಲಸಿ ಮಾಲೆಗಳ ಧರಿಸಿ
ಬೇಸರಿಲ್ಲದೆ ಅವರ ಕಾಡಿ ಬೇಡಿ ಬಳಲಿಸುತ
ಕಾಸುಗಳಿಸುವ ಪುರುಷ ಹರಿದಾಸನೆ.

ಭಾಗವತ ಧರ್ಮದ ತಿರುಳನ್ನು ಹಂಚಿ, ಕೀರ್ತನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದ ಮಹಾನುಭಾವರು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಸಕಲ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ, ತ್ಯಾಗಜೀವಿಯಾಗಿ ಗುರುಗಳಿಂದ ಪುರಂದರದಾಸ ಎಂಬ ನಾಮಾಂಕಿತರಾಗಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಅಂಕಿತ ನಾಮದಿಂದ 4,75,000 ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಳಾದಿಗಳು, ದೇವರನಾಮಗಳು, ಲೋಕವರ್ಣನೆಗಳು, ಪುರಾಣಕಥೆಗಳ ಸಾರ, ಕಲ್ಯಾಣ ಚರಿತ್ರೆಗಳು, ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಹಿಮೆ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಮಹಿಮೆ, ಗುರು ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಮಹಿಮೆ, ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನ ಪದ್ಧತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷೋಜೀವನ, ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಮತ ವೈರ ಪರಿಹಾರ, ಪಂಚಮರಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಜನರ ಡಂಭಾಚಾರ, ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸುಳಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತ್ಯಾಗರಾಜರ ತಾಯಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು ತಮಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ದಾಸರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಸುಮಾರು ಎಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿಪುರಂದರದಾಸರು ನಲವತ್ತುವರ್ಷ ಹರಿದಾಸ ಸೇವೆಗೆ ಮುಡುಪಿಟ್ಟು ಮೂರು ಬಾರಿ ಭರತ ಖಂಡ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ, ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೇ ಜನರನ್ನು ಧರ್ಮೋಪದೇಶದಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ ಮಹನೀಯರು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶ ಜೀವನ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಮನ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ದಾಸರು.

ಪಂಡರಪುರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ವಾಸಮಾಡಿ ಸಂಕಲ್ಪಸಿದಂತೆ ಅನಿರುದ್ಧ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ವಾಸುದೇವ, ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಪಂಚ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪಂಚಲಕ್ಷ ನಾಮಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಲು ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯ ಬಹುಭಾಗ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು. ಪಂಡರಪುರದಲ್ಲಿ ದಾಸರ ವೈಭವ, ತಿರುಪತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಸರ ವೈಭವ, ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ದಾಸರ ವೈಭವ ಅವರ್ಣನೀಯ.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರತಿ ಶಬ್ದ ಭಕ್ತಿಮಯ, ಅವರ ಪ್ರತಿ ಕಾಯಕ ಅತಿಮಾನುಷ, ತಿರುಪತಿ ಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿ ಪುನಃ ಪುರಂದರದಾಸರು ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ, ವ್ಯಾಸರಾಯರ ವರ್ಣನೆ ಹೀಗಿದೆ:-

ಕಂಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬವಾಯಿತಯ್ಯ
ಮಂಗಳಾತ್ಮಕ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕಂಡು
ಸಕಲ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿದ ಫಲವು
ಸಕಲ ಯಜ್ಞಾದಿ ಷಟ್ಕರ್ಮ ಫಲವು
ಭಕುತಿಯಲಿ ಸುರನದಿಯ ಮಜ್ಜನ ಮಹಾಫಲವು
ಮುಕುತಿಯಿಂದಧಿಕ ಫಲವು
ನಿಖಿಳ ಫಲಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲದಲಿ ಬಂತು
ರುಕುಮಿಣೀ ಪ್ರಿಯನ ಪಾದಾರವಿಂದವ ಹೃದಯ
ಸುಕಮಲದೊಳಗಿಟ್ಟು ಪ್ರತಿದಿನದಿ ಪೂಜಿಸುವ
ಭಕುತುರಾಯನ ನೋಡಿದಾಕ್ಷಣದಿ ಪಡೆದೆನಾ.

ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ತನ್ನ ಕುಹುಯೋಗ ಪರಿಹಾರದ ನಂತರ ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೆ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಭೂದಾನ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ,

ದಾಸರು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತರಾಗಿರಲು, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯ ದಾಸರಿಗೆವನೂ ನೀಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವ್ಯಸನ ಪಟ್ಟನಂತೆ. ಮಹರಾಜರಿಗೆ ತನ್ನಿಂದ ವ್ಯಸನವಾಗಬಾರದೆಂದು ದಾಸರು ಹಂಪಿಯ ಚಕ್ರತೀರ್ಥ ಎದುರಿಗೆ ಜಪಶಾಲೆ ಕಟ್ಟಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, ಮಹಾರಾಜ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಂಟಪ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು ಇತಿಹಾಸ, ದಾಸರ ಮಂಟಪ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ಈಗಲೂ ಯಂತ್ರೋದ್ಧಾರಕನ ಗುಡಿಯ ಪಕ್ಕದ ಮಂಟಪ ಕುರುಹಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಭಕ್ತಿಯ ಪರವಶತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನೇ ತಾವು ಮರೆತು ದೇವರನಾಮಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಭಾವ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೈಮರೆತು ಕುಳಿತು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ಸಮಿಾಪದಲ್ಲಿದ್ದು ತಂದೆಯ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಯ ಮಗನಾದ ಮಧ್ವಪತಿಯು ಪುರಂದರದಾಸರ ಆಶು ಕವಿತೆಯಾಗಿ ಹೊರಟ ದೇವರನಾಮಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು, ತಿರುಪತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನವಾದಾಗ, ದಾಸರ ವರ್ಣನೆ ವರ್ಣಿಸುಲು ಅಸಾಧ್ಯ.

"ಪಾವಕ ಕೋಟಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭ ಸೋಲಿಸುವ
ದೇವನಂಗ ಕಾಂತಿ ಆನಂದ ಮಯವಯ್ಯ
ಹಾನ ಭಾವ ಭೂಭ್ರಮ ವಿಲಾಸಗಳೆಲ್ಲಾ
ದೇವನಂಗ ಕಾಂತಿ ಆನಂದ ಮಯವಯ್ಯ
ದೇವ ಶಿರಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನಂಗ ಕಾಂತಿ ಆನಂದವಯ್ಯ"

ಸಕಲ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹ ದೇವರ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಸಿ, ವೈಕುಂಠದಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಭಾಗವತ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ, ಭುವನದಲಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಹರಿನಾಮದ ಸೋಪಾನ ಮಾಡಿ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ನೀಡಿದ ಮಹಾನ್ ಚೇತನ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ನೆನೆಯುವುದು ನಿತ್ಯ ನೂತನವಾಗಿರಲಿ, ನಿರಂತರವಾಗಿರಲಿ.

◆

ಶ್ರೀಧರ ರಾಯಸಂ
ಮನೆ ಸಂಖ್ಯೆ 104, 2ನೇ ವಾರ್ಡ್
ಕಾಳಮ್ಮ ಬೀದಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ- 583101

◆

ಪುರಂದರದಾಸರು

- ಟಿ.ಗುರುರಾಜಾಚಾರ್

ವಿಪ್ರವೇಷದಿ ಬಂದ ಅಪ್ರಮೇಯನಿಗೆ
ಸವೆದ ಕಾಸೊಂದನಾರಿಸಿಕೊ ಎಂದವರು
ನತ್ತುಮಾರಲು ಮತ್ತೆ ಬಂದ ಆ ವಿಪ್ರನನು
ಸುತ್ತುತ್ತ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹುಡುಕಿದಾ ನಾಯಕರು
ದಾಸ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರಂದರ ದಾಸರಯ್ಯ ||೧||

ಒಟ್ಟಿದ್ದ ಧನರಾಶಿ ಕೃಷ್ಣಗರ್ಪಣೆಗೈದು
ಪಾತ್ರದಾನವ ಮಾಡಿ, ಹೆಂಡತಿಯ ಹರಸುತ್ತ
ಕಾಲ್ಗೆ ಗೆಜ್ಜೆಯ ಕಟ್ಟಿ ತಂಬೂರಿ ಮೀಟುತ್ತ
ದಾಸನಾದೆನು ಇಂದು ದಾರಿದೊರಕಿತು ಎಂದು
ಹೊರನಡೆದ ನಾಯಕರು ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯ ||೨||

ಒಂದೆ ಜೀವನದಿ ಶಿಖರವೆರಡನ್ನು ಕಂಡವರು
ಸಂಪತ್ತಿನುತ್ತುಂಗ, ವೈರಾಗ್ಯದುತ್ತುಂಗ
ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಕೊಟ್ಟ ದಾಸದೀಕ್ಷೆಯ ಪಡೆದು
ವಿಜಯನಗರದಿ ಬಂದು ವಾಸವಾದವರು
ದಾಸ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರಂದರದಾಸಯ್ಯ ||೩||

ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರವ ಚರಿಸಿ, ಕ್ಷೇತ್ರಾಧಿಪನ ಸ್ತುತಿಸಿ
ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾರ ಪದಗಳಲಿ ಇರಿಸಿ
ಪದ, ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾಭೋಗಗಳ ರಚಿಸಿ
ಗುರುಗಳಿಂದಲೆ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡ
ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯ ||೪||

ನರರರುದ್ಧರಿಸಲು ನಾರದರು ಧರೆಗಿಳಿದು
ಮನುಕುಲದ ಡಾಂಭಿಕವ ಪದದಿ ಥಳಿಸಿದರು
ಪದ ಪಂಚಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾದನ್ಯೂನವ ರಚಿಸಿ
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸುತನಿಗೆ ಪೂರೈಸಲರುಹಿ
ಪುರಂದರ ಉಪನಿಷತ್ತು ಕೊಟ್ಟ ಮಹಾಮಹಿಮರಯ್ಯ
||೫||

◆

ಟಿ.ಗುರುರಾಜಾಚಾರ್
ಕನಕ ಶ್ರೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ.

◆

ಕೆಳದಿ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು

- ಡಾ. ಕೆಳದಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಜೋಯಿಸ್

ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಹರ್ನಿಶಿ ದುಡಿದ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನವೂ ಒಂದು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾ ನಂತರ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ ಕೆಳದಿ ಅರಸರು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸು ಮನೆತನದಂತೆಯೇ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೆ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತರು. ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರವಾದಿತ್ವ, ತಾನು ನಂಬಿದ ತತ್ವವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ಧೋರಣೆ ಇವು ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಠ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಶ್ರೀ ರಾಮರಾಯನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಮರಾಠಾ ದೊರೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಗ ರಾಜಾರಾಮರವರೆಗೆ ಕೆಳದಿ ಅರಸರಿಂದ ಉಪಕೃತರಾದ ವರಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಳದಿ ಅರಸರು ಕವಿಗಳು, ಕಲೆಗಾರರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತುದಲ್ಲದೆ ತಾವೇ ಸ್ವತ: ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಕವಿಗಳು, ಪಂಡಿತರು ಆಗಿದ್ದರು. ಈ ವಂಶದ ಬಸಪ್ಪನಾಯಕನಿಂದ ಶಿವತತ್ವರತ್ನಾಕರ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಕೋಶದ ಮಾದರಿಯ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹಿರಿಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪನಾಯಕನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿ ತಿರುಮಲ ಭಟ್ಟನು ಶಿವಗೀತೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಕೆಳದಿ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯ ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ಕೆಳದಿ ಅರಸರು ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿದ್ದರು. ಕೆಳದಿ ಕಾಲದ ಅಮೂಲ್ಯ ಭಂಡಾರವು ಹೈದರನ ದಾಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ ಅವನತಿ ಹೊಂದಿತು. ಅಳಿದುಳಿದ ತಾಡಯೋಲೆ, ಕಾಗದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕೆಳದಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹ :

ಕೆಳದಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ,ಸಂಸ್ಕೃತ, ತೆಲುಗು, ತಿಗಳಾರಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಸುಮಾರು ಎರಡುಸಾವಿರದ ಐದುನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತಹ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನ ಹಳ್ಳಿ ಹಾಗೂ ತುರುವೆಕೆರೆಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಅವು ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಕುರಿತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು:

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೧ ಪ್ರಮಾಣ ೧೬X೩.೫ ಸೆ.ಮೀ. ಓಲೆ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೦೬, ಲಿಪಿ ಕನ್ನಡ, ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಕಾಲ ಸುಮಾರು ೧೭-೧೮ ನೇ ಶತಮಾನ.

ಓಲೆ ಪುಟ ೧೩೯ ರಲ್ಲಿ :

ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶ ವಾಮಹಸ್ತಾದಿ ಸಂಖ ಬಡಿದ ವಿಶೇಷ
ಕೋಮಲ ಸಂಪಿಗೆ ಸಳಂತಿ ನಾಸ ।।೧।।

ಮಸ್ತಕದಲಿ ನಾಮ। ಮಕರ ಕುಂಡಲವಾ
ಸಿಸೀಲಿ ನೋಡುತಾ ನೂವಾದಾ ಚಲುವಾ
ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಸೀಳಾಲು ವಶವಲ್ಲದ ವಿದ್ಯೆ
ಕಸ್ತೂರಿ ತಿಲುಕವ ಧರಿಸಿ ತಾನಲಿವಾ ।।೨।।

ಕೊರಳ ಪಾದಕಹರ ಒಲವಾ ಗಂಭೀರಾ
ಅರದಿ ಶಿರಿವತ್ಸ ಅ ಸಲಿಗೆ ಅಡಿಧಾರಾ
ಬಾರೋ ಚಂಪಕಕರಾದಿ ಕಂಕಣ ವೀರ
ಚರಣ ಹಸ್ತದಿ ತೋರಿ ಶರಣರ ಪೊರೆವ ।।೩।।

ಮಧ್ಯ : ೨೦೩ (ಹಿಂಭಾಗ)

ಭ್ರಾಂತನಾದೆನಲ್ಲ ಪರಗತಿ
ಚಿಂತೆಯೊಂಬೊದಿಲ್ಲ
ಸಂತರ ಪಾದವ ಸಂತತ ಪೂಜಿಸಿ
ಸಂತೋಷ ಬಡಿಸಲಿಲ್ಲಾ। ಬರಿದೆ । ಭ್ರಾ।।

ಅಂತ್ಯ : ಓಲೆ ಪುಟ ೨೫೪

ಯೀವೆ ನಾನೀವೇಗಾ

ತಂದ್ರಿವೈನಾನೀವೇಗಾ ॥ ೭೨॥

ದಾತಾವೈನಾನೀವೇಗಾ. ತಾನಿದಯೊ

(ವೆದುಕೊಂಡುನಿದಾಯಾ ?) ॥೭೪॥

ಭದ್ರಾ (ಶೈ?) ಲನಾಯಕಾ

ಪರಮ ಭಾಗ್ಯದಾಯಕ ॥೭೫॥

ರಾಮ ರಾಮ ರಾಮ ರಾಮ

ರಾಮ ಯಾ- ಬಲುಕಾನೇ ॥ಶ್ರೀ॥

ಅದೇ ರೀತಿ ತಾಳೆಯೋಲೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೬೯ ಪ್ರಮಾಣ ೩೯.೨ x ೩.೭ ಸೆ.ಮೀ ಓಲೆಗರಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೨೨, ಲಿಪಿ ಕನ್ನಡ, ಭಾಷೆಕನ್ನಡ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭-೧೮ ನೇ ಶತಮಾನ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯ ನಮಃ । ಶುಭ ಮಸ್ತು। ವೇಲಾಪುರಿ ಕೇಶವನೇತೀ । ಗಿತಾ ಬರೆಯು ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಜಯಮಂಗಳ ಮಹಾ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ವಿಗ್ನೇಶ್ವರನ ಗೀತಾ ರಾಗ ಮಲಹರೀ ॥ ರೂಪಕ ತಾಳ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ :

ಬದುಕೆ ಸೈರಿಸಲಾರದ ಚಿಂತೇ।

ಅರಸು ಮುನಿದರೆ ಮಾಡುವ ಚಿಂತೆ॥

ನಾರಿಯಗೊಲುಮೆಗೆ। ಕರೆ ಕರೆಬಡುವ ಚಿಂತೇ।

ವಾರುಧಿಶನನನ ಚಿಂತೇ॥....... ಮಾಡುವೆನ್ನೆಯಾ।೪॥

ಶ್ರೀ ಹರಿನಿಂಮ । ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂ।

ದಿಲ್ಲದೇ ಕರಣಿಸು। ಕರುಣಾಕರ। (ನೆನೀ)ನೆಂದು ॥

ಶರಣಾಗತ ರಕ್ಷ। ಮಣಿಯೆಂದು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕೆ ।

ಯೆಂನರಕ್ಷಿಸೊ ಮುದ್ದು ಪುರಂದರ ವಿಠಲ್ಲಾಶ್ರೀ ॥೫॥

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೧ ರ ತಾಳೆಯೋಲೆಯ ಆರಂಭ ಪತ್ರದ ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೩೯ ಅಂತ್ಯ ಓಲೆಯ ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೫೪. ಈ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ಅಂಕಿತನಾಮವಿರುವ ಹಲವಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಲಿಪಿಕಾರನ ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಕಾರನ ಸಂಗತಿ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಗ್ರಂಥ ಅಸಮಗ್ರವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೬೯ ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯಿದೆ. ಪುರಂದರ ದಾಸರ, ವೈಕುಂಠ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಸುಳಾದಿಗಳೂ, "ಗುರುಮಧ್ವ ಮುನೀಶ ನಮ್ಮ ವಿಜಯ ವಿಠಲನಾದಿಶೇಷ" ಮುಂತಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಮಲೆನಾಡಿನ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹಲವಷ್ಟು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ, ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧಿಸುವ ಅಗತ್ಯ ಇಂದು ಬಹಳವಿದೆ. ಆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಮಿಷನ್ ಈಗ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಶುಭದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ, ಅದೂ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ನಮ್ಮ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಂದಾಗಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

◆

ಡಾ. ಕೆಳದಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಜೋಯಿಸ್

ಕೆಳದಿ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ

ಕೆಳದಿ

◆

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಗಳು

- ಶ್ರೀಮತಿ ಹೆಚ್. ಪದ್ಮ ವಿಠಲ್

'ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರಯ್ಯ' ಎಂದು ಶ್ರೀವ್ಯಾಸ ತೀರ್ಥರಿಂದ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ದಾಸ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರರು ದಾಸ ಪರಂಪರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಅಮೂಲ್ಯ ಕೊಡುಗೆ. ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡು ವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರಿಂದ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡು ಪುರಂದರರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನ್ಯತೆ 'ಪುರಂದರ ದಾಸ ಯುಗ'ವೆಂದೇ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ದಾಸಕೂಟ ಪರಂಪರೆ, ಮಾಧ್ವ ತತ್ವ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವನ್ನು ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ನಡುವೆ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಭಾಜನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರು 16 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿ ತಮ್ಮ ಲೋಕಾನುಭವ, ಊಂಛ ವೃತ್ತಿಯ ಸಂಚಾರ, ಮಧುಕರಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕಿನೊಡನೆ ನೇರ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದವರು. ಸ್ವರೂಪೋದ್ಧಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಜದ ಹಿತ ಚಿಂತನೆ ದಾಸ ಪರಂಪರೆಯ ಜೀವಾಳ. ಆದರ್ಶ, ಸರಳ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಬದುಕನ್ನು ಬಾಳಿದ ಸಂಸಾರಿಗಳು ದಾಸರು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಡು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗೇಯತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸರಳ, ಸುಂದರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಓಣಿ ಓಣಿ, ಬೀದಿ-ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೆಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟಿ ಕುಣಿದು ಹಾಡಿದರು. ಪುರಂದರರಂತು "ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪಿತಾಮಹ" ಎನಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ಹರಿಕಾರರೆನಿಸಿದವರು.

ವಿಜಯನಗರದ ಸ್ವರ್ಣಯುಗವನ್ನ ಹಾಗೂ ಅವನತಿಯ ಮೊದಲು ಘಟ್ಟವನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಪುರಂದರರು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರು ನೆಮ್ಮದಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದದನ್ನು ಅರಿತವರು. ಅರಸರ ಆಸರೆ ತಪ್ಪಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಭಕ್ತಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಊರುಗೋಲನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಆಡಳಿತದ ಗೊಂದಲ, ವಿಪ್ಲವ ರಾಜಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧದ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಜನ ತತ್ತರಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭ. ಇಂತಹ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ನಡುವೆ ಅವರ ನೋವುಗಳೊಂದಿಗೆ, ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ "ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು" ಎಂಬ ಸಾರ್ಥಕ ಬದುಕಿನ ಗುಟ್ಟು ಸಾರಿದರು.

ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಗರ್ವದ ಬದುಕನ್ನು ಬಾಳಿದ ಶೀನಪ್ಪ ನಾಯಕರು, ತ್ಯಾಗಿ ಪುರಂದರ ದಾಸರಾಗಿ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮೈವೆತ್ತು ದಾಸತ್ವ ಪಡೆದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನ ಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಅಲೌಕಿಕ ಘಟನೆಗೆ ಕಾರಣಳಾದ ಪತ್ನಿ ಸರಸ್ವತಿ ಬಾಯಿಯನ್ನ ತಮ್ಮ ದೇವರನಾಮವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೆ ದಾಸರು. 'ಆದದ್ದೆಲ್ಲ ಒಳಿತೆ ಆಯಿತು, ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಧರನ ಸೇವಿಗೆ ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತಾಯಿತು' ಎಂದು ದಂಡಿಗೆ ಬೆತ್ತ ಗೋಪಾಳ ಬುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ನಾಚುತ್ತಿದ್ದ ತಮಗೆ ದಂಡಿಗೆ ಬೆತ್ತ ಹಿಡಿಸಿದ ಹೆಂಡತಿ ಸಂತತಿ ಸಾವಿರವಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಕಾಲ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಧೃಡೀಕರಿಸುವತ್ತ ತೀವ್ರ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದೆ. ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಜಾತಿ-ಕೋಮುಗಳ ಅಟ್ಟಹಾಸ, ಶೋಷಣೆ, ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳನ್ನು ತೊಡೆಯಲು ಸತತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಮಹಿಳೆ ನಿತ್ಯ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ, ಲೈಂಗಿಕ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ, ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. 5 ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಬದುಕು ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ನಡುವಿನದಾಗಿತ್ತು. ಬಹು ಪತ್ನಿತ್ವ, ಸಹಗಮನ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಅನಕ್ಷರತೆಗಳು ಮಡುಗಟ್ಟಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭ. ಪುರಷನ ಅವಲಂಬನೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ದುಡಿಮೆ, ಗಂಡ-ಮಕ್ಕಳು-ಗುರು ಹಿರಿಯರ ಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಕಾಣಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿ. ಯುದ್ಧ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಂತೂ ಮಹಿಳೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಶೋಷಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ

ಸಾಧ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಘೋಷಾ ಮತ್ತು ಸತಿ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದವು.

ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಂಕೀರ್ಣ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಭಕ್ತಿ, ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಜ್ಯೋತಿ ಬೆಳಗಿಸಿ ಬದುಕನ್ನು ಸಹ್ಯವಾಗಿಸಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದರು. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಕೊಟ್ಟು, ಭಗವತ್ ಚಿಂತನಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿದವರು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯ-ತಡೆವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಪಾಪಪುಣ್ಯ, ಪುನರ್ಜನ್ಮ, ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡವರು. ಪರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಾಮುಕ ದೃಷ್ಠಿಯಿಂದ ಕಾಣದಂತೆ ಪುರುಷರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ನರಕದಲ್ಲಿ ಯಮನ ಬಾಧೆಗೆ ಒಳಗಾಗ ಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿದರು.

ದಾಸರ ಬಹುಪಾಲು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಯಶೋಧೆ ಹಾಗೂ ಗೋಪಿಯರ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಮಧುರ ಭಾವಗಳು ಮಡುಗಟ್ಟಿ ಭಾವುಕರನ್ನು ಆನಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸುವಂತಹವು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ತಾಯಿಯಾಗಿ, ಪ್ರೇಯಸಿ, ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯ ಮೇರು ತಲುಪಿ ಸಾಯುಜ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಪುರಂದರರ ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲೆಯ ರಚನೆಗಳಂತೂ ಅಮೋಘ. ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಪ್ರೇಮ, ಅಕ್ಕರೆಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗಳ ಏಕಮಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಗುರಿ ಸಾರೂಪ್ಯ ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧಕರು ಜ್ಞಾನ-ಭಕ್ತಿ- ಕರ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಾಧ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಂಡುಕೊಂಡು ಆಚರಿಸಿದವರು. ಆನಂದಮಯ ಸ್ಥಿತಿ ತಲುಪುವುದೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಮ ಗುರಿ. ಯಶೋಧೆ, ಗೋಪಿಕೆಯರು ಕೃಷ್ಣನೊಡನಾಟದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸಾರೂಪ್ಯದ ಮಹೋನ್ನತ ಆನಂದ ಪಡೆವುದನ್ನ ದಾಸರು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಅವರ್ಣನೀಯ.

ತಾಯ್ತನ ಮಹಿಳೆಯ ಸ್ವತ್ತು. ಅದರ ಅನುಭವ ತಾಯಾದವಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತ. ಪುರಂದರರು ತಾಯಿಯಾಗಿ ಯಶೋಧನೆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಆನಂದವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಅವರ ಮಹಿಳಾಪರ ಕಾಳಜಿಯ ಹೆಗ್ಗುರುತು. ಬಾಲಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದು ಎತ್ತಿ ಆಡಿಸಿ, ಉಣಿಸಿ- ಉಡಿಸಿ, ಅಲಂಕರಿಸಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ರಸವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿ, ಪರಮಸುಖದಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಯಶೋಧೆ ತಾಯ್ತನದ ಸಂಕೇತ. "ಆಡಹೋಗಲು ಬೇಡವೋ ರಂಗ ಗಾಡಿಗಾತಿಯರು ಕಾಡುವರೋ" - ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪುತ್ರ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ತಡೆಹಿಡಿದ ಯಶೋಧೆಯ ಕಳಕಳಿ ಎದ್ದು ಕಂಡರೆ. " ಉಣಲೊಲ್ಲೆ ಯಾಕೋ ಕಂದ ಆವ ಗೋವಳತಿಯರ ಕಣ್ಣುದೃಷ್ಟಿ ತಾಗಿತಯ್ಯ"- ಎಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ಊಟ ಮಾಡದ ಮಗನಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ತಾಕಿದೆಯೆಂದು ಕಕ್ಕುಲತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ನಿತ್ಯ ದೂರುವ ಗೋಪಿಯರ ದೂರು ಕೇಳಿ ಬೇಸತ್ತು ಅವನನ್ನು ನಿರ್ಭಂದಿಸುತ್ತಾ,-'ಏನು ಮಾಡಲೋ ಮಗನೇ ಯಾಕೆ ಬೆಳಗಾಯಿತೋ'- "ಮನೆಯೊಳಗಾಡೊ ಗೋವಿಂದ ನೆರೆಮನೆಗಳಿಗೇಕೆ ಪೋಗುವಿಯೋ ಮುಕುಂದಾ" ಎಂದು ಗೋಗರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ಹೋಗುವ ಮಗನನ್ನು ಗುಮ್ಮ ಬರುವುದಾಗಿ ಹೆದರಿಸಿ. "ರಂಗ ಬೂಚಿ ಬಂದಿದೆ ಚಾಚಿ ಕುಡಿದು, ಸುಮ್ಮನೆ ನೀಪಾಚಿಕೊಳ್ಳೋ" ಎಂದು ಅವಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳುವಳು. ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಕುಳಿತ ಮಗನನ್ನು ಕಕ್ಕುಲತೆ ತುಂಬಿ "ಮಣ್ಣು ತಿನ್ನಬೇಡವೋ ಕಂದಾ" ಎನ್ನುತ್ತ ಮುದ್ದುಗೈವ ಪರಿ, ತಾಯಿಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಸಂತೃಪ್ತಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಪತ್ತು. ಇನ್ನು ಗೋಪಿಯರಂತೂ ಮಗುವೆಂದು ಅರಿತೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತಮ್ಮ ರಮಣನೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸುವ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಒಂದಾಗಿ ಭವವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ರಾಸಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವ ವರ್ಣನೆ ಕಲ್ಪನಾತೀತ. ಕೃಷ್ಣನಿಲ್ಲದ ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಗೋಳು ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ತಾಯಿ ಯಶೋದೆಗೆ ದೂರು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ.

"ಸೈಸಲಾರೆವೇ ಗೋಪಿ ನಿನ್ನ ಮಗನ ಲೂಟಿ ಘನವಮ್ಮ"- "ಎಷ್ಟು ದುಷ್ಟನೇ ಎಂಥ ಗಾರುಡಿಕಾರನೇ"- ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಚಾಡಿ ಹೇಳಿ- "ಹೇಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಯಾಕಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟೆಂಥ, ಗಾರುಡಿಕಾರ ಮಗನ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ " ಎನ್ನುತ್ತಾ ಮೂದಲಿಸಿ "ಮುದ್ದು ಮಾಡಿ ಸಾಕಿ ಇವನಿಗೆ ಬಸವನ ಮುದ್ರೆ ಒತ್ತಿಸಿದ್ದೇನೆ " ಎಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಂಡವರ ಪತ್ನಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ಕಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯ ವರ್ಣನೆ 'ದ್ರೌಪದಿಮಾನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ' ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತ ಐವರು ಪತಿಗಳು, ಗುರು-ಹಿರಿಯರು, ಅತ್ತೆ ಗಾಂಧಾರಿ, ನೆಗೆಹೆಣ್ಣಿ ಭಾನುಮತಿ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಆರ್ತಳಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುವ ತರಳೆಯು ಬೇಸತ್ತು ಸಭಿಕರನ್ನು ಕುರಿತು- "ಪೆತ್ತುದಿಲ್ಲವೋ ಎನ್ನಪೋಲ್ವ ಹೆಮ್ಮಕ್ಕಳನು- ಹುತ್ತಿನೊಳು ಹುದುಗಿರ್ದ ಸರ್ಪ ಸಾಯಲು ಬಹುದೇ ? ತತ್ವ ಬಾಹೀರರಾದಿರೆ "- ಎಂದು ಅಲವತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುದು ದಾಸರ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಯ ಪ್ರಕಟರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ.

"ಮಾರಿದರು ಧರ್ಮದೇವತೆಗೆನ್ನ ವಲ್ಲಭರು, ಭಾರ ನಿನ್ನದು ಸ್ವಾಮಿ, ನೀರೊಳಗದ್ದು, ಕ್ಷೀರದೊಳಗದ್ದು ಗತಿ ನೀನೇ ರಕ್ಷಿಸೋ"-ಎಂದು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮೊರೆ ಇಡುವ ದ್ರೌಪತಿಗೆ ಅಕ್ಷಯಾಂಬರವಿತ್ತ ಭಗವಂತನ ಕೃಪಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರರ ಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳಜಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿದೆ.

"ನಾನೇನು ಮಾಡಿದೆನೋ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ನೀಎನ್ನ ಸಲಹಬೇಕು ಕರಿರಾಜ ಕರೆಸಿದನೆ-ದ್ರೌಪದದೇವಿ ಬರೆದೋಲೆ ಕಳಿಸಿದಳೆ ? ಹರುಷದಿಂದಲಿ ಋಷಿ ಪತ್ನಿ ಶಾಪವ ಪರಿಹರಿಸಿದೆಯಲ್ಲೋ ಹೇ ಸ್ವಾಮಿ " ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯೆ ದ್ರೌಪದಿಯರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಭಗವಂತ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಎಂಬಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ ದಾಸರು.

ದಾಸರು ಎಂದೂ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಜರೆದವರಲ್ಲ- "ಸಂಸಾರವೆಂಬಂಥ ಭಾಗ್ಯವಿರಲಿ ಕಂಸಾರಿ ನೆನೆವಂಥ ಸೌಭಾಗ್ಯವಿರಲಿ" ಎಂದವರು. ಪತಿಯಲ್ಲೇ ಭಗವಂತನನ್ನ ಕಂಡು ಅನುಸಂಧಾನದ ಮೂಲಕ ಗೃಹಕೃತ್ಯ ನಡೆಸಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದೆಡೆ ನಡೆವಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ದಾಸರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಗಿರಬೇಕು ? ತಾಳ್ಮೆ, ಶೀಲ, ಸದ್ಗುಣಗಳೆಂಬ ಸಂಪತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಭಗವತ್ ಚಿಂತನೆ ಇಹಪರಗಳೆರೆಡರ ಸಾಧನೆಗೆ ದಾರಿ, ಎಂದು ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ದೊರೆತ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂಪತ್ತೇ ಹೌದು. ಮುತ್ತೈದೆತನದ ಮರ್ಮ, ಒಡವೆ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಸಹಜ ವ್ಯಾಮೋಹ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಸೌಶೀಲ್ಯ, ಸದಾಚಾರ, ಸದ್ಭಾವನೆ, ವಿವೇಕ, ತಾಳ್ಮೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ದಾಸರ ಚಿಂತನೆ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಯ ಮಗ್ಗುಲನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷನ ಆಸರೆ - ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲೇ ಬದುಕಿನ ಗುರಿ ತಲುಪಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಸ್ತ್ರೀಯದು. ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ, ತಾಯಿಯಾಗಿ, ಸೊಸೆಯಾಗಿ, ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿಶ್ಚಿತ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಬಹುಶಃ ಇಂದು ಕಾಣುವ ಶೋಷಣೆ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಅಸಮಾನತೆಗಳ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭ, ಮೆಟ್ಟಿದ ಮನೆಯ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗಿ, ಕುಟುಂಬದ ಎಲ್ಲರ ಬದುಕಿನ ಸಂಚಾಲಕಿಯಾಗಿ ತಾಳ್ಮೆ, ಸಹನೆ, ಜಾಣ್ಮೆ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕುಟುಂಬ ಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರ ಶಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿ ಬಾಳಿನ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಕಾಣುವುದೇ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬದುಕಿನ ಒಳಗುಟ್ಟು ಎಂದು ದಾಸರು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಬುದ್ಧಿಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ಕೇಳಬೇಕಮ್ಮ ಮಗಳೇ- ಮನಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಗಂಡನೊಡನೆ ಬಾಳಬೇಕಮ್ಮ"- ಈ ಹಾಡಂತೂ ನವ ವಧುವಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ. "ಅತ್ತೆ ಮಾವರಿಗಂಜಿ, ಹತ್ತುಮಂದಿ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ನೆಂಟರೊಡನೆ ದ್ವೇಷ ಬಿಟ್ಟು, ಚಿತ್ತದೊಲ್ಲಭನ ಅಕ್ಕರೆ ಪಡೆದು ಬಾಳು " ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, "ಗರುವ ಕೋಪ ಮಾಡಬೇಡ, ಪರರನ್ನು ನಿಂದಿಪ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಸ್ನೇಹಬೇಡ, ಕಟ್ಟಿ ಆಳುವ ಗಂಡನೊಡನೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಡ ಹಾಗೆ ಎಂದೂ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ಸ್ಮರಣೆ ಮರೆಯಬೇಡ " ಎಂಬ ಹಿತೋಕ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ತಂಗಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣ ಚಂದದಿಂದಲಿ ಬುದ್ಧಿ
ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಸುದ್ದಿ "-

ಭಾಗವತರು ಭಗವಂತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಒಡನಾಡಿ ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸಿ ಅವನ ಸಾಮಿಪ್ಯ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡವರು. ಕೃಷ್ಣ ಸೋದರಿ ಸುಭದ್ರೆ, ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವ ರೀತಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೊಂದು ನೀತಿ ಪಾಠ. "ಯಾರೇನು ಅಂದರೂ ಮೋರೆ ತಿರುವದಿರು, ವಾರೆಗಣ್ಣಿಂದ ನೋಡದಿರು, ಹಾಕಿದ್ದು ಉಂಡು, ಬೇಕೆಂದು ಬೇಡದಿರು, ನಾಕು ಮಂದಿಯೊಡನೆ ಕೋಕೆ ಮಾತಾಡದಿರು. ಇಷ್ಟರೂ ಅಂದರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕೃಷ್ಣನ್ನ ತಂಗಿ ಎಂದೆನಿಸೆ " ಎಂದು ತಿದ್ದಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೊಸ ಬದುಕಿಗೆ ಕಾಲಿರಿಸುವ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸಹನೆ, ಶಾಲೀನತೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಮನೆಯ ಗೌರವ ಕಾಯುವಂತೆ, ಬಂಗಾರದ ಮೋಹದಿಂದ ದೂರ ಇರುವಂತೆ, ಕೆಟ್ಟ ಮಾತನಾಡುವ ಸಂಗಾತಿಗಳನ್ನು ದೂರವಿರಿಸುವಂತೆ, ಹಿರಿಯರನ್ನ ಗೌರವಿಸಿ ಗಂಡನಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡದೇ, ಭಗವದ್ ಚಿಂತನೆ ಮರೆಯದೆ, ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರು, ಎಂದು ಬಾಳಲು ದಾಸರು ನೀಡಿದ ಸಂದೇಶ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬದುಕು ಬಂಗಾರವಾಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಮೋಘ ಕೊಡುಗೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು.

"ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಎಂತಹ ಒಡವೆ ಭೂಷಣ ?" ದಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಬಂಗಾರವಿಡಬಾರದೇ ನಿನಗೊಪ್ಪುವ ಬಂಗಾರವಿಡಬಾರದೇ"- ಸದ್ಗೃಹಿಣಿ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಒಡವೆ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಶೀಲ-ಸನ್ನಡತೆ, ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನ, ಪರ ಪುರುಷರನ್ನ, ನೆರೆಯವನ್ನ ಕಾಣಬೇಕಾದ ರೀತಿ ಇವುಗಳೇ ಮುತ್ತೈದೆತನದ "ಹರಡಿ-ಕುಂಕುಮ, ಓಲೆ, ಮಾಂಗಲ್ಯ" ಗಳೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಮುತ್ತೈದೆಯಾಗಿರಬೇಕು ಮುದದಿಂದಲಿ" ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮುತ್ತೈದೆಯ ಚಿನ್ಹೆಗಳ ನಿಜ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ 'ಗುರುವಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಭ್ಯಾಸ ಓದುವುದೇ ಮಾಂಗಲ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹೆಂಗಳೆಯರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕಲಿಕೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರು. ಹಾಗೆ ವೈರಾಗ್ಯ, ತಾರತಮ್ಯ-ಜ್ಞಾನ, ಕರುಣೆ, ಸತ್ಕರ್ಮ, ಸತ್ಕಥಾ ಶ್ರವಣ, ಗುರುಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಲಾಗಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಧೃಡ ಭಕ್ತಿ ಇವೇ "ಮೂಗುತಿ, ಮುತ್ತಿನೋಲೆ, ಕಡಗ, ಬಳೆ" ಎಂದು ಸಾರಿ ನಾರಿಯೊಬ್ಬಳ ಸಾಧನೆಯ ಇಹ-ಪರ ಸಾಧನೆಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಂದಿನ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂತಸ ತೃಪ್ತಿಗಳ ಹೆದ್ದಾರಿಯನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ತೆರೆದಿರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಹು ಪತ್ನಿತ್ವ ರೂಢಿಗತವಾಗಿದ್ದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸಾದ ವಿಧುರನ 2 ನೇ ಅಥವಾ 3 ನೇ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಚಿಕ್ಕ ಹೆಂಗಳೆಯರನ್ನ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ದಾಸರು ಕಂಡಿರಬೇಕು.

"ಮುಪ್ಪಿನ ಗಂಡನ ಒಲ್ಲೆನೆ ತಪ್ಪದೆ ಪಡಿಪಾಟ ಪಡಲಾರೆನವ್ವ" ಈ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ವಯಸ್ಕ ಗಂಡನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಕಡುನೊಂದು, ಉಮ್ಮಳವನ್ನ ಹೊರಚೆಲ್ಲಿದುದನ್ನು ಕಕ್ಕುಲತೆಯಿಂದ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ ದಾಸರು. ತನ್ನ ಹಣೆಬಹರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಹರಿಸುತ್ತ ಸುಖವಂಚಿತಳಾಗಿ, ತೊತ್ತಾಗಿ ದುಡಿದು ಮೂಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೆಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಮರುಗಿ ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡೆಂದು ಸಂತೈಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ, ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಮಡಿ ಮಡಿ ಎಂದು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೈದಿಕರ ಮನೆಯ ನವವಧುವಿನ ಪಡಿಪಾಟಲು, ಅನುಭವ ಆಗುತ್ತಿತ್ತೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಮಡಿ-ಮೈಲಿಗೆ, ನೇಮ-ನಿತ್ಯಗಳು ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದು ಹೆಂಗಳೆಯರಂತೂ ಇವಕ್ಕೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ವೈದಿಕರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ-ವ್ರತ ನೇಮಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ, ಗಂಡನ ವೃತ್ತಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ವಧುವಿಗೆ ಊಟ ಮಾಡಲು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೀರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಂತಹಾ ಹಸುಳೆಯನ್ನ ಕಂಡು ಮರುಗಿದ ದಾಸರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

"ಒಲ್ಲೆನೇ ವೈದಿಕ ಗಂಡನ-ನಾನೆಲ್ಲಾದರೂ ನೀರ ಧುಮುಕುವೆನಮ್ಮ" ಎಂದು ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರ, ಉಡುಗೆ ಬದಲಿಗೆ, ಮಡಿ ಸೀರಿ ಉಡಬೇಕು.ಸದಾ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ಬಗಲಲಿಟ್ಟು, ಕೈಲಿ ನೀರಿನ ಗಿಂಡಿ ಹಿಡಿದು, ಹಾರಿ ಬೀಳುವ ಗಂಡ ಹೊತ್ತುಮೀರಿ ಊಟ, ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಪತಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಕುಡಿನೋಳ ಹೋಗಲಿ, ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ಬೆದರಿಸುವ ಪತಿ, "ಭಗವಂತಾ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ ಹೋದ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪೂಜೆ ನಾನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಅಲವತ್ತುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ತ್ರೀ ದಾಸರ ಅಕ್ಕರೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಮನೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನೋವು, ಒತ್ತಡ, ಹಿಂಸೆ, ಒಳತೋಟಿಗಳ ಅರಿವು ದಾಸರಿಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಕಷ್ಟ ಸುಖ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವ ಹೆಂಗರುಳು ಅವರದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಓಣಿ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮನೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತವಿದ್ದಿರಬಹುದು.

"ಊರಿಗೆ ಬಂದರೆ ದಾಸಯ್ಯ ನಮ್ಮ ಕೇರಿಗೆ ಬಾಕಂಡ್ಯ ದಾಸಯ್ಯ"-ಎಂದು ಸಂಭ್ರಮದ ಸ್ವಾಗತ. ನೋವು ಹೊರಚೆಲ್ಲಿ, ಮನ ಹಗುರಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದ ಭಗವಂತನೋ ಎಂಬಂತೆ, ಇಲ್ಲ ಬಾಲಕೃಷ್ಣನೋ ಎಂಬಂತೆ ಅಕ್ಕರೆ ತೋರಿ ತಮ್ಮ "ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನ

ಗುಟ್ಟಾಗಿರಿಸಬೇಕು, ಸಿಟ್ಟಾಗಬಾರದು " ಎಂದು ಬೇಡಿ ಅಂದಿನ ದಿನಗಳ ಬಹುಪ್ರಿಯ ತಿನಿಸು ತಂಬಿಟ್ಟು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳುವ ಹೆಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದಾಸರು ಬಣ್ಣಿಸಿರುವುದು ಅವರ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವೇ ಸೈ.

ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ತೊಂದರೆಗೆ ಸಿಲುಕುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಖಂಡ ತುಂಡವಾಗಿ ದಾಸರು ನಿಂದಿಸಿ ಬೈದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸಿಡಿ ಪದ್ಧತಿ, ಬೇವಿನ ಉಡುಗೆ, ಕವಡೆ ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ನಾಗರ ಉಪವಾಸ, ಬೆತ್ತಲೆ ಸೇವೆ, ಸಿರಿ, ಬಂಡೆರಾಯ, ಜಲದೇವತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನ ಅರ್ಥಹೀನ ಆಚರಣೆಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜವನ್ನ ಟೀಕಿಸಿ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೂ ದಾಸರು ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದರೆನಿಸುತ್ತದೆ.

"ತಾಳಿಯ ಹರಿದು ಬಿಸಾಟೆ ಇಂಥಾ ಕೀಳು ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ" ಎಂದು ಕರೆ ಇತ್ತು, ಮೌಢ್ಯ ನಿಲ್ಲಿಸಿ "ಭಕುತಿ ಪಥದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಭಜಿಸೇ ಮೂಳಿ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳಾ ಪರ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕಾಮುಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಆಸೆ ಕಂಗಳಿಂದ ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಲೋಲುಪತೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪುರುಷರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಂದೂ ಸಾಕಷ್ಟಿತ್ತು. ಅಂತಹರ ಹೀನ ಗುಣವನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಪದಗಳಿಂದ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ ದಾಸರು.

"ಮಲವ ತೊಳೆಯಬಲ್ಲರಲ್ಲದೇ ಮನವ ತೊಳೆಯಬಲ್ಲರೇ.... ಪರಮಸೌಖ್ಯವೆಂದು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನ ಬಯಸುತ್ತ" ಎನ್ನುತ್ತಾ

"ಪರ ವನಿತೆಯರ ಲಾವಣ್ಯಕೆ ಲೋಚನ ಚರಿಸುತ್ತಲವರ ಕೂಟವ ಬಯಸುವ, ಉರಿವ ಕಿಚ್ಚು ತನಗೆ ಹಿತವೆಂದು ಅದರೊಳು ಎರಗಿದ ಪತಂಗನಂತಾದೆನೋ ರಂಗಾ"- ಎಂದು ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಕಂಡ ನಾರಿಗಿಚ್ಛೈಸುವ ಲಂಡಗೆ ಪುರಾಣವೇಕೆ?" ಎನ್ನುತ್ತಾ ಡಂಭಾಚಾರಿಗಳನ್ನು ಬಯಲುಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

"ಪರವನಿತೆಯೊಲುಮೆಗೊಲಿದು ಹರುಷದಿಂದ ಅವಳಬೆರೆದು, ಹರಿವನೀರೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿ ಬೆರಳೆಣಿಸುತಿಹರ ಕಂಡು-ನಗೆಯಬರುತಿದೆ "ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನ, ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಬೂಟಾಟಿಕೆ ಮಾಡುವವರ ಕಾಮುಕತೆಯನ್ನ ನೇರವಾಗಿ ಕುಹಿಕಿಯಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ತಾಯಿ ತಂದೆಯರನ್ನ ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡದ ಜನರನ್ನು- "ತಾಯಿಗನ್ನವನಿಕ್ಕರಯ್ಯ ಬಲುಬಾಯಿಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗುವರಯ್ಯ -" ಎಂದು ಕಟಕಿಯಾಡಿ ಎಚ್ಚರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ, ಪಾತಕಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾರೆ.

"ನೋಡದಿರು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ...." ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ "ಪರನಾರಿಯರ ಸಂಗ ಇಲ್ಲಿ- ಉಕ್ಕು ಎರೆದ ಸತಿಯ ತೆಕ್ಕೈಸುವರಲ್ಲಿ"- ಎಂದು ಯಮಲೋಕದ ಭೀತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾವಣ ಕೀಚಕರ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನ ಸಮಾಜದ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆ "ಒಂಟಿ ತನದಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಿಡುವಾತನನ್ನ-"

'ಮಡದಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾತನನ್ನ' - ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಬುವನನ್ನ "ಕಾಮದಲಿ ಹಿರಿಯಳ ಕೂಡಿಕೊಂಡವರನ್ನ" ಕಡು ಮೂರ್ಖರೆಂದೂ, ಸರ್ಪದೊಡನೆ ಸರಸವಾಡಿದಂತೆ ಎಂದೂ, ಹೀಗೆಳೆದು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗೆಗೆ ಮರುಕ, ಅನುಕಂಪ ತೋರಿದ್ದಾರೆ ದಾಸರು. "ಅರಿತು ಆಚಾರ ಮಾಡದವ, ಪರ ಸತಿಗೆ ಅಳುಕಿದವ ಪಾಪಿಹೊಲೆಯ" 'ಪರಧನ ಪರಸತಿ' ಹೊಲೆಯಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಹೀನ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಹೊಲೆತನದ ಆರೋಪ ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾರೆ.

"ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನ ಬಿಟ್ಟವನನ್ನು, ಬಿಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯಳನ್ನು ಆಳುವವನನ್ನು-ನಾಯಿ " ಎಂದು ಕರೆದು "ನಾಯಿ ಬಂದದಪ್ಪ ಅಣ್ಣ ಅತ್ತಲಾಗಿರಿ" ಹತ್ತಿರ ಸೇರಿಸಬೇಡಿ ಎಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದಾಸರ ವಿಶೇಷ ಅನುಕಂಪ ವಿಧವೆಯರ ಮೂಕವೇದನೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವ ಈ ಪದದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

"ರಮಣನಿಲ್ಲದ ನಾರಿ ಪರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಾರಿ, ಪಡೆದವಳ ಎದೆಗೊರಳ ಕೊಯ್ವಂಥ ಚೂರಿ."ಅವಳ

ರೂಪ, ಯೌವನ, ಬುದ್ಧಿ, ಹಣ, ಗುಣ, ಸೇವೆ, ಶ್ರಮ, ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಾಜದ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಆಹಾರ. ಹೊಕ್ಕ ಮನೆಯವರ ಆಕ್ರೋಶ, ಹೆತ್ತಮನೆಯ ಅಸಡ್ಡೆಗಳು ಬದುಕಿಗಿಂತ (ಸಹಗಮನವೇ) ಚಿತೆಯೇ ಮೇಲು ಎನ್ನಿಸಿದ ಬಾಳು ವಿಧವೆಯದು. ದಾಸರ ಅನುಕಂಪ ಅಂತಹ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಸಿ ಹರಿದು, ಅಮ್ಮ ಸೈರಿಕೋ- "ಏಕಾಂತದಲಿ ಕುಳಿತು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ನೆನೆ ನಾರಿ-" ಎಂದು ಸಂತೈಸುತ್ತಾರೆ.

16 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕ ಬದುಕನ್ನ ಬಾಳಿ, ದಾಸತ್ವದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಪ್ರತೀಕ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದ ಮಹಾನ್ ಚೇತನ, ಸಮಾಜ ಚಿಂತಕ ಹಾಗೂ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರೂ ಆದ ಶ್ರೇಷ್ಟ ದಾರ್ಶನಿಕ ಭಕ್ತ ಪುರಂದರ ದಾಸರು. ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಸಾರಿ ಹೇಳಿವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟು, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಾಧನೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಪುರುಷರಿಗೆ ಆಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವಯುತವಾಗಿ ನಡೆವಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ ಮಹಾನುಭಾವರು ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರಂದರರು. ಇಂದಿಗೂ ಅವರ ಚಿಂತನೆಯ ಬಹುಪಾಲು ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುಕರಣೀಯವಾಗಿದ್ದು ದಾಸರ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

◆

ಶ್ರೀಮತಿ ಹೆಚ್. ಪದ್ಮ ವಿಠಲ್
ರಾಮನಗರ, ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ.

◆

1

ಅದದ್ದೆಲ್ಲ ಒಳಿತೇ ಆಯಿತು, ನಮ್ಮ ॥ಪಲ್ಲವಿ॥
ಶ್ರೀಧರನ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತಾಯಿತು ॥ಅನುಪಲ್ಲವಿ॥

ದಂಡಿಗೆ ಬೆತ್ತ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ
ಮಂಡೆ ಬಾಗಿ ನಾಚುತಲಿದ್ದೆ
ಹೆಂಡತಿ ಸಂತತಿ ಸಾವಿರವಾಗಲಿ
ದಂಡಿಗೆ ಬೆತ್ತ ಹಿಡಿಸಿದಳಯ್ಯ 1

ಗೋಪಾಳ ಬುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ
ಭೂಪತಿಯೆಂದು ಗರ್ವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ
ಆ ಪತ್ನೀಕುಲ ಸಾವಿರವಾಗಲಿ
ಗೋಪಾಳ ಬುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿಸಿದಳಯ್ಯ 2

ತುಳಸೀ ಮಾಲೆ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ
ಅರಸನೆಂದು ತಿರುಗುತಲಿದ್ದೆ
ಸರಸಿಜಾಕ್ಷಪುರಂದರವಿಠಲನು
ತುಳಸೀಮಾಲೆ ಹಾಕಿಸಿದನು 3

□•□

2

ಆಚಾರವಿಲ್ಲದ ನಾಲಿಗೆ ನಿನ್ನ ॥ಪಲ್ಲವಿ॥
ನೀಚ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಿಡು ನಾಲಿಗೆ
ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಪರರ ದೂಷಿಪುದಕ್ಕೆ
ಚಾಚಿಕೊಂಡಿರುವಂಥ ನಾಲಿಗೆ ॥ಅನುಪಲ್ಲವಿ॥

ಪ್ರಾತಃಕಾಲದೊಳೆದ್ದು ನಾಲಿಗೆ
ಸಿರಿಪತಿಯೆನ್ನಬಾರದೆ ನಾಲಿಗೆ
ಪತಿತ ಪಾವನ ನಮ್ಮ ರತಿಪತಿ ಜನಕವ
ಸತತವು ನುಡಿ ಕಂಡ್ಯ ನಾಲಿಗೆ 1

ಚಾಡಿ ಹೇಳಲಿಬೇಡ ನಾಲಿಗೆ
ನಿನ್ನ ಬೇಡಿಕೊಂಬುವೆನು ನಾಲಿಗೆ
ರೂಢಿಗೊಡೆಯ ಶ್ರೀ ರಾಮನ ನಾಮವ
ಪಾಡುತಲಿರು ಕಂಡ್ಯ ನಾಲಿಗೆ 2

ಹರಿಯ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡು ನಾಲಿಗೆ
ನರಹರಿಯ ಭಜಿಸು ಕಂಡ್ಯ ನಾಲಿಗೆ
ವರದ ಪುರಂದರವಿಠ್ಠಲರಾಯನ
ಚರಣ ಕಮಲವ ನೆನೆ ನಾಲಿಗೆ 3

□•□

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

- ಏಳಂಜಿ ಹನುಮಂತ ಶೆಟ್ಟಿ

"ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯ" ಎಂದು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾದ ವ್ಯಾಸರಾಯರಿಂದಲೇ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ನಮ್ಮ ದಾಸರು. ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು 'ಪುರಂದರೋಪನಿಷತ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಸಾರ ಅವರ ಸರಳ ಸುಂದರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಮಹಾನುಭಾವರ ಪೂರ್ವ ಚರಿತೆ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರೇ ಇವರೆಂದರೆ ನಂಬಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಋಷಿಯ ಮೂಲ ಶೋಧಿಸ ಬಾರದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಮಹಿಮೆ ಅರಿಯಲು ಅದುಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅವರ ಹಿರಿಯರು ಪುರಂದರಗಡದಲ್ಲಿದ್ದವರು. ಅವರ ಹೆಸರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನಾಯಕ. ಅವರನ್ನು "ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣ" ರೆಂದು ಸಮಾಜವು ಕರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ದ್ರವ್ಯದ ಮಾಪನದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತ ರಾದರೂ ದಯಾ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಿಪುಣರು. ಒಂದು ಕಿಲುಬು ಕಾಸನ್ನು ಬಿಚ್ಚುವವರಲ್ಲ. ಉಂಡಕೈಯಿಂದ ಕಾಗೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಓಡಿಸದವರು. ಹೀಗಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಂಡವಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. "ಉದಾರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ; ಲೋಭಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಹಣ ಉದರುವುದಿಲ್ಲ"- ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪಾಂಡುರಂಗ ವಿಠ್ಠಲನು ಅವರನ್ನು ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷಧರಿಸಿ, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಧನವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ದಂಡಿಗೆ ಬೆತ್ತ, ಗೋಪಾಳಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದಳಯ್ಯಾ ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೀರ್ತನೆಮಾಡಿರುವರು.

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳಿಗನುಣವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಪಡೆದವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು; ಜನರ ಸಂರಕ್ಷಕರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು; ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರ ವೈಶ್ಯಸಮುದಾಯದ್ದು; ಸೇವಕ ವೃತ್ತಿ ಶೂದ್ರರದ್ದು. ಹೀಗೆ ಶರ್ಮ, ವರ್ಮ, ಗುಪ್ತ ಮತ್ತು ದಾಸ ಪಂಗಡಗಳಾದುವು. ವಣಿಕರಾಗಿದ್ದ ದಾಸರು, ಎಲ್ಲದಾನ ಮಾಡಿ ಪುರಂದರ ದಾಸರಾದುದೊಂದು ಪವಾಡವೇ ಸೈ.

ಇಂದಿನ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಸ್ಮೃತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಅಗೋಚರವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನಾವು ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಸುಬು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ಕಸುಬು ನೆನಪಾಗುತ್ತಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕಟುಕನಾದರೂ, ಅವನ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯತ್ವ ಇರುತ್ತದೆ. ಜನ್ಮ ಸಿದ್ಧ ಗುಣಗಳು ಮಾರ್ಪಾಡು ಹೊಂದಲಾರವು. ಅವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಎಣ್ಣೆಯ ಮಡಿಕೆಯಿಂದ ಎಣ್ಣೆ ತೆಗೆದರೂ, ಅದರ ವಾಸನೆ ಹೇಗೆ ಅಳಿಯಲಾರದೋ ಹಾಗೆ ಹಿಂದಿನ ವಾಸನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಪುರಂದರ ದಾಸರು 4 ಲಕ್ಷ 75 ಸಾವಿರ ಕೀರ್ತನೆ ರಚಿಸಿದ್ದರೂ ಈಗ ನಮಗೆ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಪದ್ಯಗಳು ಕೂಡಾ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ದೊರಕಿದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಕಂಡುಬಾರದೇ ಇರದು. ಪುರಂದರರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಭಾವನೆ, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಭಾಷೆ, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಧರ್ಮ, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಲಕರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿ. ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ದಾಸರು ಜೀವನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ, ನಿದರ್ಶನಕೊಟ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ 'ದೇಸಿ' ಯತೆಯ ಸೊಬಗನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ.

"ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೊ। ನೀವೆಲ್ಲರು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೋ " ಎನ್ನುವ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿದರ್ಶನವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ವರ್ತಕರು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ದಾಸರು ಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೆಂದು ಸಾರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸವಿ ಬಲ್ಲವರೆ

ಬಲ್ಲರೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣನಾಮ ಎತ್ತು ಹೇರುಗಳಂತೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮಾರುವುದಲ್ಲ. ಅವರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಅಂಶ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ತುಂಬಲು ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತೊತ್ತಿ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋದರೆ ಬಾಡಿಗೆ, ಸುಂಕ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉತ್ತಮ ಸರಕು ಮತ್ತು ಅಧಿಕ ಲಾಭದ ವಸ್ತು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ನಾಮ.

ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಲಾಭ ನಷ್ಟ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ದಿವಸ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಕೊಳೆಯಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ದುರ್ವಾಸನೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಎಣಿಕೆ, ತೂಕದ ಮೇಲೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವುದು ನಿಯಮ . ಇಲಿ, ಹೆಗ್ಗಣ, ಇರುವೆ, ನಾಯಿ, ನರಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆಯಾಗುವ ಸಂಭವ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳ ಭಯ ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸಂತೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಅವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಮಾರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ವಿಠಲನಾಮಕ್ಕೆ ಇವೆಲ್ಲಾಗೊಂದಲಗಳಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯ ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳಿರಿ ಎಂದು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಪದ್ಯ. ದಾಸರು ಇಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ತಂಗಿಗ್ಹೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣ ಚಂದದಲಿ ಬುದ್ಧಿ" ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ತನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸಹಿತ ನೇರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಪಲ್ಲಟ ಮಾಡಿ 'ವರ್ತಕನಿಗೆ' ಎಂದು ಕೂಡಾ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಏನೂ ಹೇಳಿದರೂ ಮೋರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಬಾರದು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರನ್ನೂ ನೋಡಬೇಡ. ಬೇರೆಯವರ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕೆಟ್ಟ ಮಾತನಾಡಬಾರದು. ನೆರೆಹೊರೆಯವರೊಂದಿಗೆ ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿರು. ಪರರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಹುಚ್ಚನಾಗಬೇಡ, ನೆರೆಹೊರೆಯವರನ್ನು ಕಂಡು ಬಾಳುವೆ ಮಾಡು. ಬಂಗಾರದ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ, ಮಾನವಂತರಾಗಿ ಬಾಳಿ, ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ನಿನ್ನ ಅಂತರಂಗ ಹೇಳಬೇಡ. ಬಂಗಾರವಿದ್ದರೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬೇಡ. ಇದ್ದುದ್ದನೇ ಮಾರು. ವ್ಯಾಪಾರಸಾಕು ಎನಬೇಡ. ಇಂತಹ ಹಿತನುಡಿ ತಂಗಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದು. ದಾಸರ ಮತಿ ಕುಶಾಗ್ರಮತಿಯಾಗಿದೆ.

ಅದೇ ವಿಧದಲ್ಲಿ "ಮಗಳಿಗೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಬೋಧನೆ" ವಣಿಕಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಕೀರ್ತನೆಯಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧಿ ಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಶುದ್ಧನಾಗಿ ಗ್ರಾಹಕನೊಂದಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಅಂಜಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರ ಅಕ್ಕರೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇದ್ದು ಹತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತಿರಬೇಕು. ಕೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಗ್ರಾಹಕನೊಂದಿಗೆ ದ್ವೇಷ ಮಾಡಬೇಡ. ಸಿರಿ ಬರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಲಸಿಗನಾಗಬೇಡ, ಕಚೇರಿ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಬೇಡ. ಗಿರಾಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳಬೇಡ. ಪಕ್ಕದವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಹೇಳಬೇಡ. ಗರ್ವ, ಕೋಪ, ಮತ್ಸರತರವಲ್ಲ, ಬೇರೆಯವರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವರನ್ನು ದೂರವಿರಿಸು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು. ಇದು ನೂತನ ವಧುವಿಗೂ ನೂತನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೂ ಸರಿಹೊಂದುವಂತೆ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ತಂಗಿ, ನೂತನ ವಧುವಿಗೆ ಹಿತವಾದ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸತಿಯಾದವಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಹು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಸತಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವ ಕೊಡದಿರು" ಕೀರ್ತನೆ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ. ಹೆಂಡತಿಗೆ ನೀನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಕೊಡಬಾರದು. ಅವಳು ಮತಿಗೆಟ್ಟವಳು. ಬಣ್ಣದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವಳು, ಹರ್ಷದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಗತಿಗೆ ಕಿರಿಕಿರಿ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಅಗಲಿಸುತ್ತಾಳೆ.ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಮೇಲೆ ಏಕಾಂಗಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಪಡಿ ಭತ್ತಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಬಿಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದರ ಅರ್ಧ ಕದಿಯುತ್ತಾಳೆ.ವೇಳೆನೋಡಿ ಮೇಯುತ್ತಾಳೆ. ಕೂಸನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತಾಳೆ.ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಮುಂದೆ ಮಾನ ಕಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಉಂಡ ಮನೆಗೆ ಎದುರಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹಟದಿಂದ ಗಂಡನ ಬಾಯಿ ಬಿಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಲೆ ಕೆದರಿಕೊಂಡು ಸೆಣಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೊಂಡ ಕೋತಿಯಂತೆ ಕುಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇಂಥ ಹೆಣ್ಣು ನಿಜವಾಗಿ

ತರವಲ್ಲ. ಈ ಹುಚ್ಚ ಸಂಸಾರ ನೋಡಿ ಜಗ ನಗುತ್ತಿದೆ. ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ ಎಂದು ಪುರುಷಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಿಗೂ ಎಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವ್ಯಾಪಾರಿ ಬಳಿ ಧನ, ಕನಕ ಹೇರಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರ ಮೂಲ ತಿಳಿಯದೆ. ವ್ಯರ್ಥ ವ್ಯಯ ಮಾಡಿದರೆ ನೋವುಯಾರಿಗೆ ?

"ಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾರಮ್ಮ। ನಮ್ಮಮ್ಮ ನೀ ಸೌ। ಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾರಮ್ಮ" ಎನ್ನುವ ಕೀರ್ತನೆ ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಮೂಲಕ ದಾಸರು ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದರೋ, ಇಲ್ಲವೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿ ಯಾದಳೋ ಅದೊಂದು ಚಿದಂಬರ ರಹಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲಕಲ ಶಬ್ದಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿರಿತನದ ಸೊಗಸು ಉಂಟು. ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹಾಡಿ ಜನರು ಆನಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಗೆಜ್ಜೆಯ ಕಾಲುಗಳು, ಕನಕ ವೃಷ್ಟಿ, ದಿನಕರ ಕೋಟಿ ತೇಜ, ನಿತ್ಯ ಮಹೋತ್ಸವ, ಪುತ್ಥಳಿಗೊಂಬೆ, ಸಂಖ್ಯೆಯಿಲ್ಲದ ಭಾಗ್ಯ, ಕೈಯಕಂಕಣ, ಕುಂಕುಮಾಂಕಿತೆ, ವೆಂಕಟರಮಣನ ಬಿಂಕದರಾಣಿ, ಸಕ್ಕರೆ ತುಪ್ಪದ ಕಾಲುವೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಪರಿಕರಗಳು, ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣರಾದ ಅವರಿಗೆ ಇಂಥ ಶಬ್ದಗಳ ಪರಿಚಯದಿಂದಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಸೊಬಗಿನಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರಿವಾಸನೆ ಬಂದಿದೆ.

ಜೋಕೆ ತಪ್ಪಿದ ಬಳಿಕ ಅರ್ಥ ವ್ಯರ್ಥ ಎನ್ನುವ ಚರಣ "ಆರು ಹಿತವರು ನಿನಗೆ ಈ ಮೂವರೊಳಗೆ " ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅದು ಎರಡು ಅರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಜೀವನ ಅರ್ಥ ಎಂದು ಮಾಡಬಹುದು ಅಥವಾ ಹಣ ವ್ಯರ್ಥ ಎಂದು ಅನ್ನಬಹುದು " ನಾನೇಕ ಬಡವನು । ನಾನೇಕೆ ಪರದೇಶಿ।" ಇದರಲ್ಲಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿನ ಅಷ್ಟಾಭರಣ ನೀನೇ ಎಂಬ ಒಂದು ಸಾಲಿದೆ. ಹಣ, ಆಭರಣ ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು. ಅಷ್ಟಾಭರಣದ ಕಲ್ಪನೆ ಹಿರಿಯ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಅದರ ಅನುಭವದಿಂದ ಅವರು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿನ ಅಷ್ಟಾಭರಣ ನೀನೇ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

'ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದಂತಿದೆ'- ಕೀರ್ತನೆಯ ಕೆಲವು ಚರಣಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸೋಣ:- ಮಸ್ತಕದಲಿ ಮಾಣಿಕದ ಕಿರೀಟ, ಕಸ್ತೂರಿ ತಿಲಕದಿಂದೆಸೆವ ಲಲಾಟ, ಕೌಸ್ತುಭ, ಚೆಗುರು ತುಲಸಿ ವನಮಾಲೆಯ ಕೊರಳು, ಬಗೆಬಗೆ ಹೊನ್ನುಂ ಗುರವಿಟ್ಟ ಬೆರಳು, ಉಡಿದಾರ ಒಡ್ಯಾಣ ನಿಖಿಲಾಭರಣ, ಉಡಿಗೆ ಪೀತಾಂಬರ, ಕಡಗನೂಪುರ ಗೆಜ್ಜೆ ಉಪಮೆಗಳು ದರಿದ್ರನಿಂದ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಪಾರಿ ವರ್ಗ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗ, ಅದರ ಸಹವಾಸ ಇದ್ದವರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬರುವ ಶಬ್ದಗಳಿವಾಗಿವೆ, ಎಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಕಣಕಾಲಂದುಗೆ ಘಲುಘಲು, ಝುಣಝುಣ ವೇಣಿನಿನಾದ- 'ಯಾದವ ನೀ ಬಾ ಯದುಕುಲ ನಂದನ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಛತ್ರ ಚಾಮರ ವ್ಯಜನ ಪರ್ಯಂಕ ಈ ಚರಣ 'ಏನು ಧನ್ಯಳೊಲಕುಮಿ ಎಂಥ ಮಾನ್ಯಳೊ' ಎಂಬುವುದರಲ್ಲಿದೆ. ಸಾಲಗಾರರು ಬಂದಾಗ ಕಾಲ್ಗೆರಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆ, ಇದು ವರ್ತಕರಿಗೆ ತಿಳಿದ ಮಾತು, ಅದು 'ಇನ್ನಾದರೂ ಹರಿಯನೆನೆ ಕಂಡ್ಯ ಮನುಜ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಾಸು ತಪ್ಪಿದರೆ ಪಟ್ಟಿ-ಬಡ್ಡಿ- ಕಾಸು ಬಿಡದೆ ಗಂಟು ಕಟ್ಟಿ
ದಾಸರಕನೆಂದರೆ ಬಿಡಗಟ್ಟಿ-ನಮ್ಮ ಕೇಸಕ್ಕಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿ

ಇಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಸನ್ನೂ ಬಿಡದವ. ಅದು ಸ್ವಂತ ಅನುಭವಾಗಿದೆ. ತಿರುಪತಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ಪದ್ಯದ ಚರಣಗಳು ಸುಂದರ. ಚಂದುಳ್ಳ ಹಾಸಿಗೆ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಧನಿಕರ ಕಂಡು ದೈನ್ಯವ ಪಟ್ಟರೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ತಾ ಹಿಂಗೀತೆ- ಹರಿನಿನ್ನೊಲುಮೆಯು ಆಗುವ ತನಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಹನುಮಂತೆ-ದೇವ ನಮೊ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಮಕುಂಡಲ ಹೇಮಯಜ್ಞೋಪವೀತಧರ, ಹೇಮಕಟಿಸೂತ್ರ ಕೌಪೀನ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

'ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯದೊಡ್ಡದೊ ನಿಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ದೊಡ್ಡದು' ಎನ್ನುವ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಿ ತತ್ವಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ.

ಹೇಮ ಹೊನ್ನು ಹಣವು ಹೋದೀತೆಂಬೊ ಭಯಗಳುಂಟು ನಿಮಗೆ
ರಾಮನಾಮ ನಾಣ್ಯಕಿನ್ನು ಯಾರ ಅಂಜಿಕಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ
ಸರಕು ಧಾನ್ಯ ಬೆಲ್ಲ ತುಪ್ಪ ಸವೆದೀತೆಂಬೊ ಭಯಗಳುಂಟು
ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗಕಿನ್ನು ವ್ಯಾಕುಲದಿಂದಿರಲುಂಟು
ಕಡಗ ಕಂಠಮಾಲೆಗಿನ್ನು ಕಳ್ಳರ ಅಂಜಿಕೆಯುಂಟು.

ಕಾಸು ಎಂತು ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಲೊ ಎನ್ನುವ ಅಂಶ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಹೊಸದಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಸಲಿ ಅರ್ಚಿಸಲಿ ನಿನ್ನ ಎನ್ನುವ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಕಾಸು ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಲೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಕರಗತವಾದುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಬೆಣ್ಣೆಯಕೊಡುವೆ ಗೋಪಾಲ ಎಂದು ಲಂಚದ ರುಚಿತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಯಾಸ್ತಮಯವೆಂಬ ಎರಡು ಕೊಳಗದಲ್ಲಿ। ಆಯುಷ್ಯವೆಂಬ ರಾಶಿ ಅಳೆಯುತಿದೆ ಎನ್ನುವ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊಳಗಶಬ್ದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಇವು ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ನಾಮದ ಬೀಜವ ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ನಾನ್ಯಾಕೆ ಪರದೇಶಿ ನಾನ್ಯಾಕೆ ಬಡವನು- ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರವೆಂಬೊ ಹಳೆನಾಣ್ಯ। ಮುಪ್ಪನಿಂದಲಿ ಕುಳಿತು ಉಣಲುಬಹುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮುಪ್ಪು ಇಲ್ಲದ ಭಾಗ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈಸಬೇಕು- ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು, ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬೀಜ ಸೇರಿದಂತೆ, ಮಾಂಸದಾಸೆಗೆ ಮತ್ಸ್ಯಸಿಲುಕಿ ಹಿಂಸೆಪಟ್ಟ ಪರಿಯಂತೆ ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವರ್ತಕರು ಕಿರಿಯೊಸೆಗೆ ಸಿಲುಕಬಾರದು. ಘನವಾಗಿ ಸುವರ್ಣದಾನ ಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಘನತೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಹರಿಕೊಟ್ಟ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಣಲಿಲ್ಲ'- ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಗೀತೆ. 10 ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನಿದ್ದರೂ, ವೆಗ್ಗಳದ ಭಾಗ್ಯ ಮುಂತಾದುವು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಋಣವೆಂಬ ಸೂತಕವು ಬಹುಬಾಧೆ ಪಡಿಸುತಿದೆ. ಗುಣ ನಿಧಿಯೆ ನೀನೆನ್ನ ಋಣವ ಪರಿಹರಿಸೋ ಎಂದು ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಹಿತವಚನ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹ ಕಂಚುಗಾರರ ಬಿಡಾರವಾಗಿದೆ. ಬಣ್ಣ ಭಂಗಾರವನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಫಲವೇನು ? ಆನೆಗೈದು ಮಣ ಆಹಾರ, ಹೊನ್ನೂರ ಪುರವಾಸ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಪದಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಎನಗೂ ಆಣೆ,ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ಆಣೆ' ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಣಿಕರಾದುದರಿಂದ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಕ್ಕಿದಂತೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಾರೀಭಾವನೆ, ವ್ಯಾಪಾರೀವಾಸನೆ, ವ್ಯಾಪಾರೀ ಶಬ್ದ ದೊರಕುತ್ತವೆ.

◆

ಏಳಂಜಿ ಹನುಮಂತ ಶೆಟ್ಟಿ,ಎಂ.ಎ.ಬಿ.ಈಡಿ
ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು,
ರತ್ನಶ್ರೀ, ದೇವಿನಗರ,
ಚಿತ್ತವಾಡಿಗಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ-583 211.

◆

ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಪವಿಚಾರ

- ಡಾ. ಬಿ. ಮಂಜುಳಾ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಹುಮುಖವಾದ ಉತ್ಕರ್ಷ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಜೈನ, ವೈದಿಕ,ಶೈವ-ಈ ಮೂರು ಪರಂಪರೆಗಳ ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮದ ಕೊಡುಗೆಯಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮೀಯ ಕವಿಗಳು, ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು, ಅನುಭಾವಿಗಳು ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ. ಅದರಲ್ಲೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸೂಪವನ್ನು ಅದರ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ದೊಡ್ಡ ಭಂಡಾರ, ತವನಿಧಿ.

ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣಗಾನದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ವ್ರತ - ನೇಮ - ನಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುವಾಗ ದಾಸರು ಹಾಲು, ಬೆಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ, ಮೊಸರು ಮೊದಲಾದ ಹೈನು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿಭಿನ್ನ ಸಿಹಿಪದಾರ್ಥಗಳು, ಖಾದ್ಯಗಳು,ಶಾಕಪಾಕಗಳು ಮತ್ತು ಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಘಮಘಮಿಸುವ ಶಾಲ್ಯಾನ್ನ, ಪಂಚಭಕ್ಷ್ಯ, ಅಮೃತ ಕೂಡಿದ ದಿವ್ಯ ಪರಮಾನ್ನವು ದೃಢವಾದ ಪಡಿಪದಾರ್ಥವನೆಲ್ಲ ಇರಿಸಿದೆ ಒಡೆಯ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ನೀನುಣ್ಣೆ'ಎಂದು ಸರ್ವಪಡಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವ ರೀತಿ ಅನನ್ಯವಾದುದು.

ನಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಊಟ ಆರಂಭವಾಗುವುದು ಪಾಯಸದಿಂದ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಸಿಹಿ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಪರಮಾನ್ನ, ತುಯ್ಯಲ್, ಅನ್ನರಸ, ಪಕ್ವಾನ್ನ, ಶಾಲ್ಯಾನ್ನ ಮುಂತಾದ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳಿಂದ ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ದಾಸರ 'ರಾಮನಾಮ ಪಾಯಸಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನಾಮ ಸಕ್ಕರೆ ವಿಠಲನಾಮ ತುಪ್ಪವ ಬೆರೆಸಿ ಬಾಯ ಚಪ್ಪರಿಸಿರೋ.....'ಎಂಬ ಹಾಡನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅದರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಯಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪಾಯಸ ಮಾಡುವ ವರ್ಣನೆ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ.

ಕೈಯಿಂದ ಸೇವಗೆ ಹೊಸೆಯುವ ಪರಿಚಯ ದಾಸರಿಗೆ ಅಂದೇ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸುವ ಚಿತ್ರಣ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

'ಒಮ್ಮನ ಗೋಧಿಯ ತಂದು ವೈರಾಗ್ಯ ಕಲ್ಲಲಿ ಬೀಸಿ
ಸುಮ್ಮನ ಸಜ್ಜಿಗೆ ತೆಗೆದು ಸಣ್ಣ ಸೇವಗೆ ಹೊಸೆದು
ಹೃದಯವೆಂಬೋ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವವೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟು
ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪಾಕ ಮಾಡಿ ಹರಿವಾಣಕ್ಕೆ ಬಡಿಸಿಕೊಂಡು....'

ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಪಾಯಸವನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕೆನ್ನುವ ದಾಸರು ಹೊಸೆದು ಮಾಡುವ ಈ ಸೇವರಿಟ್ ಶ್ಯಾವಿಗೆ ಜೊತೆಗೆ ಫೇವರಿಟ್ ಆದ ಅತಿರಸ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ತಿರುಪತಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ನಿನಗೇತಕೆ ಬಾರದು ಕರುಣ'ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವಂತೆ ಅಪ್ಪ-ಅತಿರಸಗಳನ್ನು ಮೆದ್ದಸ್ವಾಮಿ ಅಸುರರನ್ನು ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಒದ್ದನಂತೆ. ಅಲ್ಲದೆ "ಓಡಿಬಾರಯ್ಯ ವೈಕುಂಠಪತಿ ನಿನ್ನ ನೋಡುವೆ ಮನದಣಿ"... ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಾಸರು ವೈಕುಂಠಪತಿಗೆ ಎಣ್ಣೋರಿಗತಿರಸ ದಧಿ ಘೃತವೋರಂದ ಎನ್ನಯ್ಯ ನಿನಗೆ ಕೊಡುವೆ ಬಾರೊ..... ಎಂದು ರುಚಿರುಚಿಯಾದ ಪಾಕಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅತಿರಸವೆಂಬುದೊಂದು ಬಗೆಯ ಕಜ್ಜಾಯವಾದರೆ, ಅಪ್ಪ ಎಂಬುದು ಏಳು ತೂತುಗಳುಳ್ಳ ಕಾವಲಿಯಲ್ಲಿ ದೋಸಿಹಿಟ್ಟಿನದಂಥದನ್ನು ಹಾಕಿ ತಯಾರಿಸುವ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟವಾದ ತಿಂಡಿ.

ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅತಿರಸದಂಥ ಸಿಹಿಪದಾರ್ಥಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಳಿಗೆ,ಹುಗ್ಗಿ, ಹೊಸನವಣೆಹುಗ್ಗಿಯ ಪರಿಚಯವೂ ದಾಸರಿಗಿತ್ತು. 'ಡೊಂಕುಬಾಲದ ನಾಯಕರೆ ನೀವೇನಾಟವ ಆಡಿದಿರಿ'ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ 'ಕಣಕ ಕುಟ್ಟೋವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇಣುಕಿ ನೋಡಿದಿರಿ.....'ಎಂದೂ 'ಹುಗ್ಗಿ ಮಾಡೋವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೌಟಿಂದ ಬಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರಿ'ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಶುಕ್ರವಾರದ ಪೂಜೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಸಕ್ಕರೆ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ, ತುಪ್ಪಗಳ ಕಾಲುವೆಯನ್ನೇ ಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.'ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೊ.....'ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಲೋಚನ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಾಮವೇ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯಿದ್ದಂತೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಎಳ್ಳು, ಕಡಲೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ತಯಾರಿಸಿರುವ ಖಾದ್ಯ ತಿಂಡಿ ಸೂಸಲನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ 'ಸೂಸಲಾಸೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿಡಿಗಲ್ಲಿನೊಳು ಸಿಕ್ಕಿದೆ' ಎಂದು ಸೂಸಲಿನ ಹಿರಿಮೆಯುನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. 'ನೈವೇದ್ಯವ ಕೊಳ್ಳೋ ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ದಿವ್ಯ ಷಡುರಸಾನ್ನವಿಟ್ಟನೊ...' ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಓಗರಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ರಸಪಾಕವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಭೂದೇವಿ-ರಮಾದೇವಿಯರೇ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಖಂಡೆರಾಯನ ಮಾಡಿ ಕೆಂಡದ ರೊಟ್ಟಿಯ ಗುಂಡಿಗೆ ತುಪ್ಪವನರ್ಪಿಸುವೆ,' 'ಎಣ್ಣೆಬದನೆಕಾಯಿ ಬೆಣ್ಣೆಸಜ್ಜಿಯ ರೊಟ್ಟಿ ವಹವ್ವಾರೆ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ಒಣರೊಟ್ಟಿಗೆ ತಂದಾನೋ ಕಾಯಿ' ಎಂದು ದಾಸರು ರೊಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪರಿಕರಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಡೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ರೊಟ್ಟಿ, ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಜನಪ್ರಿಯ ಕೆಂಡದ ರೊಟ್ಟಿಯ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರುವ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿಯನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಎತ್ತಹೋದರೆ ತುತ್ತುಬುತ್ತಿಯ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಉಂಬೆವಮ್ಮ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ವಾಹನ ಹಾಗೂ ಹೋಟೆಲ್ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಸಿವಿನ ಬಾಧೆ ಕಾಡದಿರಲೆಂದು ಪ್ರಯಾಣಿಸುವಾಗ ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತಿದ್ದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ದಾಸರು ಮರೆಯದೆ ತಮ್ಮ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಅರವತ್ತು ಶಾಕ ಲವಣ ಶಾಕ ಮೊದಲಾದ ಸರಸ ಮೊಸರು ಬುತ್ತಿ ಚಿತ್ರಾನ್ನವೋ ಪರಮ ಮಂಗಳ ಅಪ್ಪವು ಅತಿರಸ। ಹರುಷದಿಂದಲಿಯಿಟ್ಟ ಹೊಸ ತುಪ್ಪವೋ ಹಿಡಿಯಂಬೊಡೆ ದಧಿ ವಡೆಯು ತಿಂಥಿಣಿ। ಒಡೆಯ ಎಡಗೆ ಒಡನೆ ಬಡಿಸಿದ ದೃಢವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇರಿಸಿದೆ। ಒಡೆಯ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನೆ ಉಣ್ಣೊ" ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತು ನಮೂನೆಯ ಶಾಕ, ಮೊಸರನ್ನ, ಚಿತ್ರಾನ್ನ, ಅಪ್ಪ, ಅತಿರಸ, ಆಂಬೊಡೆ ಮುಂತಾದ ಸವಿಯಾದ, ರುಚಿಯಾದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಅಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಮನದಣಿಯುವಂತೆ ಉಣಬಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ, ನುಗ್ಗೇಕಾಯಿ ಸೇವಿಸುವುದು ನಿಷೇಧವಿದ್ದರೂ ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನರಿತಿದ್ದ ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಸೂಪಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೂ ಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

'ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ ನುಗ್ಗೆಕಾಯಿ ಕವಡಿಕಾಯಿಗಳು ತಿಂಬೆವಮ್ಮ
ಮುಲ್ಲಂಗಿ ಪಲ್ಲೆ ಗಜ್ಜರಿ ಪುಂಡೆಪಲ್ಲೆವು ಸಾಲದಮ್ಮ'

'ಏಕಾದಶಿದಿನ ಬೇಕಾದರೆ ನಾಲ್ಕು ದೋಸೆಯ ಮಾಡಿ ತಿಂಬೇವಮ್ಮಾ'ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿರಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೋಸೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಏಕಾದಶಿ, ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ, ಮುಂತಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದೋಸೆ ತಿನ್ನುವ ಪರಿಪಾಠವಿರುವುದನ್ನು ಅಣಕಿಸುವಂತಿದೆ. ಪಾನಕ, ರಸಾಯನಗಳಿಗೂ ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಸಕ್ಕರೆ ಬೆರಸಿದ ಚೊಕ್ಕ ಪಾನಕವನ್ನು ಮಿಕ್ಕು ಮೀರುತಲಿದೆ ರಕ್ಕಸಾರಿಯ ಧ್ಯಾನ,' 'ಕದಳಿಖರ್ಜೂರ ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಅಡಕೆಯಿಮ್ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಮುದಕೊಡುವುದು ಜಿಹ್ವೆಗೊದಗಿದ ತಕ್ಷಣ ಕಾಸಿನ ಕೆನೆಗಾಲ ದೂಷಿಸುವಂತಿದೆ' ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಧ್ಯಾನದಿಂದಾಗುವ ಸುಖದ ಮುಂದೆ ಸಕ್ಕರೆ ಬೆರೆಸಿದ ಚೊಕ್ಕ ಪಾನಕದಂತಹ ಲೌಕಿಕ ವಸ್ತುವಿನ ನಿಸ್ಸಾರತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಪಾನಕ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದರ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟಗುಣವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ತುಪ್ಪ ಸಕ್ಕರೆ ಹಣ್ಣು ವಿವಿಧ ಫಲಗಳು ಕರ್ಪೂರ ಕಸ್ತೂರಿ ಬೆರಸಿದ ರಸಾಯನ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ರಸಾಯನ ಮಾಡಲು ಬೇಕಾದ ಪರಿಕರಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹಾಲು, ಮೊಸರು ಮಾರುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಮೊಸರು ಮಾರಲು ಹೋದರೆ ನಿನ್ನಯ ಕಂದ ಹೆಸರೇನೆಂದೆಲೆ ಕೇಳಿದ' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. "ರಾಗಿ ತಂದೀರಾ ಭಿಕ್ಷಕೆ ರಾಗಿ ತಂದೀರಾ?" ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ರಾಗಿ ಪದವನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿ ಪನ್ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಆಹಾರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಅಡಿಗೆಗಳು ಬಹುತೇಕ ಭಗವಂತನ ಅರ್ಪಣೆಗೋಸ್ಕರವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಭಕ್ತಾದಿಗಳ ಬದುಕಿಗೆ ಬೆಳಕಾಗುವಂತೆ ಹಿತಮಿತ ಆಹಾರವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಮುಪ್ಪು ಬಂದಿತಲ್ಲಾ ಪಾಯಸ ತಪ್ಪದೆ ಉಣಲಿಲ್ಲ.... ತುಪ್ಪದ ಬಿಂದಿಗೆ ತಿಪ್ಪೆ ಮೇಲೆ ಧೊಪ್ಪನೆ ಬಿತ್ತಲ್ಲ ,' 'ಹುಗ್ಗಿಯು ತುಪ್ಪವು ಮನೆಯೊಳಿರಲಿಕ್ಕೆ ಗುಗ್ಗರಿಯನ್ನವ ತಿಂದ್ಯಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿ,' 'ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನು ತಿಪ್ಪೇಲಿ ಹೂಳಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಉಪ್ಪಿಲ್ಲದೆ ಉಂಡ್ಯಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ' 'ಹೋಳಿಗಿ ಹುಗ್ಗಿ ಎಡೆ ಮಾಡಿದರೆ ಜೋಳದ ಗುಗ್ಗರಿ ಬೇಡುತಿದ್ದ' ಎಂಬಂಥ ಹಲವಾರು ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಪುಣ ಬುದ್ಧಿಯವರನ್ನು ಮೂದಲಿಸಿದಂತಿದೆ. 'ಹರಿಕೊಟ್ಟ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಣಲಿಲ್ಲ ಹರಿ ಕೊಡದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಬಿಡುವ್ಯಾಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ' ಎಂಬಲ್ಲೂ ಅದೇ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಅಪರೂಪದ, ದಿನನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಯ ಹತ್ತುಹಲವು ತಿನಿಸುಗಳ ಅನಂತ ರೂಪವನ್ನೇ ದಾಸರು ಓದುಗರ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಿರುವುದು ಎಂಥವರ ಬಾಯಲ್ಲೂ ನೀರೂರಿಸುತ್ತದೆ.

◆

ಡಾ. ಬಿ. ಮಂಜುಳಾ
ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರು
ಥಿಯೋಸಾಫಿಕಲ್ ಮಹಿಳಾ ಕಾಲೇಜು
ಹೊಸಪೇಟೆ.

◆

ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ

- ಡಾ. ಸಾಂಬಮೂರ್ತಿ

ಪುರಂದರದಾಸರು ಹರಿದಾಸರು. ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯೇ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಾಗಿ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರಾಗಿ ಇದ್ದವರು.ಹಾಗೆಂದು ಅವರು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಅಸಾರವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಹರಿದಾಸ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಂದರೆ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧಿ, ಬಹಿರಂಗ ಶೀಲ, ಬಿಂಬೋಪಾಸನೆ, ಏಕಾಂತ ಭಕ್ತಿ, ಸರ್ವಭೂತಹಿತ, ಸರ್ವಸಮತಾಭಾವ ಇದೆಲ್ಲಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿವರಗಳು. ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಉಗಮಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಬರುವುದೆಂದರೆ ಏಕಾಂತಭಕ್ತಿ. ಸಕಲ ಸಾಧನಕೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದು ಭಕುತಿ ಸಾಧನವಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯ ಸಾಧನವುಂಟೆ ? ಭಾಗವತ ಧರ್ಮದ ಸಂದೇಶವಾಗಿ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಉಗಾಭೋಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. "ಧ್ಯಾನವು ಕೃತಯುಗದಿ।ಯಜನಯಜ್ಞವು ತ್ರೇತಾಯುಗದಿ। ದಾನವಾಂತಕನ ಅರ್ಚನೆ ದ್ವಾಪರಯುಗದಿ। ಆ ಮಾನವರಿಗೆಷ್ಟು ಫಲವೋ। ಅಷ್ಟು ಫಲವು ಕಲಿಯುಗದಿ ಗಾನದಲಿ। ಕೇಶವನೆನಲು ಕೈಗೂಡುವನು ರಂಗವಿಠಲ ।" ಭಕ್ತಿಯ ಪರಿಪಾಕವಾಗಿ ಗಾನವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತದೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ದಾಸರು ಸಂಗೀತ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು. ಇದು ಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಭಗವಂತನ ನಡುವಿನ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿತು.

ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲಕ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ, ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ಅಡಕವಾಗಿರುವ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಜ್ಞಾನಸಿರಿಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ, ಚೊಕ್ಕವಾಗಿ, ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ, ಸರಳಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಜನತೆಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರು ಹರಿದಾಸರು. ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಂತಹ ಇವರ ರಚನೆಗಳು ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ಅನೇಕ ಮಗ್ಗುಲುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ತೋರಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಬಾಳಲು ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಹರಿದಾಸರು ಭಕ್ತರೂ ಹೌದು, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರೂ ಹೌದು. ಇಂತಹ ಮಹಾನ್ ಹರಿದಾಸರ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಗುರುಗಳಿಂದಲೇ "ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯ" ಎಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡವರು.

ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮವೆಂದರೆ ಕೀರ್ತನೆಗಳು. ಭಗವಂತನನ್ನು ಕೀರ್ತಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಇವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಗುಣವೆಂದರೆ ತನ್ಮಯತೆ. ಭಗವಂತನ ಕುರಿತ ತನ್ಮಯತೆ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸವಾದರೂ ತನ್ಮಯತೆ ಮುಖ್ಯ. ತಾದಾತ್ಮ್ಯಭಾವ ಇದ್ದೆಡೆ ಫಲ ಪೂರ್ಣ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನ ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೀರ್ತನೆಯಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಇನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಸಾಧನೆ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರಭಗವಂತನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಹರಿದಾಸರು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಒದಗಿಸಿದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ. ತಾನು ಪರತಂತ್ರ, ಅವನು ಬಿಂಬ, ತಾನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬ, ಅವನು ಈಶ ತಾನು ದಾಸ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಅವನಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಭಕ್ತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಭಜ್' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನುದು 'ಭಕ್ತಿ' ಬಂದಿದೆ. ಭಕ್ತಿಗೆ ಸೇರು, ಆಶ್ರಯಿಸು ಎಂಬರ್ಥವಿದೆ. ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಜೀವಾತ್ಮ, ನೀಡುವವನು ಪರಮಾತ್ಮ; ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಭಕ್ತಿ ಕಾಮನೆಯಿಲ್ಲದ ನಿರ್ಗುಣಭಕ್ತಿಗೆ ಸಲ್ಲುವ 'ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ನೀಡು' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಯ ಭಕ್ತಿ ಪುರಂದರದಾಸರದು. ಇದನ್ನು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಮಧುರಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದವನಿಗೆ ಏನು ಬಂದರೂ ಭಯವಿಲ್ಲ. 'ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲ ಬರಲಿ, ಗೋವಿಂದನ ದಯೆ ನಮಗಿರಲಿ' ; ಇಂದಿರೆ ರಮಣನ ಧ್ಯಾನವ ಮಾಡಲು ಬಂದ ದುರಿತ ಬಯಲಾದುದಲ್ಲವೇ; ಯಾವ ಕಷ್ಟ

ಬಂದರೂ ಪರಿಹರಿಸುವವನು ಭಗವಂತನೇ ಎನ್ನುವ ದೃಢಭಕ್ತಿ ಅವರದು.

ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣ, ಪಾದಸೇವನೆ, ಅರ್ಚನೆ, ವಂದನೆ, ದಾಸ್ಯ ಸಖ್ಯ,ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆ ಇವು ಭಕ್ತಿಯ ನವವಿಧ ಭಕ್ತಿರಸದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಪರವಶ ವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ'ಗಂಗಾದಿ ಸಕಲ ತೀರ್ಥಂಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅಧಿಕ' ; ಹಿಂಗದೆ ನೆನೆದವರಿಗೆ ಮಂಗಳಪದವೀವ ಹರಿಯ ನಾಮ ಎನ್ನುತ್ತಾ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ- ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಈಶ, ನಾನು ದಾಸ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಕೂಡಾ ಭಕ್ತಿಯ ಒಂದು ನೆಲೆ 'ದಾಸನ ಮಾಡಿಕೋ ಎನ್ನ ಇಷ್ಟು।ಘಾಸಿ ಮಾಡುವರೇನೋ ಕರುಣಾಸಂಪನ್ನ। ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹರಿ ನಿನ್ನಾಶ್ರಯ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೂ ಆಣೆ ಎಂದು ಭಗವಂತನನ್ನು ದಾಸ್ಯತ್ವದ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವುದು ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಭಕ್ತಿಯ ಅಂತರಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾ ಆ ದೇವರಿಗೆ ಏನನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ "ಏನಿತ್ತು ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆನೋ ಏನೋ ವಿಠಲ। ದೀನರಕ್ಷಕನೆ ನಿನ್ನ ಧ್ಯಾನವೀಯೋ ವಿಠಲ"। ಎನ್ನುತ್ತಾ "ಓದಿ ನಿನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆನೆ ವೇದವ ತಂದಜನಿಗಿತ್ತೆ। ಮಂಗಳಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಉದಕ ತಂದು ಪೂಜಿಸುವೆನೇ ಅಂಗುಷ್ಠದಲ್ಲಿಯೇ ಗಂಗೆಯಿದ್ದಾಳೆ, ಹೂವಿತ್ತು ಪೂಜಿಸುವೆನೆ ಹೊಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೇ ಪುಷ್ಪವಿದೆ- ನೀನೇ ಪದ್ಮನಾಭ, ದೀವಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಬೆಳಗುವೆನೆಂದರೆ ನೀನೇ ಕೋಟಿ ಸೂರ್ಯತೇಜ, ಚಿನ್ನ, ಧನ, ಕನಕವನಿತ್ತು ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆನೆ ನೀನೇ ಸಿರಿದೇವಿಯರಸ".ಹೀಗೆ ಪೂರ್ಣಾನಂದನಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಪೂಜಾ ಸಲಕರಣೆಗಳೂ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಆದರೆ ಭಗವಂತ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಿಯನಾದುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಪೂಜಿಸ ಬೇಕೆಂಬುದು ಪುರಂದರದಾಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ತೃಣಮಪಿ ನ ಚಲತಿ ತೇನವಿನಾ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಭಗವಂತನೇ ಕಾರಣ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಹರಿದಾಸರದು. ಇದು ಭಗವಂತನ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ನೀನಾಡಿಸಿದಂತೆ ಆಡುವರಯ್ಯ। ಲೀಲಾಮಯನು ನೀನೆ ದೇವ। ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ "ಹರಿಚಿತ್ತ ಸತ್ಯ ನರಚಿತ್ತಕೆ ಬಂದುದು ಲವಲೇಶ ನಡೆಯದು"। ಎನ್ನುತ್ತಾ "ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ಬಯಸೋದು ನರಚಿತ್ತ। ದುರಿತವ ಕಳೆವುದು ಹರಿಚಿತ್ತವಯ್ಯ"। ಎನ್ನುತ್ತಾ, "ಸಕಲಕೆಲ್ಲಕೆ ನೀನೇ ಅಕಳಂಕ ಮಹಿಮ" ಎನ್ನುವ ಭಕ್ತಿಭಾವ ದಾಸರದು.

ಅಂತರಂಗ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ದೇವನೊಲುಮೆ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಡಾಂಬಿಕ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿತ್ಯ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಹಸಿದು ಬಳಲಲೇಕೆ। ಮತ್ತೆ ಚಳಿಯೊಳು ಗಂಗೆ ಮುಳುಗಲೇಕೆ। ಹಸ್ತವ ಪಿಡಿದು ಮಾಡುವ ಜಪತಪವೇಕೆ। ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಲ್ಲವೆ ಹರಿನಾಮ। ಎನ್ನುತ್ತಾ

"ಕಂಚುಗಾರರ ಅಂಗಡಿಯಂದದಿ।
ಕಂಚು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನೆರಹಿ।
ಮಿಂಚುಲೆನುತ ಬಹು ಜ್ಯೋತಿಯ ಹಚ್ಚಿ।
ವಂಚನೆಯಲಿ ಘನಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು।

ಬೇಡ, ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲದ ಶುದ್ಧಭಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನೆಡೆಗೆ ಸಾಗಲು ಸಹಕಾರಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಹರಿಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕವೇ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆದು ಸುಖಿಸಿ ಎನ್ನುತ್ತಾ "ತನುವೆಂಬ ಭಾಂಡದಲಿ ಹರಿಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ನೀರಿನ ಎಸರಿಟ್ಟು। ಕರುಣವೆಂಬ ಸಾಮಗ್ರಿ ಹಾಕಿ ಆ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತ್ರಿಗುಣವೆಂಬ ಒಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅರಿವು ಎಂಬ ಉರಿಹಚ್ಚಿ ಇರಿಸಿ, ಮೋಕ್ಷ ಪರಿಕರವೆಂಬ ಪಕ್ವಾನ್ನಮಾಡಿ ಉಂಡು ಸುಖಿಸಿರಿ|" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರು.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು ಎಂದರೆ ಅವು ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು ದೇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಎನ್ನುವಂತೆ ಅವು ಜನಜನಿತವಾಗಿವೆ. ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಮಾಡುವ, ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುವ, ವಂದಿಸುವ, ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೀಗೆ ನವವಿಧ ಭಕುತಿಯ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಅಂಶ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳಲ್ಲೂ ಭಕ್ತಿ ಸೇರಿದರೆ ಅದು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು.

◆

ಡಾ. ಸಾಂಬಮೂರ್ತಿ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ.ಹಂಪಿ.

◆

ಪುರಂದರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನುಸಂಧಾನ

- ಪ್ರೊ.ಯು.ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಂತರ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಘಟ್ಟ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು. ಹದಿನೈದು ಮತ್ತು ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ತುತ್ತ ತುದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಈ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲವಾದ ಹೆಸರು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರದು. ಇವರು ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆದ್ಯ ಪ್ರವರ್ತಕರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆದ್ಯಂತವೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿನಿಂತ ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತರಾದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದಾತ್ತ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ದೇಶ, ಜನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಕಾಣಿಕೆ ಹಿರಿದಾದುದು. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾರಭೂತವಾದ ಅಂಶ ದಾಸರ ಅಮರವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ನುಡಿದಿದೆ. ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಉಚಿತ.

'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂಬುದು ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡಲಾಗದ 'ವಿರಾಟ್ ಶಕ್ತಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಅದು ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಪದರ ಪದರವಾಗಿ ಅದು ಜೀವನವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉತ್ತು-ಬಿತ್ತಿ, ನೀರು ಗೊಬ್ಬರ ಹಾಕಿ ಹಸನು ಮಾಡುವಂತೆ, ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ವಿಶೇಷವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳು ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದು ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಂತರಂಗದ ವ್ಯವಸಾಯ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಪೂರ್ಣತೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನ.

ಪುರಂದರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಜನಮನದ ಕೊಳೆಯನ್ನು ತೊಳೆದು ಸಮಾಜ ಜೀವನವನ್ನು ಹಸನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ; ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ತುಷ್ಟಿ-ಪುಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಾಹಕಗಳೂ ಆಗಿವೆ. ಹೃದಯ ಸ್ಪಂದನದಿಂದ ಪಲ್ಲವಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ನುಡಿಗಳು ಅರಳಿ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೃದಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಅನೇಕ ಮಾತುಗಳು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ತಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಸಾರ್ಥಕ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜನಮನವನ್ನು ತುಂಬಿ ಅವರ ಬಾಳನ್ನು ಹಸನಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು ದಾಸರು. ಜನರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಲೌಕಿಕತೆ, ಧರ್ಮಹೀನತೆ, ಲೋಪ-ದೋಷ, ಅನೈತಿಕತೆ-ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿ, ದಾರಿತಪ್ಪಿದವರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಂದರರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಬೋಧನೆಮಾಡಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೌರಭವನ್ನು ಹೊರಸೂಸಿದ್ದಾರೆ.ಸಂಸಾರ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜಗಳನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ವಾತಾವರಣ ಉಂಟಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ, ಸೌಹಾರ್ದ, ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಬೆಳೆದು ದ್ವೇಷರಹಿತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಮೇಳವಿಸಿ ಜನರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿದರು.ಅವರ ಹೃದಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದರು ಪುರಂದರರ ಅನೇಕ ಖಂಡಿತೋಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆರಗು ಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಅಸತ್ಯ, ಅನ್ಯಾಯ, ಆಡಂಬರಗಳನ್ನು ದಾಸರು ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನುಡಿಗೂ ನಡೆಗೂ ಸಮನ್ವಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಾಳು ಅಸತ್ಯದ ನಡೆಗೂ ತವರು ಮನೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಅವರು ಕಂಡಿದ್ದರು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶೀಲ, ಸತ್ಯ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅಂತಹ ಸಮಾಜ ಉಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇವಿಲ್ಲದೇ ಹೋದರೆ ಸಮಾಜದ ಅವನತಿ ಖಂಡಿತ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ತೋರುತ್ತಿವೆ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಅನೀತಿಗಳನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಣ್ಯವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ; "ಹರಿವ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಮುಳುಗಿ, ಬೆರಳ ಎಣಿಸುತಿಹರ ಕಂಡು, ನಗೆಯು ಬರುತಿದೆ" ಎಂದುಹೇಳಿದ್ದಾರೆ."ತನುವ ನೀರೊಳಗದ್ದಿ ಫಲವೇನು ? ಮನದಲ್ಲಿ ದೃಢಭಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದ ಮನುಜನು" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ನಂಬದಿರು ಈ ದೇಹ ನಿತ್ಯವಲ್ಲ" ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ."ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿರೊ ಜ್ಞಾನತೀರ್ಥದಲಿ" ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.ಕಪಟ ಮಡಿವಂತರನ್ನು ಕಂಡು "ಮಡಿ ಮಡಿ ಮಡಿಯೆಂದು ಅಡಿಗಡಿಗ್ಹಾರುವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಿಜವಾದ ಮಡಿ ಏನೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಸುಡು ನಿನ್ನ ಮಡಿ ಬಿಕನಾಸಿ" ಎಂದು ಮಡಿವಂತರನ್ನು ಹೀಗಳೆದಿದ್ದಾರೆ. "ಚರ್ಮವತೊಳೆದರೆ ಕರ್ಮವು ಹೋಗ್ವುದೆ" ಎಂದು ಮಹತ್ತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಂಡ ಜನರ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳ ಮಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮಾಡದೇ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ, "ಮಂಡೆ ಬೋಳಾದರೇನು ? ಮನಬೋಳೇ ?" ಎಂದು ಮಂಡೆ ಬೋಳಾದವರನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷವಾದ ಭಕ್ತಿ ಬೇಕು; ವೇಷ ನೋಡಿ ದೇವರು ಮೋಸಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹರಿವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವ ದಾಸರು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ದುರ್ಜನರ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. "ಜಾಲಿಯ ಮರದಂತೆ ಧರೆಯೊಳು ದುರ್ಜನರು ಜಾಲಿಯ ಮರದಂತೆ ಮೂಲಾಗ್ರ ಪರಿಯಂತ ಮುಳ್ಳು ಕೂಡಿಪ್ಪಂಥ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ದುರ್ಜನರಿಗೂ ಜಾಲಿಯ ಮರಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಜಾಲಿಯ ಮರವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೊ ಏನೋ ! ಆದರೆ ಮಾನವರೂಪಿ ಜಾಲಿ ಮರಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು."ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೈ ಬಾರದೀ ಕಾಲ" "ಸತ್ಯವಂತರಿಗಿದು ಕಾಲವಲ್ಲ. ದುಷ್ಟ ಜನರಿಗೆ ಸುಭಿಕ್ಷಕಾಲ"- ಎಂಬಂತಹ ಮಾತುಗಳು ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದಾದ ಮಾತುಗಳೆಂದು ತೋರುತ್ತವೆ. ದಾಸರ ಕಾಲಕ್ಕೆಈ ಮಾತುಗಳ ಔಚಿತ್ಯವೆಷ್ಟಿತ್ತೋ ಅದು ಈಗಲೂ ಅಷ್ಟೇ ಇದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ಪುರಂದರದಾಸರು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಅತಂಕಕಾರಿ ಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದವರಲ್ಲ. "ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು" ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದವರು. ಕಷ್ಟ - ಸುಖಗಳಿಗೆ ಚಲ - ವಿಚಲತನಾಗದೆ "ಕಲ್ಲಾಗಿ ಇರಬೇಕು ಕಠಿಣ ಭವ ತೊರೆಯೊಳಗೆ" ಹಾಗಿದ್ದರೆ "ಸಂಸಾರವೆಂಬಂಥ ಭಾಗ್ಯವಿರಲಿ, ಕಂಸಾರಿ ನೆನೆವೆಂಬ ಸೌಭಾಗ್ಯವಿರಲಿ" ಎನ್ನಿಸೀತು !

"ಮಾನವ ಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು," ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ "ಧರ್ಮವೆ ಜಯವೆಂಬ ದಿವ್ಯಮಂತ್ರ" ಪಠಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು. ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, 'ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು' ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಗಬೇಕು- ಎಂಬುದೇ ದಾಸರ ಪವಿತ್ರ ಸಂದೇಶ. ಎಲ್ಲರ ಬಾಳನ್ನು ಹಸನಗೊಳಿಸಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರನ್ನಾಗಿಸುವುದೇ ಅವರ ಧ್ಯೇಯ.

ದಾಸರು ಕೇವಲ ವಿರಕ್ತ-ಶುಷ್ಕ ಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅಪಚಾರವಾಗಿದೆ. ಇಹ ಜೀವನವನ್ನು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿ, ಪರಲೋಕವನ್ನು ನಂಬಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖ ಹೊಂದುವ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಪುರಂದರರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಕಟ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಡೆದರೆ, ಮಾನಸಿಕ ಅಂದೋಲನ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ.ನಿವಾರಣೆಯೂ ಆಗಿ, ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಸಮಾಜದಲ್ಲೂ ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಶಾಂತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುವಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಅವರ ಅಂತರಂಗದ ಅಮರವಾಣಿಗಳಾಗಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿ ಇಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ದಾರಿದೀಪಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ಅದರ ಮಾತುಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳು ಹಸಬಾಗಲ್ಲುದು; ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಸುಧಾರಿತವಾದೀತು.

◆

ಪ್ರೊ. ಯು. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್
ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಥಿಯೋಸಾಫಿಕಲ್ ಮಹಿಳಾ ಕಾಲೇಜು
ಹೊಸಪೇಟೆ.

◆

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ-ಮಹಿಳೆ

- ಶ್ರೀಮತಿ ಬಿ. ಸುಧಾಭಾಸ್ಕರ

ಮನ್ಮನೋಭೀಷ್ಟವರದಂ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟ ಫಲಪ್ರದಂ
ಪುರಂದರಂ ಗುರುಂವಂದೇ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠ ದಯಾನಿಧೇ॥

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆಯ ಹರಿಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಬದುಕೊಂದು ಅಸಾಮಾನ್ಯ. ಅತ್ಯಂತ ಧನಿಕ, ಅತ್ಯಂತ, ಜಿಪುಣನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದಾಸನಾದುದು ಒಂದು ಪವಾಡ. ದಾಸಕೂಟ, ವ್ಯಾಸಕೂಟಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಗುರು ವ್ಯಾಸರಾಯರಿಂದಲೇ "ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯ" ಎಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ಶಿಷ್ಯೋತ್ತಮ.

ಪುರಂದರಗಡದ ಆ ಶ್ರೀಮಂತ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನಾಯಕ ಗೋಪಾಳಬುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಯಾಯಾವಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಏನೆಲ್ಲಾ ಅಂದಿರಬಹುದು. ನಕ್ಕವರನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಹಂಗಿಸಿದವರನ್ನೂ ಗಮನಿಸದೆ "ದಾರಿಯಾವುದಯ್ಯಾ ವೈಕುಂಠಕೆ" ಎಂದು ಹುಡುಕ ಹೊರಟ ಅವರೇ ಅನೇಕಾನೇಕ ಭಕ್ತರುಗಳಿಗೆ ದಾರಿತೋರಿಸಿದ ಮಹಾನುಭಾವರು. ಅವರ ಈ ದಾಸಬದುಕಿನ ರೂವಾರಿ ಅವರ ಮಡದಿ ಸರಸ್ವತಿ. ಏನೊಂದೂ ಸ್ವಂತಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ಈಕೆ ವೇಷಧಾರೀ ಭಗವಂತನ ಮಾತಿಗೆ ಸೋತು ಮೂಗುತಿಕೊಟ್ಟು ಪತಿಗೆ ಮುಕುತಿಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿಸಿದಾಕೆ. ಮೂರು ತಿಂಗಳು ತಿರುಗಿಯೂ ಸವಕಲು ಕಾಸು ಪಡೆಯಲಾಗದ ಭಗವಂತ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳು ಹೇಳಿ ತಾ ಬಂದಕಾರ್ಯ ಮುಗಿಸಿದ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನಾಯಕನನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ.

ಪತಿಯ ಜಿಪುಣತನಕ್ಕೆ ನೊಂದಿದ್ದರೂ ಅವರನ್ನು ಅವಹೇಳಿಸದೇ "ಭಗವಂತನೇ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ನೀವೆಂತಾ ಪುಣ್ಯವಂತರು" ಎಂದು ಹೊಗಳಿ ಭರವಸೆಯ ಬೆಳಕನ್ನು ತಂದವಳು. ಆಗಷ್ಟೇ ಆಕೆಯ ಉದಾರಮನೋಭಾವ, ಔದಾರ್ಯ ಅರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಭವಸಾಗರದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಲು ಕಾರಣಳಾದ ಹೆಂಡತಿಯಂತವರು ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿ ಗಂಡನಿಗೂಸಿಗಲಿ ಎಂದು "ಹೆಂಡತಿ ಸಂತತಿ ಸಾವಿರವಾಗಲಿ" ಎಂದು ಹಾರೈಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹೊಗಳುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗದೇ ಇಡೀ ಸಮಾಜವೇ ಅಂತಹ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಲಿ ಎಂಬುದು ಅವರ ಅದಮ್ಯ ಬಯಕೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನಾಯಕ ಪುರಂದರದಾಸನಾದ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡದಿದ್ದರೂ ತೀರ ಹೀನವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಧನ-ಕನಕ ವಸ್ತುಗಳಂತೆ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಒಂದು ಸಂಪದವೇ ಹೊರತು ಅವಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು.

"ಯಾರು ಹಿತವರು ನಿನಗೆ ಈ ಮೂವರೊಳಗೆ " ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು-ಹಣ-ಮಣ್ಣು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪುರುಷರ ಹಿರಿಮೆಯ ಸಾಧನೆಗಳಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಡೆದೂ ಪುರುಷ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗದೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ಹೊರತಾಗುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. "ಹೆಣ್ಣು ಮಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಹರಿಯ ನಾಮಾಮೃತ ಉಣ್ಣದೆ ಉಪವಾಸ ಇರುವರೆ ಖೋಡಿ" ಎಂಬ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಗಾಧವಾದ ವ್ಯಥೆ ಇದೆ. ಈ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಅವಳನ್ನು ಬಯಸಿ ತೊಳಲಾಡಿದ್ದಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಹೆಣ್ಣು ಅವನ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣಳಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಧ್ವನಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಪುರುಷ ಪರಸ್ತ್ರೀಗೆ ಮೋಹಿತನಾದರೆ ಅದು ಅವನನ್ನು ಅವನತಿಗೆ ತಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು "ಹೆಣ್ಣಿಗಿಚ್ಛೆಸುವರೆ ಮೂಢ" ಕಣ್ಣು-ಮನಸ್ಸು-ಮೈ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದಕ್ಕು ಸೋತರು ಪತನ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಎಂದು ದಾಸರು ಪುರುಷರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಅನ್ಯಸತಿಯರೊಲುಮೆಗೊಲಿದು ಅಧಮಗತಿಗೆ ಬೀಳಲೇಕೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಎಂತಹ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಹಿತ- ಸಮಾಜದಹಿತ ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬುದ್ನು ದಾಸರು ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ "ಸತಿಪತಿಯು ಏಕವಾಗಿ ಸರ್ವ ಜನರ ಹಿತವ ಚಿಂತಿಸಿ ಅತಿಥಿಪೂಜೆ ಮಾಡಿರೋ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಇದರ ಫಲ ಸತಿಸುತಕರು ಹಿತರು ನೀವು ಸುಖದಿಬಾಳಿರೋ ಎಂದು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಸುಖವು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ಸಮಾಜದ ಸುಖವೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಇದನ್ನು ಉಳಿಸುವ ಗುರುತಕರ ಹೊಣೆ ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೂ ಇದೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

"ಒಲ್ಲೆನಾ ವೈದಿಕ ಗಂಡನ" ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಸಿನ ತೊಳಲಾಟವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕರು ವೃತ್ತಿಪರರು. ಅವರಿಗೆ ಸದಾ ಅಚಾರ-ಆದಾಯಗಳದೇ ಅಲೋಚನೆ ಹೀಗಾಗಿ ಗಂಡಸು ತನ್ನ ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ತೊಡಗಿದ್ದು ಹೆಂಡತಿಯ ಆಸೆ- ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಗಮನ ವೀಯದಿದ್ದಾಗ ಹೆಣ್ಣು ಸಹಜವಾಗಿ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವಿಪರೀತವಾದ ಆಚಾರಗಳು ಇತರರನ್ನು ಅಚಾರವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರ ಬದಲಾಗಿ ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆ.ಬದುಕಿಗೆ ನಿಯಮಗಳು ಬೇಕು. ನಿಜ! ಆದರೆ ನಿಯಮಗಳೇ ಬದುಕಾದಾಗ ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಗೌಣವಾಗಿ ಬಿಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಸಾಧನೆ ಶೂನ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ದಾಸರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಮುಪ್ಪಿನ ಗಂಡನ ಒಲ್ಲೆನಾ, ನೀರಿಗೆ ಹಾರುವೆನಾ" ಎಂಬ ದಾಸರ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿ, ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅಸಮಾನತೆ ಬದುಕನ್ನು ವಿರಸಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಅನುಭವಿಸುವ ನೋವು, ಎದುರಿಸಬೇಕಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೋ, ದಾಸರು ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಈ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿರಬೇಕು. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಆತನಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಷಾದಯೋಗ (ಗೀತೆ)ದಲ್ಲಿನ ಅರ್ಜುನನ ತೊಳಲಾಟ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯೋಧರು ಮಡಿದು ಅವರ ಸತಿಯರು ವಿಧವೆಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ. ಪುರುಷನ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೊ ಮಣಿದು ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೂರವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿದ್ದು ವರ್ಣಸಂಕರ-ಧರ್ಮ ಭ್ರಷ್ಟತೆಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅದರಿಂದ ಸಮಾಜದ ಮೇಲಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದಂತೆ ದಾಸರಲ್ಲಿಯು ಅಂತಹದೇ ಭಾವನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

"ಸತಿಯಿಲ್ಲದವಗೆ ಸದ್ಗತಿ ಇಲ್ಲವೋ" ಎನ್ನುವುದು "ಜ್ಞಾನವೊಂದೆ ಸಾಕು"ಎಂಬ ಹಾಡಿನಭಾಗ ಇಲ್ಲಿ ದಾಸರು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮ-ಅರ್ಥ-ಕಾಮ-ಮೋಕ್ಷಗಳಾದ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಗೃಹಿಣಿಯ ಸಹಕಾರಬೇಕು. ಅವಳ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವುದು ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನೆಗೆ ಸೋಪಾನ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಮ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗ.ಅದು ಧರ್ಮಬದ್ಧ ವಾಗಿರಬೇಕು ಅಂತಹ ಜೀವನ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಸಾಧ್ಯ.

"ಇರಬೇಕು ಇಲ್ಲದಿರಬೇಕು" ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಂಡತಿಯಿಂದಾಗಿ ಪುರುಷ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೌರವಾನ್ವಿತನಾಗುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆಯೆ ಸತಿಯು ಸಜ್ಜನತೆ ಮೀರಿ ನಡೆದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೌರವ ದಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ದಾಸರು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. "ಕುಲಸತಿಯಾದರೆ ಕೂಡಿಬಾಳಬೇಕು" ಕಲಹ ಗಂಟಿಯಾದರೆ ನೀನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸುಖ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಜಗಳಗಂಟಿಯಾದರೆ

ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಸತಿಯಿಂದಾಗಿ ಇಹ-ಪರಗಳೆರಡು ದೂರ. ಕುಲಸತಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆಯಿದೆ ಹಾಗಾಗದಿದ್ದಾಗ ಸ್ವತಃ ಪತಿಯಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯು ಗೌರವ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯರಿಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ನಿಯಮಗಳಿದ್ದು, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಜರ್ಝರಿತ ಗೊಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಪ್ರಮೇಯವಿಲ್ಲದೆ ಒದಗಿದ ಆಪತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತರುವುದರ ಬದಲಾಗಿ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅತ್ತೆ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ನುಂಗಿದ ಮೃತ್ಯು ಎಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಹೆತ್ತತಾಯಿಯೂ ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ತನ್ನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಅಪಕೀರ್ತಿ ತರುವಳೇನೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಒಡಲೊಳಗಿನ ಚೂರಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇತರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಾರಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು "ರಮಣನಿಲ್ಲದನಾರಿ ಪರರಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಾರಿ ಹೊರಕೆ ಬರಲುಸಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

"ಬುದ್ಧಿ ಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ಕೇಳಬೇಕಮ್ಮ ಮಗಳೇ ಮನಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಹತ್ತುಮಂದಿ ಒಪ್ಪುವ ಹಾಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಮ್ಮ" ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಕಿವಿಮಾತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತನ್ನ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕುಟುಂಬ-ಸಮಾಜದ ಸುಖವೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ತ್ಯಾಗ ಅವಳ ಮೊದಲ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ "ತಂಗಿಗೇಳಿದನು ಕೃಷ್ಣ ಚಂದದಲಿ ಬುದ್ಧಿ" ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಮಹಿಳೆಯ ಜೀವನದ ನೈಜಚಿತ್ರಣ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಗಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಬಾಳಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಬಂಗಾರ ಪೇಟೆಗೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗದಿರು ಅಂಗನೆಯರಿಗೆ ನಿನ್ನ ಅಂತರಂಗ ಹೇಳದಿರೆಂದು" ಬಂಗಾರವ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರು ಎಂದು ಕಿವಿಮಾತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಇದು ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಮಹಿಳೆಗೆ ಒದಗುತ್ತಿರುವ ಆಪತ್ತುಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಬೀಜ.

ಸಮಷ್ಠಿ ಕುಟುಂಬಗಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆಯ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮೀಯತೆ, ಅನುರಾಗ, ಗೌರವ ವಿನಯ ಇವೆಲ್ಲ ಇಂದು ಅನುಭವಗಳಿಂದ ದೂರವಾದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ. ಹಿರಿಯರಿಲ್ಲದ ಕುಟುಂಬಗಳು ಆಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಹೇಳುವರಿಲ್ಲದ, ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳುವರಿಲ್ಲದ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭ ಬದಲಾದ ಜೀವನ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಬದಲಾದ ಜೀವನವಿಧಾನ ಮಹಿಳೆಗೆ ನಾನು ನನ್ನದು ಎಂಬ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಸಮಾಜದ ಭದ್ರಬುನಾದಿ ನಿಂತಿರುವುದೇ ಪರಸ್ಪರ ನಂಬಿಕೆ ವಿಶ್ವಾಸಗಳ ಮೇಲೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಂದಿನ ಮಹಿಳೆ ಅರಿಯಬೇಕಿದೆ. ಅದು ಮುಂದಿನ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ನೀಡುವ ಬಳುವಳಿಯೂ ಹೌದು ! ಎಲ್ಲ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೆಲವನ್ನಾದರೂ ಮಹಿಳೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಹಾಡು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ನಿಯಮಗಳು ಇದ್ದರೂ ಗಡಿಮೀರಿನಿಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಂದು ಇಲ್ಲದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದಾಸರು "ಕದಮುಚ್ಚಿದಳಿಕೋ ಗಯ್ಯಾಳಿ " ಎಂದು "ಗಂಡಬಿಟ್ಟ ಗಯ್ಯಾಳಿ ತನ್ನದೆ ಗುಣವ ಮರೆಸಿ, ಗರತಿಯೆಂದು" ಮೆರೆಯುತ್ತಾಳೆಂದು ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಹೆಂಡತಿ ಪ್ರಾಣ ಹಿಂಡುತೀ, ಕೋತಿಯ್ಹಾಂಗೆ ಕುಣಿದಾಡಿಸುತೀ " ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಶರಣಾದ ಗಂಡಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ "ಸತಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಕೊಡದಿರು ಮತಿಗೆಟ್ಟು ಬಾಯಿಬಿಡದಿರೆಂದು" ಪುರುಷರನ್ನು ಹಿತನುಡಿಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಒಟ್ಟಾರೆ ಮಹಿಳೆ ಸಹನೆ, ತ್ಯಾಗ, ಸಹಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿನಯಶೀಲೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗುರತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ, ಆದರೆ ವೇದಕಾಲೀನ ಗಾರ್ಗೀ ಮೈತ್ರೇಯಿಯರಂತೆ

ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಜದ ತೊಡಕುಗಳಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದು ಸಾಧಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ಪರಿ. ಅದೇ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಲೌಕಿಕವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸಿ . ಹಿಡಿದದಾರಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪರಿ. ಇವೆರಡು ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅನುಸರಿಸಲು ಅಶಕ್ಯವಾದ ವಿಧಾನಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಆದರೆ ಹರಿದಾಸರಾದರೋ "ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕೆಂಬ" ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಭವಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಭವಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟುವ ಸುಲಭೋಪಾಯವಾದ ಭಕ್ತಿಯ ನಾವೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಾಚಿನ ದಡವನ್ನು ಸೇರುವುದನ್ನು ಕಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳೆಯು ಕರ್ಮ-ಭಕ್ತಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ತೋರಿಸಿದರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಭೀಮವ್ವ, ಹೆಳವನ ಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮನವರಂತಹ ಭಾಗ್ಯ ಶಾಲಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ.

ಭಕ್ತಿ-ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಸಾಧನೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ದಾಸವರೇಣ್ಯರು ಮಹಿಳೆಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹ ಸುಲಭದಾರಿ ಹಿಡಿದು. ಇಹ-ಪರಗಳೆರಡನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಮಹಿಳೆ ಅಳವಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಂದಿನ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿರುವ ಮಹಿಳೆಗೆ ದಾಸರು ತೋರಿದ ದಾರಿ ದಿವ್ಯಔಷಧ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಹೆಂಡತಿ ಸಂತತಿ ಸಾವಿರವಾಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ.

◆

ಶ್ರೀಮತಿ ಬಿ. ಸುಧಾಭಾಸ್ಕರ
ಹೊಸಪೇಟೆ.

◆

ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ

- ಡಾ. ರಾಜಶೇಖರ ಜಮದಂಡಿ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಹು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಘಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವೆಂದರೆ, ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಅನುಭಾವಿ ಪರಂಪರೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 15 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪುರಂದರದಾಸರ ಜೀವನಾನುಭವ, ಚಿಂತನಶೀಲ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಮಾಜ ಚಿಂತನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಇತರೇ ದಾಸರುಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದವುಗಳು. ನಾಡವರ ಗುಡಿಸಲು, ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬದುಕಿದವರ ತೃಪ್ತಿಯ ಮಂದಾರವನ್ನು ಅರಳಿಸಲು ಅವರು ಬಳಸಿದ ಸುಲಲಿತವಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಇಂದಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಮರ್ಶಾ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಯು ಹುಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ಆಯಾ ಕಾಲದ ಪರಿಸರವೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ನಡೆ-ನುಡಿಯ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬುದು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜನರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೋ ಆಗ ಅರಾಜಕತೆ ಉಂಟಾಗಿ ಇಡೀ ಸಮಾಜವು ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಬಹುದು.

ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಂದರ್ಭ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ನಾಡು ಭೋಗ - ಭಾಗ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದರೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅನೈತಿಕತೆ, ಅರಾಜಕತೆ, ಅಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತುಂಬಿತ್ತು. ಅಂದು ಪುರಂದರದಾಸರು "ಬಲ್ಲಿದ ನೀನೆಂದು ಬಡವರ ಬಡಿಯದಿರೆಚ್ಚರಿಕೆ ", " ಬಡ-ಬಗ್ಗರ ಬಾಯಿ ಬಡಿದು ಪಾಪದಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡಬೇಡ ಎಚ್ಚರಿಕೆ " ಎಂದುಬಡವರ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿ ಹಾಡಿದವರು. ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಸುಖ - ಸಂಪತ್ತಿನೊಳಗೆ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅರ್ಥಹೀನರನ್ನು ಕುರಿತು;

ಆನೆ ಕುದುರೆ ಒಂಟೆ ಲೊಳಲೊಟ್ಟೆ
ಬಹುಸೇನೆ ಬಂಢಾರವು ಲೊಳಲೊಟ್ಟೆ
ದೊಡ್ಡ ಕ್ಷೋಣೀಶನೆಂಬುದು ಲೊಳಲೊಟ್ಟೆ

ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯೆಂಬುದು ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ, ಅಧಿಕಾರ ಅಂತಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಬಣ್ಣದ ಕನಸುಗಳಿದ್ದಂತೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜದ ಅಪಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡ ದಾಸರು; "ಸತ್ಯವಂತರಿಗಿದು ಕಾಲವಲ್ಲ, ದುಷ್ಟ ಜನರಿಗೆ ಇದು ಸುಭಿಕ್ಷ ಕಾಲ", " ಅರ್ತಿಯ ಸಂಸಾರ ಅಡವಿಪಾಲಾಯಿತು, ಸರಸ ಸಂಸಾರದ ಸವಿ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು", " ಕಲಿಯುಗದ ಮಹಿಮೆಯೂ ಕಂಡು ಬಂತೀಗ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ, ಧರ್ಮ, ನ್ಯಾಯ, ನೀತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ಭಕ್ತಿ, ತ್ಯಾಗ, ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ಸವೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮೌಲ್ಯ ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದವರು.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಒಳಿತು-ಕೆಡುಕುಗಳ ತುಡಿತದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡ ದಾಸರು, ಅವರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕತ್ವದ ಬೋಧನೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಸ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಬಯಸಿದವರು. ಹಾಗೆಂದೇ ಅವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಸ್ವೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕುಲಕುಲವೆಂಬ ಭಾವನೆಯೂ ಇಂದಿನಂತೆ ಅಂದೂ ಸಹ ಜನರಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ ದಾಸರು 'ಆವಕುಲವಾದರೇನು ಆತ್ಮ ಭಾವವರಿತ ಮೇಲೆ' ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹೊಲೆಯನನ್ನು ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ಹೊಲೆಯ ನಮ್ಮೊಳಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ;

ಹುಸಿಯ ಬೊಗಳುವವ ಹೊಲೆಯ
ಗುರುಹಿರಿಯರ ಕಂಡು ನಮಿಸದಾತ ಹೊಲೆಯ
ಇದ್ದಾಗ ದಾನ-ಧರ್ಮ ಮಾಡದಾತ ಹೊಲೆಯ
ಉಂಡ ಮನೆಗೆರಡನ್ನು ಬಗೆವಾತ ಹೊಲೆಯ

ಇಂಥವರೂ ಸದಾ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಇರುವವರೆ. ದಾಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಹೊಲೆಯ' ಒಂದು ಜಾತಿ-ಗುಂಪು ಅಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾಚಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಇದು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಲ್ಲ, ನಡತೆಯಿಂದ ಬಂದದ್ದೆಂಬುದು. ಹಾಗೆಯೇ ದಾಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಗಳಿಸುವ ರೀತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂದು ರೊಕ್ಕ ಇದ್ದರೆ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬುದು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ನಂಬಿಕೆ. ಇದಕ್ಕೆ ದಾಸರು, "ರೊಕ್ಕ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ದುಃಖ", "ದುಗ್ಗಾಣಿವೆಂಬುದು ದುರ್ಜನರ ಸಂಗ" ಎಂದು ಸಕಾರಣವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ರೊಕ್ಕದಿಂದಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾರು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೋ ಅವರು ನಮಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾರಾದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಯಾಳಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಕಹಿ ಮಾತಾಡಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಸಹಿಸದೇ ತುಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಹೊಂಚು ಹಾಕುವುದುಂಟು ಇಂತಹವರ ಬಗೆಗೆ ದಾಸರು;

ನಿಂದಕರಿರಬೇಕು ಹಂದಿಯಿದ್ದರೆ ಕೇರಿ
ಹ್ಯಾಂಗೆ ಶುದ್ಧಿಯೋ ಹಾಂಗೆ.....

ನಿಂದಕರಿದ್ದರೆ ನಾವು ಇನ್ನಷ್ಟು ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗಿ ಬದುಕತ್ತೇವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಿಂದಕರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಂದರದಾಸರು ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದಿಂದ ಬಂದವರು ಹಾಗೂ ಮೊದಲು ಶ್ರೇಷ್ಠವ್ಯಾಪಾರಿ ಮತ್ತು ಜಿಪುಣರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಎಂದೂ ತಂಬೂರಿ ಮೀಟಿ, ಕಾಲಿಗೆ ಗೆಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಾಳ ಹಿಡಿದು ಹಾಡಿದವರಲ್ಲ ನಂತರ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯ ಪಡೆದಾಗ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹಾಡುತ್ತಾ; "ಹೆಂಡತಿ ಸಂತತಿ ಸಾವಿರವಾಗಲಿ ದಂಡಿಗೆ ಬೆತ್ತ ಹಿಡಿಸಿದಳಯ್ಯ" ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪುರುಷರಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಸಹ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರ್ಶ ನಾರಿಮಣಿಯಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗೆ ಅದು ಅಭಾಸವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿವೇಚಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂದಿಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದರೆ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಿಸ ಬಲ್ಲುದೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ನಡೆ-ನುಡಿ ಕುರಿತಂತೆ:

ಯಾರೇನು ಅಂದರೂ ಮೋರೆಯ ತಿರುಹದಿರು
ಮೋರೆ ಮೇಲಕೆತ್ತಿ ಬಲ್ಲಳೆಂದೆನಿಸಿ
ವಾರಿಗೆಯರ ಕೂಡಿ ನೀರನ್ನು ತರುವಾಗ
ವಾರಿಗಣ್ಣೇಲಿ ನೋಟ ನೋಡದಿರು ಕಂಡ್ಯಾ

ಇಂತಹ ನೀತಿಸಂಹಿತೆಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಡೆದಿದ್ದಾರೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಳಿತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕುಹಕಿಗಳೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರತಕ್ಕವರೆ. ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡುವುದೇ ಅವರ ಸ್ವಭಾವ. ದಾಸರ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಇಂತಹ ಜನರಿದ್ದವರೆ. ಒಮ್ಮೆ ಇವರು ದಾಸರಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವೀಯದೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿ ನಂತರ ಸ್ನಾನ ಜಪ-ತಪಗಳಿಲ್ಲದೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದಿರೆಂದು ಟೀಕಿಸಿದಾಗ, ಕೇವಲ ಜಲದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಮೈಯ ಮಲವನ್ನು ತೊಳೆಯಬಹುದಲ್ಲದೆ ಮನವನ್ನು ತೊಳೆಯಲಾಗದು. ಸ್ನಾನದಲ್ಲಿ ತನುವಿಗಿಂತ ಮನು ಶುದ್ಧಿ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ:

ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಸೇವೆ ಒಂದು ಸ್ನಾನ
ಪರಸತಿಯ ಬಯಸದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಸ್ನಾನ
ಪರತತ್ವ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಗಂಗಾಸ್ನಾನ
ತನ್ನೊಳು ತಾನೆ ತಿಳಿದರೊಂದು ಸ್ನಾನ

ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗವಾದ ಸ್ನಾನ ಇಂದು ಕೇವಲ ದೇಹ ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಪುರಂದರದಾಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಸ್ನಾನ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೀತಿ ಮತ್ತು ಅನೀತಿಗಳು ಕತ್ತಲೆ ಬೆಳಕಿನಂತೆ. ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಮಾನವನ ಮೇಲೆ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ನೀತಿಗಿಂತ ಅನೀತಿ ಹೆಚ್ಚು ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಮೂಲಕ ನೀತಿಬೋಧನೆಯನ್ನು ಕಾಂತಾ-ಸಮ್ಮಿತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಧನವಿದ್ದಾಗ ದಾನ-ಧರ್ಮ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಬೇಕು, ನೆಂಟರಿಷ್ಟರೊಡನೆ ಪ್ರೀತಿ-ವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಬಡವರ ಹಿತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಹಣದ ಸದ್ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನೂ ಮರೆಯಬಾರದು. ಇದರಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಹಿತ, ತನಗೂ ಹಿತವೆಂಬುದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೆಲ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೇನಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನೂ

ಹರಿಕೊಟ್ಟ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಣಲಿಲ್ಲ
ಹರಿಕೊಡದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಬಿಡುವೆಯಲ್ಲೋ ಪ್ರಾಣಿ
ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನು ತಿಪ್ಪೇಲಿ ಹೂತಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ
ಉಪ್ಪಿಲ್ಲದೆ ಉಂಡೆಲ್ಲೋ ಪ್ರಾಣಿ

ಎಂದು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾನವನಿಗೆ ಸಂಪತ್ತು ಮೌಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ದೊರಕುವುದು ಸಹಜ. ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸದ್ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡದೇ ಜಿಪುಣತನ ತೋರಬಾರದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ದಾಸರ ವಾದ. ಇನ್ನು ಡಂಭಾಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ:

ಏಕೆ ದೇಹವನು ದಂಡಿಸುವಿ ವ್ಯರ್ಥ
ಏಕ ಚಿತ್ತದಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೆನ್ನದೆ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ
ನೀ ಧ್ಯಾನಿಸುವೆನೆಂದೆನುತ
ಮೌನದಲಿ ಕುಳಿತು ಬಕಪಕ್ಷಿಯಂತೆ....

ದಾಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಚಿತ್ತ, ದೃಢ ಭಕುತಿ, ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ಣ ಪರಿಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವೆಲ್ಲಾ ಬಕಧ್ಯಾನವೇ ಸೈ ಎಂಬುದು ಅವರ ಅಭಿಮತ.

ಕೆಲವರು ಧರ್ಮದ ತಿರುಳನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದುಂಟು. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಿಡಲು ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕಂದಾಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ದಾಸರು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಇದನ್ನೇ ಇಂದು ನಾವು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅಂಕುಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವುದೇ ಸುಧಾರಕರ ಕೆಲಸವಲ್ಲವೆ ? ಅದನ್ನೇ ದಾಸರು ಬಹು ಕಾಲದ ಹಿಂದೆಯೇ ಯಾವ ಖರ್ಚುಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಕಾನೂನುಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಮನೆಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರವರ ಮನಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಯತ್ನಿಸಿದವರು. ಅವರ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಇಡೀ ಮಾನವ ಸಮಾಜ ಇದ್ದಿತು.

ಅಂತೆಯೇ ದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾನವೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲದೆ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮತೀಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ದಾಸರು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಿವಾದವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಪ್ರೀತಿ-ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಸರ್ವರೂ ಒಂದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಭಿತ್ತಿದವರು. ಇಂದಿನಂತೆ ಅಂದೂ ಸಹ ಜಾತಿ ಉಪಜಾತಿ, ಪಂಗಡಗಳ ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಈಗಲೂ ಕೆಲ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಇಂತವುಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತುಪ್ಪದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ನಂದಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ದಾಸರ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಸಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಮೋಘ ವಿಚಾರಗಳು ಓತ ಪ್ರೋತವಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ.

ಇಂದಿನ ಜಾಗತೀಕರಣ, ಉದಾರೀಕರಣದ ವಿಪರೀತ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕದ, ದೇಶೀಯ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶೀಯ ಜ್ಞಾನಗಳೆಲ್ಲ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲೇ ಪಡೆಯಬಹುದಾದರೂ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ

ಮೌಲ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಮರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಸಂಕುಚಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ, ನಾಟಕೀಯವಾಗುತ್ತಾ ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತಿವೆ. ದಾಸರ ಪದಗಳನ್ನು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಹಾಡುವದರ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನು ತರುವಲ್ಲಿ ವರ್ಣ, ವರ್ಗಭೇದ-ಭಾವಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಬಹುದು. ಆಧುನಿಕತೆಯಿಂದಾಗುವ ಆತಂಕ- ತಲ್ಲಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಸಂಗೀತ ಸಂಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ದಾಸರ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಪದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ವರ್ತಮಾನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಖಾ-ಮುಖಿಯಾಗಿಸಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಸಹ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

◆

ಡಾ. ರಾಜಶೇಖರ ಜಮದಂಡಿ
ಉಪನ್ಯಾಸಕರು, ಹೊಸಪೇಟೆ.

◆

ಪುರಂದರದಾಸರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಚಾರಗಳು

- ಶ್ರೀಮತಿ ಪದ್ಮಿನಿರಾವ್

ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಏಕಾಗ್ರತೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯೆ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬಡತನ ಸಿರಿತನವೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಭಾವ, ಮಾನವತಾವಾದ ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸತ್ಯಾಂಶಗಳೇ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವೆಂಬುದನ್ನ ಈಗ ನಾವು ಮನಗಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿದಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಸಾರಿದರು. ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಇಂದು ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದುದು. ಅವರಿಗಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದ ಸುಖದ ಸುಪ್ಪತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅನೀತಿ,ಅಧರ್ಮ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದಿರುವಾಗ ಪುರಂದರದಾಸರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಅಂದರೆ ನೀತಿಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದರು. ಲೋಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನ ಅಂದು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದರು. ಈ ಲೋಕಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾಸಭೆಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರಾಯರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಇವರು ದಾಸಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಹರಿಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಾಗವತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರ ಮಾತ್ರ ಮಾಡದೆ, ಅನೇಕ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನ ಮಾಡತೊಡಗಿದರೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಜಾತಿ-ಜಾತಿಗಳ ನಡುವಿನ ವೈರವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು, ಜನರನ್ನು ನೀತಿವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಇವರೆಲ್ಲ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಸುಲಭ ಮತ್ತು ಸುಂದರ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ, ನಲಿಯುತ್ತ (ದೃಕ್-ಶ್ರವಣ ಸಾಧನದ ಮೂಲಕ) ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇಂದು ನಮ್ಮ ಸರಕಾರ ಇದೇ ಅಂಶವನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದೆ. ದಾಸರ ಅಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾಳಜಿ ಇಂದು ನಮಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದುದು ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಭಾವನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ, ಉದಾರೀಕರಣ ಮುಂತಾದವು - ಇಂದು ನಮಗೆ ಅಗತ್ಯಬೇಕಾದ ವಿಚಾರಗಳು. ವೈಷ್ಣವ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ಮತೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾನ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿದರು.

ಧರ್ಮವೇ ಜಯವೆಂಬ ದಿವ್ಯಮಂತ್ರ।
ಮರ್ಮವನರಿತು ಮಾಡಬೇಕು ತಂತ್ರ।

ಪುರಂದರದಾಸರು ಮಹಾನುಭಾವಿಗಳು, ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನರು ಅಖಂಡ ಭಾರತ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದವರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ಕಂಡ ವಿಚಾರಗಳೇ ಹಾಡಾಯಿತು, ಕಾವ್ಯವಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಜನಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಲೋಕನೀತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದವರು ಪುರಂದರದಾಸರು.

ಮಾನವ ಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು
ಇದ ಹಾನಿ ಮಾಡಲು ಬೇಡಿ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಗಳಿರಾ

ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮಹತ್ವ, ಬಾಳಿನ ನೀತಿ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ "ನಿನ್ನ ದೈನಂದಿನ ಜೀವನವೇ ನಿನ್ನ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ" ಎಂಬ ವಿಚಾರವಂತರ ನುಡಿಯನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಜೀವನವು ಬದುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬಾಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿದವರು ದಾಸರು. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ

ಗೊತ್ತು-ಗುರಿಗಳಿರಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಗೊತ್ತು, ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದೇ ಗುರಿ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾನವೀಯತೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದನ್ನೇ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು "ಏನಾದರೂ ಆಗು, ಮೊದಲು ಮಾನವನಾಗು" ಎಂದಿರುವರು.

ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಯ ಕುರಿತು ಸಿಡಿದೆದ್ದವರು ಎಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವನೆ ಇರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಮೌಢ್ಯ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ತಾವು ಕಂಡ ಕೆಲವು ಮೂಢ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಹಾಡಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಯಾವ ಕರ್ಮವೋ । ಇದು ಯಾವ ಪುಣ್ಯವೋ ?
ಸತ್ತವನು ಉಂಬುವನೆಂದು ನಿತ್ಯ ಪಿಂಡ ಇಕ್ಕಿದರೆ'।

ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಉದರ ವೈರಾಗ್ಯವಿದು। ನಮ್ಮ ಪದುಮನಾಭನಲಿ ಲೇಶಭಕುತಿಯಿಲ್ಲ' ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯ ಕುರಿತು ಹಾಡಿದ ಹಾಡುಗಳೇ, ಇಂದು ನಾವು ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರೂ ಮೂಢತ್ವದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೊರಬಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ದುಃಖದ ಸಂಗತಿ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾರಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಿತೆಯಾಗಬೇಕು ಹಾಗೂ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರೆ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನಮ್ಮನ್ನಾಳುವ ನಾಯಕರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದರೆ ಮೌಢ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ತಿಲಾಂಜಲಿ ಹೇಳಹುದು. ವಿಜ್ಞಾನಿ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಂರಂತಹ ನಾಯಕ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ, ಹೆಚ್. ನರಸಿಂಹಯ್ಯನಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಮೂಢ-ನಂಬಿಕೆ ಕೊನೆಗಾಣಲು ಸಾಧ್ಯ. ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಮೂಢ-ನಂಬಿಕೆಯ ಕುರಿತು ಬಹಳಷ್ಟು ಹಾಡುಗಳನ್ನ ರಚಿಸಿ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಜಾಲಿಯ ಮರಂದತೆ ದುರ್ಜನರು' ಎಂದು ದುಷ್ಟರ ಕುರಿತು ಎಚ್ಚರವನ್ನೂ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ವಿದ್ಯೆಗೆ ವಿನಯವೂ ಭೂಷಣ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ 'ಗುರುವಿನ ಗುಲಾಮನಾಗುವ ತನಕ ದೊರೆಯದಣ್ಣ ಮುಕುತಿ' ಎಂದು ವಿದ್ಯೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗುರುವಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸರಳವಾದ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಲ್ಲು ಹೇಗೆ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಬಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಅರ್ಜುನ ಏಕಲವ್ಯರ ವಿನಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾಸಕ್ತನಲ್ಲೂ ಇರಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಜ್ಞಾನದ ಕುರಿತು ಸುಂದರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದೇ ಅತಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಾಧನ. ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನದತ್ತ ಹಾಗೂ ಸುಜ್ಞಾನದತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬೇಕೇ ವಿನಃ ಅಜ್ಞಾನದತ್ತವಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಅವರ ಚಿಂತನೆಯಾಗಿತ್ತು.

'ಸ್ನಾನವ ಮಾಡಿರೋ ಜ್ಞಾನ ತೀರ್ಥದಲಿ ನಾನು ನಾನೆಂಬಹಂಕಾರವ ಬಿಟ್ಟು' ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಆಲೋಚನೆ, ದೇಶದ ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರದಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಅವರ ಧ್ಯೇಯ ನುಡಿ. ಇಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಚಿಂತನಾಶಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆ. ದೇಶದ ಕುರಿತು, ಸಮಾಜದ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವವರು ಕಡಿಮೆ. ದೇಶ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾರ್ಥ್ಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವರು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಹಾತ್ಮರು ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರು ಸ್ವಾರ್ಥ್ಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವರೇ! ಇದರ ಕೊರತೆ ತುಂಬ ಬೇಕಾದರೆ ದಾಸರ ಚಿಂತನ ನುಡಿಗಳು ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

'ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಕೂಡೆ ಅಧಿಕ ಸ್ನೇಹಕ್ಕಿಂತ ಸುಜ್ಞಾನಿಗಳ ಕೂಡೆ ಜಗಳವೇ ಲೇಸು' ಎಂತಹ ಸುಂದರ ನುಡಿ ದಾಸರದು. ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯವರ ಸಂಗದಿಂದ ಆದಷ್ಟು ದೂರವಿದ್ದು, ರಾಷ್ಟದ ಲಾಂಛನಕ್ಕೆ ಗೌರವ, ರಾಷ್ಟ್ರ

ನಾಯಕರಿಗೆ, ಭಾರತ ಮಾತೆಗೆ ತಾಯಿನಾಡಿಗೆ ದೇಶಕ್ಕೆ, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ, ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ,ನುಡಿಗೆ, ತಾಯಿಗೆ,ಗುರುವಿಗೆ ಗೌರವ ನೀಡುವ ಸುಜ್ಞಾನರ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹವಿರ ಬೇಕು ಇದನ್ನೇ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ನಮಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳ ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ, **'ರಾಗಿ ತಂದಿರಾ ಭಿಕ್ಷಕೆ ರಾಗಿ ತಂದಿರಾ ಯೋಗ್ಯರಾಗಿ ಭೋಗ್ಯರಾಗಿ ಭಾಗ್ಯವಂತರಾಗಿ ನೀವು'** ಎಂತಹ ಸುಂದರ ವಿಚಾರ ದಾಸರದು. ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ರಾಗಿ ತಂದವರ ಮನಃ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಿದ ರೀತಿಯಿದು.

ಇಂದು ನಮಗೆ ಅರ್ಹತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಧಿಕಾರಬೇಕು, ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಾನ್ಯತೆ ಬೇಕು, ನಮ್ಮದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮದಾಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಕಾರ ಬುದ್ಧಿ ಇವೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳು ಸಾಕಾರವಾಗಿರಬೇಕು, ಯೋಗ್ಯ ವಿಚಾರಗಳು ಮೂಡಿಬರಬೇಕು. ಸಮಾಜ, ದೇಶದ ಏಳಿಗೆಯ ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆ ನಮ್ಮದಾಗಬೇಕು. ಪುರಂದರದಾಸರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮೂಡಿಬರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧದ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ದಾಸರ ಚಿಂತನೆಗೆ ನಮ್ಮ ಬೆಂಬಲ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನ ಜೊತೆಗೂಡಬೇಕು. ಸುಂದರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕನಸನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರ ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕಟ್ಟೋಣ.

◆

ಶ್ರೀಮತಿ ಪದ್ಮಿನಿ ರಾವ್
ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಿನಿ
ಟಿ.ಎಂ.ಎ.ಇ.ಸಂಸ್ಥೆಯ
ರೋಸ್‌ಬಡ್ ಆಂಗ್ಲ ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆ
ಹೊಸಪೇಟೆ ಬಳ್ಳಾರಿ-ಜಿಲ್ಲೆ

◆

ಶ್ರೀದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

- ವಾಸುದೇವ. ಕೆ

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ :

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರು ವಚನಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿ, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನರ ಬಳಿ ತಂದರೆ ಈ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ದಾಸರವಾಙ್ಮಯದ ಉದಯವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶರಣರು ಶಿವ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂದರೆ ದಾಸರು ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂದರು. ಶರಣರದು ವಚನ ದಾಸರದು ಹಾಡು. ಎರಡರ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದೇ ಜನ,ಮನ, ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧೀಕರಣ, ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಕಾರ.

ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಡುಗಳ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿವೆ. ಹಾಡುಗಳು, ರಾಗ,ತಾಳ, ಪಲ್ಲವಿ, ಅನುಪಲ್ಲವಿ, ಹಾಗೂ ನುಡಿಗಳೆಂಬ ವಿಂಗಡಣೆಯ ಲಯಪ್ರಧಾನ ಕೃತಿಗಳು, ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗ ನಿವೇದನೆ, ಹರಿಲೀಲಾ ವಿನೋದಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಜ ವಿಮರ್ಶೆ ಹಾಗೂ ನೀತಿ ಬೋಧೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರಯ್ಯ, ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡವರು ಪುರಂದರದಾಸರು. ಇವರು ಹಿರಿಯ ಭಕ್ತರು, ಹಿರಿಯ ಹಾಡಗಾರರು. ಸಿರಿತನದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ತಿರುಕರಾದವರು. ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ವ್ಯಾಸರಾಯರಿಂದ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶ ಪಡೆದು ದಾಸರಾದರು. ಅವರ ಮುಂದಿನ ಜೀವನವೆಲ್ಲ ಹರಿಸಮರ್ಪಿತವಾಯಿತು.

ದಾಸರು ಭಾರತವೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ, ಮಾಡಿರಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ ಸ್ಥಾಯಿಗೆ ವಿವಿಧ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ಸಹಜಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದು ಹಾಡು ಕಟ್ಟಿರಬೇಕು. ನಕ್ಕುನಗಿಸುವ ವಿಡಂಬಕ ಹಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತರೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕೆಲವಂಗಗಳ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಂದರದಾಸರು ಹೇರಳವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಚಿರವಾದ ಬೆಸುಗೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದವರು.

ದಾಸರ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾವು ನೃತ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿರುವ ತಂಬೂರಿ, ಚಿಟಗಿ,ಕಾಲಲ್ಲಿ ಗೆಜ್ಜೆ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲವು ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟವುಗಳು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ನಾನಾ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದೆ.

1) "ತಾಳಬೇಕು ತಕ್ಕ ಮೇಳಬೇಕು ಶಾಂತ ವೇಳೆಬೇಕು ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬುವರಿಗೆ" ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

2) "ಕೋತಿ ಹಾಗೆ ಕುಣಿದಾಡಬೇಡ ರೀತಿ ಮಾರ್ಗವ ಹಿಡಿಯಲೋ ಮೂಢ"। ನೃತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಜೊತೆಗೆ ನಕ್ಕುನಗಿಸುವ ವಿಡಂಬಕ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣುಬಹುದು.

3) 'ಹರಿಕುಣಿದ ನಮ್ಮ ಹರಿಕುಣಿದ' ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಸ್ವತಃ ತಾವೇ ಕುಣಿದಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹರಿಯನ್ನೂ ಕುಣಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಜೊತೆಗೆ ಕೇಳುಗರನ್ನೂ ಕುಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನೃತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ.

4) ನೃತ್ಯಮಾಡುವವರಿಗೆ ಬುನಾದಿಯಾಗಿ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ "ಪೋಗದಿರಲೋ ರಂಗ ಬಾಗಿಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಭಾಗವತರು ಕಂಡರೆತ್ತಿ ಕೊಂಡೊಯ್ವರೋ" ನಂತರ "ಪಿಳ್ಳಂ ಗೋವಿಯ ಚೆಲ್ವಕೃಷ್ಣನ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಿರಿ" ಎನ್ನುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಮೀಪವಿರುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳು.

5) "ನೀನ್ಯಾಕೋ ನಿನ್ನ ಹಂಗ್ಯಾಕೋ ನಿನ್ನ ನಾಮದ ಬಲವೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕೋ" ಇಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿವಿಧ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಹರಿಯ ವಿವಿಧ ಅವತಾರಗಳನ್ನೂ ನೃತ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

6) “ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದಂತಿದೆ....... ಉಡಿದಾರ ಒಡ್ಯಾಣ ನಿಖಿಲಾಭರಣ । ಉಡುಗೆ ಪೀತಾಂಬರ ರವಿಶತ ಕಿರಣ। ಕಡಗ ನೂಪುರ ಗೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿತ್ತು ಚರಣ। ” ಎಂಬುವ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪರಿಕರಣಗಳನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಕಲ್ಪನೆ ದಾಸರಿಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾವು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

7) ಕೇಳನೋ ಹರಿ ತಾಳನೋ...... ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಸಂಪೂರ್ಣ ನೃತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಂಬೂರಿ, ಕೊಳಲು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಖಿಲ ವಾದ್ಯಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೂ ದಾಸರು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಾರುತ್ತಾರೆ.

8) ಕುಣಿದಾಡೊ ಕೃಷ್ಣ ಕುಣಿದಾಡೊ ।
ಫಣಿಯ ಮೆಟ್ಟಿ ಬಾಲವ ಪಿಡಿದು

ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ತಾಳಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಧಿತಧಿದಿತಾಂಗಿಣ, ಥಕಥಕ್ಕಧಿಮಿ, ಝಣಾಂ ಝಣಾ ಝಂ. ಕಿಟಿತಾಕಿಟಿಕಿಟಿ, ತಕ್ಕಿಟಿ, ತರಿಗಿಟ, ತಕ್ಕೀಟ ಧಿಮಿಕಿಟ, ಧಿಮಿಕಿಟ, ಪಂಚನಾಟಕ ಭೇದವ ವಾಚಿಸುತ್ತ ಉಡುಪಿಲಿ ನಿಂದನು ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಎಂಬುದಂತು ಸಂಪೂರ್ಣ ನೃತ್ಯದಗೀತೆ.

9) “ಹರಿಯ ಕುಣಿ ಎಂದು ಕುಣಿಸಿದರಯ್ಯ” ಎನ್ನುವ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿತದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಕುಣಿಸಿದ್ದು ಆ ಹರಿಯೇ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

10) “ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬಂದನೆ। ಗೋಪಮ್ಮ ಕೇಳೆ” ಎನ್ನೂವ ಕೀರ್ತನೆ ನೃತ್ಯಗಾರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ನೃತ್ಯದ ವೈಖರಿಯನ್ನೂ, ಶೈಲಿಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಲು ಸೂಕ್ತವಾದ ಕೀರ್ತನೆಯಾಗಿದೆ.

11) “ಕೊಳಲನೂದುತ್ತಾ ಬಂದ ನಮ್ಮ ಗೋಪಿಯ ಕಂದ” ಎಂಬಲ್ಲೇ ನೃತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಕಾಣಬಹುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಆಭರಣಗಳ ವರ್ಣನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಭರಣಗಳು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ ಅಲ್ಲವೇ.

12) “ನಲಿದಾಡೆ ಎನ್ನ ನಾಲಿಗೆ ಮೇಲೆ ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿ, ಕುಣಿದಾಡೆ ಎನ್ನನಾಲಿಗೆ ಮೇಲೆ। ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

13) ಆಡಿದನೋ ರಂಗ ಅದ್ಭುತದಿಂದಲಿ... ಫಳಿಫಳಿಸುತ್ತ ನಾಟ್ಯವ ನಾಡೆ ಕಾಲಲಂದುಗೆ ಗೆಜ್ಜೆ ಘಲುಘಲು ಘಲಿರೆನುತ ಎನ್ನೂವ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ವರ್ಣನೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

14) ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಟಗಳೆಲ್ಲ ಕಲಿತೆಯ್ಯ....ಹೆಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಣಿದಾಡುತಿರೆ..... ಎಂಬಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

15) ಕೃಷ್ಣ ಬಾರೊ ಕೃಷ್ಣ ಬಾರೋ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ನೀ ಬಾರಯ್ಯ। ಸಣ್ಣ ಹೆಜ್ಜೆಯನಿಟ್ಟು ಗೆಜ್ಜೆನಾದಗಳಿಂದ। ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯಿದೆ.

16) ಕಾಗದ ಬಂದಿದೆ ನಮ್ಮ ಕಮಲನಾಭನದು....

ಗೆಜ್ಜೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟೀರೆಂಬೋ ಕಾಗದ ಬಂದಿದೆ । ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಹರಿ ಎಂಬೋ ಕಾಗದ ಬಂದಿದೆ। ಲಜ್ಜೆಯಬಿಟ್ಟು ಕುಣಿಯಿರೆಂಬೋ ಕಾಗದ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುವಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ದಾಸರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂಬುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಇಡೀ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಾವು ಯಾವುದೇ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೋಡಿದಾಗಲು ಆ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ
“ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ ಅಂದರೆ ನೃತ್ಯ
ನೃತ್ಯ ಅಂದರೆ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ”

ದಾಸರಲ್ಲಿಯೇ ನಾವು ಮೊದಲಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ನೃತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಅಲ್ಲವೆ ?

◆

ವಾಸುದೇವ .ಕೆ
ಕನ್ನಡ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು
ಟಿ.ಬಿ. ಡ್ಯಾಂ.

◆

ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

- ಡಾ. ಎಂ. ನಾಗರಾಜ್

"ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರವೊಂದರ ಭ್ರೂಣ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯೊಂದರ ಉಗಮ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಂಭೋದಿಸುವ ವಿದ್ವಾಂಸನಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರೋಮಾಂಚನ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ" ಎಂಬ ಡಿ.ಆರ್.ನಾಗರಾಜರವರ ಮಾತಿನಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರವೊಂದರ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಾತ್ರ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದ್ದು, ಅಂದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಅನುಸಂಧಾನ ಆಯಾಕಾಲದ ಆಯಾ ಪರಿಸರದ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಂಭೋದಿಸುತ್ತದೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿ ಕತೆಯಧಾರೆಯಂತೆ ಮೂಡಿ ಆ ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದಾತ್ತ ಅಂಶಗಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಪುರಂದರಯುಗ" ಎನ್ನುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯಧಾರೆ ಹರಿದು ಬಂದಿದೆ. "ಪುರಂದರದಾಸರು ಹೇರಳವಾದ ಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಚಿರವಾದ ಬೆಸುಗೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು" ಎನ್ನುವ ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿಯವರ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದುವರೆದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕನ್ನಡ ಜನ, ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕನ್ನಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೂ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೊಡುಗೆ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದದ್ದು.

ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರಧಾನವಾದಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಭಗವಂತನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಎಲ್ಲರ ಗುರಿ ಅವನನ್ನು ಸೇರುವುದು, ಲೌಕಿಕ ಸುಖ ಆಕರ್ಷಣೆಗಳು ಜೀವಾತ್ಮವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ದೂರ ಇಡತ್ತವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸೇರುವುದು ಎಲ್ಲ ಜೀವಾತ್ಮಗಳ ಪರಮ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನ ವೇದಾಗಮ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವೇ ಎಲ್ಲವೂ ಆಗಿದೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ದಾಸರಾದ ಇವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಚೇತನದ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮಧ್ವಮತದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದಾಸರು ಅದರ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ, ಲೋಕಾನುಭವದ ಮೂಲಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಅನುಭಾವವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿ ದಾಸಪಂಥಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಡ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಬಲ್ಲ ಅಪೂರ್ವ ಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳಗನ್ನು ನೀಡುವ ಚೈತನ್ಯವೂ ಇದೆ. ಸಹನೆ, ಶಾಂತಿ, ವಿನಯದೊಂದಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ವಿಶಾಲತೆಯ ಗುಣದ ಸಂಕೇತ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

"ಏಕೆ ಚಿಂತಿಸುತಿದ್ದಿ ಕೋತಿ ಮನವೆ
ಲೋಕನಾಥನ ನೆನೆದು ಸುಖಿಯಾಗುಮನವೆ
ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಆಪತ್ತಿಗಾರು ಚಿಂತಿಸಿದವರು
ಕಟ್ಟಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಲಯಕೆಯಾರ ಚಿಂತೆ".

ದಾಸರ ಭಕ್ತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪರಶಕ್ತಿಯಾದ ಹರಿಯ ಪರವಶತೆಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಿಸುವ ಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಶಾಶ್ವತಸುಖ ಮಹತ್ವದೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದೆ. ದಾಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ "ಹುಚ್ಚುಹರಿಯಿತು ಎನಗೆ, ಅಚ್ಚುತನ ಧ್ಯಾನವೆಂಬೋ, ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚುತಲೆಗೇರಿ" ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ "ಹರಿ ನೀನೆಗತಿ, ಎಂದು ನೆರೆನಂಬಿದವನು ಮರೆತಿರುವದು ನ್ಯಾಯವೇ ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ "ತಾರಿಸೋ ಶ್ರೀಹರಿ ನಮ್ಮ ತಾರಿಸೋ" ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿರುವರು. ದೇವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಹಂಬಲಿಸಿದ ರೀತಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ

ಆಚರಣೆಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಠಿಣ ವ್ರತಗಳಾಗಲಿ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಆಚರಣೆಗಳಾಗಲಿ ಕಾಣದು ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಾದ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷ, ಧರ್ಮವು ಮಾನವನ ಸಮ್ಯಕ್ ಶೀಲಕ್ಕೆ. ಅರ್ಥವು ಅವನ ಆರ್ಥಿಕ ರಾಜಕೀಯ ನಾಗರಿಕ ಬದುಕಿಗೆ, ಕಾಮುವು ಅವನ ಲೈಂಗಿಕ ಜೀವನ ಇತರ ರಂಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ, ಮೋಕ್ಷವು ಬಿಡುಗಡೆಗೆ, ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಎಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ನಿಲುವಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

"ಧರ್ಮವೇ ಜಯವೆಂಬ ದಿವ್ಯಮಂತ್ರ
ಮರ್ಮವನರಿತು ಮಾಡಲುಬೇಕು ತಂತ್ರ" ಎಂದೂ
"ಧರ್ಮವೆಂಬ ಸಂಬಳವ ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರೋ" ಧನವಗಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಈ ಜನರಿಗೆ ಕಾಣಿಸದರೂದು ಎಂದು

"ಹೀಗಿರಬೇಕು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ
ಹೀಗೆ ಬರೆದಿರಲು ಪ್ರಾಚೀನದಲ್ಲಿ
ಆಡುವ ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಯಕಟ್ಟಿದರು
ಆಡಿ ಸಾಕೆಂದು ಮುರಿದು ಓಡಿದರು
ಸಂತೆಯು ನೆರೆಯಿತು ನಾನಾಪರಿ
ಪಾಂದಸ್ಥರು ಹೋದರು ತಂತಮ್ಮದಾರಿ
ಹಕ್ಕಿ ಬಂದಿತು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ
ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು ಆಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ
ವಸ್ತುಗಾರನು ವಸ್ತುಗೆಬಂದ
ಹೊತ್ತಾರೆಯೆದ್ದು ಹೊರಟು ಹೋದ"

ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಬಳಸಿದ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಮಾನವನ ಅಂತಿಮವಾದ ಮೋಕ್ಷದ ಕಲ್ಪನೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರವು ಎಷ್ಟು ಅಶಾಶ್ವತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಮಾನವನ ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಒಂದು ಸಾಧನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅತೀ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ವಿಷಯದ ವಿಚಾರಬಿಡು ವಿದಿತಕರ್ಮವ ಮಾಡು' "ಅರಿವು ಎಂಬ ಅರಿವೆಯ ಹಾಸಿ ಬುತ್ತಿಯ ಕಟ್ಟೋ" ಎಂದು ಪುರಂದರದಾಸರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲು ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿ ನಂತರ ಸಂತರಾದ, ದಾಸರಜೀವನ, ತ್ಯಾಗ-ಭೋಗಗಳೆರಡರ ಅನುಭವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸತ್ಯಶುದ್ಧವಾದ ಆಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ, ಮೂಡತ್ವವಾದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮೌಲ್ಯತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ,ಹೀನಕೃತ್ಯಗಳ ಪಾಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಾಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಜಗತ್ತು ಎಂಬುದು ಒಂದು ತೋರಿಕೆ ಅಥವಾ ಮಾಯೆ.ಮಾಯೆ ಎಂಬುದು ಭಾರತೀಯ ತಾತ್ವಿಕ ಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲೊಂದು ಮೂಲಭೂತವಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ಜಗತ್ತು ಹಂತ-ಹಂತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಜೀವ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಹುಟ್ಟನ್ನ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿ. ಅಂತವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮರುಹುಟ್ಟು ಇಲ್ಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತೇ ಬದುಕಿನ ನಿಜವಾದ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಗುರಿ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಡಿಗಲ್ಲು, ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ಪುಟಕಿಟ್ಟ ಚಿನ್ನದಂತೆ' ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜಯಿಸಬೇಕು
ಹೇಸಿಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಲೇಶ ಇಡದಹಾಗೆ"

ಎಂದು "ಕುರುಡುನಾಯಿ ತಾ ಸಂತೆಗೆ ಬಂದಂತೆ, ಅದು ಏತಕೆ ಬಂತು", ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಾಗರವನುತ್ತರಿಸುವಡೆ, ಕಂಸಾರಿ ನಾಮವೊಂದೆ ಸಾಕು ಮನವೆ ಎಂದೂ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಮಾಯೆಯನ್ನು, ನಶ್ವರದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೆಡಬೇಡ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ವೃಥಾ ಹಲವು ಚಿಂತೆಗಳ ಮಾಯೆಯೊಳಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅನುಗಾಲವು ಚಿಂತೆ ಜೀವಕ್ಕೆ
ತನ್ನ ಮನವು ಶ್ರೀರಂಗನೊಳ್ ಮೆಚ್ಚುವತನಕ
ಸತಿಯು ಇದ್ದರೆ ಚಿಂತೆ, ಸತಿ ಇಲ್ಲದ ಚಿಂತೆ
ಮತಿಹೀನ ಸತಿಯಾದರು ಚಿಂತೆಯು
ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಚಿಂತೆ, ಮಕ್ಕಳಾದರೂ ಚಿಂತೆ

ಹೀಗೆ ಈ ಜೀವನದ ಚಿಂತೆಯು ಮಾಯೆಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಮನವನ್ನು ಆವರಿಸಿ ನಿಜವಾದ ಪರಾತ್ಪರದ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮರೆಸಿದೆಂಬುದನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರು ತಮ್ಮ ಹಲವಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗುರು ಭಾರತೀಯ ಸರ್ವದರ್ಶನಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ತತ್ತ್ವ. ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಗುರುವಿನ ಗುಲಾಮಗಿರಿಗೆ ತಳ್ಳದೆ ದೀಪವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ದೀಪದಂತಿರುವ ಈ ಗುರುವು ಶಿಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಗುರುತ್ವವನ್ನು ತುಂಬುವುದರಿಂದ ಗುರುವನ್ನು ಒಂದು ಮೌಲ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವದರ್ಶನ. ಇಂಥ ಗುರುವಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನರಿತ ದಾಸರು ತಮ್ಮೊಂದು ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ.

"ಗುರುವಿನ ಗುಲಾಮನಾಗುವ ತನಕ, ದೊರೆಯದಣ್ಣ ಮುಕ್ತಿ, ಕೊರಳೊಳು ಮಾಲೆಯ ಧರಿಸಿದರಿಲ್ಲ, ಬೆರಳೊಳು ಜಪಮಣಿ ಎಣಿಸಿದರಿಲ್ಲ. ಮರುಳನಂತೆ ಶರೀರಕೆ ಬೂದಿಯ ಒರಸಿಕೊಂಡು ತಾ ತಿರುಗಿದರಿಲ್ಲ" ಹೀಗೆ ಗುರುವಿನ ಕಾರುಣ್ಯ ಪಡೆಯದೆ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರು ಭಾವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿದಿತ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧ ಬಸವನಂತಹ ಜಾತ್ಯಾತೀತ, ಮಾನವೀಯತೆಯ, ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೀರರಂತೆ ಮೆರೆದು ಮರೆಯಾಗದೆ ಮಾನವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿರುವುದು ಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕ ಸತ್ಯ. ಇಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಯಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಹನೀಯ ಸಂತ, ದಾಸರಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು.

ಸಂಪ್ರದಾಯ ಒಂದು ಕಾಲದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗುವುದು ಹಾಗೂ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಆಡಂಬರದ ಅಜಾಗರೂಕತೆಗೆ, ಮಾನವನ ಮನದ ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಪರಂಪರೆಯ ತಳಹದಿ ಹಾಕಿದವರು ಪುರಂದರದಾಸರು. ಪರಂಪರೆ ಅಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ನಿರಂತರವಾದದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದರೆ ಒಂದು ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನವೆಂಬುವುದು ನನ್ನ ಭಾವ. ಇವರ ಸಂಗೀತ ಸೇವೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದೆಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

◆

- ಡಾ. ಎಂ. ನಾಗರಾಜ್
ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು
ರಾಣಿಚನ್ನಮ್ಮ ಪ.ಪೂ.ಕಾಲೇಜು
ಹೊಸಪೇಟೆ.

◆

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಜ

- ಶಿವಕುಮಾರ. ಬ. ಜಮದಂಡಿ

ಕ್ರಿ.ಶ. 8 ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 16 ನೇ ಶತಮಾನದ ವರೆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಕರು ಸಂತರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿದರು. ಅಂತಹ ಮಹಾನ್ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ದಾಸವರೇಣ್ಯ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಒಬ್ಬರು.

ಮಾನವ ಸಂಘಜೀವಿ. ಮಾನವ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬದುಕುವುದು ಕಷ್ಟ ಮಾನವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಹ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುವ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಂದರರು ಈ ರೀತಿಯ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರು ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗಾಗಿ ಬಡವರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮುಡು ಪಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪದದಲ್ಲಿ ಮಾನವರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವಂತೆ

"ನೆಚ್ಚದಿರೀ ಭಾಗ್ಯ ಆರಿಗೂ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ। ನೆಚ್ಚದಿರೆಚ್ಚರಿಕೆ।
ಹೆಚ್ಚದೆ ಹಿಗ್ಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಲೋಕಕೆ। ಮೆಚ್ಚು ಕೇಳೆಚ್ಚರಿಕೆ।"

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಧನವಿದ್ದಾಗ ದಾನ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ನೆಂಟರಿಷ್ಟರೊಡನೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಡವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹಣದ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆ ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಹಿತ ತನಗೂ ಹಿತ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ "ಹರಿಕೊಟ್ಟಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಣಲಿಲ್ಲ। ಹರಿಕೊಡದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಬಿಡುವೆಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾಲ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಾಲ ತಪ್ಪಿದರೆ ಮಿತ್ರರೂ ಶತ್ರುಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬಂತೆ....

ಶಕ್ತನಾದರೆ ನೆಂಟರೆಲ್ಲರು ಹಿತರು।
ಅಶಕ್ತನಾದರೆ ವೈರಿಗಳು ಎಂದು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ದುರ್ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು ನೀವುಗಳು ಜಾಲಿಯ ಮರಗಳಂತೆ ಎಂಬ ನುಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜಾಲಿಯ ಮರದಂತೆ ಧರೆಯೊಳು ದುರ್ಜನರು।
ಜಾಲಿಯ ಮರದಂತೆ ಮೂಲಾಗ್ರ ಪರಿಯಂತ
ಮುಳ್ಳುಕೂಡಿಪ್ಪಂಥ ॥

ಬಿಸಿಲಲಿ ಬಳಲಿ ಬಂದವರಿಗೆ ನೆರಳಿಲ್ಲ।
ಹಸಿದು ಬಂದವರಿಗೆ ಹಣ್ಣೂ ಇಲ್ಲ।
ಕುಸುಮ ವಾಸನೆಯಿಲ್ಲ ಕೂಡಲು ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ।
ರಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾದವೂ ವಿಷದಂತೆ ಇರುತಿಹ॥

ಊರಹಂದಿಗೆ ಷಡ್ರಸಾನ್ನವಿಕ್ಕಲು।
ನಾರುವ ದುರ್ಗಂಧ ಬಿಡುವುದುಂಟೆ।
ಘೋರ ಪಾಪಿಗೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಹೇಳಿದರೆ।
ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮದ ಬಿಟ್ಟುಸುಜನನಾಗುವನೆ॥

ತನ್ನಿಂದ ಉಪಕಾರ ತಟುಕಾದರೂ ಇಲ್ಲ।
ಬಿನ್ನಾಣ ಮಾತಿಗೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲವೂ।
ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಹ ಕುನ್ನಿ ಮಾನವರಂತೆ।
ಇನ್ನಿವರ ಕಾರ್ಯವು ಪುರಂದರ ವಿಠಲ॥

ಈ ಮೇಲಿನ ಪದದಲ್ಲಿ ಜಾಲಿಯ ಮರಗಳಂತೆ ಬೆಳೆಯ ಬೇಡಿರೆಂದು ಉಪದೇಶವಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ದುರ್ಜನರನ್ನು, ಅವರು ಜಾಲಿಯ ಮರಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾಲಿಯ ಮರವು ಪರೋಪಕಾರಿಯಲ್ಲ ಬುಡದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕಡೆಯವರೆಗೆ ಮುಳ್ಳಗಳೇ ಮುಳ್ಳುಗಳು, ಅದರ ಹೂಗಳಾಗಲಿ, ಹಣ್ಣಾಗಲಿ, ಸುಗಂಧ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟಗಳಾಗಲಿ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ ದಣಿದು ಬರುವವರಿಗೆ ನೆರಳಾದರೂ

ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವನ ಆಗಿದೆ.ಅಂಥವರನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಸಮಯ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಪರಿಶ್ರಮ ಎರಡೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಊರಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವ ಹಂದಿಗೆ ಷಡ್ರಸಗಳ ಅಮೃತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಅದು ದುರ್ಗಂಧದತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಅದರ ಹುಟ್ಟುಗುಣ. ದುಷ್ಟರನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಬದಲು ಅವರ ಸಂಗದಿಂದ ದೂರ ಇರುವುದೇ ಲೇಸೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರೇ ರಚಿಸಿರುವ ಪದವೇ ಸಮಾಜದ ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಕೈಗನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ.

ಮನುಜನಾದ ಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು (ಪುರಂದರವಿಠಲ) ನೆನೆಯಬೇಕು. ಹಾಗೆ ನೆನೆಯದವನ ಬಾಳು ಹಾಳೇ ಸರಿ. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೆನೆಯದೇ ಯಾವುದೇ ವ್ರತ-ನಿಯಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಲಿ, ಸಾಧನೆಗಳನ್ನೇ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದೆ ದಾಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಒಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಹೇಳಿದರೂ ದಾಸರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದರೆ ಜನರು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರರೆಂಬ ಕೊರಗು ದಾಸರಿಗೆ.

ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಪದದಲ್ಲಿರುವ ಸಾರಾಂಶ ಹೀಗಿದೆ. ವೈಚಾರಿಕ ತತ್ವವನ್ನು, ಆಳವಾದ ಮತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಶೀಲವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಅದರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಜ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಳಗುವುದು ಹೆಣ್ಣು, ಹೊನ್ನುಮತ್ತು ಮಣ್ಣು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಂಚಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಂಬಬೇಡ, ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದ ಫಲವು ಇಂದು ನಿನಗೆ ಸುಖ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅಲ್ಲೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೋ ಎಂದು ಸೂಚನೆಯನ್ನಿತ್ತು, ಇಂದು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯದ ಕಾರ್ಯಗಳು, ದಾನ-ಧರ್ಮಗಳು ನಿನಗೆ ಮುಂದೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವವು ಅದು ನಿನಗೆ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಬುತ್ತಿ, ಅದನ್ನು ಮರೆಯದೇ ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡು ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿ, ಡಂಭಾಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡದೆ ಮನ ಒಪ್ಪಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾನವನ ಬಾಳು ಹಾವಿನ ಹೆಡೆಯ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ಕಪ್ಪೆಯಂತೆ ತೋರಿಕೆಗಾಗಿ ಅದು ನೆರಳಾಗಿ ಕಂಡರೂ, ಅದು ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಸಮಾನ. ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡದೆ, ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವನು ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವರ್ಗ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸ ಬಲ್ಲನು.

ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೋ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಜೀವನಿಗೆ (ಮಾನವ) ಜನನ ಮರಣಗಳು ಈ ಪ್ರವಾಸದ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬುತ್ತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವುದಲ್ಲವೇ? ಅದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಯಾಣ ಸುಖಕರವಾಗುವುದು, ಅದರಂತೆ ದಾಸರು ಎಂತಹ ಬುತ್ತಿಯು ಮಾನವಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ತಮ್ಮ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಬುತ್ತಿಯ ಕಟ್ಟೋ ಮನುಜ। ಬುತ್ತಿಯ ಕಟ್ಟೋ॥
ಬುತ್ತಿಯನು ಕಟ್ಟಿದರೆ ಎತ್ತಲಾದರೂ ಉಣಬಹುದು॥
ಧರ್ಮವೆಂಬ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ। ನಿರ್ಮಲದ ಗಂಗೆ ತುಂಬಿ।
ಸುಮ್ಮಾನುದುರಿಯ ಹಚ್ಚಿ। ಒಮ್ಮಾನಕ್ಕ್ಯನ್ನ ಬಾಗಿ॥
ಅರಿವು ಎಂಬ ಅರಿವೆಹಾಸಿ। ಹಾರವಿ ಹಾಲ ಮೊಸರು ತಿಳಿದು
ಪರಮ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದಲಿ ಶ್ರೀ ಹರಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವೆಂದು॥
ಕರ್ತೃ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ। ತತ್ತ್ವವೆಂಬ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು।
ಹತ್ತಿರ ತಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು। ನಿತ್ಯ ಉಂಡು ತೃಪ್ತಿಪಡಿರೋ॥

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪುರಂದರದಾಸರು ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಬುತ್ತಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಮಡಕೆ, ಉರಿ, ಅಕ್ಕಿ, ನೀರು, ಅರಿವೆ, ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂತಹವುಗಳನ್ನೇ ದಾಸರು ಧರ್ಮವೆಂಬ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿ ಜ್ಞಾನದ ಉರಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿರಿ. ಒಂದೇ ಮನದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ತೊಳೆದು ಅನ್ನಮಾಡಿ,

ಡಂಭಾಚಾರದ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಬಸಿದರೆ ಅನ್ನ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಎಂಬ ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹರವಿ, ವೈರಾಗ್ಯವೆಂಬ ಹಾಲು, ಮೊಸರನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ. ಅವನನ್ನು ದ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಬಾಯಿ ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತಾ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಊಟ ಮಾಡಿ ಸಂತೃಪ್ತಪಡಿರಿ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಬುತ್ತಿ ಹಳಸದು, ಕೆಡದು ಜನ್ಮ-ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾನವನ ಪಯಣವು ಸದಾಇದ್ದದ್ದೇ ಆ ಪಯಣದ ದಾರಿಯನ್ನು ಆತ ಸವೆಸಬೇಕು.

ಮಾನವ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ತಾಳಿ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬರಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಪರಿಸರವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಿಸರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿದಂತೆಲ್ಲ ಮನುಜ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ನಡೆಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಮಾನವ ಜನ್ಮ ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವ ಹೇಗಾಗಿದೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿದರೂ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾನವ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಯಬಲ್ಲ, ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬಂದರೆ ಅಂತಹವುಗಳನ್ನು ಎದೆಗುಂದದೆ ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸ, ಆತ್ಮ ಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ ಎದುರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸುಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಪುರಂದರರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ನನಗೆ ಏನೇನು ಬೇಡ ಅಪಮಾನವಾದರೆ ಆಗಲಿ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ನಾಮ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳು ಬರದೇ ಇರಲೆಂದು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.ಎಷ್ಟು ಪುಣ್ಯಫಲ ಪ್ರದದಿಂದ ಮನುಜನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಜನ್ಮವನ್ನು ಜೀವನದುದ್ಧಕ್ಕೂ ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾನವರಿಗೆ ಕಿವಿಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

◆

ಶಿವಕುಮಾರ.ಬ.ಜಮದಂಡಿ

ಶಿವಕುಮಾರ ನಿಲಯ,

ಬಾಲಾಜಿ ಬಡಾವಣೆ

ಬಳ್ಳಾರಿ ರಸ್ತೆ, ಹೊಸಪೇಟೆ-583 201

◆

ಪೂತಾತ್ಮ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪುಣ್ಯಸ್ಮರಣೆ
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ
ಜನವರಿ 14,1964 ರ ಸ್ಮರಣೆ ಗ್ರಂಥದಿಂದ
ಆಯ್ದ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಲೇಖನಗಳು

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರೂ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವೂ

- ದಿವಂಗತ ಎಂ.ಗೋವಿಂದ ಪೈ

ದೇವರು ಸಗುಣನೊ ನಿರ್ಗುಣನೊ ? ಸಾಕಾರನ್ನೊ ನಿರಾಕಾರನೊ ? ಎಂಬ ಆ ಮಹಾ ಜಟಿಲವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಿಂದ ತೊಡಗಿ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ನಿಷ್ಕರ್ಷ ಮಾತ್ರ ಈವರೆಗೆ ಆಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆಗುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಆ ಕುರಿತು ಉದ್ದವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತೋರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಗುಣವೂ ಸಾಕಾರವೂ ಆದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ದೇವರು ವೈಯಕ್ತಿಕನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅಂದರೆ ಸಗುಣನೂ ಸಾಕಾರನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ತುಲಸೀದಾಸನ (ರಾಮಾಯಣದ) ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ-

ಸಗುನಹಿಂ ಅಗನುಹಿಂ ನಹಿಂ ಕಛು ಭೇದಾ ।
ಗಾವಹಿಂ ಮುನಿಪುರಾನ ಬುಧ ವೇದಾ ।
ಅಗುನ ಅರೂಪ ಅಲಖ ಅಜ ಜೋ ಈ ।
ಭಗತ ಪ್ರೇಮ ಬಸ ಸಗುನ ಸೊ ಹೋ ಈ ।
ಜೋ ಗುನರಹಿತ ಸಗುನ ಸೊ ಇ ಕೈ ಸೇ ।
ಜಲು ಹಿಮ ಉಪಲ ಬಿಲಗ ನಹಿಂ ಜೈ ಸೇ ॥

ಅಂದರೆ ದೇವರ ಸಗುಣತೆಗೂ ನಿರ್ಗುಣತೆಗೂ ಏನೂ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ಮುನಿಗಳೂ ಪ್ರಾಚೀನ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ವೇದಗಳೂ ಹೇಳುತ್ತವೆ ; ಯಾವುದು ನಿರ್ಗುಣವೂ ನಿರಾಕಾರವೂ ಅಚಿಂತನೀಯವೂ ಅನಾದಿಯೂ ಆಗಿದೆಯೊ, ಅದೇ ತತ್ತ್ವ ಭಕ್ತರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿ ಸಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಹೇಗೆಂದರೆ ನೀರೂ ಮಂಜಿನ ಗಡ್ಡೆಯೂ ಏನೂ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವಂತೆ. ಆ ಸಗುಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯೇ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಎನಿಸಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವೂ ಗೀತೆಗೂ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂದಿನಿಂದ, ಪ್ರಾಯಶಃ ವೇದಕಾಲದಿಂದಲೋ ಏನೋ, ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಇದ್ದಿತಾದರೂ, ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅದು ದೃಢವಾಗಿ ಬೇರನ್ನು ಊರಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪದಿಂದ ಸರ್ವತ್ರ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡುದಾದರೆ, ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಜೀವತ್ಮನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ, ಅತ ಏವ ಜೀವಾತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೨೩೮-೧೩೧೮) ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದಂದಿ ನಿಂದ. ಆ ತತ್ತ್ವದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದಲೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರ ಕೂಟ ಹುಟ್ಟಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆ ಆಚಾರ್ಯರ ಕಾಲದಿಂದಲೆ ಅದು ಬೆಳೆದು ನಾಡೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತು. ಆ ಹರಿದಾಸರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದರೆ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಅವರು ಉಡುಪಿಯ ಅಷ್ಟಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸೋದೆಮಠದ ಶ್ರೀ ವಾದಿರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಯವರ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೮೦-೧೬೦೧) ಸಮಕಾಲೀನರು. ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ನಾರದನ ಅವತಾರವೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

ಅವರು ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕದ ೧೪೦೨ ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೮೦ ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಶಾರ್ವರಿ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಪಂಢರಪುರದ ಬಳಿಯ ಪುರಂದರಗಡ ಎಂಬಲ್ಲೇನೋ ವರದಪ್ಪನಾಯಕನೆಂಬ ಸ್ಮಾರ್ತದೇಶಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದರಂತೆ. ಅವರ ತೊಟ್ಟಿಲ ಹೆಸರು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನಂತೆ ಅವರು ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಚಿನಿವಾರನಂತೆ. ಗುಣದಲ್ಲಿ ಮಹಾಜಿಪುಣನಂತೆ. ಎಂದೋ ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳ ಸುಕೃತದಿಂದ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾದೊಂದು ಪರಿವರ್ತನವಾಯಿತಂತೆ. ಆ ಕಥೆ ಹೀಗಿದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಇವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಅವರ ಮಳಿಗೆಗೆ ದಿನಂಪ್ರತಿ ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಬಂದು, ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಮುಂಜಿ, ಏನಾದರೂ ದೇಶಾವರ ಕೊಡಿರೆಂದು ಬೇಡುತ್ತಲಿದ್ದರೆ, 'ನಾಳೆ ನೋಡೋಣ, ನಾಳೆ ನೋಡೋಣ' ಎಂದು ಆತನ ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಇವರು ಒಂದೊಂದೇ ದಿನಕ್ಕೆ

ಮುಂದೆ ತಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಹುಡುಗಾಟಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಬೇಸತ್ತು, ನಾಯಕನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಾಸಾದರೂ ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲದ ಆ ದಯಾವಂತೆ, ಆತನ ಕಡುಬಡತನಕ್ಕೂ ಅಂಗಲಾಚಿಕೆಗೂ ಮನಮರುಗಿ ತನ್ನ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನತ್ತನ್ನು ಕಳಚಿ ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳಂತೆ. ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ,'ಇಗೋ ಇದನ್ನು ಇಸಕೊಂಡಾದರೂ ನನಗೆ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವಿರಾ' ? ಎಂದು ಆತನೊಡನೆ ಕೇಳಿದನು. ಆಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ನತ್ತೆಂದು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಆ ನಾಯಕನು ಅವನನ್ನು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ತಾನು ಬೇಗ ಬಂದೆನೆಂದು ಆ ನತ್ತನ್ನು ಅಂಗಿಯ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ ನೋಡಲೇನು ? ಆಕೆಯ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ನತ್ತಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲಿದೆ ? ಎಂದರೆ ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿದೆ, ಇಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ನೆವ ಹೇಳಿ ಹುಡುಕಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನತ್ತನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೆಟ್ಟ ಮಿಸುಕೆನೆಂದು ಆತನು ಕಡಾಸನಹಾಕಿ ಕೂತನಂತೆ. ಇನ್ನಾದರೆ ತನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಬಂತೆಂದು ಆಕೆ ತತ್ತರಿಸಿ, ಬೇರೆ ಹಂಚಿಕೆ ತೋರದೆ, ವಿಷವನ್ನು ಅರೆದು ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ಎರೆದು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಾಗ ಆ ನತ್ತು ಆವಿಷದಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅದನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಂದು ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳಂತೆ. ಆಗ್ಗೆ ಆತನು ತನ್ನ ಅಂಗಿಯ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಕಯ್ಯಿಕ್ಕಿದರೆ, ನತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾಯಿತೊ? ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು, ಹೀಗೆ ಎರಡು ನತ್ತುಗಳು ಇದ್ದುವೊ? ಎಂದು ನೇರಾಗಿ ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ಬಾರದು. ಹೇಗೂ ಆ ನತ್ತನ್ನುಕೊಂಡು ಆತನು ಮಳಿಗೆಗೆ ಬಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಲ್ಲ. ಒಡನೆಯೇ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕರಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿ, ತನ್ನನ್ನು ಬೇಡಬಂದವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದೇವರುತಾನೆ ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಂಟಾಗಿ, ಆತನು ಹೆಗಲಿಗೆ ಜೋಳಿಗೆಯನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುತ್ತ, ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಅವತಾರವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯ ಸೋಸಲೆಯ ವ್ಯಾಸರಾಯ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ದಾಸಕೂಟದ ಒಂದು ಉಜ್ಜ್ವಲವಾದ ರತ್ನದಂತಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿಗೆ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೪೭-೧೫೪೦) ಹೋಗಿ, ಅವರ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪುರಂದರದಾಸ ಎಂದಾಗಿ, ಸಮಗ್ರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡಿ, ಆಗ್ಗೆ ಉಡುಪಿಗೂ ಬಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಳೆದು, ೪|| ಲಕ್ಷ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಶಾ.ಶ.೧೪೮೬ ನೆಯ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಪುಷ್ಯ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಅಂದರೆ ೧೫೬೫ ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಜನವರಿ ೧ ನೆಯ ತಾರೀಕು ಸೋಮವಾರ (ತಾಳಿಕೋಟೆಯ ಕಾಳಗದ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳ ಮುಂಚೆ) ತಮ್ಮ ವಯಸ್ಸಿನ ೮೪ ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅವರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಎಂದು ಅಂಕತವಿದೆ. ಅವರ ೪ ಮಗಂದಿರೂ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳೂ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಭೃತ್ಯನೂ ಅವರಂತೆಯೇ ಭಕ್ತಿಪರವಾದ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮಗಂದಿರ ಅಂಕಿತ (೧) ವರದ ಪುರಂದರ, (೨) ಗುರು ಪುರಂದರ ವಿಠಲ, (೩) ಮಧ್ವಪತಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ, ಮತ್ತು (೪) ಅಭಿನವ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಎಂದೂ, ಮಗಳ ಅಂಕಿತ ತಂದೆ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ,ಎಂದೂ, ಹೆಂಡತಿಯದು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಎಂದೂ, ಭೃತ್ಯನದು ಒಡೆಯ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಎಂದೂ ಇವೆ. ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಕೆಲವು ಜ್ಞಾನಪರವಾಗಿ ಇವೆಯಾದರೂ, ಬಹುತರವಾಗಿ ಅವು ಭಕ್ತಿ ಪರವಾಗಿವೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕಂತೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ದಾರಿಗಳು ಎರಡಿವೆ: ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ. ಅವಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ, ಅಂದರೆ ನಿರ್ಗುಣನಾದ, ನಿರಾಕಾರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನೆ, ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವಾದರೆ ಸಗುಣನೂ ಸಾಕಾರನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆರಾಧನೆ. ಇವೆರಡೂ ಹಾದಿಗಳು ಅದೊಬ್ಬನೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಸೇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನಿರ್ಗುಣೋಪಾಸನೆ ತೀರ ಕ್ಲಿಷ್ಟತರ, ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ, ಅತ ಏವ ಅದು ಸಾವಿರದಲ್ಲೋ ಲಕ್ಷದಲ್ಲೋ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರಿಗಲ್ಲದೆ ಮಂದಿಗಲ್ಲ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೇ ಗೀತೆಯ

ಭಕ್ತಿಯೋಗಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ-(XXI.೫)
ಕ್ಲೇಶೋದಿಕತರಸ್ತೇಷಾಮವ್ಯಕ್ತಾಸಕ್ತ ಚೇತಸಾಮ್ ।
ಅವ್ಯಕ್ತಾಹಿ ಗತಿರ್ದುಃಖಂ ದೇಹವದ್ಭಿರವಾಪ್ಯತೇ॥

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವಾದರೆ ತೀರ ಸುಕರ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು- ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾರು ? ಸಾಕಾರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು- ಅಂಥಾ ಭಕ್ತನೇ ತಮಗೆ ಪ್ರಿಯತಮನೆಂದು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ (ಗೀತೆ, (XXI.೧೪)

ಮಯ್ಯರ್ಪಿತ ಮನೋಬುದ್ಧಿರ್ಯೋ ಮೇ ಭಕ್ತಃ ಸಮೇ ಪ್ರಿಯಃ॥

ಇಂಥಾ ಭಕ್ತಿ ಎಂದರೆ, ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯವಾದ ಪ್ರೇಮ, ನಿಷ್ಕೇವಲವಾದ ಪ್ರೀತಿ. ಅದನ್ನು ಗೀತೆಗಿಂತಲೂ ವಿವರವಾಗಿಯೂ ವಿಶದವಾಗಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವ ನಾರದನ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ

ಸಾ ತ್ವಸ್ಮಿನ್ ಪರಮಪ್ರೇಮರೂಪಾ ।೨॥
ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಿಕವಾದ ಪ್ರೇಮವೇ ಭಕ್ತಿ ಎಂದಿದೆ. ಭಕ್ತಿ ಹೇಗಿದೆ ಎಂದು ಆ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ-
ತಸ್ಮಿನ್ನನನ್ಯತಾ ।೯॥
ಯಥಾ ವ್ರಜಗೋಪಿಕಾನಾಮ್ ।೨೧॥
ಮೂಕಾಸ್ವಾದನವತ್ ।೨೨॥
ಅನಿರ್ವಚನೀಯಂ ಪ್ರೇಮಸ್ವರೂಪಮ್।೫೧॥

ಅಂದರೆ ಭಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ವೃಂದಾವನದ ಗೋಪಿಯರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪ್ರೇಮದಂತೆ ಅನನ್ಯ; ಮೂಕನು ತಾನು ಉಂಡುದರ ರುಚಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾರದಂತೆ ಆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಳವಲ್ಲ ಎಂದಿದೆ. ಅತಏವ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಗುಣೋಪಾಸನೆಯೇ ಮೂಲನಿಷ್ಠೆ.

ಸಾನಕಾಮಯಮಾನ ನಿರೋಧರೂಪತ್ವಾತ್ ।೭॥

ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ತಿ ತಡೆಗಟ್ಟುವುದರಿಂದ, ಅದು ದೇವರನ್ನೇ ವಿನಾ ಮತ್ತೇನನ್ನೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾರಣ ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಮತ್ತೂ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ತನಗೆ ನೀಡೆಂದು ಬೇಡುವನಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು ಜನ್ಮಜನ್ಮದಲ್ಲೂ ನಿನ್ನನ ಭಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಇರಿಸು ಎಂದೇ ಅವನ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲದೆ ತನ್ನನ್ನು ಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು ಎಂದಲ್ಲ. ನಾರದನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಆ ಭಕ್ತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಎಷ್ಟೆಂದರೆ-

ಸಾತು ಕರ್ಮಜ್ಞಾನ ಯೋಗೇಭ್ಯಃಪರತರಾ ।೨೫॥

ಅಂದರೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ, ಯೋಗಮಾರ್ಗ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಮೇಲು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮತ್ತೂ ಅದೆಷ್ಟು ಸುಲಭವೆಂದರೆ,

ಅನ್ಯಸ್ಮಾತ್ ಸೌಲಭ್ಯಂ ಭಕ್ತೌ ।೫೮॥

ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುವ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭವೂ ಆಗಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ

ಯತಸ್ತದೀಯೊಃ ।೭೩॥

ಅಂದರೆ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಭಗವಂತನವರೇ, ಭಗವಂತನ ಬಳಗವೇ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ,

ತಸ್ಮಿಂಸ್ತಜ್ಜನೇ ಭೇದಾಭಾವಾತ್ ।೪೧॥

ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನಿಗೂ ಆತನ ಜನರಾದ ಭಕ್ತರಿಗೂ ಏನೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ.

ಇತರ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಕಥೆ ಹೇಗೂ ಇರಲಿ, ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಾದರೋ ಕಾಲೂರಿದ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಕೊನೆಗಾಲದವರೆಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆತನಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಸೋತಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆತನೊಂದಿಗೆ ತಾನೂ ತಳುವುತ್ತಾನೆ, ತಂಗುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ನಡೆವಲ್ಲಿ ಆತನೊಡನೆ ತಾನೂ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಆತನನ್ನು ಕೊನೆಯತನಕ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕಾರಣವೇ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ, ಯೋಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೇರಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಉಳ್ಳಪ್ರೀತಿ ಎಂದರೆ ತಾಯಿಗೆ ತನ್ನ ಬೆಳೆದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ

ಇರುವ ಪ್ರೀತಿಯಂತೆ, ಆದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ದ್ವಾರಾ ಸೇರಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಾದರೋ ಆತನ ಪ್ರೀತಿ ಎಂದರೆ ತಾಯಿಗೆ ತನ್ನ ಮೊಲೆಗೂಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಮತೆಯಂತೆ; ಅವರನ್ನು ಆತನು ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಯಾದರೂ ಬಿಟ್ಟಿರಲೊಲ್ಲನು. ಈ ಕಾರಣವೇ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಲುಳ್ಳ ಎಲ್ಲಾ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ದಾರಿಯೇ ಮೇಲೆಂದು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಲಕ್ಕೆ 'ಕಾಯೇನವಾಚಾ ಮನಸೇಂದ್ರಿಯೈರ್ವಾ' ಶರೀರದಿಂದಾಗಲಿ ಮಾತಿನಿಂದಾಗಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತಿಸಾರಿಯೂ ದೇವರೊಂದಿಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ತೀವಿದ ತುಂಬು ಹೃದಯದಿಂದ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಿರುವುದೇ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಸಹಜವಾಗಿ ಸ್ವಯಮೇವ ನಾಚಿ ಕ್ರಮೇಣ ಪಾಪಕರ್ಮದಿಂದ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತದೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪಾಪದಿಂದ ಬರಿದಾಗುವ ಆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೇವರು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ಎರಡನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆ. ಹೀಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದುವರಿದು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಪಾತಕಿಕ ಇದ್ದಾತನು ಭಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ; ದೇವರಿಂದ ಅಗಲಿಹೋದವನು ದೇವರ ಬಗಲಾಗೆ ಆಗುತ್ತಾನೆ; ಪಾಪಜೀವಯಾಗಿದ್ದವನು ಪುಣ್ಯಜೀವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ಕೆಲವು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆವಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಕೃಪೆ ನಿಶ್ಚಯವೂ ಆವಶ್ಯಕವೇ ಆದರೂ, ಮನುಷ್ಯಪ್ರಯತ್ನ, ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತೂ ಆವಶ್ಯಕ. ಆಮೇಲಾದರೆ ಆತನಿಗೆ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಬಿಟ್ಟ ಆಮೆಯಂತೆ ಗುರಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಂದುವನು.

ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಯೋಗಿಗಳೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಸಾಧಿಸಲಿ. ಆದರೆ

ಪಾಪೋಹಂ ಪಾಪಕರ್ಮಾಹಂ ಪಾಪಾತ್ಮಾ ಪಾಪ ಸಂಭವಃ।

ಪಾಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಾದ, ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡದಿರಲಾರದ ಸಂಸಾರಿಗಳಾದ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದುದಾದರೊ ಆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವೂ ಅಲ್ಲ.

ತ್ರಾಹಿ ಮಾಂ ಕೃಪಯಾ ಕೃಷ್ಣ ಶರಣಾಗತವತ್ಸಲ।
ಅನ್ಯಥಾ ಶರಣಂ ನಾಸ್ತಿ ತ್ವಮೇವ ಶರಣಂ ಮಮ।
ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರುಣ್ಯಭಾವೇನ ರಕ್ಷ ರಕ್ಷ ಜನಾರ್ದನ॥

ಎಂಬ ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವೇ. ಆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವಾದರೋ ನಾರದನ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ, ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಸುಲಭ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ,

ತ್ರಿಸತ್ಯಸ್ಯ ಭಕ್ತಿರೇವ ಗರೀಯಸೀ ಭಕ್ತಿರೇವ ಗರೀಯಸೀ ।೮೧॥

ಅಂದರೆ ವರ್ತಮಾನ, ಭೂತ, ಭವಿಷ್ಯತ್ತೆಂಬ ಈ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೂಪನಾಗಿರುವ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಕ್ತಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಭಕ್ತಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಯೋಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಕ್ತಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಭಕ್ತಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಆ ಕಾರಣವೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯ ಭಕ್ತಿಯೋಗಾಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ(XII.೨೦) ಆ ಕುರಿತ ತನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು 'ಧರ್ಮಾಮೃತ' ಎಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಯ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವರು ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರಲೂ ಬೇಕು, ಕೊನೆಗೆ ಆತನನ್ನು ಸೇರಲೂ ಬೇಕು, ಆ ಅಮೃತದಲ್ಲಿ ತಾವೂ ಅಮೃತವಾಗಬೇಕು.

ನಾರದನ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ೧೧ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ :

ಗುಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾಸಕ್ತಿ ರೂಪಾಸಕ್ತಿ ಪೂಜಾಸಕ್ತಿ.
ಸ್ಮರಣಾಸಕ್ತಿ ದಾಸ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಸಖ್ಯಾಸಕ್ತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾಸಕ್ತಿ
ಕಾಂತಾಸಕ್ತಿ ಆತ್ಮನಿವೇದನಾಸಕ್ತಿ ತನ್ಮಯಾಸಕ್ತಿ
ಪರಮ ವಿರಹಾಸಕ್ತಿರೂಪಾ ಏಕಧಾಪ್ಯೇ
ಕಾದಶಧಾ ಭವತಿ ।೮೨॥

ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಧಾ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ.

(೧) ಗುಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಗುಣಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಿ-

ನಾರಾಯಣ ನಿಮ್ಮ ನಾಮದ ಸ್ಮರಣೆಯು
ಸಾರಾಮೃತ ಎನ್ನ ನಾಲಿಗ್ಗೆ ಬರಲಿ ॥ಪ॥
ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟದಲ್ಲಿರಲಿ
ಎಷ್ಟಾದರೆ ಮತಿಗೆಟ್ಟಿರಲಿ।
ಕೃಷ್ಣಾ ಕೃಷ್ಣಾ ಎಂದು ಶಿಷ್ಯರು ಪೇಳುವ
ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರ ಮಹಾಮಂತ್ರದ ನಾಮದ ॥೪॥

(೨) ರೂಪಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಆರಾಧಿಸಿ, ಆ ದೇವತೆಯ ರೂಪವನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುವಿಕೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ-

ಕ) ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ನಿಂತಿದಂತಿದೆ ॥ಪ॥
ಖ) ಕಂಡೆನಾ ಕನಸಿನಲಿ ಗೋವಿಂದನ ॥ಪ॥
ಗ) ಧನ್ಯನಾದೆ ನಾನೀ ಜಗದೊಳು।
ಪನ್ನಗಶಯನನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೆ ಕಂಡು ॥ಪ॥

(೩) ಪೂಜಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ಆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಎಡೆ ಬಿಡದೆ ಪೂಜಿಸುವಿಕೆ. ಇಗೊಳ್ಳಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆ-

ಎಂದೆಂದು ನಿನ್ನ ಪಾದವೆ ಗತಿ ಎನಗೆ ಗೋ
ವಿಂದ ಬಾರಯ್ಯ ಎನ್ನ ಹೃದಯ ಮಂದಿರಕೆ ॥ಪ॥

(೪) ಸ್ಮರಣಾಸಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಆ ದೇವತೆಯ ನಾಮವನ್ನೇ ಸ್ಮರಣೆಮಾಡುವಿಕೆ. ಇಗೊಳ್ಳಿ ಈ ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಹಾಡು-

ಕ) ಸ್ಮರಣೆ ಒಂದೇ ಸಾಲದೆ ಗೋವಿಂದನ
ನಾಮ ಒಂದೇ ಸಾಲದೆ ॥ಪ॥
ಖ) ನೀನ್ಯಾಕೋ ನಿನ್ನ ಹಂಗ್ಯಾಕೋ ।
ನಿನ್ನ ನಾಮದ ಬಲವೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕೊ ॥ಪ॥

(೫) ದಾಸ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಒಡೆಯ, ತಾನು ಆತನ ಅಡಿಯಾಳು, ಆತನ ತೊತ್ತು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವಿಕೆ. ಉದಾ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳು-

(ಕ) ದಾಸನ್ನ ಮಾಡಿಕೊ ಎನ್ನ, ಸ್ವಾಮಿ
ಸಾಸಿರ ನಾಮದ ವೆಂಕಟರಮಣ ॥ಪ॥
(ಖ) ದಾಸನೆಂತಾಗುವೆನು ಧರೆಯೊಳಗೆ ನಾನು
ವಾಸುದೇವನಲ್ಲಿ ಲೇಶಭಕುತಿ ಕಾಣೆ ॥ಪ॥

(೬) ಸಖ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನು, ತನ್ನ ಸಮಾನನು, ತನ್ನ ಒಡನಾಡಿ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವಿಕೆ. ನೋಡಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು-

(ಕ) ನಡೆದು ಬಾ ನಾಲ್ವರೆಡೆಗೆನ್ನಯ್ಯನೆ, ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ
ತೊಡಕ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಂಬೆನೊ ತೋಯಜಾಕ್ಷ ॥ಪ॥
(ಖ) ಎನಗೂ ಆಣೆ ರಂಗ ನಿನಗೂ ಆಣೆ।
ಎನಗೂ ನಿನಗೂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಭಕ್ತರಾಣೆ ॥ಪ॥
(ಗ) ಯಾಕೆನ್ನ ನೀರಾಜ್ಯಕೆಳತಂದಿ ಹರಿಯೇ ।
ಸಾಕಲಾರದೆ ಎನ್ನ ಯಾಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದಿ॥ಪ॥

(೭) ವಾತ್ಸಲ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ದೇವರೊಡನೆ ತಾಯಿ ಮಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ತಂದೆ-ಮಗುವಂತೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಅಥವಾ ತಾನು ದೇವರ ಮಗುವೆಂದಾಗಲಿ, ದೇವರು ತನ್ನ ಮಗುವೆಂದಾಗಲಿ ಭಾವಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವಿಕೆ. ಇಗೊಳ್ಳಿ ಪುರಂದರದಾಸರ-

(ಕ) ಎಂದಪ್ಪಿಕೊಂಬೆ ರಂಗಯ್ಯನ ॥ಪ॥
ಎಂದಪ್ಪಿಕೊಂಬೆ ನಾನೆಂದು ಮುದ್ದಾಡುವೆ।
ಎಂದಿಗೆ ಸವಿಮಾತು ಕೇಳಿ ನಾ ತಣಿವೆ॥ಅನು॥
(ಖ) ಕೂಸನು ಕಂಡಿರಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಲ್ಲ
ಕೂಸನು ಕಂಡಿರಾ ॥ಪ॥
ಸಾಸಿರ ನಾಮದ ಶತಕೋಟಿ ತೇಜದ
ಸೂಸುವ ಸುಖಮಯ ಜ್ಞಾನದ ಕೂಸು ॥ಅನು॥

(೮) ಕಾಂತಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ತಾನು ಸತಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪತಿ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುವಿಕೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮಧುರಭಾವ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ: ಪುರಂದರದಾಸರ-

(ಕ) ಸದ್ದು ಮಾಡಲು ಬೇಡವೂ ನಿನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ
ಬಿದ್ದು ನಾಬೇಡಿಕೊಂಬೆ
ನಿದ್ದೆಗೆಯ್ಯುವರೆಲ್ಲಾ ಎದ್ದರೆ ನೀನು ಬಂ
ದಿದ್ದುದು ಕಂಡರೇನೆಂಬುವರೋ ರಂಗಾ॥ಅನು॥

(ಖ) ಇದೇ ಸಮಯ ರಂಗ ಬಾರೆಲೋ।
ಇದೇ ಸಮಯ ಕೃಷ್ಣ ಬಾರೆಲೊ ॥ಪ॥
(ಗ) ಬಾರೋ ನೀ ಎನ್ನ ಹೃದಯಮಂದಿರಕೆ ತಡಮಾಡುವುದ್ಯಾಕೆ।
ಮಾರಜನಕ ಹರಿ ನಿನ್ನಗ್ಗಳಿಕೆ ಸ್ಮರಿಸುವೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕೆ ॥ಪ॥

(೯) ಆತ್ಮನಿವೇದನಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಡುವಿಕೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಣಭಾವವೆಂದೂ ಎನ್ನುವುದುಂಟು. ಉದಾ: ಪುರಂದರದಾಸರ-

ನಾನ್ಯಾಕೆ ಬಡವನು ನಾನ್ಯಾಕೆ ಪರದೇಶಿ
ಶ್ರೀ ನಿಧೇ ಹರಿ ಎನಗೆ ನೀನಿರುವ ತನಕ ॥ಪ॥
ಮುದ್ದು ಸಿರಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ನಿನ್ನಡಿಮೇಲೆ
ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಿರುವೆನಗೆ ಯಾತರದು ಭಯವು ॥೨॥

(೧೦) ತನ್ಮಯಾಸಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗುವಿಕೆ, ವಿಲೀನನಾಗುವಿಕೆ. ನೋಡಿ ಪುರಂದರದಾಸರ-

(ಕ) ಬದುಕಿದೆನು ಬದುಕಿದೆನು ಭವ ಹಿಂಗಿತು।
ಪದುಮನಾಭನ ಪಾದದೊಲುಮೆ ಎನಗಾಯ್ತು ॥ಪ॥
(ಖ) ಯಾರು ಒಲಿದರೇನು ನಮಗಿನ್ಯಾರು ಮುನಿದರೇನು ॥ಪ॥
ಕ್ಷೀರಸಾಗರ ಶಾಯಿಯಾದವನ ಸೇರಿದಂಥ ಹರಿದಾಸರಿಗೆ ॥ಅನು॥

(೧೧) ಪರಮವಿರಹಾಶಕ್ತಿ ಅಂದರೆ ಭಕ್ತನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ತದೇಕಚಿತ್ತನಾಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿರಹವು ಸಹನಾತೀತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ್ಗೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಕರುಅಂಬೇ ಎಂಬಂತೆ, ಕೂಸನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ತಾಯಿ ಹಂಬಲಿಸುವಂತೆ, ಆತನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಹಳವಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇವರನ್ನು ಕಾಣದೆ ಆತನು ತೀರ ವಿಹ್ವಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆವಾಗ ಆತನಿಗೆ ದೇವರಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಬೇಡ. ಅಂಥಾ ಅಗಲಿರುವಿಕೆಯ ವಿರಹಾವಸ್ಥೆಯೇ ಪರಮವಿರಹಾಸಕ್ತಿ. ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಕುಲಭಾವ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೇಳಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು-

ಕ) ಯಾಕೆ ಕಡೆಗಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುವೆ ಕೃಷ್ಣ
ನೀ ಕರುಣಾಕರನಲ್ಲವೆ ॥ಪ॥
ಖ) ಇನ್ನೂ ದಯ ಬಾರದೆ ದಾಸನ ಮೇಲೆ
ಇನ್ನೂ ದಯ ಬಾರದೆ॥ಪ॥
ಪನ್ನಗಶಯನ ಪಾಲ್ಗಡಲೊಡೆಯನೆ ಕೃಷ್ಣ ॥ಅನು॥

ಇವಲ್ಲವೆ ಆರ್ತಭಾವ ಎಂದೂ ಭಕ್ತಿಯದೊಂದು ಭಾವವಿದೆ. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಪೀಡೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ತಾನು ಮಾಡಿದ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಮಾನಸಿಕ ಪೀಡೆಯಿಂದ ತಳಮಳಿಸಿ ಭಕ್ತನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ತನ್ನ ದುಃಖಾತೀರೇಕದಿಂದ ಮೊರೆಯಿಡುವುದೇ ಆರ್ತಭಾವ. ಉದಾ:ಪುರಂದರದಾಸರ-

ಕ) ಬಿನ್ನಹಕೆ ಬಾಯಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ
ಅನಂತ ಅಪರಾಧ ಎನ್ನೊಳಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ॥ಪ॥
ಖ) ಯಾಕೆನ್ನೊಳಿಂತು ಕೃಪೆಯಿಲ್ಲ ಹರಿಯೇ
ಕಾಕುಮಾಡದೆ ಕಾಯೊ ಭವದೊಳಗೆ ಬಳಲಿದೆನು ॥ ಅನು॥
ಗ) ನಾ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ ಬಲವಂತವಾದರೆ ನೀ ಮಾಡುವದೇನೋ ದೇವಾ ॥ಪ॥

ಆರ್ತಭಾವವೂ ವ್ಯಾಕುಲಭಾವವೂ ಮೊದಲೊಮ್ಮೆ ಒಂದೇ ತೋರಬಹುದಾದರೂ, ನೇರಾಗಿ ಅವು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ. ಆರ್ತಭಾವದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ದುಃಖದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ಆ ದುಃಖದ ಮೂಲಕ, ಆ ದುಃಖದ ಭೀತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡುವನು. ವ್ಯಾಕುಲಭಾವದಲ್ಲಾದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ; ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ವಿರಹದಿಂದ ದೇವರು ತನಗೆ ಇನ್ನೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ! ಎಂಬ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ತಾನೆ ಆತನಿಗೆ ಮೊರೆ ಇಡುವನು. ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ, ನಾರದನ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ,

ನಾರದಸ್ತು ತದರ್ಪಿತಾಖಿಲಾಚಾರಿತಾ ತದ್ವಿಸ್ಮರಣೇ ಪರಮ ವ್ಯಾಕುಲತೇತಿ ॥ ೧೯ ॥

ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದೂ ಅವನ ವಿಸ್ಮರಣದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗುವುದು ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿ.

ಇನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಮಾತು.

ನಾಹಂ ವಸಾಮಿ ವೈಕುಂಠೇ ಯೋಗೀನಾಂ ಹೃದಯೇ ರವೌ।

ಮದ್ಭಕ್ತಾ ಯತ್ರ ಗಾಯಂತಿ ತತ್ರ ತಿಷ್ಠಾಮಿ ನಾರದ ॥

ಅಂದರೆ 'ನಾನು ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಯೋಗಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ ನನ್ನ ಭಕ್ತರು ಎಲ್ಲಿ (ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು) ಹಾಡುತ್ತಾರೋ ಅಲ್ಲಿ ತಾನೆ ನಾನಿರುತ್ತೇನೆ ' ಎಂದಿರುವ ಭಗವದ್ವಚನದಂತೆ, ಎಲ್ಲಿ ರಾಗತಾಳಬದ್ಧವಾದ ಗಾಯನವಿದೆಯೊ ಅಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಇರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ದೃಢಮೂಲವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿದ್ಯರೂ ಅಲ್ಪವಿದ್ಯರೂ ಮೊದಲಾದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸಾಹಿತ್ಯಸಮ್ಮತವಾದ ಛಂದಸ್ಸುಗಳೂ ಪಂಡಿತೋಚಿತವಾದ ಶೈಲಿ ವ್ಯಾಕರಣಗಳೂ ಇತ್ಯಾದಿ ಅವೆಲ್ಲ ಬಿಗುವಾದ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನೀಗಿಬಿಟ್ಟು, ಮುಂದಿಗೆ ಮನದಟ್ಟತಕ್ಕಂತೆ ಅವರು ಹಾಡಬಹುದಾದ ಧಾಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ತಿಳಿಯಬಹುದಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಬಂದ ಕ್ರಮದಲ್ಲೇ ಪುರಂದರದಾಸರೂ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆ ಗಾನಕ್ರಮದ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಕನ್ನಡ ದಾಸಕೂಟದ ಸ್ಥಾಪಕರೆನಿಸುವ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರ ಉಗಾಭೋಗದಿಂದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಬಹುದು -

ಕಲಿಯುಗದಿ ಗಾನದಿ ಕೇಶವನೆಂದರೆ ಕೈಗೊಡುವನು ರಂಗವಿಠಲ॥

ಅಥವಾ ತಾಳ-ಮೇಳಗಳಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಲದು, ಜತೆಗೆ ಪ್ರೇಮವೂ ಇರಬೇಕು, ದೃಢಭಕ್ತರೂ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರಬೇಕು-

ಕೇಳನೊ ಹರಿ ತಾಳನೊ ॥ಪ॥
ತಾಳಮೇಳಗಳಿದ್ದು ಪ್ರೇಮವಿಲ್ಲದ ಗಾನ ॥ಅನು॥
ದೃಢಭಕ್ತರನು ಕೂಡಿ ಹರಿಕೀರ್ತನೆ ಪಾಡಿ
ಕಡೆಗೆ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನೆಂದರೆ ಕೇಳ್ವ ॥೩॥

ಎಂದು ಪುರಂದರದಾಸರೇ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆನವರಿಸಿದರೆ, ದಾಸರ ಪದಗಳೆಲ್ಲ ಮುಂದಿಗಾಗಿ ತಾನೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು, ಆತಏವ ಅವು ಮುಂದಿಯನ್ನು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಳಿಸತಕ್ಕಂತೆ ರಾಗ-ತಾಳಯುಕ್ತವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸುಲಭವೂ ಸುಗ್ರಹವೂ ಆದ ಗಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದವು ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಥೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಭಾರತದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಿಧವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಭಕ್ತಿಯ ೧೧ ವಿಧಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು ಸಾವಿರಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ; ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅವರು ಭಕ್ತಿಯ ಆಳದ ಆಳಕ್ಕೂ ಮುಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ಣಾಟಕದ ದಾಸಕೂಟದವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವೇದಗಳು ಎನ್ನಬಹುದಾದರೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳು ಆ ವೇದಗಳ ರತ್ನಪ್ರಾಯವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳಂತಿವೆ. ಆ ಕನ್ನಡ ವೇದಗಳಿಂದಲೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಬಾಳಿದೆ, ಇನ್ನೂ ಬಾಳಲಿದೆ, ಎಂದೂ ಬಾಳಬೇಕು. ಇದೀಗ ಪ್ರಾಯಶಃ ಭಕ್ತಿಯುಗ. ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷಣವೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಇಲ್ಲದ ಈ ತಾಕಲಾಟದಲ್ಲಿ, ದೇವರು ಎಲ್ಲಿ ? ದೇವರು ಏಕೆ ? ಎಂಬ ನವನಾಗರಿಕತೆಯ ಈ ರಾಯಕೋಲಾಹಲದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯದಲ್ಲದೆ ಮುಂದಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ನೆರವೂ ಇಲ್ಲ, ಬೇರೆ ಬೆಳಕೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾವೀಗ ಭಕ್ತಿಯೆಂದು ನಂಬುವ, ಭಕ್ತಿಯೆಂದು ಮೆಚ್ಚುವ ಯಾವ ಲೋಕಮರ್ಯಾದೆ ಇದೆಯೊ, ಯಾವ ಲೋಕರೂಢವಾದ ಆಚಾರವಿದೆಯೊ, ಅದು ಮಿಂಚುಳ್ಳಿಯ ಮೀಣದಂತೆ, ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರೇ ಓಷ್ಠ್ಯ ಭಕ್ತಿ, ಗತಾನುಗತಿಕವಾದ ಪದ್ಧತಿಯೇ ವಿನಾ ಸರ್ವಥಾ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದಾಸರ ಪದಗಳಿಂದ ತಾನೆ ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂಥಾ ಸಾವಿರಾರು ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ, ಅಥವಾ ಆತನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾದರೂ, ಎಷ್ಟೋ ನೆರವಾಗಿರುವ ಮಹಾತ್ಮರೂ ಮಹಾಭಕ್ತರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದಷ್ಟೂ

ಸಾಲದು. ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರ ಸ್ವೀಯ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ-

ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯಾ ||ಪ||

ವಾಸುದೇವ ಕೃಷ್ಣನ್ನ ಸೂಸಿ ಪೂಜಿಸುವ ||ಅ||

ಎಂದ ಹೊಗಳಿಕೆ ತೀರ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ, ತೀರ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ದೊಡ್ಡದೊ ನಿಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ದೊಡ್ಡದೊ
ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ನಾವು ಸಾಟಿಮಾಡಿ ನೋಡುವ ಬನ್ನಿ ||ಪ||

ಹೇಮ ಹೊನ್ನು ಹಣವು ಹೋದೀತೆಂಬೊ ಭಯಗಳುಂಟು ನಿಮಗೆ
ರಾಮಾನಾಮ ನಾಣ್ಯಕಿನ್ನು ಯಾರ ಅಂಜಿಕಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ ||೧||

ಸರಕು ಧಾನ್ಯ ಬೆಲ್ಲ ತುಪ್ಪ ಸವೆದೀತೆಂಬೊ ಭಯಗಳುಂಟು
ಹರಿನಾಮದ ವೃತ್ತಿಗಿನ್ನು ಯಾರ ಅಂಜಿಕಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ ||೨||

ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗಕಿನ್ನು ವ್ಯಾಕುಲದಿಂದಿರಲುಂಟು
ಗೋಪಾಳರ ವೃತ್ತಿಗಿನ್ನು ಯಾರ ಅಂಜಿಕಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ ||೩||

ಕಡಗ ಕಂಠಮಾಲೆಗಿನ್ನು ಕಳ್ಳರ ಅಂಜಿಕೆಯುಂಟು
ಅಡವಿ ತುಲಸಿ ಮಾಲೆಗಿನ್ನು ಯಾರ ಅಂಜಿಕಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ ||೪||

ನಿಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ನಾರಾಯಣನಾಜ್ಞಳು
ನಮ್ಮೊಡೆಯ ಪುರಂದರವಿಠಲ ಎಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಿಪನು ||೫||

◆

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ಅಪೂರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ

- ಶ್ರೀ ಕೆ. ಸಂಪದ್ಗಿರಿ ರಾವ್

ಷೆಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ ಮಹಾಕವಿ ತಾನು ಬರೆದ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ ಅನಧಿಕೃತ ಶಾಸಕರೆಂಬ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ದೇಶದ ಜನರ ನುಡಿಯನ್ನೂ, ವಿಚಾರವನ್ನೂ ರೂಪುಗೊಳಿಸುವ, ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ ಮತ್ತು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಕವಿಗಳಿಗೂ, ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವವರಿಗೂ ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಯಿದೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶಾಸಕರಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಬೇಕಾದಾಗ, ಧೈರ್ಯಗುಂದಿದಾಗ, ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಾಗ, ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದಾಗ, ಯಾವುದೋ ಅವರು ಕೇಳಿದ್ದ ಮಹಾನುಭಾವರ ಮಾತುಗಳು ನೆನಪಾಗಿ ತಮಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಹಿತವನ್ನೂ ಆನಂದವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಮರೆಯಲಾಗದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಸಚೇತನವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನುಡಿಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದವರು ಕವಿಗಳು.

ಅಂತಹ ಉತ್ತಮ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಇವರ ಹಾಡುಗಳು, ಇವರು ಬಳಸಿದ ಸರಳವಾದ ಶೈಲಿ ಎಲ್ಲರ ಅಂತರಂಗವನ್ನೂ ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದೆ. ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿದೆ, ದೈವಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು, ರಾಜರು, ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು, ಮೇಧಾವಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ, ಮರೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ- ಆದರೆ ಈ ಬಡದಾಸರ ಅಮರವಾಣಿ ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ :

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ತನ್ನ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಅದರ ಶಿಥಿಲತೆಯೂ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ (೧೫೦೯-೧೫೩೦) ಪ್ರಪಂಚದ ಆಳರಸರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸಿದ ಅಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಅನುಪಮವಾದ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡೆಯುವಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆವಹಿಸಿ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಜನರು ಸುಖಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿ, ಅಶೋಕ, ಅಕ್ಬರ್ ಮುಂತಾದ ರಾಜರುಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರುವಂತಹ ಪ್ರಜಾವತ್ಸಲನಾಗಿದ್ದನು. ದೊಡ್ಡ ದೈವಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದನು. ವಿಜಯನಗರದ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿರುವ ಗೋಪುರವನ್ನು ಹೋಲುವ- ಅದಕ್ಕೂ ಎತ್ತರವಾದ ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾದ ಹತ್ತಾರು ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕೀರ್ತಿ ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಆ ಗೋಪುರಗಳಂತೆ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜನು ಸ್ವತಃ ಕವಿ: ಲಲಿತಕಲೆಗಳ ಉಪಾಸಕನಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರವು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅತಿಸುಂದರವೂ, ಸಂಪದ್ಭರಿತವೂ ಆದ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿ, ಅನೇಕ ಹೊರದೇಶದ ಯಾತ್ರಿಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ವರ್ಣನೆಗಳು ಈಗಲೂ ನಮಗೆ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ನಗರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಉಂಛವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಾದಾನಕ್ಕೆ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರುವ ದಾಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಇಂಥವರೂ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈಗ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಭಗವನ್ನಾಮ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಉತ್ಸಾಹವಿರುವವರೂ ಸಹ ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಉಂಛವೃತ್ತಿ ಹೀನಾಯವೆಂದು ಅದನ್ನು ಕೈಬಿಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದು...ತೋರುತ್ತದೆ.'ನಾಚಿಕೆ ಪಡಬೇಡ' ಎಂದು ದಾಸರೇನೋ ಹೇಳಿರುವರು. ಆದರೆ ಈಗಿನ

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬೇರೆ ; ಈಗಿನ ಜನರ ಮನೋಧರ್ಮ ಉಂಛವೃತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಗೌರವ ಕೊಡುವಂತಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಉಂಛವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ತ್ಯಾಗರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳವರೂ ಸಹ ಈ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದವರು-ತಂಜಾವೂರು ಮಹಾರಾಜರು ಅವರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನಮಾಡಿ ನಿಧಿಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತ್ಯಾಗರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ 'ನಿಧಿ ಚಾಲ ಸುಖಮಾ ಶ್ರೀರಾಮಣಿ ಸನ್ನಿಧಿಸೇವ ಸುಖಮಾ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಹಾಡಿರುವುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯ. ದೈವಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಈ ಮಾನವಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಭಗವಂತನ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲಕಡೆ ಹಾಡುತ್ತ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯ ಕಡೆ ಓಲುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಪರಮ ಧ್ಯೇಯವಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದರು. ಅವರು ಎಲ್ಲ ಲೌಕಿಕ ಆಶೆಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಯದ್ವಚ್ಛ ಲಾಭ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗದ್ದುದರಿಂದ ಜನರೇ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನೀಡಿದ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ನಾಚಿಕೆಯೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ-ಅಷ್ಟೇಅಲ್ಲ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೂ-ಒಂದು ಹಿಡಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಭಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಹಾಕವುದರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನ್ನದಾನ ಮಾಡುವುದು, ಬಡವರಿಗೆ ಕಾಳುಕಡ್ಡಿ ಕೊಡುವುದು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು- ಹೀಗೆ ಭಿಕ್ಷೆಗೆಂದು ಬಂದವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಲ್ಪ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ತಮಗೆ ಒದಗಿದ ಸದವಕಾಶವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ದೈವಭಕ್ತರು ಬಂದು ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದರೆಂದರೆ ಅಂತಹವರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದು-ಅವರ ಆಗಮನವನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗಿತಿಸಿ-ಅವರ ಹಾಡಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವಿತ್ತು.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಅವತಾರವೆಂದೇ ಜನರು ಭಾವಿಸಿ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ತಾಳಿರಬೇಕು. ಅವರ ತ್ಯಾಗಮಯ ಜೀವನ, ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸು, ಅಪಾರವಾದ ಭಕ್ತಿ ಅವರ ಸಂಗೀತಜ್ಞಾನ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾಮರರಿಗೆ ಆಬಾಲ್ಯವೃದ್ಧರಿಗೆ-ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಅವರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಸರಳವಾದ ಭಾಷೆ- ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಅವರನ್ನು ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು.

ತಾಳ ಬೇಕು ತಕ್ಕ ಮೇಳ ಬೇಕು
ಶಾಂತ ವೇಳೆ ಬೇಕು ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬವರಿಗೆ ।
ಯತಿ ಪ್ರಾಸವಿರಬೇಕು ಗತಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು
ರತಿಪತಿಪಿತನೊಳು ಅತಿ ಪ್ರೇಮವಿರಬೇಕು ।
ಗಳಶುದ್ಧವಿರಬೇಕು ತಿಳಿದು ಪೇಳಲು ಬೇಕು
ಕಳವಳ ಬಿಡಲು ಬೇಕು ಕಳೆಮುಖವಿರಬೇಕು ।
ಅರಿತವರಿರಬೇಕು ಹರುಷ ಹೆಚ್ಚಲು ಬೇಕು
ಪುರಂದರವಿಠಲನ ಪರದೈವವೆನಬೇಕು ।

ಇದು ಸಂಗೀತ ಕಚೇರಿಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲ-ಉತ್ತಮ ಹರಿದಾಸಗಾನದ ವರ್ಣನೆ. ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದ ದಾಸರು ತಾವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನಿದರ್ಶನರಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. 'ರತಿಪತಿಪಿತನೊಳು ಅತಿ ಪ್ರೇಮ', 'ಗಳಶುದ್ಧಿ', 'ತಿಳಿದು ಪೇಳುವುದು' , 'ಕಳೆಮುಖ'-ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಪುರಂದರದಾಸರ ಗಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. 'ಕೇಳನೊ ಹರಿ ತಾಳನೊ' ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ 'ಡಂಭಕರ ಕೂಗಾಟ', 'ಹೀನಸಂಗೀತ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಅವರಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ "ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಆನಂದಬಾಷ್ಪ ಪುಳಕದಿಂದ-ನಡೆನುಡಿಗೆ ಶ್ರೀ ಹರಿಯೆನ್ನುತ- ದೃಢಭಕ್ತರನು ಕೂಡಿ ಕೀರ್ತನೆಯ ಪಾಡಿ" ಈ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮುಗ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ವೃದ್ಧರಾದ ಇವರ ಗುರುಗಳು- ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಇವರನ್ನು ಪೂತಾತ್ಮರೆಂದೂ, ಇವರನ್ನು ನೋಡುವುದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬವೆಂದೂ ಮುಕ್ತ ಕಂಠದಿಂದ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ

ಜನರಿಗೆ ಮನರಂಜನೆ ಮಾಡುವುದೂ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿಸುವುದೂ ಇಷ್ಟೇ ಅವರ ಗುರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜನರ ಕಪಟವನ್ನೂ, ಮಿಥ್ಯಾಜೀವನವನ್ನೂ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನೂ ಅವರು ಚುಚ್ಚುಮಾತುಗಳಿಂದ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಡಿವಂತಿಕೆ- ಸ್ನಾನಾದಿ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ, ಜಾತಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಯಾವ ಸಂಕೋಚವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಅನೇಕರ ದುರಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅವರು ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆಗಿನ ವಿಜಯನಗರದ ಪುರನಿವಾಸಿಗಳ ಭೋಗಲಾಲಸೆ ಜೀವನವನ್ನು ಕಂಡು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದಾರೆ:

ನೆಚ್ಚದಿರೀ ಭಾಗ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ ನಿಶ್ಚಯವೆಚ್ಚರಿಕೆ
ಹೆಚ್ಚದೆ ಹಿಗ್ಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚು ಕೇಳೆಚ್ಚರಿಕೆ-
ಪೊಡವಿಪನೊಲುಮೆಯ ಕಡುನೆಚ್ಚಿ ಗರ್ವದಿ
ನಡೆಯದಿರೆಚ್ಚರಿಕೆ-
...... ಬಡಬಗ್ಗರ ಬಾಯ ಬಡಿದು ಪಾಪದಿ
ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಬೇಡ ಎಚ್ಚರಿಕೆ
ದೊರೆ ಎನ್ನ ಬಲವು ಸುಸ್ಥಿರವೆಂದೆಲ್ಲರ
ಹಗೆ ತರವಲ್ಲ ಎಚ್ಚರಿಕೆ
ಕರವ ಮುಗಿದು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಶಿರಬಾಗಿ
ಚರಿಸುತಿರು ಎಚ್ಚರಿಕೆ-
ಸಿರಿಸೊಡರಿಗೆ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಅವಮಾನ
ಬಿರುಗಾಳಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ.....
ಅಳಿವುದು ಕಾಯವು ಉಳಿವುದೊಂದೇ ಕೀರ್ತಿ
ಇಳೆಯೊಳಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ
ಅಳಲಿಸಿ ಪರರನು ಗಳಿಸಿ ತಂದರ್ಥವು
ಉಳಿಯದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ

ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾದ, ಸೊಗಸಾದ ಪದಗಳ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಿರುವ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳ ಶೈಲಿ ಎಷ್ಟು ಹೃದಯಂಗಮವೋ ಅಷ್ಟೇ ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಸದ್ಬೋಧನೆ. ಉಂಛವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅವನತಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಜನರ ನೈತಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ ಈ ದಾಸವರೇಣ್ಯರು.

ಜನರು ಕೆಟ್ಟ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರುವರಲ್ಲಾ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ದುಃಖ ಪಟ್ಟು-ಅನುಕಂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಈ ಬಗೆಯ ನಿಷ್ಠುರ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಆಡಿರಬೇಕು.

“ಪಾಪಿ ಬಲ್ಲನೆ ಪರರ ಸುಖದುಃಖವ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಪ್ರಾಯವಾದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾಸರು ‘ಪಾಪ’ ಶಬ್ದಕ್ಕೆಕೊಟ್ಟ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಜನರು ಪುಣ್ಯಜೀವಿಗಳಾಗಬೇಕು, ಸಾತ್ತ್ವಿಕರಾಗಬೇಕು, ದೇವರ ಕೃಪೆಯ ಮೂಲಕ ಅವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಯನ್ನು ತಾಳಬೇಕು ಇದನ್ನು ಸಾರುವುದೇ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಜೀವನದ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿತ್ತು.

ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಸಂತ ‘ಭಿಕ್ಷುಕ’ ರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ. ಅವರ ದಿವ್ಯವಾಣಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೊಳಗುವಂತಾಗಲಿ; ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ದಿವ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿರಾಡಂಬರ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ನುಡಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪುಣ್ಯಜೀವಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹವಾಗಲಿ.

◆

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರ ವಿಶ್ವಸಂದೇಶ

- ಶ್ರೀ ಸುಬೋಧ ಎಂ.ರಾಮರಾವ್

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಿ, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಪಥದರ್ಶಕರಾದುದು ನಮ್ಮೀ ನಾಡಿನ ಭಾಗ್ಯವಿಶೇಷ. ಆ ಮಹಾನುಭಾವರು ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪೮೪) ಪುರಂದರಗಡದಲ್ಲಿ ವರದಪ್ಪನಾಯಕನೆಂಬ ಶ್ರೀಮಂತನ ಮಗನಾಗಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸನಾಯಕನೆಂಬ- ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಯುಕ್ತವಯಸ್ಸು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾಗಿ, ತಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಕುಲವೃತ್ತಿಯಾದ ಚಿನಿವಾರ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿ, ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ 'ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವಷ್ಟು ಅಪಾರಧನಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದರು. ಧನಾರ್ಜನೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಲೋಭಗುಣವೂ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನಾಯಕರು ಕೊನೆಗೆ ಲೋಭಗುಣದ ಅವತಾರ ಮೂರ್ತಿಯೋ ಎಂಬಷ್ಟುಮಟ್ಟಿನ ಜಿಪುಣರಾದರು. ಆದರೆ, ಅವರ ಜನ್ಮಾಂತರ ಸುಕೃತವಿಶೇಷದ ಫಲವಾಗಿ, ಅವರ ಜೀವನಪರಿವರ್ತನಕಾಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆಗ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ತನ್ನ ಮಗನ ಉಪನಯನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿರೆಂದು ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದನು. ನಾಯಕರು ಬಹುದಿನಗಳವರೆಗೆ ಆತನನ್ನು ಇಂದು ಬಾ, ನಾಳೆ ಬಾ, ಎಂದು ಅಲೆಯಿಸಿಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಸವೆದ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲೆಳೆಸಿದಾಗ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬೇಸತ್ತು ಅದನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಹೊರಟುಹೋಗಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕರ ಧರ್ಮ ಪತ್ನಿಯ ಬಳಿ ಯಾಚಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಮೂಗುತಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆದನು. ಅದನ್ನು ಪುನಃ ನಾಯಕರ ಅಂಗಡಿಗೇ ತಂದು ಅದರ ಬೆಲೆ ನಾನ್ನೂರು ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ನಾಯಕರು, ಆ ಒಡವೆಯು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯದೇ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿ, ಅದರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರಲು, ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪವಾಡವೇ ನಡೆದುಹೋಯಿತು. ಆ ಪವಾಡದ ಫಲವಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಯಾಚನೆಗೆಗಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳಿಂದ ಬರತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಪರಿವರ್ತನೆಗಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಭಗವಂತನೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಮನದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿತು; ತಮ್ಮ ಲೋಭಗುಣದ ಪರಮಾವಧಿಯ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷ ಕಾಲ ದೇಹಧಾರಣ ಮಾಡಿ, ಲೇಶಮಾತ್ರವಾದರೂ ದೇವರು, ಧರ್ಮ, ಪರಲೋಕ, ಪುಣ್ಯಪಾಪ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ,ಕೇವಲ ಹಣ, ಹಣ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಕಾಲವನ್ನೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆದು ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವನ್ನು ಅಸಾರ್ಥಕ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡೆನಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವುಂಟಾಯಿತು. ಒಡನೆ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿನ ಲೋಭಗುಣ ಹೆಚ್ಚಿ,ಜನ್ಮವನ್ನೇ ಅಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಲು ಕಾರಣನಾದುದು ತಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯವೇ, ಧನಮೋಹವೇ, ಕಾಂಚನರತ್ನವಜ್ರಾದಿಗಳ ಮೋಹವೇ ಎಂಬುದು ಅರಿವಾಯಿತು. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಸದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಗುರಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಭಗವಂತನ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿ, ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮನವೊಲಿಸದಿದ್ದರೆ, ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲು ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಒಡನೆ ತಮ್ಮದೆಂದಿದ್ದ ಧನಕನಕವಸ್ತು ವಾಹನಗಳು, ವಜ್ರವೈಢೂರ್ಯಾದಿ ಅಗಣಿತ ಸಂಪತ್ತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಯೋಗ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ದಾನವಿತ್ತು ಪತ್ನೀ ಪುತ್ರಸಮೇತರಾಗಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು, ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಬಳಿ ಸೇರಿದರು. ಆ ಮಹನೀಯರು ಶ್ರೀ ನಿವಾಸನಾಯಕರ ಪರಿಪಕ್ವಮನಃ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಚಕ್ರಾಂಕಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಪ್ರಸಾದಿಸಿ, ಹರಿಸೇವೆ ಮಾಡಿರೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು.

ಶ್ರೀ ನಿವಾಸರಾಯಕರು, ಇಂದು ಪುರಂದರದಾಸರೆಂಬ ನಾಮಾಂಕಿತ ಹೊಂದಿ ಕೇವಲ ಹೊಸಮನುಷ್ಯರಾಗಿ ತೋರ್ಪಟ್ಟರು. ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಸಕಲ ಹೇಯಗುಣಗಳೂ ಸದ್ಗುಣಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದವು. ಲೋಭಗುಣವು ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ,ಪರಮ ಉದಾರಭಾವವು ಕಂಗೊಳಿಸಿತು. ಅದರೊಂದಿಗೇ ಅನುಪಮ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿ ವಿರಕ್ತಿಭಾವಗಳು ಗೋಚರಿಸಿದುವು. ಲೋಭಗುಣದ

ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಂಕುಚಿತಗೊಂಡು ಕ್ಷುದ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಪರಮೋದಾರ ಭಾವವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ, ಲೋಕವನ್ನೇ- ಮಾನವಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ಅಪಾರ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕಂಡು ಆದರಿಸುವಂತಹ ಸೌಜನ್ಯ ಸೌಹಾರ್ದಭಾವಗಳು ತೋರ್ಪಟ್ಟುವು.

ಆಗ ಪುರಂದರದಾಸರು ಸ್ವಚ್ಛಮಾನವೀಯ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನೋಡಿ-ಮಾನವರು, ಇಂತಹ ಉತ್ತಮ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನೂ ಕ್ಷುದ್ರವಿಚಾರಗಳಿಗಾಗಿ ವ್ಯಯಮಾಡಿ ಅಸಾರ್ಥಕ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರಲ್ಲಾ ಎಂದು ಮರುಗಿ- ಮಾನವಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು- ಇದ ಹಾನಿಮಾಡಲುಬೇಡಿ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಗಳಿರಾ ಎಂದು ಮಾನವಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂದೇಶವನ್ನಿತ್ತರು.

ಕಣ್ಣು ಕೈಕಾಲ್ಕಿವಿನಾಲಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ
ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕಿ ಮರುಳಾಗುವರೆ !
ಹೆಣ್ಣು ಮಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಹರಿನಾಮಾಮೃತ
ಉಣ್ಣದೆ ಉಪವಾಸವಿರುವರೆ, ಖೋಡಿ

ಈ ಉತ್ತಮವಾದ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ದಿವ್ಯವಾದ ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ, ಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಪತ್ತು ಲಭಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನೀನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಾಗಬಹುದು. ಇಂಥಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ತುಚ್ಛವಾದ ಹೆಣ್ಣು ಮಣ್ಣುಗಳ ಆಸೆಗಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಈ ಜನ್ಮವಲ್ಲದೆ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಲೋಕದ ಮತ್ತಾವ ಜನ್ಮವೂ ಉಪಯೋಗವಾಗಲರಿಯದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ-

ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಂದು ಹರಿಶರಣೆಂತೆನಲುಂಟೆ ?
ಹರಿಹರಿಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಂದು ಹರಿಶರಣೆಂತೆನಲುಂಟೆ ?
ಕತ್ತೆಕರಡಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಂದು ಹರಿಶರಣೆಂತೆನಲುಂಟೆ?
ಹಂದಿ ಶುನಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಂದು ಹರಿಶರಣೆಂತೆನಲುಂಟೆ?
ಮರೆತೀಯೆ ಮಾನವ ನಿನ್ನ ಹಿಂದಿನಭವಗಳ ಒಂದು ಮಾನುಷದೇಹ ಬಂದೀತೋ ನಿನಗೀಗ
ಬೇಗ ನೆನೆಯಲೊ ಪುರಂದರವಿಠ್ಠಲರಾಯನ ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ನರನಾಗಿ ಬಂದಮೇಲೆ-ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಂತಹ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದರೆ-ಸದಾ ಭಗವಂತನ ಅಪಾರ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ಇರುವುದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ-

ನರನಾದ ಮೇಲೆ, ಹರಿನಾಮ ಜಿಹ್ವೆಯೊಳಿರಬೇಕು।
ಭೂತದಯಾಪರನಾಗಿರಬೇಕು।
ಪಾತಕವೆಲ್ಲ ಕಳೆಯಲಿಬೇಕು
ಮಾತುಮಾತಿಗೆ ಹರಿಯೆನಬೇಕು।

ಸರಿ, ಸದಾ ಹರಿನಾಮಜಪದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗಿ ಕುಳಿತರೆ, ಸಂಸಾರವಿದೆಯಲ್ಲ- ಅದರ ನಿರ್ವಹಣ ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ, ದಾಸರು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆದರಬೇಡ- ಅಧೀರನಾಗಬೇಡ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ 'ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು। ಹೇಸಿಕೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆಶಾಲೇಶಮಾಡದ್ಹಂಗೆ' - ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ - ಜೀವನಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ನೀನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆದರದೆ, ಜುಗುಪ್ಸೆ ಪಡದೆ, ಉದಾಸೀನ ಭಾವವನ್ನು ವಹಿಸದೆ, ಧೀರನಾಗಿ ಬಾಳ್ವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು- ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜೈಸಬೇಕಾದ್ದೇನು?-ಎಂದು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧ ಲೋಭ ಮೋಹಮದ ಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳೆಂಬ ಷಡ್ರಿಪುಗಳ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಹೋರಾಟವಿದೆ. ಆ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನೀನು ಹರಿಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಅಪ್ರತಿಹತ ಅಸ್ತ್ರ, ಮತ್ತು ಗುರುಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ನಿಶಿತಶಸ್ತ್ರ, ಇವುಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಿತನಾಗಿ ಜೀವನಾದ್ಯಂತವೂ, ಹೋರಾಡುತ್ತ, ರಿಪುಸೈನ್ಯವನ್ನು ಚದುರಿಸಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಸತ್ಪಥದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು - ಜಯ ಹೊಂದಬೇಕು ಎಂದರು.

ಮಾನವನ ಅಶಕ್ತತೆಯ ಅರಿವು ದಾಸರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನು ಎಷ್ಟು ಓದಿದ್ದರೂ- ಕೇಳಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾಮಸಭಾವವು ನೆಲೆಸಿರುವವರೆಗೆ ಅದು ಉನ್ನತವಿಚಾರಚಿಂತನೆಗೆ ಅವಕಾಶಕೊಡಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ತಾಮಸಭಾವವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಹರಿ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣವೇ ಪರಮೌಷಧ ಎಂದರು-

ಬೇವಿನ ಬೀಜವ ತಂದು- ಬೆಲ್ಲದ ಕಟ್ಟೆಯ ಕಟ್ಟಿ।
ಜೇನುಮಳೆಗರೆದರೆ ವಿಷ ಹೋಗುವುದೇನಯ್ಯ।
ಏನು ಓದಿದರೇನು, ಏನು ಕೇಳಿದರೇನು-ಮನದೊಳಗಿನ ತಾಮಸ ಬಿಡುವದನಕ - ಕೊಳಲದನಿಗೆ ಸರ್ಪ ತಲೆದೂಗಿದಂದದಲಿ

ಎಂದು - ಇಂತಹ ತಾಮಸಭಾವವನ್ನು ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ತೊಲಗಿಸಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೃದಯವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡದೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಫಲ ಪಡೆಯಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ- ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ-

ಹೃದಯಹೊಲವ ಮಾಡಿ, ಮನವ ನೇಗಿಲ ಮಾಡಿ
ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ಎರಡೆತ್ತುಮಾಡಿ। ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಹಗ್ಗ ಕಣ್ಣಿಯ ಮಾಡಿ

ನಿರ್ಮಮವೆಂಬ।ಗುಂಟೆಲಿ ಹರವಿರಯ್ಯಾ

ಹೀಗೆ ಹೃದಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಉಳಿಮೆಯಿಂದ ಹದಗೊಳಿಸಿದಮೇಲೆ-

ಮದಮತ್ಸರಗಳೆಂಬ ಮರಗಳನೆ ತರಿದು
ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳೆಂಬ ಕಳೆಯ ಕಿತ್ತಿ।
ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವೆಂಬ ಮಂಚಿಕೆಯನೆ ಹಾಕಿ
ಚಂಚಲವೆಂಬ ಹಕ್ಕಿಯ ಹೊಡೆಯಿರಯ್ಯಾ।

ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಳೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕಿತ್ತೊಗೆದು ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ನಾಮವ ನಿಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆ ತುದಿಯಿಂದಲಿ ಬಿತ್ತಿರಯ್ಯಾ॥

ಹಾಗೆ ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದ ಹೃದಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ - ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ನಾಮ ಬೀಜವನ್ನು ನಾಲಿಗೆಯೆಂಬ ಕೊರಿಗೆಯಿಂದ ಬಿತ್ತಿರಿ - ಎಂಬುದಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ನಾಮಬೀಜವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ-

"ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ನಾಮದ ಬೀಜವ ನಾರದ ಬಿತ್ತಿದ ಧರೆಯೊಳಗೆ "

ಬ್ರಹ್ಮಮಾನಸಪುತ್ರರಾದ ದೇವರ್ಷಿನಾರದರು, ಈ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಮಹಾಫಲವತ್ತಾದುದು "ಇದು ತರಳ ಧ್ರುವನಿಂದ ಅಂಕುರಿಸಿತು, ವರಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಂದ ಮೊಳಕಾಯ್ತು, ಧರಣೀಶ ರುಕುಮಾಂಗದನಿಂದ ಚಿಗುರಿತು, ಕುರುಪಿತಾಮಹನಿಂದ ಹೂವಾಯ್ತು, ಗಜೇಂದ್ರನಿಂದ ದೋರೆ ಹಣ್ಣಾಯ್ತು. ನಿಜಶುಕಮುನಿಯು ಇದು ಪರಿಪಕ್ವವಾದುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಡಲು- ಅಜಾಮಿಳನು ಈ ಪಕ್ವಫಲವನ್ನು ಸವಿದು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು." ಇಂತಹ ದಿವ್ಯಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ದಿವ್ಯನಾಮಬೀಜವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದಿರೆಂದರೆ, ಅದರಿಂದ ಸಕಲ ಶುಭ ಫಲಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುವು ಎಂದು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ, ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸವರ್ಯರು.

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದರು, ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುಧಾರಣೆಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೊಂದು ನಿಶ್ಚಿತಸ್ವರೂಪವನ್ನಿತ್ತರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಯಾಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದುಂಟು. ಆದರೆ, ತಮ್ಮ ಲೌಕಿಕಭೋಗ ಭಾಗ್ಯಗಳೆಂಬ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಕೇವಲ ವಿರಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನವಿಶೇಷದಿಂದ- ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಮುಖ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡುವ ರೈತನಿಗೆ ಹುಲ್ಲು, ಹೊಟ್ಟು, ತೌಡುಗಳು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯುವುವೋ ಹಾಗೆಯೇ-ಆ ಮಹಾನುಭಾವರ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ-ನುಡಿಗೆ-ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಆ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಉಂಟಾದುವು. ನಮ್ಮ ಜೀವಿತಕಾಲದಲ್ಲೇ- ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಸಂಯಮದ ಮೂಲಕ- ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ಯಶೋಧನೆಗೆಂದು ಕೈಕೊಂಡ ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಭಾರತದೇಶದ ಸಕಲವಿಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಆಯಿತಲ್ಲವೆ ? ಹಾಗೆಯೇ ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಪುರಂದರದಾಸರ ಮಹಾತ್ಯಾಗ - ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಪ್ರಯತ್ನ ಇವುಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರ- ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ - ಸಂಗೀತ - ಕಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಉಂಟಾದುವು.

ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ- ಭಗವಂತನನ್ನು ಸದಾ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ, ಸದಾ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಇರುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ನಿರಾಶೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದಾಸರು .... ಒಂದು ಸುಲಭೋಪಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ:-

"ಸುಲಭ ಪೂಜೆಯ ಮಾಡಿ ಬಲವಿದ್ದವರು।
ಇರುಳು ಹಚ್ಚುವ ದೀಪ ಹರಿಗೆ ನೀರಾಜನವು।
ಮರೆಮಾಡುವ ವಸ್ತ್ರ ಪರಮಮಡಿಯು-"

ಇತ್ಯಾದಿ ನೀನು ದಿನವೂ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇ- ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಹರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸೇವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದರಾಯಿತು.

"ಆವಿನ ಕೊಂಬಿನತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಸಿವೆ
ಕಾಳಿದ್ದಷ್ಟೊತ್ತಾಗಲಿ।
ದೇವನಿನ್ನ ನೆನೆದವ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಲ್ಲವೇನೈ ॥-"

ಈ ಉಗಾಭೋಗದ ಮುಖ್ಯಸಾರಾಂಶ- ಮಾನವನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ವಿಮುಖನಾಗಿರದೆ, ಆತನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಭಗವದ್ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರೂ ಸಾಕು. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವನು ಭಗವದನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಜನ್ಮಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವುಂಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಜನ್ಮ ಹೊಂದಿ ಬಂದ ಮನುಷ್ಯನು- ಲೋಕದ ಇತರ ತುಚ್ಛ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಕೊಡದೆ, ಭಗವಂತನ ಕಡೆಗೆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ದುಷ್ಟಗುಣ ನಡತೆಗಳನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು, ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ.

ಜಗನ್ಮಾನ್ಯರಾದ ಇಂತಹ ಮಹಾನುಭಾವರು, ಎಂಭತ್ತುವರ್ಷಕಾಲ ಜೀವಿಸಿ ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದ ನಾಲ್ವತ್ತರಷ್ಟು ವರ್ಷಕಾಲ ಧರ್ಮಬೋಧೆ ಮಾಡಿ, ನಾಲ್ಕುಲಕ್ಷ ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ಕೃತರಚನೆ ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ವಿಠಲ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ತಾಳಿಕೋಟೆಯ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಒಂದುವರ್ಷ ಮುಂಚೆ ಎಂದರೆ ೧೫೬೪ ನೆಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಪುಷ್ಯ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಶನಿವಾರದಂದು, ಹರಿಸ್ಮರಣಪೂರ್ವಕ ದೇಹತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದರು.

◆

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು

- ಶ್ರೀ ಸಿ.ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನವರು

ಮಹಾಪುರುಷರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯೇ ಪ್ರಪಂಚದ ಇತಿಹಾಸ; ಅವರುಹೋದ ದಾರಿಯೇ ಹೆದ್ದಾರಿ, ಅವರು ನುಡಿದ ಮಾತೇ ದಿವ್ಯೋಪದೇಶ; ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವೇ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಾದರಿ. ಪುರಂದರದಾಸರೂ ನಮ್ಮನಾಡಿನ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದರು; ಲುಬ್ಧಾಗ್ರೇಸರರಾಗಿದ್ದ ತಮಗೆ ವೀರ ವೈರಾಗ್ಯವುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣರಾದ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯವರನ್ನು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಕೊಂಡಾಡಿದರು; ಧನಕನಕರತ್ನಾದಿ ಸುವಸ್ತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಸೌಧದ ಮೇಲೆ ತುಲಸಿಯ ದಳವನ್ನಿಟ್ಟು, ಬಯಸಿದವರು ಬಯಸಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಬಿದ್ದರು; ಹಣದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಬೀಗದಕೈಗಳ ಗೊಂಚಲನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಗೋಪಾಳ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಮಿತಿಮೀರಿದ ಧನಲೋಭದಿಂದ ಕಿಲುಬು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಅವರ ಹೃದಯವು ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧವಾದ ಸುಧಾಕಲಶವಾಯಿತು. ಕ್ರೌರ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕರು ದಯಾನಿಧಿಯಾದ ಪುರಂದರ ದಾಸರಾದರು. ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡ ಅವರ ನಗರಬಾಂಧವರ ಆನಂದವನ್ನು ನಾವು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಊಹಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ನಮ್ಮ ಹೃದಯವು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಕುಣಿಯುವುದು. ಅವರು ವಿಜಯ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅವರ ಸಾತ್ವಿಕ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ವಿಜಯನಗರದ ನಿವಾಸಿಗಳೂ ಬೆರಗಾಗಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಜಯನಗರದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೇ ಗುರು ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಮಹಿಮರಾದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರೇ,

ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರಯ್ಯಾ।
ಗೀತ ನರ್ತನದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ್ನ ಪೂಜಿಸುವ
ಪೂತಾತ್ಮ ಪುರಂದರದಾಸರಿವರ್ಯೆಯಾ ।

ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದರೆಂದು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಿರಬೇಕು ? ಅವರ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನೇ ಜಯಿಸಿದ್ದ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೆ ಯಾರ ಭಯವೂ, ಯಾವ ಭಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೈಭವದಲ್ಲಿ ಆನಂದವೂ ದುಃಖವೆನಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಟ್ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೊಡನೆ ಪುರಂದರದಾಸರು "ನಿಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ದೊಡ್ಡದೋ, ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯದೊಡ್ಡದೋ" ಎಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಭೋಗಲಾಲಸೆಗಿಂತ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಜೀವನವೆಷ್ಟು ಮೇಲೆಂಬುದನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಬೋಧಿಸುವ ಗೀತವನ್ನು ಹಾಡಿಯೇಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಜಯನಗರದ ನಿವಾಸಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೇಗಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಊಹೆಗೆ ಬಿಡುವುದೇ ಉತ್ತಮ. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವಿಯಲ್ಲಿದ್ದೂ ಗುರುಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನಾದರೂ, ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರ ನಿಷ್ಠುರ ಸತ್ಯ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸಿ ಮುಗುಳುನಗೆಯನ್ನು ಸೂಸಿ ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿರಬೇಕು. ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಜಯಿಸಿದವರಿಗೆ ಜಗತ್ತೇ ತೃಣಸಮಾನ. ಅಥವಾ

ಬೊಮ್ಮಾಂಡವ ಕಟ್ಟುವೆ ಪುಟಚೆಂಡು।
ರಾಯರ ರಾಯ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನಾಡುವ।
ಬೊಮ್ಮಾಂಡವ ಕಟ್ಟುವೆ ಪುಟಚೆಂಡು।
ಜಯಜಯ ಜನರಂಜನ।
ಜನಾರ್ದನ ಪುರಂದರ ವಿಠ್ಠಲ ಮೋಹನ್ನ ॥

ಎಂಬ ನಿಲವಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ನಿಂತು ರಾಯರ ರಾಯ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನಿಗೆ ಬೊಮ್ಮಾಂಡದ ಪುಟಚೆಂಡನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವ ರಾಯರದೇನು ಲಕ್ಷ್ಯ ? "ಹರಿ ನೀ ಮುನಿದರೆ, ಆರು ಒಲಿದೇನು ಮಾಡುವರು । ಹರಿ ನೀ ಒಲಿದರೆ, ಆರು ಮುನಿದೇನ ಮಾಡುವರು ಪುರಂದರ ವಿಠಲ" ಎಂಬುದನ್ನು

ಮನನ ಮಾಡಿದ್ದ ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೆ ಯಾರ ಭಯವೂ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು?

ಅವರ ವಿನಯ ಮತ್ತು ಸರಳತೆ:

ಶೀಲಧನರೂ, ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಮಹಿಮಾನ್ವಿತರೂ ಆಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಂದ "ಪೂತಾತ್ಮ" ರೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡರು ಪುರಂದರದಾಸರು; ಪುರಂದರದಾಸರ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿದರ್ಶನವೇ ಬೇಡ. "ಗುರು ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಚರಣವೆನಗೆ ಗತಿ " ಎಂದು ಹಾಡಿದ ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೆ ವ್ಯಾಸರಾಯರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಸರಾಯರೇ ಅವರನ್ನು ಪೂತಾತ್ಮ ರೆಂದಮೇಲೆ ಉಳಿದವರು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹೊಗಳಿರ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅರಮನೆ ಗುರುಮನೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಜನತೆಯಿಂದ ಗೌರವ ಸನ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದೂ, ಪುರಂದರದಾಸರು ವಿನಯಧನ ರಾಗಿದ್ದರು. ತುಂಬಿದ ಕೊಡವು ತುಳುಕದು. ಅಲ್ಪರಾದವರು ಮಹಾಗರ್ವಿಗಳಾಗಿ ಮಲೆತು ನಿಂತು "ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ತಾನು ಹೆಚ್ಚು" ಎಂದುಕೊಂಡು ಬೀಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೂ ನೋಡಿ, "ನಾ ಘನ್ನ ತಾ ಘನ್ನ ಎನ್ನದಿರಿ, ಘನ್ನನ್ನೊಬ್ಬನೆ ಕಾಣಿರೊ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ " ಎಂದು ನೊಂದ ನುಡಿಯಿಂದ ಬೋಧಿಸಿರಬೇಕು, ಪುರಂದರ ದಾಸರು. ಹಾಗೆ ಬೋಧಿಸುವಾಗಲೂ ಅವರು ವಿನೀತಭಾವದಿಂದಲೇ ಬೋಧಿಸರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, "ನಮ್ಮಪ್ಪ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ನಿನ್ನ ದಾಸರ ದಾಸರ ದಾಸನೆಂದೆನಿಸಯ್ಯ" ಎಂದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಪುರಂದರದಾಸರು. ಅವರು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವರೆಂಬುದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾವು ಇದನ್ನು ಓದಿನೋಡಿದರೆ ಮಾತ್ರವೇ ಪುರಂದರದಾಸರ ದೊಡ್ಡತನವೂ ವಿನೀತಭಾವವೂ ಎಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಭಾರತದ ಇಂದಿನ ಅನೇಕ ಕೇಡುಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿನಯಶೀಲತೆಯು ಇಳಿಮುಖವಾಗಿ ದುರಹಂಕಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲೊಂದೆಂದು ಹೊಸದಾಗಿ ತಿಳಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಪುರಂದರದಾಸರಂತಹ ಪ್ರಾಜ್ಞರ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸುವುದೇ ಸಿದ್ಧೌಷಧ. ಆ ಸಿದ್ಧೌಷಧವನ್ನು ದೊರಯಿಸಿರುವುದು ಪುರಂದರದಾಸರ ಲೋಕೋಪಕಾರಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಅವರ ವಿನಯವೂ ಸರಳತೆಯೂ ವಿಸ್ಮಯಜನಕವಾಗಿವೆ. "ಹಿಂದೆ ನಿಂದಿಸಿದರೆ ಎನ್ನ ಬಂಧುಬಳಗ" ವೆಂದವರು ಪುರಂದರದಾಸರು.

ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಮಂದಿಗಳಿಗೆ ಜೀವನ ಸೌಕರ್ಯ ; ಆನಂದ ಪ್ರದಾನ; ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ಮಂದಿಗಳಿಗೆ ಜೀವನೋಪಾಯವ ನ್ನೊದಗಿಸಿದ ಶಾಶ್ವತ ಕೀರ್ತಿಯು ಪುರಂದರದಾಸರದು; ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಮಂದಿಗಳಿಗೆ ಆನಂದಸಾಧನವನ್ನೊದಗಿಸಿದ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಪುರಂದರದಾಸರದು. ಸಂಗೀತಲೋಲರಾಗಿ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸುವ ಸಮಸ್ತ ತಲೆಮಾರುಗಳ ಜನರೂ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಘನತೆ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಸುಖಜೀವನ ಮಾಡುವ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪೀಳಿಗೆಗಳೇ ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಅವರ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಸರಿ. ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸರಳೆ ವರಸೆ, ಜಂಟಿ, ಅಲಂಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಪಿಳ್ಳಾರಿ ಗೀತಗಳ ರೂಪದ ಪ್ರಬಲ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದವರೇ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಕರ್ಣಾಟಕ ಸೌಧವು ಇಂದು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರ ಮೂಲಾಧಾರವೆ: ಪುರಂದರದಾಸರ ಅಮೋಘ ಸೇವೆ. ಅವರು ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಎಂಟು ತಾಳಗಳಲ್ಲಿ-ಧ್ರುವ, ಮಠ್ಯ, ಆದಿ, ರೂಪಕ, ಝುಂಪ, ತ್ರಿಪುಟ, ಅಟ,ಏಕ, ಈ ಎಂಟು ತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೆಂಕಟಮುಖಿಯವರು, ತ್ಯಾಗರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಮುತ್ತುಸ್ವಾಮಿ ದೀಕ್ಷಿತರು, ಶ್ಯಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಮುಂತಾದವರು ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಮಹಾದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು; ಅದೇನೋ ನಿಜವೇ. ಆದರೆ, ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಗುರುಸ್ವರೂಪರಾದ ಮೂಲಶಿಲ್ಪಿಯವರು ಪುರಂದರದಾಸರು. ತ್ಯಾಗರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಭವ್ಯಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದೇ ಪುರಂದರದಾಸರ ತಳಹದಿಯ ಮೂಲಾಧಾರದ ಮೇಲೆ. ತ್ಯಾಗರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವು

ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತಿದೆ. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರಿಂದ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದವರು; ಪುರಂದರದಾಸರ ಗುರುಭಾವನೆ ಯನ್ನಟ್ಟಿದ್ದವರು; ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೇ ಅನುಕರಿಸಿ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಚಿಸಿರಬೇಕು. ಪುರಂದರದಾಸರು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಪಾಡಿ" ಮುಂತಾದ ಅಪರೂಪ ರಾಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೂಡ, ಅವರು ಸೇರಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅವರ ರಾಗ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತಿಯೆಷ್ಟೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವಿ, ಅನುಪಲ್ಲವಿ ಮತ್ತು ಚರಣಗಳ ವಿಂಗಡಿಕೆಯೂ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆಷ್ಟು ಪೂಜ್ಯಭಾವವಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು,

ತಂಬೂರಿ ಮೀಟಿದವ ಭವಾಬ್ಧಿ ದಾಟಿದವ
ತಾಳವ ತಟ್ಟಿದವ ಸುರರೊಳು ಸೇರಿದವ
ಗೆಜ್ಜೆಯ ಕಟ್ಟಿದವ ಖಳರೆದೆ ಮೆಟ್ಟಿದವ
ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ನೋಡಿದವ ವೈಕುಂಠಕೋಡಿದವ

ಎಂಬ ಉಗಾಭೋಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿದ್ದಾರೆ; "ತಾಳ ಬೇಕು ತಕ್ಕ ಮೇಳ ಬೇಕು" ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂಗೀತಗಾರನ ಮನೋಧರ್ಮವೂ ಕೃತಿರಚನೆಯೂ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳೆಷ್ಟೆಂಬುದರ ಲೆಕ್ಕವೇ ನಿರ್ಧರವಾಗಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷಾಂತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅವರು ರಚಿಸಿದರೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯೇನೋ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಅದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೆಂದು ತೋರಿದರೂ, ಅವರು ನೂರಾರು-ಸಾವಿರಾರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೆನ್ನಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಮಾನ್ ಸುಬೋಧ ರಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಮಳೆಯಾಳಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ- ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಾಗಿ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಗೀತವು ವೃದ್ಧಿಯಾದುದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮಹಾ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳಾದ ಪುರಂದರದಾಸರ ತಳಹದಿಯ ಅಧ್ಯವಸಾಯವೇ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರೇ ಮುಂತಾದವರ ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈಚಿನವರೆಗೂ ಸಂಗೀತಗಾರು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಗೀತ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ- ಅದೂ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಕನ್ನಡಿಗರಾಗಿದ್ದರೆ- ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು "ದೇವರ ನಾಮ". ಅದು ಮುಗಿದೊಡನೆಯೇ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಮಂಗಳವನ್ನು ಹಾಡುವರೆಂದು ಸಭಿಕರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಭರವಸೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ತಾತ್ಸಾರಭಾವನೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ, ಅವುಗಳನ್ನೂ, ಇತರ ಹರಿದಾಸ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಮುಂತಾದವರ ಕೃತಿಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದ್ದುದೇ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈಣಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದಗಾನವಿದ್ಯಾ ವಿಶಾರದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಲ್.ರಾಜಾರಾಯರು ಈಚೆಗೆ ಹರಿದಾಸ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಸಂಯೋಜನ ಹಾಕಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. (ಅಲ್ಲದೆ, ಶಿವಶರಣರ ಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವರಸಂಯೋಜನ ಹಾಕಿ ಅದೇ ರೀತಿ ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ್ದಾರೆ). ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆತರೆ ಅವರು ಈ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ದೀಕ್ಷಿತರು, ಶ್ಯಾಮಾಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಮುಂತಾದವರ ಕೃತಿಗಳಂತೆಯೇ ಹಾಡಬಹುದೆಂದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾದರೂ ಯುಕ್ತವಾದಷ್ಟು ಆದರವೂ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಉಂಟಾದಾವೆಂದು ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸುವ ಕೆಲಸವೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ನಾಮಾಂಕಿತವಿರುವ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪುರಂದರದಾಸ ವಿರಚಿತವೇ ಎಂಬ ಸಂಶೋಧನವೂ ನಡೆದು ಅವರಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾಗಿರಬಹುದಾದ

ಕೃತಿಗಳಾವುವೆಂಬುದರ ನಿರ್ಣಯವೂ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ನಾರದರ ಅವತಾರವೆಂದು ಆಸ್ತಿಕರಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮಂದಿ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ನಾರದರ ಅವತಾರವೆಂದು ನಂಬದಿರುವವರೂ, ಅವರಿಂದ ನಡೆದಿರುವ ಅಮೌಲ್ಯವಾದ ಸಂಗೀತ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಅದ್ಭುತ ಚೇತನರಾದ ಮಹಾಪುರುಷರೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿ ಗೌರವ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ದೇವಮಯ ಜೀವನ

ಪುರಂದರದಾಸರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಅವರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ, ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೆಲವು ಉಗಾಭೋಗ ಸುಳಾದಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಅವರು ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ದೇವಮಯ ಜೀವನ ಮಾಡಿದ ಪರಮ ಸಾತ್ವಿಕರೆಂದು ತೋರುವುದು. ಅವರು ಹೇಳಿರುವ

"ವಿಶ್ವತೋಮುಖನಾಗಿ ವಿಶ್ವತೋಬಾಹುವಾಗಿ
ವಿಶ್ವತೋ ಚಕ್ಷುವಾಗಿ ಪುರಂದರವಿಠಲನು
ತಾನಿಹ ಕಾಣಿರೋ ವಿಶ್ವತೋ ಚಕ್ಷುವಾಗಿ "
"ಸಾಸಿರ ಪುರುಷನೆ ಸಾಸಿರ ಲೋಚನನೆ
ಸಾಸಿರ ಕಂಠನೆ ಸಾಸಿರ ಭುಜನೆ
ಸಾಸಿರ ಚರಣನೆ ನಮೋ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನೆ
ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡೆರಗುವೆ ಎಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡುವೆ
ಫುಲ್ಲಲೋಚನ ನಮ್ಮ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ

ಎಂಬುದನ್ನು ಓದಿದಾಗ "ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಸ್ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಸ್ಸಹಸ್ರಪಾತ್" ಎಂಬುದೇ ಮುಂತಾದ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಒಂದೆರಡು ಋಕ್ಕುಗಳೂ, ಅವುಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಸರಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿರುವ ಪರಿಪಾಟಿಯೂ, ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೆತಾನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ? "ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡೆರಗುವೆ ಎಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡುವೆ " ಎಂಬ ಮಾತುಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಜ್ಞಾನದ ನಿಲುವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೂ ಸಾಲದು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

"ಬೊಮ್ಮಾಂಡವೆ ಮಂಟಪ, ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರ ದೀಪ
ಮಹಾಮೇರು ಸಿಂಹಾಸನ ಮಹಾಲಕುಮಿ
ಯೆಂಬಾಭರಣ ಮಂದಾರ ಪಾರಿಜಾತಮಾಲೆ
ಪುರಂದರ ವಿಠಲರಾಯಗೆ ಅಮೃತವೆನ್ನೈವೇದ್ಯ" ॥

ಎಂಬ ಸುಳಾದಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಭಕ್ತಿಯ ನಿಲವಿನ ವೈಭವವನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೂ ಸಾಲದು. ಸಗುಣೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ಎಷ್ಟು ಮೇಲಿನ ಹಂತದ ಕಡೆಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕೈತೋರಿದ್ದಾರೆಂಬುದು, ಅವರ ಅಗಾಧ ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ಮನೋಹರ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಂಚುಗಾರರ ಅಂಗಡಿಯಂತೆ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಟ್ಟು ಪೂಜೆಮಾಡುವುದು ಕೇವಲ ಉದರ ವೈರಾಗ್ಯವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದವರು ಪುರಂದರದಾಸರೆಂಬುದನ್ನೂ ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದುದು ನಿಶ್ಚಲ ಭಕ್ತಿಯೇ ಹೊರತು ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರದ ಭಕ್ತಿಯ ವೇಷವಲ್ಲ. ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನನ್ನು ಅವರು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವೈಖರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ:

ಅಕೋ ಹಾಂಗಿಹಾನೆ ಇಕೋ ಹೀಂಗಿಹಾನೆ
ಪರಬ್ರಹ್ಮ ನಾರಾಯಣ ಹ್ಯಾಂಗಿಹನೆಂದರೆ
ಕಾಲಿಲ್ಲದೆ ನಡಿಸುವ ಕೈಯಿಲ್ಲದೆ ಹಿಡಿಸುವ
ಹಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ ತಿನಿಸುವ ಹೊಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ ಉಣಿಸುವ
ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದೆ ಕಾಣಿಸುವ ಕಿವಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕೇಳಿಸುವ
ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಒಳಗೆ ಹೊರಗೆ ತುಂಬಿರುವ

ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾನಂತಾಸನದಿ ಮಲಗಿದ ಖ್ಯಾತ ವೈಕುಂಠದಲಿ ನಿಂತ ನಾಥ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನೀತ ॥

ಪುರಂದರದಾಸರು ಅಧಿಕಾರಿಭೇದವನ್ನರಿತ ಪ್ರಾಜ್ಞರೂ ಆಗಿದ್ದಕಾರಣ, ಈ ಬಗೆಯ ಉಚ್ಚಹಂತಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಏರಲಾರದವರಿಗಾಗಿ "ಜಗದುದ್ಧಾರನ ಆಡಿಸಿದಳ್ ಯಶೋದಾ ", "ಬೃಂದಾವನದೊಳಾಡುವ ನ್ಯಾರೇ ಚಂದಿರವದನೇ ನೋಡುವ ಬಾರೆ ","ಆಡಿದನೋ ರಂಗ ಅದ್ಭುತದಿಂದಲಿ ಕಾಳಿಂಗನ ಫಣೆಯಲಿ" ಮುಂತಾದ ಸರಳ ಸುಂದರವಾದ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿ ಉಪಕರಿಸಿದರು. ಅವರು

"ಏಕಮೇವ ಮೂರುತಿ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಈತನ ಮೂರುತಿ ಲೋಕದೊಳಗೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಮೂರುತಿ ಏಕಮೇವ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ್ನ ಮೂರುತಿ ಏಕಮೇವ "

ಎಂದು ಬೃಹತ್ತನ್ನು ಬೃಹತ್ತಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿಸಿ ಆನಂದಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ,

ಮುದ್ದು ತಾರೋ ರಂಗ ಎದ್ದುಬಾರೋ ।।ಪ।।
ಅಂದವಾದ ಕರ್ಪೂರದ ಕರಡಗೆಯ
ಬಾಯೊಳೊಮ್ಮೆ ।।ಅ।।
ಕಡೆವ ಸಮಯದಿ ಬಂದು। ಕಡೆವ ಸತಿಯ ಕೈಯ ಪಿಡಿದು
ಕಡೆದ ಬೆಣ್ಣೆ ಮೊಸರನೆಲ್ಲ ।
ಒಡನೆ ಮೆದ್ದ ಬಾಯೊಳೊಮ್ಮೆ ।।
ತೊರವೆಯ ನಾರಸಿಂಹ ।
ವರದ ಪುರಂದರವಿಠಲ
ಹರವಿ ಹಾಲನೆಲ್ಲ ಕುಡಿದ ।
ನೊರೆಹಾಲಿನ ಬಾಯೊಳೊಮ್ಮೆ।।

ಎಂದು ಬಾಲಕೃಷ್ಣನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣಿಸಿ ನಲಿದಾಡಿದರು.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಧರ್ಮ

ಪುರಂದರದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ಲಕ್ಷಣಬದ್ಧವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೊರಟವರಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದುದು ಧರ್ಮಬೋಧೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಪರಿಷ್ಕರಣ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಪಾರವಾದ ಮತ್ತು ಆಳವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಜೀವಕಳೆಯನ್ನು ತುಂಬುವಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ತಲೆದೋರಿವೆ. ಅವರ ಶೈಲಿಯು ಸುಲಭವಾದ ಸುಂದರವಾದ ಶೈಲಿ. ಅವರ ಮಾತಿನ ಬಣಿಕೆಯು ನೇರವಾಗಿ ಹೃದಯನ್ನೇ ಒಳಹೊಗುವಂತಹದು. ಆದರೂ, ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸುಲಭಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲದಿರುವ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಅವರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತಹ ಸೊಗಸಾದ ಉಪಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಉಪಮಾನಗಳಾದರೂ ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾದವುಗಳು. ಈ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ :-

ಭಾಷೆಹೀನರ ಆಸೆ ಪ್ರಾಣಘಾಸೆ
ಬೇಸತ್ತು ಬೇಲಿಯ ಮೇಲೊರಗಿದಂತೆ ।।ಪ।।

ಹಸಿವೆಗಾರದೆ ಬೆಕ್ಕು ಹತ್ತಿಯನು ಮೆದ್ದಂತೆ
ತೃಷೆಗಾರದೆ ಜೋಗಿ ತೆವರ ತೋಡಿದಂತೆ ।
ಬಿಸಿಲಗಾರದೆ ಕೋತಿ ಬಂಡೆ ಮೇಲ್ಕುಳಿತಂತೆ
ಕುಸುಮೆಯ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳ ಹೊಕ್ಕಂತೆ।೧।।

ಮಳೆಯ ರಭಸಕೆ ಹೋಗಿ ಮರನೇರಿ ಕುಳಿತಂತೆ
ಥಳಿಯ ತಾಳದೆ ಜಲದಿ ಮುಳುಗಿದಂತೆ ।
ಹುಳುವಿನಂಜಿಕೆಗ್ಹೋಗಿ ಹುತ್ತದಲಿ ಕುಳಿತಂತೆ
ಎಳೆನರಿಯು ಒಂಟೆಯ ತುಟ್ಟಿಗೆ ಜೋತಂತೆ ।೨।।

ಭಾಷೆಹೀನರ ಆಸೆ ಪುರುಷ ನಾರಿಯ ವೇಷ
ಬಿಸಿಲುಹಣ್ಣನು ಮೆದ್ದು ಬಳಲುತಿಹರು ।
ವಸುಧೆಯೊಳು ಪುರಂದರ ವಿಠ್ಠಲನ ನೆರೆನಂಬಿ
ಕುಶಲದಲಿ ಸುಖಿಯಾಗಿ ಬಾಳೆಲವೊಮನುಜ ।೩।।

ಎಷ್ಟು ಸೊಗಸಾದ ಹೋಲಿಕೆಗಳು! ದಾಸರು ಯಾವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣನು ಕೊಳಲನ್ನೂದುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾವೈಖರಿಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ, ಎಷ್ಟು ಮೋಹಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ!

ಕೊಳಲನೂದುವ ಚದುರನಾರೇ ಪೇಳಮ್ಮ
ತಳಿಲಂದದೆ ತಾ ಪೊಳೆವ ಕರದಿ ಪಿಡಿದು।।
ನಾದದೆ ತುಂಬಿತು ಗೋವರ್ಧನ ಗಿರಿ
ಯಾದವರರಸನಾ ವರಿಸಿತು ಖಗಗಳು।
ಸಾಧಿಸಿ ನೋಡಲು ಕೃಷ್ಣನ ಈಗಲೆ
ಸಾಧ್ಯವೇನೆ ಬೃಂದಾವನದೊಳು ।೧।।
ಮೇವು ಮರೆತವಾ ಗೋವುಗಳೆಲ್ಲವು
ಸಾವಧಾನದಿ ಹರಿದಳು ಯಮುನಾ।
ಆವಕಾಯುತಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಈಗಲೆ
ಹಾವಭಾವದಲಿ ಬೃಂದಾವನದೊಳು ।೨।।

ಮೇಲಿನ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಪದಗುಂಫನವೆಷ್ಟು ಸೊಗಸಾಗಿದೆ! ಈ ಕೃತಿಯ ಮೃದು ಮಧುರವಾದ

ಪದಗುಂಫನವನ್ನೂ, ಅರ್ಥ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನೂ, ಭಕ್ತಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಿದಷ್ಟೂ ಮನಸ್ಸು ಮುಗ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ "ಹರಿನಾಮದರಗಿಣಿಯು ಹಾರುತಿದೆ ಜಗದಿ " ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನೋದಿದಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸು ಮುಗ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರು ತಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ, ಪರಿಶೀಲನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ, ಹಾಸ್ಯದ ಹೊನಲನ್ನು ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು "ನೀ ಕೊಡೆ ನಾ ಬಿಡೆ ಕೇಳಯ್ಯ ಮಾತ । ಗೋಕುಲಪತಿ ಗೋವಿಂದಯ್ಯ" ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪರಮಾತ್ಮನೊಡನೆ ಮೊಂಡಾಟ ಹೂಡಿ ಸರಸವಾಣಿಯನ್ನು ಸೂಸುವ ಪರಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ನಗದಿರುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ? ಇದೇ ರೀತಿ

"ಏನು ಮರುಳಾದೆಮ್ಮ ಎಲೆ ರುಕ್ಮಿಣಿ
ಹೀನಕುಲ ಗೊಲ್ಲ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ
ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ
ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಮಗನಲ್ಲ ಜಗದೊಳಗೆಲ್ಲ
ಅಬ್ಬರದ ದೈವ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠ್ಠಲನ
ಉಬ್ಬುಬ್ಬಿ ಮದುವ್ಯಾದೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ "॥

ಎಂಬ ನಿಂದಾಸ್ತುತಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತಿಳಿಯಾದ ಹಾಸ್ಯವಿದೆ ! ಇಲ್ಲಿ "ಹೀನಕುಲಗೊಲ್ಲ" ಎಂದಿರುವುದು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯಥಾ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪುರಂದರದಾಸರು "ಹೊಲೆಯ ಹೊರಗಿಹನೆ ಊರೊಳಗಿಲ್ಲವೇ, ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳಿ " ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣವು ಮಾತ್ರವೇ ಪೂಜಾಸ್ಥಾನವೆಂಬುದನ್ನು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಸಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಾಸರ ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಗಿರಿರಾಜನನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಈ ತಿಳಿಹಾಸ್ಯದ ಚಿಲುಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ :

"ಎಂಥಾ ಚಲುವಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಗಿರಿರಾಜನು ನೋಡಮ್ಮಮ್ಮ ।
ಕಂತುಹರ ಶಿವ ಚೆಲುವನೆನ್ನುತ ಮೆಚ್ಚಿದನು ನೋಡಮ್ಮಮ್ಮ॥
ಮೋರೆ ಐದು ಮೂರು ಕಣ್ಣು ವಿಪರೀತವ ನೋಡಮ್ಮಮ್ಮ।
ಕೊರಳೊಳು ರುಂಡಮಾಲೆಯ ಧರಿಸಿದ ಉರಗಭೂಷಣನ ನೋಡಮ್ಮಮ್ಮ॥
ಮನೆಯೆಂಬುವದು ಸ್ಮಶಾನವು ನೋಡೆ ಗಜಚರ್ಮಾಂಬರವಮ್ಮಮ್ಮ।
ಹಣವೊಂದಾದರು ಕೈಯೊಳಗಿಲ್ಲ ಕಪ್ಪರವನು ನೋಡಮ್ಮಮ್ಮ ॥
ನಂದಿವಾಹನ ನೀಲಕಂಠನ ನಿರ್ಗುಣನ ನೋಡಮ್ಮಮ್ಮ ॥
ಇಂದಿರೆರಮಣ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರವಿಠಲನ ಪೊಂದಿದವನ ನೋಡಮ್ಮಮ್ಮ ॥"

"ನಿರ್ಗುಣನ ನೋಡವ್ಮಮ್ಮ" ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅಳಿಯನಿಗಿರಬೇಕಾದ ಗುಣವಿಲ್ಲದವನೆಂಬ ಹಾಸ್ಯವೂ ಅಡಗಿದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಅಂತರಾರ್ಥವೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿರೆರಮಣ ಶ್ರೀಪುರಂದರವಿಠಲನನ್ನೇ ಪೊಂದಿದವನಾಗಿಯೂ- ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ತನ್ನವನಾಗಿಯೂ- "ಹಣವೊಂದಾದರು ಕೈಯೊಳಗಿಲ್ಲ"ದೆ ಭಿಕ್ಷದ ಕಪ್ಪರವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನು ಶಿವ. ಇಂದಿರೆರಮಣ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದ "ಪದ ಪ್ರಯೋಜನ " ವೆಷ್ಟು ಬಂಧುರವಾಗಿದೆ ! ಪುರಂದರದಾಸರು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಕಡೆಗೇ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಹಾಸ್ಯಮಯವಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರಲ್ಲ. ಭೂಲೋಕದ ಜನಜೀವನವನ್ನೂ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಹಾಸ್ಯದ ಹೊನಲನ್ನು ಹರಿಸಿದರು. ಭಿಕ್ಷವನ್ನು ನೀಡಲಾರದ ಹೆಂಗಸರು ಎಷ್ಟು ಬಗೆಗಳ ನೆವಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ವಿನೋದವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಜನಜೀವನವನ್ನೂ ನಿಕಟವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ:-

ಇಕ್ಕಲಾರೆ ಕೈ ಎಂಜಲು। ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು
ಅಳುತಾರೆ ಹೋಗೊದಾಸಯ್ಯ ॥
ಮಡಕೆ ತೊಳೆಯುತೇನೆ ಮನೆಯ ಸಾರಿಸುತೇನೆ ।
ಹುಡುಗರೊಬ್ಬರ ಕಾಣೆ ಹೋಗೋ ದಾಸಯ್ಯ ॥
ಅಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಅಕ್ಕಿ ತೆಗೆಯಬೇಕು ।
ಹೊಟ್ಟೆ ನೋಯುತಲಿದೆ ಹೋಗೋ ದಾಸಯ್ಯ ॥
ವೀಸದ ಕಾಸಿಗೆ ದವಸವ ನಾ ತಂದೆ ।
ಕೂಸಿಗೆ ಸಾಲದು ಹೋಗೋ ದಾಸಯ್ಯ ॥ "

ಬಾಹ್ಯಚಾರಗಳೇ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವವರನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಪುರಂದರದಾಸರ ಮನಸ್ಸೆಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾದುದೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ :

"ಮಡಿ ಮಡಿ ಮಡಿಯೆಂದು ಮೂರ್ಮಾರ್ಹಾರುತಿ
ಮಡಿಯೆಲ್ಲಿ ಬಂದಿತೆ ಭಿಕನಾಶಿ ॥
ಚರ್ಮವ ತೊಳೆದರೆ ಕರ್ಮವು ಪೋಪುದೆ
ಮರ್ಮವ ತಿಳಿಯದೆ ಭಿಕನಾಶಿ
ಬೊಮ್ಮನಯ್ಯ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ಪಾಡಿ
ನಿರ್ಮಲದಿಂ ಬಾಳೆ ಭಿಕನಾಶಿ॥ "

ಈ ಅಣಕಗಳಿಂದ ಅವರ ಹಾಸ್ಯಸ್ವಭಾವವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಗುರಿಯೇನೆಂಬುದರ ಸ್ವರೂಪವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನವನ್ನು ತೊಳೆಯದೆ ದೇಹವನ್ನು ತೊಳೆದು ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಅಡಕವಾಗಿಯೂ ಎಷ್ಟು ಸುಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡತಿಯರನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ ತಾವೇ ಅವರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಇಂದಿಗೂ ನಾವು ನಲಿಯಬಹುದು:

"ಇಬ್ಬರ್ಹೆಂಡಿರ ಸುಖವ ನಾನಿಂದು ಕಂಡೆ ।
ಅಬ್ಬಬ್ಬ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಕು ಸಾಕಯ್ಯ ॥
ಒಬ್ಬಳಲಿ ಪೋಗಿ ಓಗರವ ಮಾಡೆನ್ನಲು
ಬೊಬ್ಬೆ ಏನಿದು ಕೊಬ್ಬೆ ನಡೆಯೆಂದಳು ।

ತಬ್ಬಿಬ್ಬುಗೊಂಡು ಇನ್ನೊಬ್ಬಳನು ಮಾಡೆನಲು
ಅಬ್ಬ ಬಿಸಿ ಮುಟ್ಟಲಾಪೆನೆ ಎಂದಳು ॥ "

ಹಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯು "ಬೊಬ್ಬೆ ಏನಿದು, ಕೊಬ್ಬೆ ನಡೆ " ಎಂದು ಗದರಿಸಿದಾಗ- ಬಹುಶಃ ಎರಡನೆಯ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ ಗದರಿಸಿದಾಗ-ಅವಳ ಮೇಲಿನ ಕೋಪದಿಂದಲೂ, ತನ್ನ ಮಾನ ಹೋದ ಖೇದದಿಂದಲೂ, ಕಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಎದುರಿಗೆ ತನಗೆ ಅವಮಾನವಾಯಿತೆಂಬ ಸಂಕೋಚದಿಂದಲೂ "ತಬ್ಬಿಬ್ಬುಗೊಂಡು" ಕಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಚಿತ್ತೈಸುವ ಗಂಡನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು. (ಇದೊಂದು ಬಗೆಯ ಪರಕಾಯಪ್ರವೇಶ ; ಇತರರ ಮನಸ್ಸಿನ ಗತಿಯನ್ನೇ ಊಹಿಸಿ ಅದರ ಜಾಡನ್ನೇ ಹಿಡಿದುಹೋಗುವ ಶಕ್ತಿಯು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿ. ಮೊಸರಿನ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕಿ ಮುದಿ ಗೋಪಿಯ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಚಿಣ್ಣ ಕೃಷ್ಣನ ಮೇಲೆ ಯಶೋದೆಯೊಡನೆ ದೂರು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವಳು "ಹುಡುಗ ಸಿಕ್ಕಿದನೆಂದು ಹೊಡೆಯಲಿ ಹೋದರೆ ಬಡವರ ಮಗನೇನೆ ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ" ಎಂದು ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದೂ, ಈ ಅಸಾಧಾರಣ ಶಕ್ತಿಗೊಂದು ನಿದರ್ಶನ). ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡತಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಂದಿನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ) ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ದೋಷಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಅದನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನಿಗೇ ಹಲವರು ಹೆಂಡತಿಯರಿದ್ದ ರೆಂಬುದರಿಂದಲೂ ಅಂಜದೆ ಅವರು ದೋಷಖಂಡನೆ ಮಾಡಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ತಾವೇ ಲುಬ್ಧಾಗ್ರೇಸರರಾಗಿದ್ದ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಹಣವಿದ್ದೂ ಸುಖಪಡದ ಲೋಭಿ ಧನಿಕನನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಕದಟ್ಟಿರುವ ತಿಳಿಹಾಸ್ಯದ ಸೊಗಸನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು :-

"ಹರಿ ಕೊಟ್ಟ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಣಲಿಲ್ಲ
ಹರಿಕೊಡದ ಕಾಲಕೆ ಬಾಯ ಬಿಡುವೆಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ ॥
ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಹೊನ್ನು ತಿಪ್ಪೇಲಿ ಹೂಳಿಟ್ಟು
ಮತ್ತೆ ಉಪ್ಪಿಲ್ಲದೆ ಉಂಡೆಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ ।
ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನು ತಿಪ್ಪೇಲಿ ಪೋಪಾಗ
ಮೃತ್ತಿಕೆ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ ॥
ಹುಗ್ಗಿಯ ತುಪ್ಪವು ಅಗ್ಗವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ
ಗುಗ್ಗರಿಯನ್ನವ ತಿಂದೆಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ।
ಹೆಕ್ಕಳದ ಭಾಗ್ಯವು ಘಳಿಗೇಲಿ ಪೋಪಾಗ
ಬುಗ್ಗೆಯ ಹೊಯ್ಕೊಂಡು ಹೋದೆಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ ॥
ನೆಂಟರಿಷ್ಟರು ಬಂದು ಮನೆಮುಂದೆ ಕುಳಿತರೆ
ಕುಂಟ ಸುದ್ದಿಯ ನಾಡಿದೆಲ್ಲೊ ಪ್ರಾಣಿ ।
ಕಂಟಕಯಮನವರು ಕುಂಠಿಸುತ್ತೆಳೆವಾಗ
ನಂಟ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರವಿಠಲನು ಪ್ರಾಣೀ "

ಯಾವುದೊಂದು ವ್ಯಾಜವು ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಸರಸವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು

ದಾಸರು ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ನಿದರ್ಶನ. ಬಡವರಾದ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರು ಬಂದರೆ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂತೆಗೆದು ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಧನಿಕ ಲೋಭಿಯ ವರ್ತನೆಯ ಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತಿಲ್ಲವೆನ್ನುವವರಿಗೂ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಮರೆಯಲಾರದವರಿಗೂ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ "ಹರಿ ಹರಿ ಎನಲಿಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ । ಹರಿ ಎನಲಿಕ್ಕೆ ಬಹು ಕಠಿನವೊ ಸ್ವಾಮಿ ॥ ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಪಾರಣೆ ಚಿಂತೆ । ದೂರದ ಯಾತ್ರೇಲಿ ದಾರಿಯ ಚಿಂತೆ ॥ ನಿತ್ಯಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವಾಗ ಪತ್ರಶಾಕದ ಚಿಂತೆ । ಎತ್ತ ನೋಡಿದರತ್ತ ಉದರದ ಚಿಂತೆ॥ ಗಂಗೆಯೊಳ್ಮುಳುಗುವಾಗ ತಂಬಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಚಿಂತೆ। ಸಂಗಡ ಬಂದವರು ಹೋಗುವರೆಂಬ ಚಿಂತೆ॥ ಬಂಧನಕೊಳಗಾಗಿ ಧಾವತಿ ಪಡುವೆ। ತಂದೆ ನೀ ಕರುಣಿಸೋ ಪುರಂದರವಿಠಲ "॥ - ಎಂದು ಬೋಧಿಸುವ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಪುರಂದರದಾಸರು. ಪುರಂದರದಾಸರು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಒಂದೊಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವಪುಷ್ಟಿಯು ಆ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಅಲ್ಪವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವೇಕಬೋಧೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಅವರ ವಾಡಿಕೆ. ಪುರಂದರದಾಸರು "ಹೊಲೆಯ ಹೊರಗಿಹನೆ ಊರೊಳಗಿಲ್ಲವೆ " ಎಂದಾಗಲೋ, ಮತ್ತಾವಾಗಲೋ ಕುಹಕವಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ "ತುರುಕರು ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದರೆ ಊಟಮಾಡಬಹುದೆ ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದವರೊಡನೆ ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ "ತುರುಕರು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ "ಹಸು, ಕರು " ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟು "ತುರುಕರು ಕರೆದರೆ ಉಣಬಹುದಣ್ಣ । ತುರುಕರು ಕರೆದರೆ ಅತಿ ಪುಣ್ಯವಯ್ಯ" ಎಂದು ಅವರು ಹಾಡಿದರೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಬಹುಶಃ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನವಾಬರುಗಳೂ ಅವರನ್ನು ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವರೂ ಗುಡಿಗುಡಿಯನ್ನು (ಹುಕ್ಕಾವನ್ನು) ಸೇದುತ್ತಿದ್ದುದು ರೂಢಿ. ಕುಚೇಷ್ಟೆಗಾಗಿ ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು "ಗುಡಿಗುಡಿ ಸೇದಬಹುದೆ ?" ಎಂದು ಯಾವನೊ ಒಬ್ಬ "ಮೋಜುಗಾರ" ಕೇಳಿದಾಗ (ಅಥವಾ ಯಾರೂ ಕೇಳದಿದ್ದರೂ ತಾವಾಗಿಯೇ) ಒಂದು ಗೀತವನ್ನು ಗುಡುಗುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿ, ಪರಮಾರ್ಥ ಸಾಧಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಅದರ ವ್ಯಾಜದಿಂದಲೇ ಅವರು ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ :-

"ಗುಡುಗುಡಿಯನು ಸೇದಿ ನೋಡೊ ನಿನ್ನ।
ಒಡಲೊಳಗಿನ ಕಾಮಕ್ರೋಧವೀಡ್ಯಾಡೋ ॥
ಮನವೆಂಬ ಸಂಚಿಯ ಬಿಚ್ಚಿ, ನಿನ್ನ
ದಿನದ ಪಾಪಗಳೆಂಬ ಭಂಗಿಯ ಕೊಚ್ಚಿ।
ತನುವೆಂಬ ಚಿಲುಮೆಯ ಚುಚ್ಚಿ, ಅಚ್ಯು-
ತನ ನಾಮವೆಂಬ, ಕಿಚ್ಚನು ಹಚ್ಚಿ ॥
ಬುರುಡೆ ಎಂಬುದೆ ನಿನ್ನ ಶಿರ,ಈ ಶರೀರವೆಂಬುವುದೇ
ಕೊಳವೆಯಾಕಾರ।

ಸುರಿ ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ನೀರ, ಸ್ವಾದ
ಅರಿತು ತಕ್ಕೊಳ್ಳೋ ಎಲೊ ಮೋಜುಗಾರ
ಮೆದ್ದ ಮೇಲಮಲೇರುವುದು, ನಿನ್ನ
ಹೊದ್ದಿದ ಪಾಪವು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವುದು
ಹೆದ್ದಾರಿ ವೈಕುಂಠಕಿದು,ನಮ್ಮ ॥
ಮುದ್ದು ಪುರಂದರವಿಠಲನ ಸೇರಿಪುದು ॥ "

ಗುಡುಗುಡಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕೂಡ ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದುದು ಅವರ ಪರಿಶೀಲನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ಕೂಡ ತಾವೇ ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಿರಿಯ ಹಾಸ್ಯಗಾರರು, ಪುರಂದರದಾಸರು."ನಾ ಡೊಂಕಾದರೆ ಏನೋ ನಿನ್ನ ನಾಮ ಡೊಂಕೆ ವಿಠಲ ।ನದಿಯು ಡೊಂಕು ಆದರೇನು ಉದಕ ಡೊಂಕೆ ವಿಠಲ । ಕಬ್ಬು ಡೊಂಕು ಆದರೇನು ಸಿಹಿ ಡೊಂಕೆ ವಿಠಲ ।...... ನಾನು ಹೊಲೆಯನಾದರೆ ನಿನ್ನ ನಾಮ ಹೊಲೆಯೆ ವಿಠಲ । ಅಜ್ಞನಾದರೇನು ಕಾಯೋ ಸುಜ್ಞ ಪುರಂದರವಿಠಲ॥ " ಎಂದು ಹಾಡಿ, ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಅವಗುಣವನ್ನು ತಾವೇ ಹಳಿದುಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಉದ್ಘಾಟಿಸಿ,ತಾವೂ ನಕ್ಕು ಇತರರನ್ನೂ ನಗಿಸುವುದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಣ; ಅಸಾಧಾರಣ ಗುಣ.

ಜೀವನವು ಅನಿತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನೂ, ದುಃಖಮಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ಪುರಂದರದಾಸರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಗಂಡಿದ್ದರು; "ಅಸ್ಥಿರದ ದೇಹವನ್ನು ನಚ್ಚಿ ನಂಬಿರಬೇಡ" ವೆಂದೂ, "ನಿತ್ಯವಲ್ಲಾ ಅನಿತ್ಯದೇಹವಿದಣ್ಣಾ" ಎಂದೂ ಅವರು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೇವು ಬೆಲ್ಲಗಳೆರಡೂ ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾವು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ ದೇಹವು ಅಸ್ಥಿರವೆಂದು ಅವರು ಬೋಧಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಇದು ನಿರಾಶಾವಾದ (Pessimism), "ಇದು ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋವೃತ್ತಿ" ಎಂದು ಹಳಿದು ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವುದು ಮೂರ್ಖತನ. "ಕತ್ತಲೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಸಂಸಾರ" ಎಂದವರದು, ಜೀವನದ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿಯದವರ ನಿರಾಶಾವಾದವಲ್ಲ. ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳಿದರೂ ದೇಹವು ಅಸ್ಥಿರವೆಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದವರದು, ವಿವೇಚನಾಮಯವಾದ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯೇ ಹೊರತು ಸಂಕುಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸಂಕುಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಿರುವವರ ಪರದೂಷಣೆಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ಹೊಣೆಯಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿದ್ದೂ "ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು" ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದ ಆಶಾವಾದಿಗಳು (Optimist) ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಜೀವನದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು, ಎದೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸ ಬೇಕು, ಆದರೆ ದುರಾಶೆಗೊಳಗಾಗದೆ

"ಗೇರುಹಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬೀಜ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಂಸಾರದಿ ಮೀರಿ
ಆಸೆಮಾಡದ್ಹಾಂಗೆ ಧೀರ ಕೃಷ್ಣನ ನೆನೆವರೆಲ್ಲ॥
ಮಾಂಸದಾಸೆಗೆ ಮತ್ಸ್ಯ ಸಿಲುಕಿ ಹಿಂಸೆಪಟ್ಟ ಪರಿಯಂತೆ।
ಮೋಸಹೋಗದ್ಹಾಂಗೆ ಜಗದೀಶ
ಪುರಂದರವಿಠ್ಠಲನೆನುತ॥"

ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು- ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದರು,

ನಮ್ಮ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರು.

"ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರವನಳಿಯದೆ ವಿಹಂಗ ಗಮನ
ಸಿಲುಕುವನೆ ಮರುಳೆ ಕಾಮಕ್ರೋಧದ ಬಿಡದನಕ"

ಎಂದೂ,

"ತಾಸು ಬಾರಿಸುತಿದೆ ಕೇಳಿ । ಹರಿದಾಸರೆಲ್ಲರು ॥
ಶ್ರೀಶನ ಭಜನೆಯ ಮಾಡದ ಮನುಜರ ಆಯುಷ್ಯ
ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು ಎಂದು। ತಾಸು ಬಾರಿಸುತಿದೆ ಕೇಳಿ"

ಎಂದೂ, ಹೃದಯವೇ ಝುಲ್ಲೆನ್ನುವಂತೆ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹೇಳಿ ಮರುಕವನ್ನು ಮೆರೆದರು, ದಯಾನಿಧಿ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಸುಖದುಃಖಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗೆಣಿಸುವ ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತದಿಂದ

"ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆನೆ ಕುದುರೆ ಮೇಲ್ಮೆರಸುವೆ।
ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರಿಗಾಲಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವೆ ।
ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವಿರಿಸುವೆ ।
ಪನ್ನಂಗಶಯನ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ" ಎಂದು

ಹಾಡಿದರು,

ಪುರಂದರದಾಸರು. ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಅಸ್ಥಿರ, ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ ಸ್ಥಿರ, ಹರಿಚಿತ್ತ ಸತ್ಯ, ಮಾನವನು "ತಾಮರಸ ಜಲದಂತೆ" ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರಬೇಕು- ಎಂದು ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಿವೇಕವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ, ಭಗವಂತನೇ ಜೀವನ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಸುಧಾಪಾನ ಮಾಡಿಸಿದರು, ಪುರಂದರದಾಸರು. ಸದಾಚಾರವಿರಲಿ, ಆದರೆ ಆಡಂಬರ ಬೇಡ; ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದ ವೇಷ ಬೇಡ ; ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಕಪಟನಾಟಕ ಬೇಡ; ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲಿ, ಆದರೆ ದೇಹದಂಡನೆ ಬೇಡ-ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದರು, ಜ್ಞಾನಿವರೇಣ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಪುರಂದರದಾಸರು:

"ನಿತ್ಯ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಹಸಿದು ಬಳಲಲೇಕೆ
ಮತ್ತೆ ಚಳಿಯೊಳು ಗಂಗೆ ಮುಳುಗಲೇಕೆ।
ಹಸ್ತವ ಪಿಡಿದು ಮಾಡುವ ಜಪವೇಕೆ
ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಲ್ಲವೆ ಹರಿನಾಮ॥

ಸತಿ ಸುತರನು ಬಿಟ್ಟು ಯತಿಗಳಾಶ್ರಮವೇಕೆ
ವ್ರತ ಕೃಚ್ಛ್ರನೇಮನಿಷ್ಠೆಗಳೇಕೆ।
ಪೃಥಿವಿಯೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ಪುರಂದರವಿಠಲನ
ಅತಿಶಯದಿಂದೊಮ್ಮೆ ನೆನೆದರೆ ಸಾಲದೆ॥"

ಪುರಂದರದಾಸರು, ಮಹಾಮಹಿಮರೂ, "ಪೂತಾತ್ಮ" ರೂ ಆದ ದಾಸಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ದೇವಮಯ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿ "ಕೆರೆಯ ನೀರನು ಕೆರೆಗೆ ಚೆಲ್ಲಿ

ವರವ ಪಡೆದವರಂತೆ ಕಾಣಿರೋ। ಹರಿಯ ಕರುಣದೊಳಾದ ಭಾಗ್ಯವ ಹರಿ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಿ ಬದುಕಿರೋ॥ " ಎಂಬ ಅಮೃತವಾಣಿಗಳ ಅಮರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟದಯಾ ಕಾರುಣ್ಯನಿಧಿಗಳಾದ ಪರಮ ಭಾಗವತರು. ಅವರನ್ನು ನೆನೆದ ದಿನವೇ ಸುದಿನ. ಅವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿದ ಹೋರೆಯೇ ಅಮೃತಹೋರೆ.

◆

3

ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಭಾಗ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ
ನಿಶ್ಚಯವೆಚ್ಚರಿಕೆ ಪಲ್ಲವಿ

ಹೆಚ್ಚದೆ ಹಿಗ್ಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ
ಮೆಚ್ಚು ಕೇಳಚ್ಚರಿಕೆ ಅನುಪಲ್ಲವಿ

ಬಲ್ಲಿದ ನೀನೆಂದು ಬಡವರ
ಬಾಯನು ಬಡಿಯ ಬೇಡೆಚ್ಚರಿಕೆ
ಎಳ್ಳಷ್ಟು ತಪ್ಪಲು ಯಮನವರು
ನರಕಕೆ ಎಳೆದೊಯ್ಯುದ್ರೆಚ್ಚರಿಕೆ 1

ಮಾಡು ದಾನ ಧರ್ಮ ಪರ
ಉಪಕಾರವ ಮರೆಯದಿರೆಚ್ಚರಿಕೆ
ನೋಡಿ ನಡೆಯುವಂಥ ಪುಣ್ಯವಂತರ
ನೋಡು ನಟನೆ ಬೇಡೆಚ್ಚರಿಕೆ 2

ಮೂಢರ ಒಡನಾಡಿ ಮುಂದುಗಾಣದೆ
ನೀನು ಮುನಿಯದಿರೆಚ್ಚರಿಕೆ
ಕೇಡನೆಣಿಸದಿರು ನಂಬಿದ ಠಾವಿಗೆ
ಕೆಡುವೆ ನೀನೆಚ್ಚರಿಕೆ 3

ಬಾಳುವಾಗ ಸಿರಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ
ಇಹುದೆಂದು ಬೆಡಗು ಬೇಡೆಚ್ಚರಿಕೆ
ಹಾಳು ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಹಲವರ
ಕೂಡಣ ಹಗೆಯು ಬೇಡೆಚ್ಚರಿಕೆ 4

ಕಾಲನವರು ಬಂದು ಯಾವಾಗ
ಎಳೆವರೊ ಕಾಣದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ
ಶ್ರೀಲೋಲ ಪುರಂದರವಿಠಲನ
ಸ್ಮರಣೆಯ ಮರೆಯದಿಚ್ಚರಿಕೆ 5

◆

4

ಎನಗೂ ಆಣೆ ರಂಗ ನಿನಗೂ ಆಣೆ ಪಲ್ಲವಿ

ಎನಗೂ ನಿನಗೂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಭಕ್ತರಾಣೆ ಅನುಪಲ್ಲವಿ

ನಿನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯರ ಭಜಿಸಿದರೆನಗೆ ಆಣೆ, ರಂಗ
ಎನ್ನ ನೀ ಕೈ ಬಿಟ್ಟು ಪೋದರೆ ನಿನಗೆ ಆಣೆ 1

ತನುಮನಧನದಲ್ಲಿ ವಂಚಕನಾದರೆ ಎನಗೆ ಆಣೆ, ರಂಗ
ಮನಸು ನಿನ್ನಲಿ ನಿಲಿಸದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಆಣೆ 2

ಕಾಕು ಮನುಜರ ಸಂಗವ ಮಾಡಿದರೆನಗೆ ಆಣೆ, ರಂಗ
ಲೌಕಿಕವ ಬಿಡಿಸದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಆಣೆ 3

ಶಿಷ್ಟರ ಸಂಗವ ಮಾಡಿದಿದ್ದರೆ ಎನಗೆ ಆಣೆ, ರಂಗ
ದುಷ್ಟರ ಸಂಗವ ಬಿಡಿಸದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಆಣೆ 4

ಹರಿ ನಿನ್ನಾಶ್ರಯ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಎನಗೆ ಆಣೆ, ರಂಗ
ಪುರಂದರವಿಠಲ ನೀನೊಲಿಯದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಆಣೆ 5

◆

SRI PURANDARADASA

(C 1494-1564)

By **Vidyabhusana Dr. B.N.K.SHARMA**
M.A.,Ph.D.

Sri Purandaradasa holds a prominent place in the cultural history of Karnataka. He was a Saint, a literary genius, a master of the theory and practice of the science of music, a religious teacher and a humanist. The people of Karnataka cherish his memory as the best of the Haridasas. His own Guru Vyasaraya is reported to have acclaimed him as the best representative of Haridasas: Dasa rendare Purandaradasaraya.

The literature left by the Haridasas is well-known for its rich devotional content and religious mysticism. The Dasa Sahitya, like the Vacana Sahitya of the Virasaiva faith, is essentially a humanistic literature. Kannada literature would have been the poorer in the absence of the rich legacy of the Haridasas. The Haridasa literature would not have attained its wide popularity and spontaneity of appeal but for the personality and contributions of Purandaradasa himself. It was given to him to consolidate the Dasakuta and ensure its continuity in the social life of his countrymen. Thou his own Guru Vysaraya and his Guru Sripadaraja had both taken the lead in founding the Dasakuta, it was Purandaradasa who brought about its full-fledged development. His two earlier Gurus were men who belonged to the ascetic order. They were Pithadhipatis directly connected with a particular religious persuasion and school of philosophy. They could not on this account of their peculiar position, pay exclusive attention to all the needs of a movement intended for the spiritual awakening and rehabilitation of the masses irrespective of their social, intellectual and religious barriers. In spite of this handicap, the great Vysaraya had made history by his bold act of toleration in admitting Kanakadasa (a non-Brahmana) to his favour and as a member of the Dasakuta, Purandaradasa himself has referred to the opposition which this evoked from orthodox quarters: Kanakadasana myale dayamadalu Vyasamuni mathadavarella durikombuvaro(The adherents of the Vyasaraya Mutt began to criticize him when Sri Vyasaraya extended his favour to Kanakadaṣa).

It was therefore much easier for a person like Purandaradasa who was not an ascetic but a householder to consolidate the Dasakuta and enlarge the sphere of its influence and activities on a countrywide scale with the moral and intellectual support of farsighted Pithadhipatis like Vyasaraya. Purandaradasa seems also to have received the fullest support and cooperation from the two famous disciples of his Guru viz., Sri Vadiraja Tirtha and Sri Vijayindra Tirtha (both heads of mutts) in carrying forward the work of the Dasakuta. The disciples of Vyasaraya thus formed a true brotherhood of saintly souls and a fellowship of Bhaktas among themselves. That is why Purandaradasa pays a handsome tribute to Sri Vadiraja and Sri Vijayindra in his Vyasaraja Suladi. Thereby he indirectly acknowledges his, indebtedness to them for their whole hearted cooperation in extending the message of Dasakuta all over the country. There are also clear references in his padas to his visit to Udipi and Kumbakonam the headquarters of his esteemed spiritual companions named above.

Another circumstance that explains the dominating influence of Purandaradasa over the history of the Dasakuta is the comparatively larger extent and range of his compositions, even taking into account the small portion of his work that has come down to us. The tradition handed down by his next illustrious successor in the Dasakuta viz,. Sri Vijayadasa,-to whom we are largely indebted for information regarding the early life of Purandaradasa and the colourful details of his sudden spiritual conversion at the age of thirty or some-what later-estimates the total extent of Purandaradasa's literary output at 4,75,000 padas: This is no doubt a staggering figure. Modern scholars may be inclined to question its correctness. It is possible that

traditional estimates of this kind are often exaggerated. The number of Sant Tukaram's abhangas has been given as 50134000 (vide Panch Sant Kavi, S.G. Tulpule p.316). I have suggested in my History of Dvaita school, Vol.II,p.320, that Vijayadasa's estimate is probably to be taken in terms of the number of granthas (units of 32 syllables), That would bring down the total of Purandaradsa's output to a more reasonable limit. Making due and necessary allowance for the exaggerations of tradition and piety, one may still say that even the available number of Purandardasa's compositions exceeds that of many other Dasas as well as of some other composers in the field like Sri Tyagaraja. After all, it is the spirit and the moving qualities of the compositions of great saints that make them immortal and universally respected and cherished for centuries after them, rather than their mere bulk. And judged by these standards, the compositions of Purandaradasa have certainly proved their worth by their survival in the affections of the Kannada-speaking and the Kannada-Knowing people to this day.

The holocaust that razed Vijayanagar and Hampi to the ground and reduced them to a mass of ruins in 1565.A.D. was a tragedy worse than any known to history in any part of the world. The fall of Vijayanagar was no merely a political tragedy for South India as a whole, but an economic, social, literary, and religious tragedy. Karnataka hardly recovered from its effects. And before it had time to do so the rise of a new foreign power changed the whole course of Indian history beyond recongnition. The vandalism that was committed on the a by of Vijayanagara and its suburbs the carnage inflicted on the people at large and the looting, arson and other atrocities perpetrated for months together on a rich and defenceless city and its teeming millions by the reckless mobviolence of the invaders must have taken a colossal toll of human lives and property as well as of literary treasures housed in public and private libraries in the capital. The matha of Sri Vyasaraja at Hampi which housed thousands of manuscripts shared the same fate. That is why the original MSS. of Vyasaraja's works are not available to us even at the mutt of his own successors today. Th Sattarka-vilasa, an important polemical work of his referred to by him still remains untraced and untraceable.No wonder many of the songs of Purandaradasa and Kanakadasa have been lost for ever to posterity, except the few hundreds which had luckily migrated throoral tradition to different parts of the country during thier lifetime and after-wards.

We have therefore to take into account the inevitable limitations which peculiar historical circumstances have imposed upon our getting at a more complete picture of the details of Purandardasa's life, career, studies of music and other activities and the sum-total of his compositions. It is extremely unfortunate, then, that any true scholar of SouthIndian history should lose his balance of judgement at this juncture and rush to print with all sorts of ill-assorted and irresponsible theories and libellous imputations regarding the works, personality and role of so eminent a son of Karnatak as Purandaradasa in the history of his times. Dr.S.Srikantha Sastri of Mysore has flouted all the canons of fair play and impartiality in historical criticism in a highly provocative article published by him on Purandaradasa in the Deepavali issue of the "Tai-nadu" of Bangalore (1963).

In this article, he has sought to belittle the place and importance of Purandaradasa in the world of Karnatak Music. He has called into question his claims to any initiative and originality of thought and technique in the field of music, in its Lakshana and Lakshya aspects, which may entitle him to regarded as the Father of Karatak Music, for having paved the way for its attaining its present stage of development. We can safely refer him and the readers to expert opinion on the subject published in the quarterly Journal of the Madras Music Academy,1942, Vol XIII, pts, i-iv, in unreserved acknowledgement of Purandaradasa's pre-eminence in these respects. The alleged meeting between Purandaradasa and Annamarya, a famous composer from the Andhra country narrated by his grandson in his Annamaryacharitamu, quoted by Dr. Sri kanthasastri goes only to support the inference

that the two met, if at all, as equals. The greatness of Purandaradasa has been acknowledged by no less and authority than Tyagaraja. Tulajendra Maharaja the Maratha Ruler of Tanjore, himself any author of a treatise on Music has quoted some of Purandardasa's Suladis as models. There is sufficient evidence in the published compositions of Purandaradasa's predecessors in the Dasakuta viz,. Sripadaraja and Vyasaraja that they were both masters of Sangitasastra. There is nothing to forbid the view that Purandaradasa improved his knowledge and technique of music under the latter's guidance.

The complaint voiced by Dr. Srikanthasastri that Purandaradasa's padas are not capable of being set to the rigid requirements of classical music is illfounded. As a matter of fact it is the unique glory of Purandaradasa that owing to historical reasons his padas have come to enjoy the rare privilege of being rendered in both the Karnataka and the Hindustani styles of our music by contermporary experts in either systems such as Bhimsen Joshi, Mallikarjun Mansur, Arjunasa Nakod, M.S.Subbulakshmi, M.L.Vasantakumari, Sarasvatibai and others. Time and wider opportunities and public demand should make for full concerts to be held-based wholly on the repertory of Purandaradasa's songs.

One is amazed at the sheer audacity with which Dr. Srikantha Sastri has charged Purandaradasa and his Guru Vyasaraya with a hidden hand in the downfall and destruction of Vijayanagar. No grosser libel than this can be imagined. Neither Vyasaraya nor Purandaradasa could even remotely be held responsible for the fall of Vijayanagar which took place in 1565.Vyasaraya passed away at Hampi in 1539.... in the heydays of Vijayanagar history, after having enjoyed a position of high respect and authority in the estimation of Emperor Krishnadevaraya and his successor. Vijayanagar fell in 1565,- a quarter of a century after Vyasaraja's demise. How on earth could he have brought about that fall ? That apart, Vyasaraya was a staunch exponent of the robust realitic philosophy of Sri Madhavacarya, which emphasises the reality of the world and its values and exhorts all believers in Vedic Dharma, Particularly King and Kshatriyas, to fight to the finish all forms of Adharma and maintain intact the political independence of one's own country against all forms of voilence and aggression:-

Narayanadvit tadanubandhi nigraham kshatriyanam visesatopi Paramadharmam......(Madhvacarya, Gitatatparya).

Neither Vyasaraya nor his disciple Purandaradasa brought up in the austere traditions of such a passionate love of Svadharma, Svamata, Svadevata and Svaarajya, would ever dream of conspiring with their sworn enemies, if that is what Dr. Srikanthasastri is trying to suggest they did, to bring about the downfall of all that they held sacred and inviolable.

Every student of history knows that empires and institutions are subject to rise and fall in the natural course of history. In the case of Vijayanagar, it was the combined invasion of the confedaracy of its enemies that brought about its defeat and destruction. There is no sense or point in making either Vyasaraya or his disciple even remotely responsible for it. On the contrary it is as much established fact that Sri Vyasaraya and his disciples stabilized and consolidated the fortunes of the Vijayanagar empire and enhanced its reputation as Sri Vidyaranya had earlier helped in its foundation. The illustrious Vadiraja, in his Tirthaprabandha expresses this truth in a nutshell when he says of Vijayanagar:-

Rajadhani jayati sa Gajagahvarasamjnita.
Yatra bhanti gaja Madhvaraddhan
tadharanidharah.

◆

"This is not the age for truthful men
It is a time when evil men can flourish
This is a time when those who think of God slowly decline.
The righteous are being uprooted in this period
And the doers of evil deeds have a merry time."
Sri Purandaradasa

MUSIC AND PURANDARA

- **M.V. KRISHNA RAO** M.A.Dlit.

The material of Purandara's Kritis are human, earthly and divine; under a thousand varieties of forms and circumstance,-the essential greatness, the boundless possibilities of moral nature, the obstacles which resist, the stregth of will which makes man the master of his destiny, and that through the protecting influence of Hari, the struggle of duty with necessity, the collisions and conflicts, the play and strife of the great normal passions by which character is made, the unsounded depths of joy and sorrow, love, charity, truth and tenderness-are all woven into human life by a master hand; and this feature Purandara reflects in his Kirtanas for the joy and amelioration of mankind. Purandara says "The greatest of hymns, is the humn of the victory of Dharma. The supreme art of life is to know the secret of Dharma and live in conformity with it."

Purandara's religion was the worship of the 'beautiful' in God, in nature and in divinity. Man's deepest thoughts about things invisible and spiritual, his highest hopes, his loftiest admirations and his most exalted reverences, find expression in his compositions. Lovely forms of human grace and nobleness, freed from the stain of human imperfections and man's deepest susceptibilities, find vent in his worship. The aesthetic and the sacred, the poetical and the mythological are interwoven in this worship piece and thus in a sense, he is a creator of the country's divinities and revealer of its theological beliefs.

Purandara is the founder of Karnataka Music and his songs range from the most homely to the most philosophical. His songs are so emotional that any one can be moved to tears. Purandara knew that the condition of liberation was mutual understanding and the prime condition of understanding was a language which could convey the subtleties of experience from mind to mind, and designate the subtlest and supersensuous of the mind's powers in an inward state, for this marked the height of human experience and illumination in the perception of divinity as Lila, as Hari as Truth Beauty and Goodness. This language is the language of Music which takes the individual above the Immanent to the Transcendental. It is in suspended states of animation which music inspires, that Bhakta sees the pillars of the forest, pyramidal mountains, columnai cliffs, as the images of a divine Architect. Models of living forms and shining fantasies of the skies, the mountain lake in the light of the rising moons and the first stars twinkling against the dusky silverness of twilight, will give him the image of a divine Sculptor or a celestial painter. All these represent to the Bhakta a kind of restoration of the inner Reality in man; and it is through inter-penetration of these outward images projected to a cosmic scale that he has come to a comprehension of his own inward self. The Dasa abandons himself without reserve to every illusion, and every image which is strongly presented to the mental-exe produces on him effect of Reality.

Music sums up for him the strange story of man's life-of a being breathing thoughtful breath a traveller between life and death, with innumerable and ever-varied aspects, with the moral elements of love and sorrow, hope and dis-oppointment and of short-lived reptures and enduring cares with the wondrous melody of greatness and littleness of things, mundane and things celestial. Music strips aways the mask of accident that conceals the Eternal, and by its power reveals the grandest spiritual effects.

It is the function of music to idealise not only the divine nature but human life. It compresses into brief compass, an ideal of the moral life of man and conveys some idea of the unity, the harmony and the moral significance of the whole. Music gives the capacity not simply to reflect on what lies on the surface, but to see under it and to get at the heart of life's

mystery. Purandara Dasa reflects through musical rendering of his Kirtanas the life of society. It is no small talent which makes a man to catch up and arrest the evanescent, fugitive play of emotions on the surface of society, and to reflect in fixed tones, human experience with the light, flow and ripple of its follies, itš vanities, its absurdities or to portray without exaggeration, its vulgarity, meanness or baseness.

The soul of a nation is enshrined in the temple, its literature and arts. All these are venerated in India and are represented to have emanated form God who is believed to be the fountain head of all that is true, good and beautiful (Satyam, Shivam and Sundaram) in life. A divine origin was assigned to music because music, is the "language of the emotions."To a Hindu, God is infinite and the entire Universe is a manifestation of the infinite and it is the same sublime idea that is symbolically and beautifully expressed when the sages and the rishis of India described Sangeetha and Sahitya as two limbs of the Goddess Saraswathi. Music is perhaps the oldest of the Arts in India and it can be traced back to the Vedic period, if not to a period much earlier than the Vedic one.For, there is in the Rig Veda. reference to Vina, the perfect stringed instrument and Vana, the hundred stringed instrumnet and to wonderful music concert of ineffable melody (in Yama's Court) in which young boys and girls of adolescent age participate and play on Vinas, Vanas and other musical instruments. India venerates music and "none of its arts is more perfect, more loved, more widespread,more inter woven with its life, than is its music." India's musical tradition has it that music was first created from the Sama Veda by Brahma.

One of the most valuable contributions of Karnataka to World Culture is the system of music described as Karnataka Music as distinguished by what is known as Hindustani music, a system of music which is prevalent in North India. The two systems are also known as the Dakshinadi or Southern and Uttaradi or Northern systems ofmusic, though the latter has taken root in certain areas of the Kannada country as well. It has to be stated, at the very outset, that though the two systems differ from each other in their peculiar and characteristic treatment of ragas, their fundamental principles are simialr. Both the systems have melody for their object unlike the Western system of music which has harmony for its object. Both the systems recognise that there are twelve notes in an octave and use the same shrutis. Both the systems classify ragas under different melakartas (janaka ragas) as derivacives or Janya ragas. It is also very interesting to note that certain ragas of the one system correspond to particular ragas of the other though under different names; for example, ragas Shubhapanthuvarali, hindola and mohana of the Karnatic music correspond to ragas thodi, malcos and bhupali of the Hindusthani music respectively, while many such counterparts may be readily found in the two systems of Indian music.

"Indian music began" says Doctor Annie Besant "in the higher emotions and passed on into the spiritual world. As we listen to some exquisite Indian melody, we lose the sense that we are present in the body at all. we find our minds stilled and quieted, and the mind vanishes with the body and we find ourselves raised to a purer and subtler region." After the advent of Muslim rulers, music in Northern India was secularised and almost ceased to be the hand-mail of religion and spiritual devotion while palaces instead of temples became mainly its abode. But Music in Southern India was never divorced from devotional fervour and all the great composers were scholars and saints. They were God-intoxicated men of extraordinary ability and transcendetal experience.

Sri Purandaradasa who was born in the Kannada country and who was one of such saintly men of piety and devotion to God was the father of the Karnataka system of music. He was an crudite sanskrit schola and had mastered the theory and practice of music of his day after a deep study of the Upanishads, the Shastras and the literary works on the one hand and of the monumental works on Indian music like Bharata's Natya Shasthra and Sharngadeva's Sangeeta Ratnakara on the other,his mother tongue being, Kannada. He must

have had considerable experience in singing the songs composed by great Shivasharanas and Vachanakaras and by great Haridasas like Shri Shripadaraya, Vyasaraja and others. With the help of his unsurpassed originality and imagination he systematised the music of his day in his own admirable way metamorphosing it with his magic touch and enriching it with his own charming and masterly creation of compositional types. He laid-and truly laid-the foundation for the system of Karnatic music, It was the genius of Sri Purandaradasa that created Keerthanas on the basis of which the Krithi form was evolved. He was also the creator of many compositional types including both lakshana and lakshya geethas,Chowkatala-kirtanas,Ugabhogas, suladis, thanavarnas and thillanas. It is a pity that only a few of the lakshya geethas composed by him are available to-day, the other lakshya-geethas and all the lakshanageethas indicating the characteristic features of the concerned ragas composed by him having been lost to us. His Keerthans, tana-varnas and thillanas served as models to the renowned composers like Sri Thyagaraja, Siri Muthuswami Dikshithar and Sri Adippa Iyah who no doubt improved upon them while the nayaka-nayaki aspect of some of his Keerthanas was a source of inspiration for the compostion of padams by Sri Kshetrajna and other Vaggeyakaras. It is a significant fact that even the subject matter of a few of Sri Thyagaraja's krithis closely resembles that of particular Keerthanas that had been composed by Sri Purandaradasa about two centuries earlier. It is indeed gratifying to note that Tyagaraja refers to Purandara with great respect and regard in one of his mounmental works.

"The personality of Sri Purandaradasa," says a great musician and impartial critic, "is the greatest that a combination of spirituality, art and culture has produced..... In the realm of music, his services are precious beyond estimate. He is the father of the Karnatic system of music which stands unparalelled as the most evolved system of music in the world. His compositions range from the simplest swaravalis and geethas to the elaborate and complex suladis. His synthesis of Sahityakshara and svara raga laya is the very acme of perfection.His language is poetic beyond description adorned with rich imagery and pithy sayings..... It is no disparagement even to Thyagaraja to say that his compositions in the main furnished the inspiration for the latter's outpourings.... Muthuswami Dikshitar though a composer with a distinctive original style of his own, was yet a faithful adherent to the tradition of Purandaradasa in the frequent use he made of the suladisaptha thalas and in the shaping of melodic forms of antique ragas embodied in the devaranamas..... Purandaradasa has been justly termed the father of the Karnatic music. He was not merely a composer, but a lakshanakara of the highest calibre. The South Indian music, as we now have it, is entirely his gift...... The first great change effected by Purandaradasa was to introduce the Mayamalavagowla scale for music instruction. The ancient shuddha scale was Kharaharapriya...... Not content with prescribing the scale, he formed a graded series of lessons which even to-day prevails in the teaching of music; the svaravalis,junti Varisais, alankaras and geethas form a the surest road to the mastery of Karnatic music with all its intricacies of svara and thala prastharas" Such was indeed the eminence as well as achievement of Sri Purandaradasa the father of Karnatic Music who passed away in the year 1565 A.D when he was about eighty years old.The change-over which he effected from Kharaharapriya to the Mayamalava Gowla as the starting scale for learning music is alone enough to immortalise Purandara as the supreme artist for Mayamalava Gowla is described by Ramamatya the best of all ragas ("Raganam Utthamothamah").

Ramamatya wrote-perhaps in the closing years of the sixteenth century a work by name Swaramelakalanidhi on the Karnatika system of Indian music giving a detailed exposition of the system and describing the ragas belonging to it. Then came the work Ragavibodha which was written by Somanatha in 1609 A.D. It is an important work on Indian music and classifies the ragas into primary (Janaka) and derivative (Janya) ragas. Somanatha has mentioned the names of the twenty-two shruthis and has

explained them. One of the epoch-making works on the Karnataka system of Indian music was written almost at the same time was Venkatamakhi's Chathurdandi-parkashika. He came of a family of famous scholars and musician belonging to the Hoysala Karnataka sect and renderel yeoman service to the cause of Karnatika system of Indian music.He was a gifted votary of the Muses and was a master of both the theory and the practice of Indian music. He had made a deep study of both the Hindusthani and the Karnatika systems of music, learning the former at the feet of Thanappacharya.He was a very good composer and his ragamalika is beautiful. With remarkable orginality and admirable insight into the nature of the shrutris, the swaras, the ragas, the melas, the alapana, the thana and the thalas, he was the first musician to formulate the scheme of seventy-two melakarta ragas or janaka ragas (Primary ragas) grouping the concerned janya ragas (derivatives) under each of them. The concept of melakarta ragaas was in vogue even before the the advent of Venkatamakhi but the credit of formulating a scheme of arrangement for the ragas including in it all the sampurana ragas current in his lays as well as the possible number of melakarta ragas that could be evolved on the basis of the twelve notes in the gamut, belongs to him. He was a genius of scintillating intellect and of analytical mind and his classification of ragas is the best and the most scientific one, while his scheme is complete by itself placing the Karnatika Music on a firm theoretical basis.In the words of a discerning Western savant, "Each resultant Melakarta (scale) with its derivatives in limited form or melody mould, has been experimented with, classified, named in a way that would excite the admiration of even a super-scientific German."

Such monumental works on the Karnatika music like Venkata Mukhi's paved the way for the magnificent achievenment of great composers like Sri Kshethrajana, Sri Thyagaraja, Sri Muthuswami Dikshitar and Sri Shyama Shastry. Sri Kshethrajna who lived in the 17th century A.D. excelled himself in composing padams and is reputed to have composed about four thousand padams. The three master composers Sri Thyagaraja, Sri Muthuswami Dikshitar and Shri Shyama Shastri were contemporaries who lived in the eighteenth century and it fell to their lot to raise the magnigicent mansion of Karnatka music on the foundation that had been laid by Sri Purandaradasa. Their monumental work can hardly be exaggerated and even to-day the whole of Southern India reverberates with their praise which they richly deserve. they were great as erudite scholars, celebrated musicians and gifted composers of marvellous skill, imagination and originality, while they were greater as devotees of spiritual fervour. They were all great upasakas who revelled in their devotion to God.Most of their compositions are sparkling gems of matchless beauty being the products of their fertile imagination and unsurpassed devotion.The huge and magnificent mansion of charming splendour and beauty raised by them was-and is being-decorated and embelished by a vast number of great composers in Southern India from Sri Swathi Thirunal to Sri Vainika Sikhamani Seshanna who are too numerous to be mentioned here not to speak of the galaxy of the musician-composers who are alive to-day. In instrumental music too, Karunakara has made great strides. But for the advent of Shri Purandaradasa it would not have been perhaps possible for us to possess this invaluable heritage. It may therefore be reasonably assumed that the Karnatika system of music is one of the richest contributions of Karnataka to the store house of Indian aesthetic wealth.

It may not be out of place to mention in this connection the valuable service rendered by two gifted musicians of the Kannada country to the Hindusthani system of music. One of them was Pundarika Vittala who calls himself a "Karnatika". He had mastered both the Hindusthani and the Karnatika systems of Indian music. He was invited to Delhi in the year 1609 by Emperor Akbar and was asked to clarify the various vague and doubtful issues that had arisen at the time and to systematise the HIndusthani system of music as there was growing confusion in the theory and practice of the same. Pundarika Vittal rose to the occasion and gave complete

satisfaction to the Emperor in the work entrusted to him. He wrote four masterly works, viz,. Shadragachandrodaya, Bagamala, Bagamanjari and Narthananirnaya adopting the shuddha scale of the south in describing many ragas of the Hindusthani or Northern system of Indian Music. It may also be recalled that about three centuries earlier, another Kannadiga by name Sri Gopala Naik had rendered yeoman service to the cause of the Hindusthani system of music. It is therefore a matter of which every one in the Kannada country may be proud that Karnataka has made valuable contribution to the Northern system of Indian Music while the southern system of Indian music is its own gift to the world which stands to benefit very much from both systems of Indian music in the years to come. There are votaries of both the systems all over Karnataka to-day.

"The science of music," says a Western savant, was systematised in India many centuries before it could be called a science in other countries. Pythagoras derived his knowledge of music from India. Wagner is said to have got familiar with Hindu music through Latin translations and is indebted to it for his principle idea or 'leading motive' ..... Lopold Stokowski the famous conductor of the Philadelphia Orchestra wrote to Dilip Kumar speaking in glowing terms of the subtle intricacies of Indian rhythm for which, so he wrote, the West has much to learn.In the openion of Georges Duhammel, "the eminent French author and critic" the music of India is without doubt one of the greatest proofs of the superiority of her civilisation.The Indian system of music has been admittedly formed on better principles than those of the West and is far superior to the occidental music in as much as the Western system of notation does not admit any sound less than half a tones while the Indian music has quarter tones which render it too difficult to be imitated by Europeans. It is on account of these quarter tones and certain other characteristic features that the Indian music is more perfect than the Western music. the system of music known as Karnatika Music has the wellknown scheme of seventy-two melakartha ragas or scales that institute India's rich down which entitles her to great honour and these scales offer and ever-expanding Vista of possibilities for enriching the Western system of music. This is no fanciful overstatement of facts. A Western musician well-versed in both the Indian and the Occidental systems of music says with reference to the seventy two melakarthas or scales of the Karnatik music, " What do we find in the West? Only three out of these 72 are used.... and the fact remains that all Western music is formed form dhira Sankarabharana, Kiravani and Gowrimanohari ragams, according to South Indian terminology....Nothing of the beauty of Mayamalavagowla, the sweetness of Kalyani, the pensiveness of Bhairavi, the strength of Todi are known to the Western world...... If India's gift of three ragams only has already so enriched the West artistically, what joy will she not bring to the world when she freely and lavishly pours forth her full musical wealth?....... But it is not only in its science of ragams that the East can teach the West, it is also in its science of thalams or rhythm........ What specific musical gifts has Mother India thus preserved so jealously through the millenia for humanity ! Western music has built itself up on three only out of the seventy-two melakarthas-what it calls the major scale, the harmonic minor and the melodic minor scales. The teeming millions of Indian people are trained by tradition in at least sixteen different root scale combinations, and their trained musicians have a working knowledge of over forty and a theoretical knowledge of the seventy-two. What unworked mines of musical gold for the world's musicians !" The system of Indian music known as Karnatika music can enrich and metamorprosise the entire system of Western music enhancing the artistic pleasure and self-expression of the concerned people which is no mean contribution to the world's aesthetic wealth.

Purandara's kirtanas reveal a machiney of versification, the knack of an ingenoius and pleasing arrangement of melodious sylaables; a vast repertory of poetical effects; choice words, happy epithets, graceful images, metaphors and similies from every realm of nature and human life. His kirtanas are noblest poetry, whose

conception as a whole is magnificent, and is worked out in easy free flowing outlines: grand in its simplicity, in its sincerity, in its epic melody and repose of reconcilement.

Purandara kirtanas are the cherished possession of Karnataka culture and of Indian culture. Time has not antiquated them, nor the progress of knowledge rendered the thoughts obsolete. His ideas have been assimilated by the minds and absorbed into the language, and literature of succeeding centuries, and his mode of singing the Kirtanas and the technique of rendering them to music, likewise in their orginal form and shape remain the subjects of study and admiration. Our best intellects teach and comment on Purandara's Kirtanas; and our most skilled critics spend their lives in eliciting and setting in fresh light, its beauty of thought and exquisite perfection of form, and the interpenetration of thought, language, idea and form and music.

We must know and experience for ourselves, all the flow and rhythm of its verse, all the delicate points and precision of its expression, all the majestic swing or the tender music of its langauge. It is said that there are wines asavas which can only be drunk in the country where the wine grows so too flavour and.... aroma of the best creation of the vachanakaras and Dasas are too delicate to bear importation into the speech of other lands and times however crude and imperfect they may be. To appreciate them truly, we must breathe the very air and steep ourselves in the spirit of their own, age and country, and receive them in the very form in which they were produced, fresh and fragrant on the soil to which they are indigenous. Such as those of Purandara, will always be remembered among the wisest teachers of mankind.

The saint like the great Buddha abandoned the use of Sanskrit on the vehicle of communication of divine Knowledge and adopted Kannada in the manner of Basaveshwara for pouring out his matchless devotion for common understanding and participation in the love of God. Buddha tought the great truths through Pali and spoke of mahakaruna as essence of God and every individual has to perform himself to be as Dharmadhathu Swabhavatmaka. The individual is the fabrication of own salvation and God even cannot help one who cannot help himself by self-conquest. Basaveshwara in a similar vein spoke of 'Dayave dharmada moolavayya' and 'Kayakave Kailasa' as the path of immortality. Purandara who came two centuries after Basaveshwara spoke similarly of supreme importance of language, of the emotions and poured out in inaffable melody and simple prose his great love and devotion to God. There is matchless simplicity in his similes and the language he has employed to give expression of his love of God, which all people of karnataka share with his divine blessings.

◆